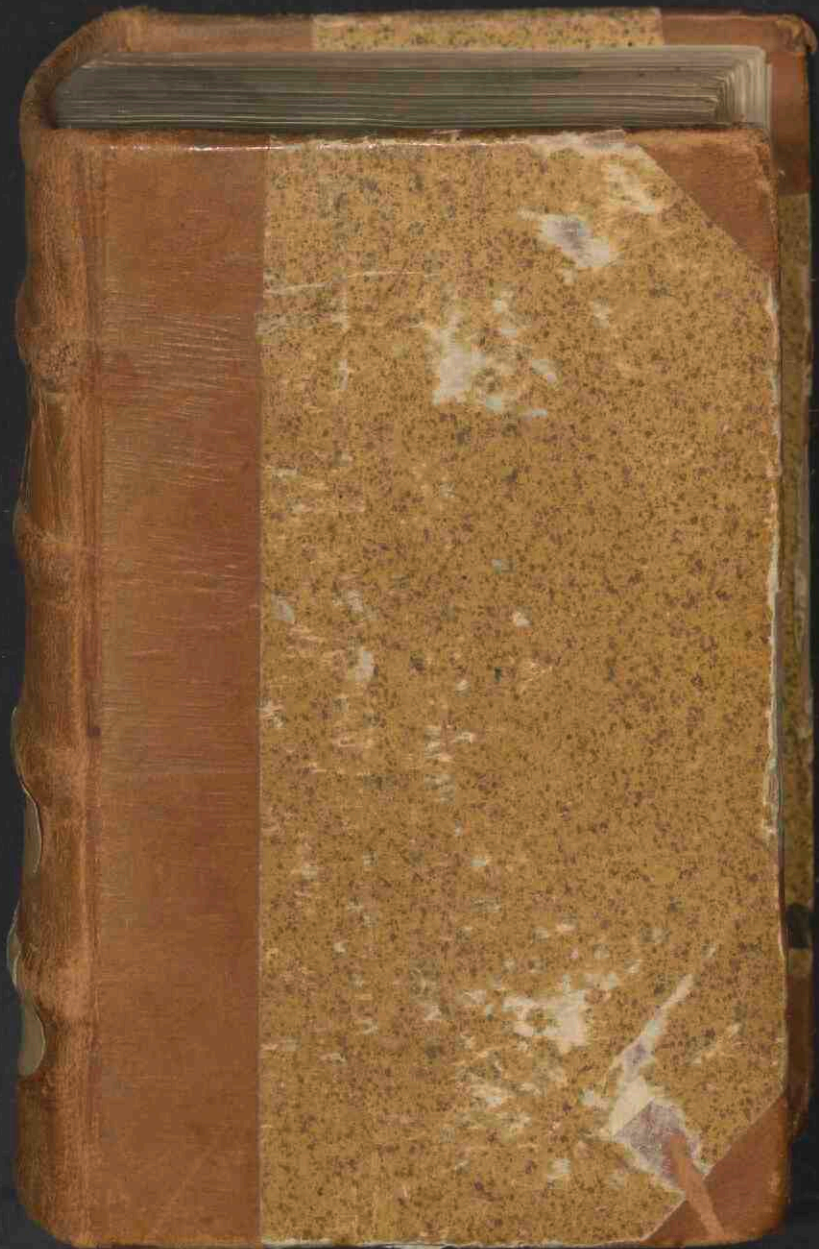

**Forma ac ratio tota ecclesiastici Ministerij, in peregrinorum,
potissimum uero? Germanorum Ecclesia: instituta Londini in
Anglia, per Pientissimum principem Angliae &c. regem
Eduardum, eius nominis Sextum[m], anno post Christum
natum 1550. : Addito ad calcem libelli priuilegio suae
Maiestatis.**

<https://hdl.handle.net/1874/433092>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

A L A S C O
Forma Ecclesiae & ministri
K L E B A T S
Respons. ad Nierlinum

Rariora

F. oct.
125

301

505

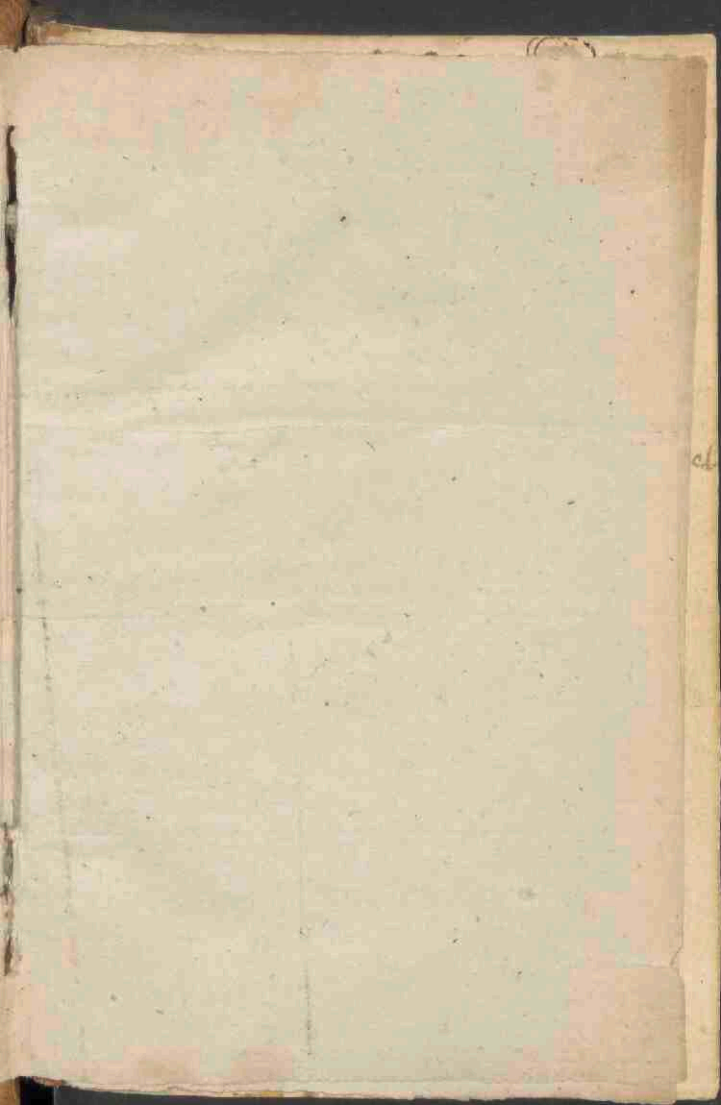

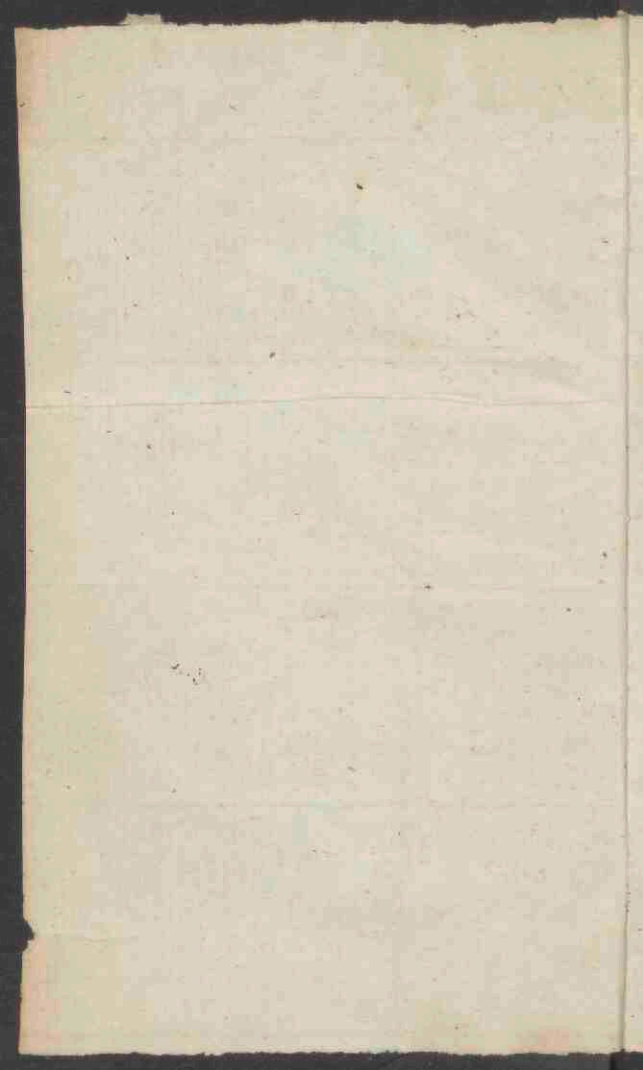
Miscellanea Theologica

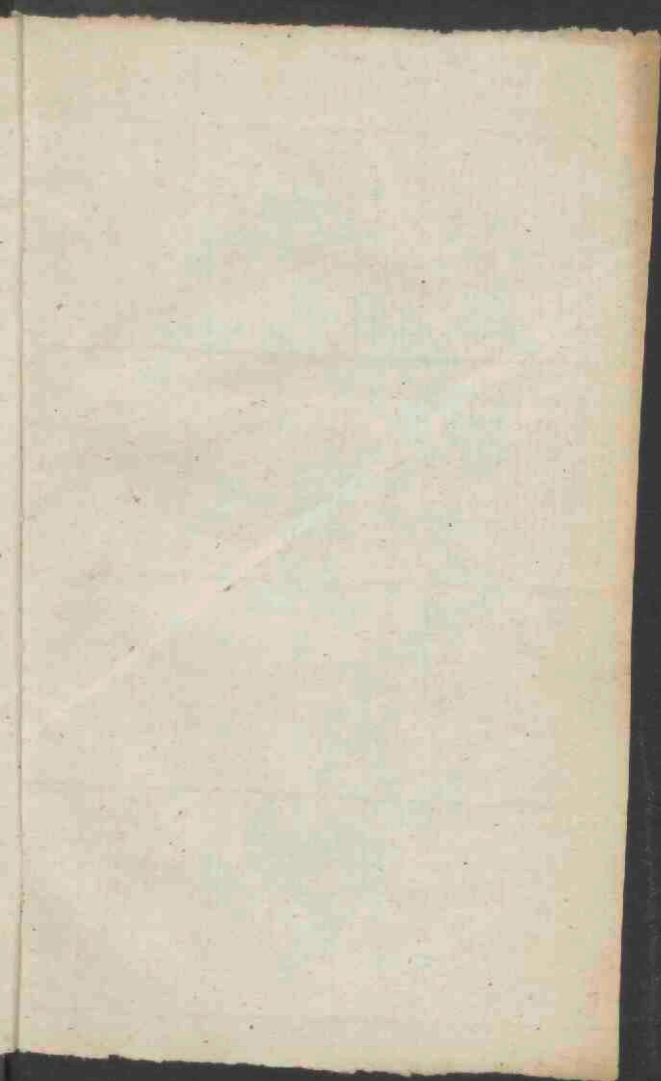
Octavo n°. 125.

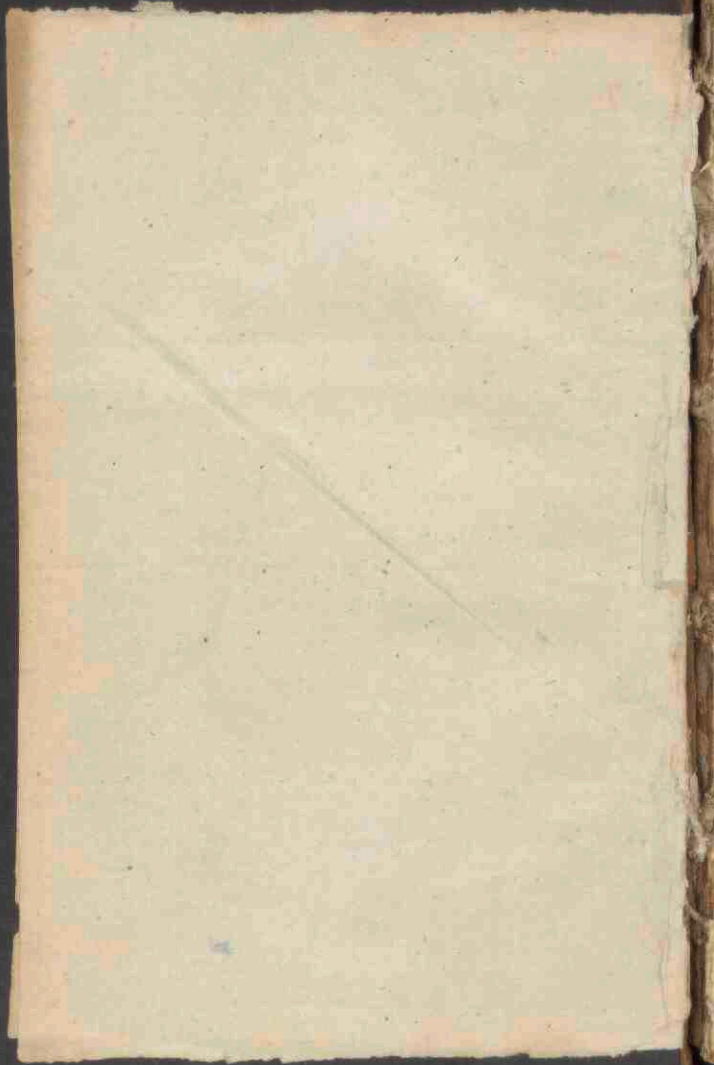
Rariora

**F. oct.
125**

N° 32. Dd.

FORMA

F. Oct. 125¹/₂

AC RATIO TOTA ECCLE-
siastici Ministerij, in peregrinorum, po-
tissimum uerò Germanorum Ecclesia: in-
stituta Londini in Anglia, per Pientissi-
mum Principem Angliæ &c. Regem E-
DVARDVM, eius nominis Sextū: An-
no post Christum natum 1550. Addito
ad calcem libelli Priuilegio

sue Maiestatis. Ex donat. H. Büchel

AUTORE IOANNE A LA-
sco Poloniae Barone.

Cum breui etiam (in Epistola nuncupato-
ria) calumniarum quarundam refutatio-
ne: quæ falsò aduersus ipsum, in Marti-
niani cuiusdam apud Bremeñ. Pasto-
ris sarragine insperse ha-
bentur.

Psal. 140.

Vir linguax, non dirigitur in terra: Vi-
rum iniquum, malum uenabitur ad
præcipitium.

FORMA

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

SERENISSIMO

EIDEMQUE POTENTISSIMO Principi & Domino, Domino Sigismundo Augusto Dei gratia Regi Poloniae, Magno Lituaniae duci, Russiae, Prussiaeque; totius, ac Mazouiae &c. Domino: Domino meo Clementissimo. Amplissimoque illius Senatui, & omnibus praeterea Regni ordinibus: Dominis ac Patronis meis, pariterque & fratribus summa cum obseruantia colendis.

MAGNA EST IAM pridem multorum querimonia (Rex Sereniss. Amplissimi Proceres, atque ordines Regni totius) non extare usquam plenam ullam Ecclesiastici totius ministerij formam seu descriptionem: quam praesertim certum esset, à primæua illa post Apostolos Ecclesia, unanimiter obseruatam fuisse. Enumerò si quæ eiusmodi extaret (inquirunt) facile sanè ad illam cuius liceret omnino quam proximè accedere, in ea potissimum nostri nunc tem-

poris Ecclesiarū restitutione: et tolli præ
 terea possent magnæ multorum dissidio-
 rum ac præiudiciorum occasiones. Atq;
 haberi quidem sciunt multa, sub ueterum
 Ecclesiæ patrum nomine, quæ huc magna
 alioqui ex parte pertineant, sed ea ferè o-
 biter carptimq; attacta, atq; ita uariè etiã
 sparsimq; tractata, adhæc pleraq; suppo-
 sititia esse uident, ut non facillè se quisquã
 ex illis expediat: nedum ut certa aliqua
 ex eis forma, aut facies Ecclesiastici toti-
 us ministerij colligi ullo modo (sine contra-
 dictione) constituiq; possit. Ego uerò hanc
 talem querimoniam, non ineptam modò,
 sed planè etiam (hoc potissimùm tempo-
 re) superstitiosam esse puto. neq; temerè
 id à nostris ita maioribus obiter carptim,
 uarièq; ac sparsim literis mandatum esse
 statuo: sed singulari proculdubiò diuinæ
 prouidentia consilio, atque eam imprimis
 ad eò ob causam, ut huius generis queri-
 monia omnes retunderentur. Ac primò,

Dei. 4. 12 est sanè hoc extra omnem controuersiam
 Esa. 49. positum: Eam esse æternam prorsusq; im-
 Mat. 25. mutabilem Dei Opt. Max. uoluntatem, ut
 Eze. 20. ipsum, non equidem ullis rationis nostræ
 consilijs

cōsilijs humanisue traditionibus, aut uetu Iosue. 3.
 statis ullius exemplis: sed sola duntaxat
 uerbi, pactiq; sui diuini custodia atq; obe-
 dientia colamus. Alium uerò cultum o-
 mnem quamlibet receptum, speciosum,
 plausibilem ac uetustū (in quo modò uer-
 bi pactiq; diuini sui custodia atq; obedien-
 tia manifestè commonstrari non queat) Esa. 1. 30.
 Apostaticum planè, & tam præterea in- 66.
 uisum Deo, quàm est inuisa ipsa Magiæ 1. Reg. 15.
 impietas, denique & abominationem esse
 (in oculis Dei) statuamus. Iam uerò no-
 uit Dominus Satanam in hoc esse totum,
 (ab ipso primi usq; Parentis nostri tempo-
 re) inq; hoc studia ac consilia sua omnia,
 et conatus omnes suos ponere: ut nos à di-
 uinæ huius uoluntatis suæ obedientia mo-
 dis omnibus abducat. Et nouit item, illū,
 id potissimū inter alia multa moliri: ut
 (ad eleuandam scripturæ sanctæ autori-
 tatem, uerbiq; in illa diuini fidem) huma-
 nas persuasiones, doctrinas, ac traditio-
 nes omnes (quæ aut sine uerbo Dei, aut ex
 detortis illius locis contextæ sunt) quibus
 omnino modis potest, ornet, prouchat, &
 commendat: siue per insignes autorum

4
titulos, & singulares prerogatiuas: siue
per uetustatis nescio cuius fidem: siue per
ementitum Ecclesie prætextum: siue per
nouas quasdam reuelationes, nouaq; mi-
raculorum genera: quæ aut nullis omnino
sensibus percipiuntur, aut si ullo modo p-
cipiuntur, fidei interim analogiæ recla-
ment. Ad hæc nouit quoq; Dominus no-
stram omnium (quicumq; homines sumus)
corruptelam, primi olim parentis nostri
peccato in nos deriuatam: qua fit, ut (in
rebus potissimum diuinis) humana nobis
omnia, nescio quomodo, magis multò quàm
diuina ipsa arrideant. Equidem si nondùm
uiolata olim nature nostræ integritate,
ea iam fuit in Adamo primo nostro pa-
rente, propensio, ut humane (uxoris in-
quam suæ) persuasioni obsequi mallet
quàm Dei ipsius uoci ac præcepto, quod
grauissimam alioqui comminationem con-
iunctam habebat: quantò magis iam nos
huic malo obnoxios esse oportet, sub natu-
ræ nostræ aduata nobis corruptela, sub
qua non modò non affici rebus diuinis, sed
ne percipere quidem illa ex nobis ipsi, ullo
omnino modo possumus: nimirum qui de
terra

terra sumus, terrena duntaxat & sapi-
emus, & loquimur, & amamus: neq; nisi
tracti, ad diuina nos caelestiaq; erigere co-
namur. Quid? quod ne tracti quidem in-
genium nostrum facile mutamus? sed
nobis inuitis etiamnum adherent (per
omnem uitam nostram) prauis affectus
nostri: qui nos iam alioqui tractos, per-
petuò interim ita transuersos agunt, ut
nos planè ad nostrum interitum abreptu-
ri haud dubiè essent, nisi illos Dominus,
per spiritus sui potentiam (pro ineffabi-
li sua misericordia) in nobis cohiberet:
illorumq; incitamenta aut sisteret exorta,
aut quominus exoriantur arceret. Hec
igitur omnia cum sint Domino Deo nostro
longè perspectissima: atq; is uolit mortem
peccatoris (nedum ut sub nomine ortho-
dorù Ecclesiae suae doctorù tendiculas no-
bis necti uoluerit unquã) diuinae proculdu-
biò misericordiae ac prouidentiae consiliũ
agnoscere in eo debemus, q; quae prisci o-
lim atq; orthodoxi Ecclesiae doctores de
forma ac ritibus Ecclesiastici ministerij
monumētis suis prodita reliquerūt, ita sa-
nè carptim, uarièque, ac sparsim tracta-

6
sint: ut in unam aliquam faciem (sine i-
psorum contradictione) reduci haudqua-
quam possint. Atq; ita rursus etiam tra-
ctarint, ut non pratermiserint ea, quae ad
commendandam nobis Ecclesiastici mini-
sterij dignitatem, cultusq; in illo diuini
puritatem (pro fidei suae mensura) intel-
ligebant pertinere. Videmus quanta im-
probitate patrum autoritas passim urgea-
tur, in rebus dubijs, perplexis, prorsusq;
absurdis, quibus ipsimet Patres uerbis di-
sertis repugnant: & quidem in ijs ipsis
monumentis suis, de quibus nulla unquam
dubitatio fuit. Videmus item quanta no-
bis impudentia (sub e mentito Patrum no-
mine) pleraq; obtrudantur, de quibus illi
nunquam omnino cogitarunt: imò quae cū
germanis ipsorum libris, consistere non
possunt. Eius sanè rei tot sunt exempla: ut
nullus serè sit classicus Ecclesiae doctor, cui
ius nomen, monasticis nescio quibus inep-
tius, non prætatur. Atq; inter alia mini-
mè sanè obscurum eius rei documentum,
in nostro hoc etiam argumento habemus:
nempe in utraq; illa liturgia, quarum al-
tera Basilij, altera uerò Chrysostomi es-
sc

se iactatur. in quibus uoces quidem auto-
rum nonnullas è libris illorum desumptas
agnoscimus, ad quem modũ graculi quo-
que uoces humanas reddere solent: cæte-
rum ipsa autorum monumenta, liturgias
illas, falsi manifestè conuincunt. Neq; du-
bium est, nos fuisse habituros proculdu-
biò liturgiam sub omnium simul Patrum
nomine, pari impudentia nobis obtrusam,
qua nunc Basilij illæ & Chrysostomi li-
turgie editæ habentur: si nõ ita carptim,
uarieq; ac sparsim argumentum hoc à Pa-
tribus ipsis tractatum fuisset. Et si ipsa
Patrum autoritas (ipsis alioqui reclama-
tibus) ita nihilominus urgetur, ut graui
seruitute Ecclesiam premat, progressum
que ueræ religionis remoretur: Quid fu-
turum erat, si unanimitè Primæue (post A-
postolos) Ecclesiæ consensu (in qua tamẽ
ceremonias iam non prorsus supersticio-
ne sua caruisse uidemus) certa aliqua Ec-
clesiastici totius ministerij forma constitu-
ta fuisset? Certè futurum erat, ut etsi do-
ctrinæ Apostolicæ reclamaasset, nulla tã-
men apostolicæ doctrinæ autoritate (ut
nunc sunt tempora atq; hominũ ingenia)

rescindi posset. Non est igitur nobis accu-
sanda (in hac parte) orthodoxorum Pa-
trum negligentia: sed agnoscendum po-
tius, demq; & commendandum beneficium
Dei: qui id cauere uoluit (pro sua in
nos misericordia) ne Patrum autoritas
uerè unquā ac meritò prætèxi posset, ad
auocandum nos ab ea aternæ atq; immu-
tabilis diuinæ suæ uoluntatis obedientia,
(q; ad cultus sui diuini ritus attinet) quam
nobis ipsemet & plurimis & luculeuissi-
mis, minumèq; mēdacibus uerbi sui diuini
testimonijs patefecit. Gratulari q; omnino
debemus Ecclesiæ, eam libertatem: quòd
nulla legitima alioqui Patrum autorita-
te, in forma ac ritibus sui ministerij premi
possit. quodq; Patres illi, quam sibi ipsi-
met libertatem (hac in parte) permitte-
bant: eandem post se nobis etiam relin-
quere uoluerunt. si placet Patrum auto-
ritas: cur non pro summis Patribus nostris
agnoscimus, inq; doctrina illorum con-
quiescimus: quos Deus ipse omnis sanæ do-
ctrinæ (toto orbe terrarum) Principes
summos constituit: doctrinamq; illorum
tot

tot tantisque donis, prodigijs & signis
confirmauit? Et quibus imprimis Christus
Dominus hoc tribuit, ut pro illis tantum
oret, qui per ipsos in se credituri essent?
Si nos fides uetustatis mouere debeat: An
non priores Apostoli Patribus in uniuersum
omnibus, quorum hic quidem auto-
ritatem requiri uidemus? An non &
istis rursum uetustius uerbum Dei: cuius
autor est, non homo ullus, aut Angelus,
sed **E X I S T E N S** Ille aeternus in cœ-
lo, inq; ipso Patris ad cō sui sinu: unigeni-
tus inquam Dei filius (quanquam & ho-
minis filius) Dominus & seruator noster
Christus Iesus? Si unanimes multorum cō-
sensus requiritur: cur non illius institutio
atque exemplum nobis satis est, cui &
Propheta & Apostoli omnes, denique
& Angeli, & ipsemet Pater Deus,
unanime modis omnibus testimonium
perhibuerunt? hic scilicet plus ualere
debeant Patrum concilia? At ue-
rò hæc conciliari prius oporteret, ut
ex illis statui aliquid possit. Esto au-
tem statuerint consensu certi ali-
quid de obseruando uno dumaxat
aliquo

aliquo ministerij Ecclesiastici ritu, siue
 Patres priuatim ipsi, siue concilia: An
 quod semel statuiſſent, uel recipi protin-
 nus sine examinatione ulla: uel semel re-
 ceptum, obseruari iam ita perpetuò o-
 portebit? Equidem ut in omni Doctrinæ
 Ecclesiasticæ genere imprimis esse neces-
 sariam constat fidei Analogiam: ita cum
 ritus omnes cultus diuini in Ecclesia (qua
 tenus sanè sunt mystici, externaq; ac uisi-
 bili ceremonia constant) pars sunt quædã
 doctrinæ, atq; hoc etiam nomine, uerbi ap-
 pendices, ipsumq; adeò uisibile uerbum,
 ac uisibilis quædam κατὰ γυμνάσια esse cen-
 sentur: dubium sanè esse non potest, tam
 esse semper necessario spectandam in re-
 cipiendis obseruandisq; mysticis omnibus
 diuini cultus in Ecclesia ritibus, fidei
 Analogiam: quàm illam in omni doctrinæ
 Ecclesiasticæ genere obseruari omnino
 oportere uidemus. Ea uerò cum non ali-
 unde etiam colligi petiq; possit, quàm un-
 de fidem ipsam oriri, hauririq; oportere
 docemur: nempe ex uerbi diuini auditu,
 quemadmodum Paulus docet: Certè si in
 restituendis recipiendisq; ac obseruandis
 cultus

cultus diuini ritibus, fidei nobis Analogiã
ante omnia (perinde atq; in doctrina om-
nini) obseruandã spectandamq; esse fate-
mur: eadem sanè opera fateamur necesse
est, illam non aliunde petendam colligen-
damq; esse, quàm unde fidem ipsam peti,
haberiq; posse (diuino beneficio) ab eodẽ
ipso Paulo Apostolo audimus . nempe non
ex hominum placitis traditionibusue ul-
lis: multò minus ex uetustatis ullius præ-
scriptionibus, locorumue prærogatiuis:
sed ex uerbi potissimum diuini auditu at-
que obseruatione. Et proinde in restituen-
dis quoq; recipiendisue aut obseruandis
ritibus, fidei nobis fontes potissimum intus-
endos esse, hoc est, ipsum uerbum Dei, ut
ad illud nostra demum omnia probemus:
non autem ritus ueteris Ecclesiæ ullos, e-
xtra uerbum Dei receptos atq; usurpa-
tos: etiamsi unanini & Patrum simul, &
conciliorum omnium consensu instituti
essent. Quæ uerò in priscis Ecclesiæ ri-
tibus uerbo Dei consentanea habentur: in
ijs sanè amplectendis, non tam ipsam Ec-
clesiæ consuetudinem (quantumuis rece-
ptam ac speciosam) quàm potius uerbum
Dei

Dei sequimur, cui ritus illos inniti uide-
 mus. Et quidem hactenus: quatenus illos
 ad Ecclesiæ adificationem (pro temporæ
 ratione) facere constet. Vt enim in luce
 doctrinæ ipsa sunt gradus quidam, iuxta
 quos ad perfectiora semper est progred-
 iendum, ne aut infamibus cibum solidio-
 rem fortè quàm ut ei transmittendo pares
 esse queant, aut adultioribus rursum la-
 ctis duntaxat potionem perpetuò offera-
 mus (tametsi hîc per omnem uitam no-
 stram, non nisi ex parte & cognoscere
 & prophetare possimus) ita etsi cultus di-
 uini in Ecclesia ritus, nunquam sanè (dum
 hîc uiuimus) puri usq; ad eò esse possunt,
 ut non semper humanum aliquid adiun-
 ctum habeant: non tamen est semper immo-
 randum receptis semel humanis ritibus,
 quos diuinis alioqui institutionibus adiū-
 ctos, proq; temporum ratione usurpatos
 esse nouimus: etiamsi illos cum publico Ec-
 clesiæ fructu obseruatos aliquandiu esse
 non ignoremus. Sed est danda opera sem-
 per, ut quò nobis clariorem diuinæ cogni-
 tionis lucē per doctrinam Euangelij (Dei
 beneficio) affulsisse uideamus: hoc etiam
 propius, in restituendis cultus diuini riti-
 bus,

bus, ad puritatem Apostolicam indies (si-
ue præiudicijs interim, et cum pace Eccle-
siæ) accedamus. Hoc sanè ab Apostolis
ita factum legimus, in tolerandis aliquan-
diu, deinde uerò abrogandis Iudaicis ple-
risq; ritibus: ubi iã omnibus propemodum
(post patefactã Euangelij lucẽ) palàm cõ-
staret, umbras illas Iudaicas, cū luce hac
amplius cõsistere nõ posse. Hoc ipsum et
Patres demũ orthodoxi (alij post alios) sc̃-
ciebant, pro eo ac lucẽ doctrinæ Euãgelij
magis ac magis sese diffundere passim, o-
mnẽq; siue Iudaicã siue Ethnicã supstitutio-
nem, lucis illius fulgore, coargui, propelli-
que cernebant: donec Amichristiana Pa-
pismi tyrãnis cornu suũ attollere, uniuersamq;
religionẽ proculcare, & diuina pa-
riter atq; humana omnia, sursum ac deorsũ
(pro sua libidine) miscere cõpisset. Por-
rò ad quem modũ negocij plurimũ fuit &
Apostolis ipsis, et primæ uerò post illos Eccle-
siæ Patribus, in arcẽdis à uero cultu Dei,
abolẽdisq; itẽ (ubi semel receptæ quoquo-
modo essent) tã Iudaicis quàm Ethnicis su-
pstitutionibus (nimirũ eius Iudæi quidẽ uer-
bi diuini umbram qualẽcunq;, Genes ue-
rò Philosophicas mundi huius rationes
pertinaci-

pernaciter obtendebant) neq; in plebe
tantum Ecclesie, sed inter ipsos quoque
Apostolos nonnunquam grauis incide-
bat disceptatio, de Iudaicorum imprimis
rituum abrogatione (quonam uidelicet
modo, tēpore, aut loco abrogandi essent)
id quod alioqui in Petri illa (ut alia tace-
am) à Paulo facta reprehensione liquido
apparet: ita ne nunc quidem mirum uide-
ri debet, post tantam præsertim uniuersæ
religionis (sub Papistica tyrannide) de-
formationem, cultus diuini omnis profana-
tionem, & ministerij totius Ecclesiastici
adulterationem: si non in plebe tantum Ec-
clesiarum, quæ doctrinam Euangelij sunt
iam ex professo amplexæ, sed inter præ-
stantissimos quoq; earum ministros non
per omnia prorsus conuenire possit, cir-
ca notarum ac reliquiarum Papisticarū
abrogationem. cum nihilo equidem mino-
re, ne dicam maiore multò impudentia, fa-
stu, ac pertinacia obtendi Papisticae im-
pietati uideamus, uerbi diuini fucum, ue-
tustatis prærogatiuam, Patrumq; item
ac conciliorum, deniq; & catholice Ec-
clesie auctoritatem: quam olim unquam
Sacer-

è Sacerdotum Principibus, Scribis &
Pharisæis, Moses ipse, Prophetæq; omnes
aduersus Christum Dominum ac doctri-
nam illius obtendebantur. Quanquam
autem neq; sine grauiſſimis aduersario-
rum clamoribus, neq; item sine domestico
rum offensione, cultus diuini ritus facile
unquam repurgari queant: non ideo tamē
hic cessandum est, sed admitendum nihilo
minus, ut aliquem progressum semper,
tam in doctrinæ quàm in cultus diuini pu-
ritate promouenda (pro nostra uirili) ſu-
ciamus: modò ut ab infirmiorum offendē-
culis (quod in nobis quidē est) caueamus.
Ac fieri quidem non potest, ut nemo in no-
bis offendatur, etiamsi summam hic cau-
tionem adhibeamus: cum ne Christus qui
dem ipse Dominus præstare id potuerit,
quo minus plurimi in ipso offenderentur,
quem sanè in mundo hoc semper αὐτὸς
ὀφθαλμῶν, ipsumq; offendiculi lapidem, et
petram scandali esse oportet. Sed hoc no-
bis est cauendum, ne temerè, nostraq; ipso-
rum culpa infirmioribus offendiculum
præbeamus. Qua sanè in re præclarum
etiam in Christo Domino exemplum simul

ac documentum habemus : nimirum ut
 quatenus ipsum uitasse offendicula legi-
 mus, hactenus illanobis etiam uitanda esse
 statuamus. Porro quæmadmodum dici ue-
 re omnino non potest, per Christum Do-
 minum, ullum omnino offendiculum datū
 esse: nisi si uel quoque illud, quod offendi-
 culis datis adiunctum audimus, ad ipsum
 pertinere fateamur: ita sanè neque per do-
 ctrinam ipsius, eiusue ministros (dum illi
 inhaerent) ulla etiam offendicula uerè (ut
 cuique tandem prætantur) uenire pro-
 culdubio possunt, modò ut palàm constet,
 nihil usquam agi, quod non Christum Do-
 minum autorem suum in uerbo suo habe-
 at, in quo nemo alioqui merito offendi aut
 debeat, aut etiam possit. Priusquam igitur
 quicquam usquam nouemus, circa cultus
 diuini in Ecclesia aliqua restitutionem,
 hoc nobis ante omnia est præstandum, si
 nulla offendiculorum culpa teneri uolu-
 mus: Primum, ut palàm toti illi Ecclesie
 ostendamus, ea quæ amoliri cupimus, nul-
 los omnino fontes legitimos in Christi Do-
 mini doctrina habere, quæ quidem nobis
 sit per Prophetas ac Apostolos tradita,
 & proinde (ut omnem plantationem non
 à Domini-

à Dño plantatam) eradicauda planè esse:
utcuq; tandè autorū suorū titulis, uetustatisue aut cōsensus perpetui dignitate exornetur. Deinde ut claras ac pfficuos in Christi doctrina fontes eorū omniū publicè commonstremus: quæ temporum iniurta abolita, ueluti postliminio rursum restitui, atq; in usum denuo reuocari optamus. ita fiet enim, ut nemo omnino in tota illa Ecclesia, aut ignorantiam, aut infirmitatem, uerè alioqui prætere am- plius possit. frustra sanè ignorantia quis prætexat ijs, quæ publicè docentur: & nō est infirmitatis nolle uel reijcere quæ approbare non possis: uel amplecti, quæ improbare non queas. Infirmitatis est, nō posse, quod uelis, bonum: quemadmodum Paulus docet. Cæterum nolle amplecti, quod negare non possis esse bonum: atque eo reiecto, uelle interim retinere, quod te, à Domino plantatum non esse, fateri oporteat: id uerò non tam est infirmitatis iam, quàm contemptus potius, cui se alioqui Christus Dominus, non equidem medicando, sed planè excacādo, atq; ita demum perdendo etiam, uerū esse testatur, & adeo non moratur talium offen-

147
dicula: ut studio plerunq; occasiones quæ
fuisse uideatur, eos potissimum offendendi:
qui suo contemptui, infirmitatis excu-
sationem, Pharisaica hypocrisis sua ob-
tendebat. Ab illorum igitur offendiculis
& nos cauendum esse nobis intelligemus,
quibus medicandis Christum Dominum
(prolata uerbi diuini sui luce) uenisse au-
dimus, hoc est, qui extra Christum Domi-
num doctrinæq; suæ lucem, nihil se omni-
no (quod ad diuina attinet) uidere ullo
modo posse agnoscunt: atq; hac sola luce
per Christum Dominum prolata, oculos
protinus ad illam intendere (pro sua in-
firmitate) conantur, hanc unam expetūt,
in hac conquiescunt, ad hanc unam refe-
runt omnia, quæcunq; undecunq; in causa
religionis proferuntur, Caterum qui exor-
ta in Christo Domino luce non contenti,
alias illi nescio quas, siue Patrum, siue con-
ciliarum peculiare lucernulas adiunge-
re uolunt: aut qui illas luci Christi Do-
mini anteponunt: his sanè excæcandis cum
Christum Dominum uenisse non ignore-
mus: equidem illos tanti facere non debe-
mus, ut propter eos, Christi Domini lucē,

tam in doctrina, quàm in publico cultu
ipsius, proferre infirmioribus (qui illã ex-
petunt) ullo modo cunctemur, ne dicam
detrectemus. Hæc ergo nobis etiam con-
siliij nostri ratio fuit, in restituendis cul-
tus diuini ritibus, totaq; adeò ministerij
instauratione, posteaquam (diuino bene-
ficio) Ecclesiam nobis per pientissimum
Principem, atq; æterna dignum memoria
BDVARDVM, eius nominis sextum
Angliæ &c. Regem concessam habere-
mus. Cupiebat Rex ille sanctissimus ita
restitutam (quoad eius fieri posset) in uni-
uerso Regno suo, omnem planè religio-
nem, ut nulla ferè alia de re (pro ætate
sua) sollicitus magis esset. Adhibebat in
eius rei consilium, quos pietate, eruditio-
ne, ac iudicio, alijs antecellere intellige-
bat. inter quos præcipuū habebat Thomã
Cranmerum, Cantuarien̄ Archiepisco-
pum: uirum, præter insignem eruditio-
nem ac pietatem, ea quoq; ingenij dexte-
ritate, prudentia, ac morū grauitate præ-
ditum (quæ interim summam comitatem
ac modestiam coniunctam habebat) ut hæc
omnia simul in illo, sine magna profectò

admiratione, nemo facile intueri posset.
Huius igitur hortatu, cum ego quoque per
Regem illum uocatus essem: & leges quæ
dam patriæ obstarent, quominus publici
potissimum cultus diuini ritus sub Papi-
smo usurpati (pro eo ac Rex ipse cupie-
bat) repurgari protinus possent. Ego ue-
rò pro Peregrinorum Ecclesijs sedulo in-
starem. ita demum placuit, ut ritus publici
in Anglicis Ecclesijs, per gradus quosdã
(quantum per leges patrias omnino lice-
ret) repurgarentur: Peregrinis uerò ho-
minibus (qui patrijs hac alioqui in parte
legibus non usque adeo tenerentur) Eccle-
siæ cõcederentur, in quibus omnia liberè,
& nulla rituum Patriorum habita ratio-
ne (iuxta doctrinam duntaxat atque obser-
uationem Apostolicam) instituerentur. i-
ta enim fore, ut Anglicæ quoque Ecclesiæ
ad puritatem Apostolicam amplectendã
unanimes omnium regni ordinum consensu
excitarentur. Eius uerò consilij Rex i-
psemet (pro sua pietate) præcipuus non
autor tantum, sed etiã propugnator fuit.
Etsi etiã id in Senatu Regio omnibus pro-
pmodum placeret, ipseque Cantuariensis
Archiepiscopus rem modis omnibus pro-
moueret:

moueret: non deerant tamen qui id uole-
stē ferrent, adcoq; & reluctaturi fuerint
huic instituto Regio, nisi Rex ipse, non tā-
tūm autoritate sua restitisset: sed produ-
ctis etiam instituti huius rationibus cona-
tus eorum repressisset. Concessis itaq; Pe-
regrinorum Ecclesijs, & quidem ea lege
seu libertate potius, ut in illis omnia iu-
xta doctrinam atq; obseruationem Apo-
stolicam instituerentur: cura illarum mi-
hi (Regia & Senatus autoritate) commit-
tebatur. Iubebarq; mihi collegas asciscere
quos ei ministerio aptissimos esse iūdicā-
rem: ut illorum nomina Regio Diplomati
insererentur. Quod ubi factū esset: nosq;
iam diploma Regum haberemus: & ui-
deremus eandem planē conditionem di-
plomati ipsi (disertis uerbis) insertā esse.
Cognitam ita haberemus mentem (hac in
parte) & Maiestatis Regia & Senatus
ipsius. præterea sciremus magnam esse o-
mnium piorū de nobis (in nouo hoc nostro
ministerio) expectationem: demq; monere-
mur etiā, ut nō tantūm propter ministerij
nostri fidē (quā tamē in prosp. et nostro
semp, et ante omnia habere deberemus)
sed propter aduersariorum quoq; dolos.

diligenter caueremus, ne quid omnino in
 nostris institueremus Ecclesijs, quod do-
 ctrinae atq; obseruationi Apostolicae non
 proximè responderet. nimirum si quid
 aliter institueremus, excidisse iam à fa-
 cta nobis Ecclesiarum concessione uideri
 possemus: qui conditionem alioqui nobis
 praescriptam inobediencia nostra uiolas-
 semus. Haec ita (inquam) cum se haberent
 omnia, nostri sanè esse officij existima-
 uimus, ut praescriptam nobis conditionem
 (per se alioqui iustissimam) modis omni-
 bus (pro nostra uirili) sequeremur. Ne
 quid autem praecipitanter in re tanta age-
 remus, inuitò nihil aliud studuimus, quàm
 ut Ecclesiae per publicas, tū Germanicas
 tū Gallicas cōciones colligerentur, inc; ca-
 talogos referretur nomina omniū, q̄ sub al-
 terutra Ecclesia censeri uellent. Crescen-
 te autem indies magis ac magis utraq; Ec-
 clesia, utrobq; etiam Seniores siue Pre-
 sbyteri, atq; itē diaconi constituebantur.
 Ut illi quidem gubernandae nobiscum ex-
 cum collegis nostris alterutrius Ecclesiae
 curam sustinerent: isti uerò colligendis ac
 dispensandis Eleemosynis praessent. Mox
 60mm.

communī assensu omnium utriusq; Eccle-
siae ministrorum ac Seniorum, edita est
fidei publica professio: cuius potissimum
nomine Ecclesiae ipse colligebantur, atque
haec explicabatur in publicis concioni-
bus, ut ab omnibus intelligi posset. De in-
stituendis uerò cultus diuini ritibus, su-
spensa aliquandiu deliberatio fuit: donec
populus doceretur, Rituum uarietate nō
scindi Ecclesias. hos enim temporarios es-
se, atq; Ecclesiarum aedificationi (pro lo-
corum ac temporum ratione) seruire oport-
tere. Non eandem ubiq; Ecclesijs omni-
bus esse libertatem repurgandi protinus
omnia: atq; alicubi sine magno turbarum
metu uix quidquam mutari posse. Praesta-
re autem, aliquam Ecclesiarū restitutio-
nem haberi, quā nullam: etiamsi quaedā
inuiti ferre cogamur. Proinde gratulan-
dam esse libertatem ijs, qui illam adepti
essent: sed & illos in omni charitate seren-
dos iuuandosq; esse, qui quo uellent, per
temporum iniquitatem, eluctari adhuc
non possent. Horum ita uisum est pluries
ac diligenter moneri Ecclesias: priusquam
de ritibus ullis instituendis quidquam or-

minno statueretur. ut illorū diuersitas, ne-
que Anglicas postea Ecclesias offēderet :
& nostras item in seruandæ cum illis so-
cietatis officijs nihilominus retineret. Po-
stea rituum forma quadam conscribenda
tur: & (priusquam institueretur) coram
Ecclesia tota per partes suas explicaba-
tur, scripturarumq; testimonijs confirma-
batur. facta etiã potestate omnibus, ut
nos amanter admonerent, si qua parte si-
bi quispiam satisfactum non esse existi-
maret. Ita uero iam edocta Ecclesia: ut neq;
scissionem aliquam fieri intelligeret, pro-
pter rituum uarietatem: & certa esset etiã
nihil sibi obseruandū esse quod doctrinæ
atq; obseruationi Apostolicæ nõ proximè
responderet: uetuum est tandem ad rituum
quoq; nostris Ecclesijs peculiariū institu-
tionem. In quibus interim aliquam etiã
uarietatem (inter nostras ipsorum Eccle-
sias) retinuimus. exiguam quidem illam, et
quæ non cuiuis esset conspicua: sed quæ in
dicium tamen faceret, suam cuiq; Ecclesiæ
libertatem (hac in parte) constare. Eam
porrò ita paruam uarietatem prosequu-
ti hic undequaq; non sumus: nisi sicubi
id

id res ipsa uisa est postulare. sed Germania
maxima potissimum Ecclesiarum ritibus conscri-
bendis operam dedimus: quod & illa à
me id peculiariter peteret, & ego fami-
liarius in illa etiam (propter maiorem
linguae usum) uersarer. Quicquid autem
huius est, humiliter quidem esse agnosco,
quam ut sub tuae Maiestatis nomine in pu-
blicum exire debuerit: uidebar mihi tamē
haudquaquam temerè facturum esse, si hoc
ipsum (quale quale est) tuae imprimis Ma-
iestati, deinde Amplissimo Procerum tuo-
rum Senatui, atque omnibus adeo Regni tui
ordinibus dedicarem. Primum enim debi-
ti ipsa mei erga te Patriamque meam ratio,
à me id iure quodam suo flagitare iam pri-
dem uidetur. ut meum in uos studium atque
obseruantiam aliquo meo eiusmodi officio
conterer, quo palam fiat (etsi à nostris i-
stis uentrispiritibus indignissimè sum
tractatus, perque illorum tyrannidem, per-
egre uiuere cogor) nihil me tamen ideo
unquam de fide obseruantiaque in Patriam
meam remisisse. sed id semper in uotis ha-
buisse, atque etiamnum habere, ut. (si ullo
modo queam) Patrie meae obsequi,
prodesse, & gratificari cupiam: quas
tenes.

tenus id quidem tua mea conscientia (iuxta Domini Dei nostri uoluntatem) mihi liceat. cumq; eo nunc sint loco res meae, ut (praeterquam scribendo) Patriam à me meam iuari aliter nõ posse uideam, pro officio meo me facere puto, si quod (pro mea tenuitate) possum, praestare id etiam coner. Deinde huc me inuitauit tuae Maiestatis, praedicata à multis, & mihi ex parte cognita etiam clementia, atque erga ueram religionem propensio quaedam: quam equidem in uiris praesertim Principibus non commendari modò, sed magis ac magis indies etiam (ex uerbo Dei) excitari conueniat. Ad hæc mihi animum quoq; addiderunt quæ istinc & per literas multorum, & per nuncios etiam adferuntur. nempe omnium ferè animos, Antichristianæ iã tyrannidis alioqui peruersos, tanto istic amplectendæ doctrinæ Christi studio (in eius Euangelio) accensos esse: ut tuã Maiestatem, in publicis regni comitijs, eo ipso nomine, unanimiter, ab uniuerso Nobilium omnium uirorum ordine appellatam esse audiamus. eoq; plane (quod felix faustumq; sit) spectare omnia

omnia: ut spes sit breui & istic expectandā
esse (per Dei gratiam) Ecclesiarum re-
stitutionem. Huc uerò cū labor omnis
noster in hoc libello nostro imprimis per-
tineat, & alicui fortè usui esse etiā pos-
sit: non abs re me facturum iudicauī, si illū
toti meæ Patriæ (sub tui nominis patro-
cinio) assignarē. Atq; est res sanè digna,
summa piorum omnium gratulatione si-
cubi Regnum Christi Domini (in doctri-
na sui Euangelij) reflorescere audimus:
sed summa tum denum etiā diligentia
ac circumspectione opus est, ne sub præ-
textu ac fūco Euāgelij, aut nouum rursus
aliquod tyrannidis genus inuehatnr: aut
sectis alioqui omnibus, atq; ita denum A-
theismo etiā fenestra aperiatur, ad quē
nunc maxima serè hominum pars nescio
quomodo inclinare uidetur. Hæ sunt nāq;
Satanae artes, ut qua parte se id quod
cupit leonina (quod dicitur) efficere non
posse uidet: uulpinam sibi protinus assu-
mat. hoc est, si aperta ui Christo Domino
repugnare non queat, sectator quoq; &
ipse Euangelij, atq; etiā præco illius uide-
ri uelit: quo tandem fraudulentiū nego-
tium

tium suum agat. Ita equidem cum Papisma
 impietatem magis notam esse iam uidet,
 quam ut uel excusari reuera ullo modo,
 uel etiam desimulari possit: egre quidē
 illam patitur aboleri, atq; adeo nō prater
 mittit quidquā, quod ad eam tuendā ullo
 prorsus modo pertineat: sed quia intelli-
 git diuturnam esse non posse eius defensio-
 nem, incipit & ipse Papisimum per suos
 quosdā accusare, sed huc spectat interim,
 ut uel tyrānidē tyrānide cōmutet, proq;
 uno illius capite multa obtrudat: uel ad
 ductam odiū Papistica tyrannide, uniuersam
 simul etiā Ecclesiæ gubernationē, in
 primis uerò legitimam in illa (ex uerbo
 Dei) disciplinæ usum, inuisum modis o-
 mnibus reddere, inq; Papistica tyranni-
 dis parte statuere, atq; ita demū malorū
 omnium licentiam atq; impunitatem indu-
 cere conetur. Videmus sanē iam minimē
 obscura utriusq; istius conatus initia, &
 quidem ijs potissimū locis, quibus do-
 ctrina Euangelij iam pridem insigniter
 prædicata fuit. nimirum uerissimum est,
 quod uulgo dici solet, Satanam nusquam
 alibi maiore conatu sacella sua erigere,
 quam

quàm ubi Christo Domino templum in-
strui uidet. Videmus multis iam decerni
parem cum Apostolis ac Prophetis (in
doctrina religionis tradèda) autoritatē:
quæ sola res omnibus omnino scētis ac dis-
sidijs occasionem dedit, omnemq; adeo ty-
rannidem in Ecclesiam inuexit. Videmus
è regione rursus, multos sibi permittere
quidquid omnino libet: atq; adeo auersa-
ri omnes siue priuatas siue publicas admo-
nitiones, omniaq; Ecclesiarum iudicia: ut
liberū planè atq; impune esse uelint, quid-
quid omnino doceant. Atq; utrobicq; inte-
rim prætextitur Euangeliū: cum non alia
res magis Euāgelio aduersetur. Hic utro-
bicq; igitur magna opus est diligētia ac cir-
cumspēctione, ut uterq; hic Satanae cona-
tus (circa religionis instauratiōnē) reprimatur.
Cumq; nō alia ratione ulla, aut me-
lius aut etiam facilius reprimi possit, quā
legitima Ecclesiarū gubernatione, quā
autore spiritu sancto ab Apostolis institu-
tā atq; obseruatā legimus, p̄ ministerij Ec-
clesiastici diligentē ac fidelē administrati-
ōnē: nosq; ad illā (quātū omnino potui-
mus) proximè in libello hoc accedere co-

D. C. HA

nati sumus : putauimus, operam qualem
cunq; hanc nostram, Patriæ quoq; nostræ
nō inutilem fore. Postremo, quoniam gra-
uissimis, sed iisdem etiā iniquissimis quo-
rundam calumnijs ac præiudicijs, doctri-
nam, ministeriumq; ac nomen nostrum gra-
uari præter meritum nostrum uidemus,
qui sibi ueluti noui quidam Catones è coe-
lo nescio quo delapsi esse uidentur, ab isto-
rum sanè calumnijs, doctrinæ nobis mini-
sterijq; nostri fidem, ac nominis item exi-
stimationem, apud tuam imprimis Maie-
statem, Patriamq; simul meam, uindican-
dam esse putauit libelli huius nostri testi-
monio : qui doctrinæ alioqui ministerijq;
nostri fidē, quam (pro nostra tenuitate)
prestare potuimus, non obscure (uti spe-
ro) contestabitur, & Diploma Regum,
illi ad calcem adiunctum, tuebitur nomi-
nis nostri existimationem. Quamquam au-
tem certò confidam fore, ut nostra (hac
in parte) innocentia, Catonum istorum om-
nium præiudicia, maledicendiq; impo-
tentiam, ad extremum pude faciat atque
infamet per gratiam Dei: uisum est tamē
hic obiter nostram innocentiam tuæ Ma-
iestatis

testati, & p̄ijs omnibus approbare. Duo
sunt, quorum nomine potissimum, à farrago-
num nescio quarum factotibus (si supe-
ris placet) & accusamur simul & con-
demnamur. Alterum, quòd in Ecclesiasti-
co ministerio, Dei ipsius opus proprium,
in ministri opus non transferamus. Alte-
rum, quòd in cœnæ Dominicæ elementis,
realem (ut uocant) corporis & sanguinis
Christi delitescenciam (iuxta naturalem
ipsius subsistentiam) non statuamus. Hic
uerò clamatur: ò cœlum, ò terra. Alioqui
si hic assentiremur, protinus sanctissimi
ac terq; quaterq; Evangelici, & orthodo-
xi haberemur. Nos porrò nullius nos hic
noui dogmatis uel autores uel sectatores
esse dicimus, sed tradita ab alijs noua quæ-
dam dogmata, immoderatamq; illa tuen-
di pertinactam cum inquisitissimis præiudi-
cijs cõiunctam, accusare nos profitemur.
& quidem id facimus, ea mansuetudine
ac modestia, ut rem quidem non dissimu-
lemus, quemadmodum sanè non debemus:
sed neminem proscindamus interim, ne-
dum ut quenquam omnino (controuersiæ
huius nomine) damnemus, imò uerò hono-

rem etiam, ijs qui à nobis dissentiunt, libe-
 ter deserimus, qui in Christi Ecclesia pijs
 omnibus deferri consuevit: & de omnibus
 quæ nos offendunt, iam dudum expetimus,
 pia, modesta, & Christiana (siue priuata
 siue publica) colloquia. nostraq; omnia
 legitimis (ex uerbo Dei) Ecclesiarum iu-
 dicijs ultro subiicimus. interim uerò Cato-
 num istorum censura, à Christi Ecclesia
 (si furijs placet) deniq; & à focus ipsorum
 excludimur, ac diris omnibus deuoue-
 mur, nisi quòd efficere id non possunt, ut
 non alium adhuc iudicem habeamus, ante
 cuius tribunal olim, tam ipsos omnes, quàm
 nos, sisti: ipsorumq; omnia (quibuscunque
 tandem Syncretismis communita) per in-
 de nihilominus atq; nostra oporteat ap-
 probari. Iam quominus in Ecclesiastico mi-
 nisterio Dei solius propriū opus, ministri
 operi, ullo prorsus modo adscribamus:
 Pauli Apostoli doctrinā obstare dicimus,
 qui etsi denuo se Galatas parturire, Co-
 rinthios itē atq; Onesimum genuisse teste-
 tur, ad commendandam in suo ministerio
 diuinæ uirtutis efficaciam: tamen ne opus
 Dei in ministrum ullo modo transferat,
 opus

opus Dei à ministris opere discernit. Et
plantationem duntaxat atq; rigationem,
ministris attribuit (externam uidelicet
plantularum culturam) ut ita demum
Deum per ministros, & plantare,
& rigare ad salutem fideles intelliga-
mus: ministrosq; Dei (hac in parte) oues
yov's agnoscamus. Ceterum dandi incre-
menti opus, ita soli Deo proprium facit:
ut ab illo ministros ipsos prorsus exclu-
dat. neq; enim omnes eos qui et rigant &
plantant (præ eo qui incrementum solus
dat) nihil esse pronūciasset: si ulla omnino
dandi incrementi pars in ipso ministri o-
pere quoquomodo posita esset, aut ab
ipso, ullo prorsus modo pēderet. Rursum
quominus in cœnæ Dominicæ elementis
(Pane inquam & Vino) realem illam (ut
uocant) corporis & sanguinis Christi de-
litescentiã (iuxta naturalē eorū subsistē-
tiam) statuamus: eas adferimus causas, q̄
doctrina hæc cū mentetotius scripturæ pu-
gnet, neque fidei Analogiæ respondeat, cū
catholicæ itē Ecclesiæ cōsensu nō cōsistat
et citra Christi Dñi cōtumeliã retineri nō
possit. quæ quidē omnia, bona iã ex parte

ita se habere ostendimus: & clarius ad-
huc si Dominus uolet (per eius gratiam)
ostendemus. aut si id non possimus, cedere
ultrò uolumus, meliora docentibus exuer-
ba Dei, si modò ad legitimum aliquod col-
loquium admittamur. Hoc uerò tantum
est: ut Catones nostri aqua nobis & igni
interdicendum esse putent. Accusant nos
in suis farraginum cemonibus, quod Eccle-
sias perturbemus. sed si accusasse noua su-
spectaq; dogmata (& quidem sine conui-
tijijs aut præiudicijs ullis) est perturbasse
Ecclesiã: non immeritò sanè Papa utros-
que nos turbarum accusabit. Si usq; adeò
illis intolerabile uidetur, dogmata ipso-
rum accusari, ut nos ad nulla colloquia ue-
lint admittere: facile & nos in uniuersum
omnes ad eundem modum arcebit Papa,
ab omnibus colloquijs: dum recepta iam-
pridem magno multorum consensu ipsius
dogmata, accusamus. Si uerò id in parte
tyrannidis Antichristianæ ponimus: cur
nobis id ipsū usurpamus, quod in Papa o-
mnes unanimiter damnamus? Dicunt Ca-
tones nostri se in Papistica tyrannide ac-
cusanda sequi doctrinam uerbi Dei. fate-
mur

mūr id quidem esse uerum: nam & nos eā
dem ob causam Papismū accusamus: sed
& in accusandis ipsorum dogmatis id i-
psū nos facere affirmamus. Negant illi
uerbum Dei à nobis stare: & proinde in-
dignum esse, ut ad colloquium admitta-
mur. At uerò ad eum planè modum etiam
Papa, à nobis utrisq; uerbum Dei stare ne-
gat: atq; ob hoc potissimū nos (ut sedu-
ctores) à concilijs arcet. Quid uerò, id si-
bi arrogabūt Catones nostri, quod ipsimet
in Papa accusāt? Queruntur se hēreseos
à Papa nō auditos dānari, & interim ipsi
met nos non auditos condemnant. Sed di-
cunt, doctrinam nostram, iam dudum mul-
torum Conciliorum calculis damnatam
esse: & proinde nulla amplius egere exa-
minatione. Itidem uerò & aduersus ipso-
rum doctrinam profert Papa: qui & Ver-
cellenē & Turonenē, & plurimum Roma-
norum, & ad extremum Constantiensis
Conciliorum decretis transsubstantiatio-
nem suam comprobata, et proinde Cato-
num quoq; nostrorū doctrinam, perinde
atq; nostram damnatam esse ostendit. Cæ-
terum Alexandrini contra nos concilij
autoritatem sub Cyrillo proferrunt, Cyril

lumq; doctrinae suae propugnatores faciunt. Nos uerò id uanissimum esse dicimus: & doctrinam ipsorum, cum ab eodẽ ipso Cyrillo in finitis locis, tum uerò etiam ab omnibus orthodoxis Primæuæ post Apostolos Ecclesiæ Patribus continua successione unanimiter oppugnata esse affirmamus. id quod breui (per Dei gratiã) non eadem nostris, sed ipsorummet autorũ uerbis: neq; uerbis solũ (ne decruncata uideri possint) sed plenus illorum sententijs ac rationibus demonstrabimus. unde deum facile apparebit, qua fide Catones isti sarragines suas Patrum testimonijs infarciant. Agnoscunt quidem ueteres, Panem coenæ, esse corpus Christi: quatenus alioqui corporis nomen (in uerbis Christi Domini) de pane prædicari docent. idem uerò & nos libenter una cum illis agnoscimus: imò diserte profitemur, tam uerè Panem coenæ esse corpus Christi: quam uerè Christus Dominus alibi carnem suam, cibum nostrum esse testatur, quæ alioqui nostra doctrina ita olim primario Bremensium Pastori satisfecit: ut illius nomine suam mecum societatem Ecclesiastam, coenæ

scena Domini & usu ipso, sit publicè conte-
status. Sed quid hoc interim ad eam, quã
isti somniant, delitescentiam? de qua sanè
nullus ueterum quidquam cogitauit. A-
gnoscūt itē ueteres. corpora nostra, Chri-
sti Domini carne seu corpore, in spem re-
surrectionis & uitæ æternæ ali, id quod
nos quoq; cum illis indubitato credimus:
sed ita se hic Patres ipsimet explicant, ut
perspicuum sit, nihilo sanè magis corpo-
rum hanc nostrorum per Christi corpus
alimoniam, ad hanc Catonum nostrorum
delitescentiam pertinere: quàm corporis
de Pane in uerbis Christi prædicationem
pertinere constat. Si de Papæ loquuntur
concilijs: diximus in illis ipsorum perinde
atq; nostram doctrinam damnatam esse.
Quod si ipsi decorum sibi esse putant, se
ab illis concilijs damnatos esse: cur non
& nos eandem ipsam condemnationem
in laude nostra poneremus? Si de suis in-
ter sese syncretismis loquuntur: facilè
illis est (nemine qui dissentiat admis-
so, ne dicam uocato atque audito)
quidquid libet statuere, atque ita
demum Encomium canere. Certè

nullū unquam de Sacramentaria hac con-
 trouersia iustum alioqui colloquium in-
 stitutum esse constat: præterquam Mart-
 burgi Illustriß. Cattorum Principis au-
 spicijs, Anno post Christum natum 1529.
 in quo sanè tantum abest ut sit damnata
 nostra doctrina, ut ab utraq; parte sit cõ-
 sentienter recepta & approbata: cui &
 nos libèter assenimur. Quia uerò Thra-
 sones quidam in eo ipso colloquio Palma-
 rium se nescio quod aduersum nos obti-
 nuisse, nostramq; doctrinam pudefactam
 esse iactant: caput ipsum conuentionis
 Martburgensis de cœna Domini addere
 hic libuit, ut uanitas atq; impudètia Thra-
 sonum istiusmodi omnibus conspicua esse
 possit. Est autem caput hoc numero quin-
 tumdecimū eius ipsius conuentionis: quod
 & Germanica lingua (ut est editum) &
 latinè deinde uersum sic habet. cui equi-
 dem maior fides, quàm priuatis alioqui
 cuiquam scriptis haberi debet.

Vom Sacra- De Sacramen-
 ment des leibs vñ to corporis & san-
 blüts Christi. guinis Christi.

15. Glauben vnd 15. Credimus &
halten

halten wir alle / *profitemur omnes,*
 von dem Nacht- *de coena Domini no-*
 mal vnsers Herrn *stri Iesu Christi: u-*
 Jesu Christi / daß *sum illius, sub utraq;*
 man beyde gestalt *specie (iuxta Christi*
 (nach der insatzüg *institutionem) ob-*
 Christi) brauchen *seruandum esse.*
 sol. Daß auch die *Quodq; Missa, non*
 Messe nicht ein *fit ullum eiusmodi*
 werck ist / damit ei *opus, quo alter alte-*
 ner dem andern / *ri quisquã (sive mor-*
 todt oder lebendig / *tuo sive uiuo) grati-*
 gnad erlange. D^z *am consequi possit.*
 auch das Sacra- *Quòd iterum Sacra-*
 ment des Altars / *mentum altaris, sit*
 sei ein Sacrament *Sacramentum uerũ*
 des Warenn leibs *corporis & sangui-*
 vnd bläts Ihesu *nis Iesu Christi. Et*
 Christi. Vnd die *quòd eius spiritalis,*
 Geystliche niessüg *eius ipsius corporis*
 des selbigen leibs *& sanguinis, sit uni-*
 vnd bläts / einem *cuiq; Christiano ho-*
 jeden Christen für *mini imprimis neces-*
 nemlich von nöte. *sarius. Adhæc quòd*
 Desßgleichenn der *usus huius Sacramē-*
 brauch des Sacra- *ti (perinde atq; uerũ*

mēts (wie dzwort) bñ ipsū) à Deo Opt.
 vñ Got dē almech Max, sit institutus
 tigen gegebē vñ atq; ordinatus, ad ex
 geordnet sei/ da citandas ad fidem in
 mit die schwachen firmas hominum cō
 gewissen zuglaubē scientias, per spiri
 zubewegen/ durch tum sanctum. Quan
 den heiligen geist. quā autē inter nos
 Vñd wiewol wir hactenus non planē
 vns (ob d̄ war leib potuit cōuenire, nū
 vñnd blūt Christi uerum corpus & ue
 leiblich im brot vñ rus sanguis Christi,
 wein sei) diser zeit Pani & uino COR
 nicht vergleicht PORALiter insit:
 haben: so soll doch debbit nihilominus
 ein teil gegen dem tamen utraq; pars al
 andern Christliche tera erga alterā de
 lieb (so ferz jedes clarare Christianā
 gewissen jñer lei charitatē, quatenus
 dē fan) erzetgē. vñ id omnino cuiusq; cō
 beide teyl Got den scientia ferre potest.
 almechtige fleissig Et utraq; pars Deū
 bitten/ daß er vns Opt. Max. diligēter
 durch seinen Geist precabitur: ut is no
 den rechtenn ver bis (p spiritū suū) ue
 stand bestedigen rū eius uei intellectū
 wöll. Amen. constabilire digne
 tur, Amen. Mar-

Martinus Luther. Ioan. Brentius.
Iustus Ionas. Ioan. Oecolapadius.
Phil. Melancthon. Huldricus Zuinglius
And. Oseander. Martinus Bucerus.
Steph. Agricola. Caspar Hedio.

Hæc sanè est Martburgensis cõuentio
sub illud ipsum tẽpus edita, in qua ostendẽ
aliquid uellemus: quo doctrinam nostrã pu-
de factã esse Catones nostri iactant, quasi
uerò ipsa conuentionis uerba (nobis etiã
tacentibus) nõ satis testentur, eos qui à no-
stra tum doctrina abhorrebãt, et nostræ
doctrinæ assensos esse, dũ spirituale m cor-
poris et sanguinis Christi esum, quem nos
urgemus, in primis cõmendãt: et de sua du-
bitasse, dum nõ solũ illã non approbarũt,
sed Christianam utrinq; charitatem inter
se se pacti, preces etiã cõmunes pro uero
cõtrouersie intellectu instituerũt. Ceterũ
nõ est nũc instituti nostri ista psequi: atũ
hæc ita attingere paucis uolui, ut omnes
intelligant uanissimum esse, quod factores
isti suarũ farraginũ, de conuicta erroris,
adeoq; et dãnata nostra doctrina, et qui
de legitimis Ecclesiarũ iudicijs, nugantur
Iactat itẽ et cõuentũ Schmalcaldie. sed in
quotantundẽ habet, q. de doctrinæ nostræ
condem.

condemnatione proferre possint. Conatus
quidem est illic uir sancte memoriae Mar-
tinus Bucerus (productis quibusdam di-
cendi formulis) conciliationem querere:
sed cum paucos nostrarum partium ad es-
se uideret, rem omnem in aliud tempus su-
spendi curauit, facta interim conciliatio-
nis spe, si præter Augustanæ confessionis
capita nihil exigeretur. Quid uerò e-
hic est (obsecro) quod doctrinam nostrā
ullo modo damnatā esse, uideri possit? Et
tamen istiusmodi fumis explent suas farrā-
gines Catones nostri: ne nihil uidelicet ha-
bere uideantur, quo causam suam (iam a-
lio qui inclinantem) sustentent. Cæterum
illis superest adhuc Sacra (quod dicitur)
Anchora, Augustana confessio: ad hanc e-
nim (ubi nihil aliud superest) recurrere so-
lent, & tanti illam faciunt, ut non desint
inter ipsos, & quidem non postremi, qui
dicant, se malle de Pauli ipsius Apostoli,
quàm uel de Lutheri, uel de confessionis
Augustanæ doctrina dubitare. Nos uerò
doctrinā Augustanæ confessionis (ut debe-
mus) plurimi facimus: sed cum doctrina
Prophetica atq; Apostolica non equa-
mus,

mus, neq; ullo modo equandam esse puta-
mus. Interim tamen non uidemus, quidnā
in controuersa hac sua delitescencia ad-
uersus nostram doctrinam ex ipsa Augu-
stana confessione proferre possint. Verba
confessionis Augustanae de cena Domini
sic habent: De cena Domini doc-
cent, quòd cum Pane & Vino, ue-
re exhibeantur corpus & san-
guis Christi uelcentibus in cena
Domini. Hoc ipsum uerò & nos agno-
scimus: sed negamus id totum quidquam
omnino ad Catonum nostrorum delitescē-
tiam pertinere. Cū enim eadem ipsa cō-
fessio (ubi de Sacramentorū usuloquitur)
disertis uerbis testetur, nos, eam gratiā,
quam Sacramenta significant, fide ipsa
percipere: eadem sanè opera, fidei nostrae
duntaxat illam offerri, atq; exhiberi fate-
tur. Porrò fides eam delitescenciam, quā
factores isti propugnant, adeò non requi-
rit: ut ne admittere quidem possit, quem-
admodum Paulus docet. Tantum abest i-
gitur, ut nobis Augustana confessio oppo-
ni quoquomodo possit: ut illam pro nobis
etiam, contra Catones nostros, facere con-
stet.

stet. Nos enim id semper professi sumus,
atq; etiamnum profitemur, fideles omnes
dum coenae elementis participant (iuxta
Christi institutionem) simul quoq; uerè ad
salutem aeternam cōmunicare uerò etiā
corpori & sanguini Christi. Quare ne in
Augustana quidē confessione habent quid
quā Catones nostri, q; doctrinae nostrae me-
rito opponant. Neq; dubiū esset, faciliè in-
duci posse doctrinae consensionem (quem
admodū eius rei spem Buccrus olim in cō-
uentu Schmalcaldiēsi faciebat) si praeter
Augustanam confessionem nihil exigere-
tur. At uerò Catones nostri rem suis far-
raginibus indignam planè esse putant, si
uel pilū unū ab eo discedant, quod (facta
inter sese conspiratione) tuendum sibi se-
mel, quo iure quaq; iniuria sumpserunt,
destitutiq; scripturae praesidijs, causam su-
am calumnijs & maledictis fulciunt. Ve-
nantur omnes nostra deprauandi occasio-
nes: ut populo suo (cui nostrorum omnium
lectione interdicit) fucum faciant, nos in-
ter nos non consentire: eo quod unam atq;
eandem rem uariè explicemus. quasi ue-
rò non inde potissimum constet, firmissimā

consensionem esse, ubi re uariè exposita,
eadem nihilominus sententia (& quidem
iuxta usum ac mentem scripturæ) unani-
miter retinetur & comprobatur. nimirū
hoc artificiose faciunt, ut dum sua se pro-
bare non posse uident, nos noscō cuius dē
scordie insimulent : ne suā nobis causam
approbare cogantur. Adeundem uerō mō-
dum etiam, culpam in qua ipsimet hærēt,
reijcere in nos conantur. Dicunt per nos
uiolari fidem uerborum Christi, quæ pas-
sim solemnia cœnæ, seu cōsecrationis uer-
ba uocantur: eo quod tropum in illis sta-
tuamus, ueterum (hac in parte) orthodo-
xorum Patrū omniū doctrinam, ipsamq;
adeo scripturæ phrasim secuti. ipsi uerō,
cum uerba illa clarissima, & proinde nu-
de ac simpliciter exponenda esse (ut so-
nant) neq; ullius tropi remedio egere per-
petuo clament: aut nullā interim omnino
adferunt interpretationem, aut si quam
adferunt: huic talem sanè tropum adhibe-
re coguntur, qui & in scripturis pugnas-
serat, & fidei Analogiæ repugnet,
& in uniuersa scriptura (in simili
potissis

potissimum argumento commostrari nufquam possit. Quod si ita sunt clara ac perspicua, deniq; & facilia uerba Christi Domini, ut ea nude ac simpliciter (ut sonant) & citra ullius tropi remedium exponi oporteat, quemadmodum id plenis buccis iactant: cur non unam saltem aliquam illorum interpretationem ordine suo (iuxta singulas eorum particulas) proferunt? quæ & tropum nullum admittat, & unanime totius scripture consensum retineat, & delitescentiam ipsorum simul etiam statuat, aut confirmet? quemadmodum à nobis ad approbandam nostram doctrinam pluries factum esse (& quidem facta omnium simul Sacramentorum collatione) negare equidem non possunt. Iam dudum sane ab illis hoc (in omni charitate ac modestia Christiana) petimus, atq; adeò ab eo ipso factore peculiariter, collegisq; ipsius omnibus (data ad omnes simul illos, ea potissimum de re nostra epistola) qui se nunc (prorsus Euangelicè scilicet) Martinanense scio cuius Ecclesie Pastorem esse profertur. Sed ei religio fuit nostra uel semel inspicere; cui interim insolens non est, inter
pocula

pocula quandoq; ad temulentiam usque
uersari: quo facilius ita demum suas ex-
plere farragines, inq; omnes omnia expue-
re possit, quæ illi Bacchus suggestit. Ita
uidelicet facile uicerint, si ne legant qui-
dem nostra, nedum ut ad illa responde-
ant: sed suas tantum (ne dicam alienas)
farragines nobis obtrudant. alioqui plus
negotij fore intelligunt, si suo ordine, uel
nostram interpretationem ex scripturis
sibi impugnandam, uel suam approbandam
sumant. Atq; ut de nostræ interpretatio-
nis impugnatione taceam, quæ alioqui &
familiari usu in scripturis & ueterum Ec-
clesiæ Patrum consensu communita est:
in sua sanè ipsorum nuda illa ac simplici
uerborū (ut sonant) interpretatione pro-
pugnanda, rimam se habere non posse ui-
dent, qua se ullo modo ab ea Artolatria li-
berent, cuius nomine Papisimum (refutata
trās substantiatione) potissimum accusant.
Satis est illis igitur, si uerba Christi clara,
perspicuaq; ac intellectu facillima esse di-
cant: nudam tamen illam (quam iactant)
ac simplicem eorum interpretationem
nāquam proferant: sed tantum argumen-

tatione quidam, suam se delitescentiam
comprobasse somniant. nempe quod cum
de pane corpus prædicetur iam eadē ope
ra etiā corpus ipsum, in pane, aut sub pa
ne delitescere oporteat: ut corporaliter,
seu ore carnali (ita enim loquuntur) edī
possit. Hoc sanè summum doctrinæ ipsorū
robur, quod alioqui quantum firmitudi
nis habeat (si res propius paulo introspi
ciatur) prudens quisq; facillè iudicare po
test. perinde atq; idem sit dixisse: Panem
ipsum esse corpus, aut in pane, seu sub pa
ne illo esse ac dilitescere ipsum corpus.
Longius me quàm uolebam progressum
esse uideo (Rex clementiss.) in depellen
dis aduersus nostram doctrinam factorū
istorum calumnijs: sed me eorum huc im
probitas planè adexit, qui eo alioqui loco
haberi uolūt (ut ar enim hīc Pauli uerbis)
à quibus solis uidelicet prodierit, & in
quos item solos reciderit doctrinæ Euan
gelij Christi. Hæreticum protinus esse o
portet, qui non supplex omnia (quæ ab i
psi ueniunt) amplectitur. neq; est alibi us
quam præterquam inter ipsos, quærenda
(si illis credimus) spirituum ulla dogma
tū ue diiudicatio, Christus Dominus, Syn
cre-

etētismis ipsorum ita sit astrictus necesse
est. ut nusquā porro se exercere possit, nisi
continuo et ipse ab istis factioribus here
seos damnari uelit. Et quanquam spiritus
sanctus quacūq; uult spirare, donaq; sua,
pro eo ac uult, et quibus uult (iuxta men
suram) largiri dicatur: neq; dubium sit,
illum omnis ueritatis, in omnibus ubilibet
donis suis doctorem esse: istorum tamen
Syncretismos præteruolare illi non lice
bit scilicet, quin ab illis et ipse mēdaci cō
demnetur. Clamabūt hīc rursum, blasphem
ia, blasphemia. Ego uerò, et Christo Do
mino filio Dei uiui, et spiritui sancto in
benadis diuinæ triadē genua mea supplex
flecto, perinde atq; ipsi, ne quid aliud di
cam: sed eorum superbam arrogantiam,
et arrogantē supbiam (cū Christi Dñi et
spirituss. contumelia coniūctam) insector.
Hoc nimirū est sustulisse, ac non potius ad
se peraxisse Papæ tyrannidem: et quidē
sub plausible (si superis placet) Euangeliij
titulo. ut mirū non sit si à quibusdā Luthe
ropapistæ uocentur. quanquam id ego in
nomē Lutheri (cuius memoriā sancte, ut de
beo, ueneror) redūdare nolim. Iam uerò
(præterquā q̄ doctrinā nostrā ita cōspun

um) nomini etiam nostro peculiare ead
lumnias intendunt. Producuntur in far-
ragine (ut mutuum Muliscabant) qui me-
cum meis, quos ex Anglia mecum eduxi,
Ecclesiarum suarum perturbatores esse
contendant. qui iidem alioqui, eiusmodi
nos alibi blasphemiae accusant: ut eam Ma-
gistratus sceptro potius quam stylo suo re-
futandam esse clament. Producuntur ite-
rum qui me (per contumeliam) Erronem faci-
ant: & nescio quam Ecclesiam (quae non
sit Christi) quaerere dicant. Nec dubito
plura illic infarta adhuc esse, quae mihi ui-
dere non licuit: neque non uisa refutare pos-
sum. Haec tamen quae recensui, paucis mihi
refellenda esse puto. Et quamuis bonae
meae (hac in parte) conscientiae testimonio
probe fultus (sit Deo gratia) adeo nihil mo-
ueor istorum calumnijs, ut illas (coram o-
culis Dei) in laude mea ponam, meque illis
consoler etiam: eo quod certus sim, omnes
uanissimas esse: tamen ut mea innocentia,
atque istorum quoque impudentia pijs omnibus
in primis uero tuae Maiestati, Patriaeque
meae perspecta esse possit: haudquaquam
mihi hic praeterunda esse iudicant Qui
me turbatum et blasphemiae accusat: amen

annos aliquot (cum ad urbem ipsius aliquoties uenisssem, atq; illie aliquandiu etiam ante postremum in Angliam iter meum mansisssem) pluries mihi adfuit: atq; societatis Christianæ et amicitie præterea officia mihi familiariter deserebat. etiamsi me eandem planè quàm & nunc profiteor doctrinam in Frisia per decennium serè tradidisse non ignorabat. ac de alijs controversis etiam dogmatibus mecum priuatim colloquutus, causam interim sacramentariam nunquam omnino attingit: cuius ego tamen breuem quandã descriptionem, summo & ipsius & meo etiam amico cuidam tradideram, atq; illi ostesam fuisse puto. Quod si doctrina tum mea illi uel turbulenta uel blasphema esse uidebatur, aut me ipsum alioqui pro Ecclesie sue perturbatore habebat: cur uel ita familiariter mecum uersabatur, ut una cum præcipuis alijs urbis sue ministris, conuiuiam se nostrum exhiberet? & rursus cum ego à Primario urbis sue Pastore, uiro sanctæ memoriæ, Ioanne Epino celebri conuiuium exciperem, adesse non recusaret? mihiq; amicitie sue officia insuper familiariter offerret? uel posteaquam sibi omnia hæc permittere

fuit joan
Amstredam

uolebat) cur me saltem, neq; turbarū neq;
blasphemiarum ullarum, siue solum priua
tim, siue per suos tum collegas admonuit?
cū alioqui de controuerſis alijs dogmati
bus mecum, solus cum solo, & suo ipsius,
& aliorum etiam nomine semel atq; iterū
tractaret? Erant illi dissimulāda scilicet,
execrande illae, & ne à Magistratu quidē
ferende blasphemiae? & deferenda erant
amicitiæ officia, Ecclesiæ perturbatoris
Certē adeo mihi non dedit ullam omnino
tū ullius planē offensionis significationē,
ut mihi faustū ac felix in Angliā iter meū
precatus sit, cū magna amicitiae testifica
tione, quā si simulabat, me quidem facile
potuit fallere, qui de talis Pastoris hypo
crisi, nihil uolebā suspicari. Dicit se ex
pectasse, ut ego iniciū aliquod disputatio
nis de re Sacramentaria fecissem. Ego ue
rō id cauebam, ne dici possem uoluisse tur
bas aliquas excitare, si quam ea de re di
sputationem exorsus fuisset. & ipsorum
partes esse potius iudicabam, indicare: si
quid eiusmodi in doctrina mea deprehen
dissem, q, Magistratus sceptro refutandū
esse cēserent. Rogatus tamen ab eo amico
(cuius antea paulo memini) meā sententiā
in

Scripto illi tradidi : facta ei potestate
iam, exhibendi scripti, quibus illi uellet
etiam ministris ipsis. modo ne postea cono-
mine turbarum accusarer. Si tamen ipse
putaret non ingratum id ministris fore,
ut aliquam mecum amice & sine turbis
colloquendi occasionem habere possent :
arbitrio ipsius permisi, ut scriptum illud
meum, ministris simul omnibus exhiberet.
Atq; affirmare quidem nolo (non enim sa-
tis memini) sed mihi tamē ex amico illo au-
disse uideor, scriptum illud meum quibus-
dam saltem ministris exhibitum fuisse. a-
lioqui de fide amici illius nihil dubito (et-
iā si à nostra doctrina dissentiat) quin re-
omnem (ut se habuit) sit non grauatim pro
suo candore (si res ita postulet) attestatu-
rus. Porrò si tum neq; turbarum, neq; eius
modi ullius etiam blasphemiae reus uide-
bar : unde iam (quæso) & turbarum &
execrandæ blasphemiae accusor? Sed ait,
nos in nostro ex Anglia pridē abitu, uolu-
isse Saxonicas Ecclesias perturbare: Et in
meo de Sacramentis libello, eiusmodi bla-
sphemias requirit, quæ haudquaquã ferri
debeant à Christiano Magistratu. Ego ue-
rò in Catone isto et fidem boni uiri requi-

perere, et indignam homine Christiano, ne
dicam Pastore Ecclesiastico, calumniam
accusare cogor. Quodq; ad Saxonicas
primum Ecclesias attinet: tantum sanè ab
est, ut illas in nostro hoc ex Anglia abitu
perturbare uoluerimus quoquomodo: ut
ne de uisendis quidem illis quidquam cogi-
taremus omnino. Sed de Sereniss. Danicæ
Regis pietate confisi, sedes apud illū pro
nostris Ecclesijs, ob mutatā in Anglia res-
ligionem, querebamus. nunquam alioquē
ad Saxonicas uēturi Ecclesias, si q; peteba-
mus, impetrare à Rege illo potuissimus.
Ac de rege quidē illo nihil nunc attinet di-
cere: nisi quod optimū Principē, ab impie-
dentiſſimis Sycophanis præoccupatum
esse dolemus. Illud sanè notius est, quā ut
negari à quoquam possit, nos, nostrosq; o-
mnes, non tam equidem nostra uoluntate,
quā iussu Regis potius ad Saxonicas (ut
nunc uocantur) Ecclesias delatos esse: ne-
dum ut illas unquam (in nostro ex Anglia
abitu) uoluerimus perturbare. Ego certē
toto meo ex Dania in Frisiā itinere, quan-
tum potui uitauī, ne ullarū omnino turba-
rum usquam autor, nō essem modo, sed ne
uideri quidem ullo modo possem. necq; quē
quam

quam toto illo itinere meo, controuersie
illius nomine compellauī, præterquā Bre
mæ, posteaquam Pastor illic Primarius,
qui mecum aliàs (ut antea dictū est) cœnæ
Dominicæ participauerat, ad me (pro ue
tere nostra amicitia) uenisset, mens aq; no
stra familiariter, una cum uno è ciuitatis
illius consulibus adesset. Sed ita interim
colloquuti inter nos sumus: ut omnes amā
ter ab inuicem digrederemur sine ulla o
mnino utriusq; nostrum offensione: ueterē
que adeo nostram inter nos amicitiam, no
uis inuicem gratulationibus ac mutuis cō
precationibus, non sine lachrymis conce
stati simus. Ita uidelicet perturbare co
nati sumus Saxonicas Ecclesias: nisi quod
nouus Cato iste (posteaquam semel pudere
desijt) omnē sibi quiduis mentiendi ac ca
lumnandi licentiam permittit. & si quis
calumnias illius suiq; similium (pacis stu
dio) declinet, delitescere illū uelle fingat:
qui uerò colloquium expetat, turbarum
protinus accuset. interim tamen mendacijs
omnes præ se suisq; insimulet: ex sese alio
qui omnes metiens, quemadmodum potio
res, ebrietatis, omnes quoscunq; uiderint
(præ se) accusant, cūq; mendacijs ipsemet

de calūnijs totus mādēat, sibiq; in hoc mō-
rē placeat: ad eundē quoq; modū alios o-
mnes affectos esse putat. Tantundē autem
frontis habet in prætexēda blasphemiarū
(quas in me accusat) calumnia. Primumq;
affirmat, nos, ex mendacijs, corruptæque
rationis nostræ uanitate, et mali cordis
prōptuario, depromere ea, que ipse exe-
crandas blasphemias esse uociferatur. De
inde uerò secum ipse mox pugnans Ara-
neis nos similes facit: qui ex optimis uide-
licet floribus, pessima uenena colligamus:
Hic nāq; aut mendacia, corruptæq; ratio-
nis nostræ uanitatem, et malū cor, inter
optimos flores numerat, ut se non temerē
sibi in ullis placere ostendat: aut suam i-
pse impudentiam prodit, dum nos Arane-
is similes facit. Quod si optimorum florū
nomine suam designat delitescētiā, et
proinde corporalem quoq; (ore carnali)
corporis Christi manducationem: id qdē
facit suo more, ut controuersa pro conces-
sis sumat. Sed nos hosce ipsius flores, à fru-
ctibus ipsorū (quos nobis protulerūt, pro-
ferre q; adhuc non cessant) estimamus, nē
pe idololatria, et tyrannica Ecclesiarum
scissione. Atq; eandem planē sanctitatem
hiscē

hisce ipsorum floribus tribuimus, quam in
illorum fructibus (iusto alioqui Dei iudi-
cio) uidemus. ne dum ut quæ recensuimus
absurda omnia, multoq; plura adhuc (per
Dei gratiam) proferemus, ad hosce Cato-
num nostrorum flores proprie pertinere
dubitemus. Si uerò sub optimorum flori-
nomine, scripturarum testimonia intelli-
git, quæ nos uidelicet (illius iudicio) de-
prauare, ac demum ad causæ nostræ com-
modum detorquere uidemur: id sanè ab
omnibus in uniuersum Catonibus istis im-
mensis iactari clamoribus audimus: sed
tam uerè quàm reliqua ferè omnia, hoc est,
ut nunquam doceri possint, faciunt autem
hoc artificiosè, quemadmodò antea quoq;
diximus: ut quorum culpa se ipsimet tene-
ri, negare haudquaquã possunt, ea in nos
retorquere homines ingeniosi conentur:
quominus sua nobis approbare cogantur.
Equidem in omnibus dogmatibus ordine
suo propugnandis, id imprimis obserua-
ri solet, ut quæ affirmanda suscipimus,
ante omnia comprobemus: priusquam ad
aliorum obiectiones refutandas ueniamus.
Cū igitur Catones nostri propugnādā
sibi sumāt, confictā sub Papatu coporalē

in Pane coenae naturalis Christi corporis
praesentiam et manducationem (nisi quod
eam Papa per suam transubstantiationem,
isti uero per nouum nescio quod delitescen-
tia genus tueri uolunt) haec sane illis euis-
denter probanda esset, priusquam descen-
dant ad nostras (qui illam impugnamus)
obiectiones. Cumq; fontes eius suae presen-
tia, in uerbis Coenae (quemadmodum et pa-
pistae) commonstrare conentur: illa no-
bis sane ante omnia, nudè ac simpliciter
exponere debebant, posteaquam clarissi-
ma esse iactant: (et quidè iuxta omnium
particulariū ordinem) ostendereq; ad què
modum (iuxta usum familiarem, atq; una-
num scripturae consensum) pro ipsa fa-
ciant. Nos enim constantissimè negamus
ullos omnino fontes corporalis ullius praes-
entiae in uerbis illis extare: nedum ut ex
illis uel Papistica transubstantiatio, uel
Catonum istorum delitescencia, cum cor-
porali quā statuunt manducatione colli-
gulo modo possit. Atq; proferunt quidè
aliquas uerborum illorum coenae interpre-
tationes: Sed quae neq; sunt nude ac sim-
plices (quales alioqui haberi oportere cla-

manent: & sunt præterea scripturis infue-
te, planeq; coactæ, pugnautes præterea
cum fidei Analogia, & quæ unanimitate scri-
pturæ consensu approbari non possunt.

Hic igitur sistam paulisper gradum Cato-
nes nostri: & hinc se explicent, priusquã
alia attingant. Nam etsi per nos nihil obij-
ceretur, aut etiam nostræ obiectiones o-
mnes refutarentur (quod tamen nusquam
videmus) nondum interim doctrina ipso-
rum subsistet: nisi illius fontes perspicui in
uero Dei commanestrentur. Sed hic si-
bi probè Catores nostri cauent: & coa-
ceruatis undecunq; sarraginibus, aliena
calumniari, quàm sua probare malunt.

Ita sanè ex illis unus, nostra quoq; execra-
das blasphemias esse clamat. Duo autè ex
libello meo profert. Alterum, quod glo-
riam corporis Christi, iam illi altoqui in-
separabilem, ad impios etiam pertinere
oportere dicamus: quatenus equidem ue-
ra, ueri etiam corporis Christi commu-
nio (quàm Paulus in cœna Domini consti-
tuit) ad impios debeat ullo planè modo
pertinere. Alterum in questionem uoco,
num sumpta semel ore carnali ipsa corpo-
ris

ris Christi naturalis substantia in pane cœ-
næ, perpetuo iã deinceps in homine mane-
at, nec ne, ex Christi Domini institutione.
Vtrumlibet enim concederetur, utrobique
absurda consequi: quæ satis testarentur,
hanc (quam illi statuunt) delitescentiam,
longe esse à mente Christi Domini alienã.
quem alioqui credendũ non sit aliquid in-
stituisse: quod ullo modo aut secũ pugnã,
aut inutile, aut absurdum esset. En quan-
ta hinc blasphemia? ac non potius quanta
hominis furiosi calumniandi impotentia?
blasphemia est scilicet, amouisse à Christo
Domino pugnas & absurda ex scripturis
ipsis collecta? & est pietas (si Catonibus i-
stis credimus) hæc omnia illi tribuisse: ne
de eo, quod semel tuendũ suscepimus, quid
quam omnino remittamus? Sed hinc similes
Araneis sumus scilicet: qui ex detortis
scripturæ locis, blasphemias cõtexamus:
fontes igitur utriusq; istius nostræ (si Deo
placet) blasphemie intueamur. Quodq;
ad priorẽ meã (de inseparabili iam à Chri-
sti corpore gloriã) obiectionem attinet:
Pròduximus locũ Pauli, quo ille Christũ
Dominum carne proculdubiò sua in glo-

ria assumptum) Deo iam deinceps in eter-
nū uiuere docet: ne è mendacijs, rationis
ue nostræ uanitate obiectio nostra colle-
cta uideri posset. Deinde statuimus, Chri-
stum Dominum, ita iam in gloriam carne
sua assumptum esse: ut illam nunquam de-
ponat, nedum ut illa spoliari possit. ita itē
Deo iam uiuere, ut uitæ illius conditioni-
bus æternus, in æternum etiam (sine inter-
ruptione ulla) fruatur. Quid uerò: hinc
Araneis similes sumus? At uerò id nos do-
cet, receptus (secundum scripturas) à ca-
tholica Christi Ecclesia symboli articu-
lus: quo illum, in cœlesti gloria, sedere do-
cemur, donec in eadem ipsa gloria Maie-
statis sue, ad iudicium ueniat. Et sedere in
gloria: perpetuum sanè, neq; amplius in-
terrumpendum, ne dicam, separandum
quoquomodo gloriæ splendorem nobis de-
signat. Hoc si mendacium est Catoni no-
stro: equidem mihi id, cum Paulo & Pe-
tro Apostolis, commune erit. cum
quibus ego alioqui (in Catonum isto-
rum obsequium) memirè malim,
quàm inter factores nostros pro Pro-
pheta haberi. Paulus enim (ut iam
dixi)

dixi) filium Dei in carne manifestatum, in
eadem ipsa etiam carne assumptū in glo-
ria esse: atq; in ea ipsa gloria ac magnifi-
centia cœlesti PERPETVO iā sede-
re testatur, sine ulla illius deinceps uel
desertione uel interruptione. hoc enim
in se uerba illa (eis ὁ Ἰησοῦς) com-
plectuntur: quibus Apostolum non frustra
usum esse uidemus. Neq; uerò hic nunc
aut de loco in cœlis ullo, aut de Dextræ
Diuinæ circumscriptione loquimur: sed
de gloriæ duntaxat cœlestis magnificen-
tia ac splendore. Quo sanè iam amplius
Christi Domini corpus (in sua subsisten-
tia) carere non potest, quocunq; loco,
tempore ac modo, adesse reuera, & cor-
poraliter, statuatur. Quod si hic Catones
nostri Paulo reclamant: Petrum Apосто-
lum audiant, qui Christo Domino à mor-
tuis excitato, gloriā à Patre suo cœle-
sti datam esse docet: in qua illum cœlo
conineri, ad usq; tempus restitutionis o-
mnium oporteat: ut tum demum (in eadē
ipsa gloria ac Maiestate) ad iudiciū (ius-
xta Matthæi testimoniū) ueniat. An uerò
hic etiam Paulum, Petrum ac Matthæū,
mendacij

mendacij, odio nostri, accusabunt? Sin in-
nus? Desinant tandem calumniari, que im-
pugnare non possunt. Cum igitur certum
sit Christum Dominum iam in cœlestem
suam gloriam assumptum esse, & glo-
rie cœlestis splendor, neque in Papistica
transubstantiatione, neq; in ista Catorum
nostrorum delitescencia cōmonstrari que-
at. Per spicuum est, aut spoliari per Cato-
nes istos Christum Dominum (in suo cor-
pore) cœlestis gloriæ suæ splendore: aut
æquè uanum esse cōmentum istius (quam
propugnare) delitescencie, atq; est fig-
mentum Papistice transubstantiationis.
Quod uerò ad alteram nostram obiectio-
nem attinet: Illa sanè petitur è Christi i-
psiusmet Domini uerbis: Is enim cum no-
uum quoddam cibationis suæ genus insti-
tuere uellet, ut illud longè diuersum esse
ostenderet ab omnicibationum genere, et
supra sensus nostri captum omnem posi-
tum: primum omnium cibum ipsum quo et
bandi essenus, deinde modum etiam ipse
us cibationis, postremò uim quoq; & effi-
caciã illius nobis edisserit & commen-
dat. Cibumq; ipsum, dicit esse carnem suã

seu corpus suum, & sanguinem, siue seipsum. Modum item eius cibationis, docet esse Metaphoricum. dum inicio cibū hunc non tam edendum (ore uidelicet) quā operandum esse ait: atq; eam ipsam operationem, fidei opus esse interpretatur. moxq; seipsam explicat. dum omnem mortiferam alioqui omnium famem ac sitim, qui ad ipsum uenirent, uel in ipsum crederēt, explendam esse testatur. ut idem esse uideamus in hisce omnibus Christi Domini uerbis: siue cibum hunc fide operari, siue ad Christum per fidem accedere, siue in Christum Dominum credere, siue carnem corpusue ac sanguinem Christi, ipsumq; adeo Christum totum, edere dicamur: nedum ut oris carnalis ministerio, aut etiam corporali Christi Domini (per manus ministri) distributione, in hac tali cibatione egeamus. Vim uero atq; efficaciam huius sue cibationis eam esse affirmat: ut omnē mortiferā alioqui famem ac sitim repellat, eo quod quisquis ad hunc modum, cibum hunc uel in corde suo per fidem (spiritu sancto autore) operetur, uel aduentu ad illum suo per fidem, apprehendat, uel in Christum

Christum, fide non ficta, credat: uel carnem corpusue Christi ac sanguinem, ipsumq; adeo Christum totum edat ac bibat: is sanè in Christo & ipse maneat, & Christum uicissim in se quoq; iam manentem habeat. Hic igitur ego, ommissa & de cibo ipso, & de cibationis modo Christi Domini doctrina, à ui duntaxat atq; efficacia illius, per Christum Dominum nobis commèdata, colligo meam obiectionem. Et ut ostendam, à Christo Domina alienum, adeoq; & prorsus ipso indignum esse, momentaneum hoc, & ad repellendam mortiferam illam famem ac sitim planè inefficax cibationis genus, quod Catores nostri per suam corporalè delitescentiã statuerè conantur: in questionem uocò, num corpus Christi Domini, eo ut illi fingunt modo sumptum, in nobis maneat, aut non maneat. Vtrumlibet enim concedant, uitare utrobq; absurda, Christo Domino planè indigna, non possunt: quæ quidem illic recensco. Atq; hæc est scilicet execranda illa blasphemia, quam Aristarchus meus, Magistratus sceptrò potius quàm stylo refutandam clamat:

quasi non hæc sit maior malto blasphē-
mia in filiū Dei (cuius opera non possunt
nisi perfectissima esse) facere illum auto-
rem rei, aut non necessarie prorsusq; oci-
ose: aut momentanea & inefficacis ad sa-
lutē: et quidem præter mentem ac consen-
sum totius scripturæ, nec nisi uno illius lo-
co producto, qui tamen ad causam illorū
approbandam, legitimè exponi atq; indu-
ci non possit. Interim Cato noster facit,
quod solet: hoc est, ad nostra quidem non
respondet, sed noua calumnia omnia elu-
dit, atq; nos Capernaismi (in quo ipsemet
cum suis omnibus immersus hæret) accu-
sat. Ac primum fingit, Christum Dominū,
non aliam errorem apud Capernaïtas re-
prehendere uoluisse, quam si quis carnem
ipsius, membratim dissectam, ad ueneris
alimoniā, edendā esse putaret: cum Chri-
stus Dominus omnem omnino imaginatio-
nem corporalis illic carnis suæ esus, ma-
nifestè reprehendat, ad quencunq; tandē
modum statueretur: eò quòd cum gloria
sui corporis, in Ascensione sua declaran-
da, consistere non posset. Et proinde o-
ni cuiuslibet imaginationi de corporali car-
nis

nis sue esu, gloriam suae ascensionis opponit: siue is per crassam illam corporis in membra dissectionem, siue per Papisticam transubstantiationem, siue per Catorum nunc nostrorum delitescentiam statuatur. Nos igitur tantum abest, ut culpa illa Capernaismi teneamur, ut non crassam modò illam dissecandam in membra carnis Christi (in edendo ipsius corpore) imaginationem detestemur: sed omnem planè corporalem (ore carnali) illius esum, Capernaismi accusemus: eò quòd cù gloria Ascensionis Christi consistere non possit, quem Capernaistarum imaginationi, per Christum Dominum opponi uideamus. Aut igitur nobis commonstrent, factores isti, coelestis gloriae splendorem, in delitescente sub pane uel in pane Christi corpore, si Capernaismi suspitione liberari uolunt: Aut desinant ita pertinaciter, et cum scissione Ecclesiarum docere, quod negare non possunt, repugnare omnino, gloriae Dominicae Ascensionis: ne inter Capernaistas numerentur, quibus ipsemet Christus Dominus suam Ascensionem opponit. At uerò Cato ille noster qui

squis est, reiecta in nos erroris sui culpa,
ad scholasticas nos argutias remittit: il-
lasq; (præ nobis ebrijs) sobrias esse ait. De
niq; ita eas commendat, ut (ipsius præiudicio)
facilius esse censeat, illas contemnere
& ridere, quàm solidis rationibus repre-
hensas reijcere. Ego uerò de scholis hinc
nihil agam, neq; excutiam, qua fide (quæ
sub scholarum nomine à Catone nostro ci-
tantur) contra nos proferantur. hoc enim
aliàs fiet, si Dominus uolet. Et qui auto-
res ipsos, è quorum monumentis ea potissi-
mum desumpta sunt, legerunt, faciliè uide-
bunt, quàm ista fideliter à Catone nostro,
eiusq; Allantopœo tractentur. Nobis sa-
nè nihil est nunc cum scholis negocij, à qui-
bus non minus aliqui Catonum hanc no-
strorum delitescentiam improbari sci-
mus. Sed quoniam Censor noster scholas
quoq; ad causæ suæ patrocinium pertra-
here conatur: & quæ ex illis se proferre
dicit, ita præterea etiam, nostri odio, com-
mēdat, ut ea nō ita faciliè refutari posse as-
seueret: hoc tantum ab eo scire uelim, num
in recta illa, ne dicam contorta fide sua, ijs
quæ sub scholarum profert nomine, ad
nostra

nostra iam planè responsum per se esse pu-
tet, Si enim id putat, cur apud suum nunc
Allanopœum, nihil eorum unquam uel
sensisse se, uel sibi in mentem etiam uenisse
scribit: quæ sub scholarum nomine, respon-
sionis suæ loco, producit? Profert aduer-
sum nos scilicet Propheta iste Syncreti-
cus ad causæ suæ patrocinium, deniq; et ir-
refutabilia esse pronuntiat, quæ neq; sensit
unquam, neq; sibi in mentem unquam ue-
nisse dicit? Si uerò non putat, cur in re
tam seria, quamq; ipsemet sacrosanctam
uult esse, ita interim scurriliter ludit,
ut ea nobis obtrudat, quò suis applaudat
Coryphæis, atq; in aliquo apud illos præ-
tio esse possit, quibus ipsemet intelligit ad
nostra haud quaquam responsum esse? ut
interim de illorum ita magnificæ præ no-
bis commendatione taceam. Deligit sibi i-
gitur Cato hic noster, pro scurrane, an
uerò pro mendaci homine haberi malit,
nisi utrumq; fortè depellere à se non pos-
sit, qui interim alios mendacij, si dijs plas-
cet, accusat. Quod aut sub scholaru noie
adsert, eiusmodi est, ut corporelè intra nos

corporis Christi naturalem praesentiam,
(posteaquam illud, in pane coenae, ore car-
nali edimus) non magis diuturnam statu-
at, quam tancisper dum sensum erga illud
nostrum corporaliter etiam affici costet.
Praeclara profecto tanti Prophetae Syn-
cretici, ad nostra responsio. Et egregium
fulcrum, planeq; accommodum, isti ipso-
rum delitescenae, quam pro sua fidei ar-
ticulo haberi uolunt. Venio iam ad alium
qui me Erronem uocat, atq; nescio quam
Ecclesiam, quae non sit Christi scilicet, quaerere
dicit: Et blasphemiae quoq; in Christi
Domini institutione (pro Syncretismi
sui more) accusat. Atq; sane inuitus facio
quod cum uiro hoc in certamen prodeco,
(semper enim illum, ut debui, ueneratus
sum, pro ratione aetatis et ministerij sui)
sed pro mei rursus ministerij fide ac di-
gnitate, facere non possum, quin a me de-
pellam ipsius falsas, et minime dissimulan-
das criminationes. Putabam in homine iam
cano, totq; praeterea annorum ministro,
plus esse et mentis et frontis: Sed ita ne-
scio quomodo correptos esse uideo aetate
quodam, Patronos propemodum omnes

noue

noua istius delitescentiæ: ut neq; honesti,
neq; ueri etiam, nedum Christianæ mode-
stiæ dignam se rationem retinere possint.
atq; laxatis omnibus maledicentiæ frenis,
licere sibi putent, omni conuiciorum gene-
re eos conspuere, qui modo ab ipsis (hæc
in parte) discerniunt: quodcumq; illis aut
in mentem, aut in buccam uenire quoquo
modo potest, atq; ita demum nos quoq; co-
gant (uelimus nolimus) ad maledictoriæ
suorum depulsionem: nisi fidem & ipsi ac
dignitatem nostri ministerij silentio no-
stro prodere uelimus. Ita planè ego nunc
cogor (quanquam inuitus) ad depellen-
das uiri huius calumnias: cui equidè omniæ
obseruantia meæ officia multo libentissi-
mè deferre (pro meâ uirili) maluissimè,
non ita præter meritum omne meum, &
fidem mei ministerij, & nominis item exi-
stimationem impetisset. Dum igitur me Er-
ronem uocat, nescio quo nomine id mihi
exprobet. Si me Erronem uocat, quod
(uelut ex Patria meâ profugus) peregrè
maneam: me quidem nihil pudet meâ pe-
regrinationis. sed me uel profugum ex
meâ Patria abiisse, uel ullo modo proscri-

ptum esse nego. Abij enim ex mea Patria,
et sciente et clementer id mihi permit-
tente Diuo olim Maiestatis tue patre: id
quod tue etiam maiestati incognitum non
esse puto. qui me, ubi iam in Frisia conse-
dissem, honorifice etiam, pro Regia sua in
me clementia, in Patriam rursus literis su-
is reuocabat. egoque illius Maiestati pari-
turus eram, si id fidei mee professio, mini-
sterijque mei in Frisia suscepti ratio passa
fuisset. Quod si solo peregrinationis mee
nomine, illi Erro esse uideor: eadem sane
opera ipsemet quoque erro est, perinde at-
que ego: cum et ipse extra suam patriam,
perinde atque ego, uiuat? Si uero me Erro-
nem uocat, quod non perpetuo uno eodem-
que loco resederim, in mea peregrinatione.
Equidem post relictum, Diuino beneficio,
Papiſmum, uno semper eodemque loco in
Frisia resedi: praeterquam quod semel tan-
tum, ad uisendum in morbo ipsius fratrem
natum maiorem meum, ipso id a me petente,
in Patriam meam concesseram. Alioqui
nisi a uiris Principibus, uel uocatus uel
missus, nusquam omnino in Frisia per totum
decen

decennium, aut eo amplius, pedem meum
moui, donec per Serenissimum Angliæ Re-
gem EDVARDVM sanctæ memoriæ uo-
carer. Cui quidem me addicere nolebam,
nisi id & mea tum Ecclesia mihi, cuius cu-
ram concreditam habebam, & Diuus itē
tuæ Maiestatis Pater, ipsaq; adeo tua iam
Maiestas (quæ tum planè regni guberna-
cula susceperat) permisisset: quam etiam
unam fuisse causam non ignorat Maiestas
tua, suscepti in Prusiam (ante annos ali-
quot) itineris mei. Postea uerò data mihi
ab Ecclesijs meis in Frisia omnibus (sub re-
uertendi si reuocarer conditione) uenia:
cumq; tua Maiestas etiam nullū mihi tunc
iudicium faceret: quod meo ministerio uti
uellet: in Angliam sum reuersus, ut me-
am illic sequerer uocationem. ibique in
mea perstiti uocatione ex Regis ipsius
autoritate: donec illam DEVS Op-
tinus Maximus è uita hac ad se euo-
casset. Mortuo uerò sanctissimo Rege
illo (qualē haud scio, an unquam or-
bis Christianus habuerit, pro ætate
illius) cum religionem quoq; ipsam unā

cum Regni administratione mutatam iri-
viderem: accepta à Regina uenia, non e-
quidem meo ipsius, sed totius Ecclesie il-
lic mee consilio: neq; sanè clam, sed pa-
lam cum bona utriusq; Ecclesie mee par-
te, duabus Regijs nauibus in Daniam (Re-
gis illius pietate fretus) contendì: si quo-
modo sedem illic dissipatis meis Ecclesijs
impetrare possem. Illic autem cum Syn-
cretistæ cuiusdam, aut potius Synereti-
starum Parasitomimi perfidia, causa no-
stra in odium ac suspiciones nescio quas
rapta ita fuisset, ut nostra omnino expe-
ctatione frustraremur: in Frisiam ad me-
as Ecclesias rursus redij, ut illic dissipa-
tis in Anglia Ecclesijs hospitium procu-
rarem. atq; etiam sciscitarem, num meo
deinceps ministerio opus haberent. Ibi
uero adeò perstringebam Catonum isto-
rum oculos, ne uidelicet eam ipsorum de-
litescentiam è propinquo impugnarem:
ut non prius conquiescerent, quàm per se
dignas planè Mecanates suos hoc effice-
rent, ut sub periculorum nescio quorum
prætextu Frisiam relinquere cogeret,
periclitaturam scilicet si tunc huius de-
litescentie

Titescencie sue Antagonistæ, hospitium
præberet. Horum igitur itinerum meo-
rum nomine, si me bonus ille uir Erronem
uocat: Dominus illi ignoscat. Ego sanè
longam (uno atq; eodem loco) illius mo-
ram ac residentiã (ut uocant) insectari
nolo: Sed non uideo, cur mea mihi &
ipse itinera (præ sua residentiã) debeat
exprobrare. Quia potius tam mihi ego
de meis itineribus (in Christo Domino
meo) gloriari posse uidear (ne quid ampli-
us dicam) quam ipse suam sibi residenti-
am honorificam esse putat. neq; hic plu-
ra dicam, ne nullam uidear, senij, ministe-
rijq; sui rationem habere uoluisse. Quod
uerò à me Ecclesiam (quæ non sit Chri-
sti) quæri dicit, est sanè grauius, quàm ut
disimulari debeat: Sed est rursus futili-
us, quàm ut multam refutationem requi-
rat. planeq; miror, imò uerò etiam doleo
(non equidem meo, sed ipsius nomine po-
tius) quod cum sit eo loco, in quo sapien-
dis alioqui, non autem exagitandis dissi-
diorum flammis dare operam debebat:
hæc ita sibi interim (in turbulentorum
hominũ gratia) passus sit excidere. Enim

76.
uerò si ipse Christi Domini Ecclesiam cō
trouersæ suæ huius delitescentiæ finibus
ita circumscribit, ut extra illam nullam
planè Christi Ecclesiam agnoscere uelit.
Equidem multo uerius ego affirmare pos
sum, singi ab ipso & suis nouam quandam
Ecclesiam: non tam sanè super Prophetarum
atq; Apostolorum, quàm potius saper
natæ uixdum ante annos quadraginta cō
trouersie huius, delitescentiæ fundamentò
collocatam (de qua alioqui neq; Christus
Dominus, neq; eius Apostoli, ac ne primæ
uæ quidē post Apostolos Ecclesiæ Patres
quidquam omnino cogitarum) quàm quòd
ille à me Ecclesiam (quæ non sit Christi)
queri dicat. Nos enim ut ueræ Christi Do
mini Ecclesiæ fundamentū, ore Petri Apo
stoli proditum, reuerenter amplectimur
(id quod ædita alioqui ante quinquennū
fere Ecclesiæ nostræ confessio luculentissi
mè testatur) ita nullam præterea aliã do
ctrinam atteximus, cuius præsertim fini
bus Ecclesiã circūscribere uelinus. sed
tenere ab alijs attextã, publicè accusa
mus: tum q; legitimi ipsius fontes in scriptu
ris commonstrari nō possint, tum q; multo
rum

rum etiā locorū fidē uiolet in scripturū.
In nostra porro delitescentiā istius accu-
satione, non equidem sequimur ullum ra-
tionis nostræ iudicium, ullasue humanas
argutias (quemadmodum Catones nostri
calumniantur) sed ipsam Apostolicā de
Christi Domini ascensione (ut alia nunc o-
mittamus) doctrinā unanīmē & confessio-
nē. iuxta quā (autore spiritu sancto, & si-
ne ulla scripturæ repugnantia) palā profi-
temur, & indubitato credimus, Christū
Dñm, in suo iā alioqui glorioso corpore,
non modo nō delitescere in pane hīc ullo,
qui manibus humanis fiat: sed ne in terris
quidē amplius esse, quatenus ipsum quidē,
uerū illum atq; eternū Pontificem nostrū
esse nō dubitamus. Heb. 8. 9. quin potius il-
lū recessisse. Luc. 24. Abiisse. 10. 14. Pro-
fectū esse. 1. Pet. 3. Mundū hunc reliquisse.
10. 16. Sublatū. Act. 1. à nobis. Lu. 24. Act.
1. in altū. Eph. 4. Act. 1. in sancta & χαρο-
ποιnsα. Heb. 9. assumptū. Marc. 16. Act. 1.
in I P S V M cælū. He. 9. Mar. 16. Lu. 24.
Act. 1. supra oēs cælos. Eph. 4. atq; ibi cōse-
disse. Heb. 8. esse. Eph. 6. perpetuō & sine
interruptiōe ulla. He. 10. in gloria cælesti

2. Tim. 3. teneri coelo ad tempus usq; resti-
tutionis omnium. Act. 3. non equidē ut in-
conspicius hīc in terris usquā (nedum
in pane ullo) lateat: sed ut iam deinceps
semper, coram facie Dei, illic appareat,
Heb. 9. Illincq; cum adhuc expectari, non
autem hīc inuisibile esse. 1. Cor. 11. Phil. 3
Thess. 3. ut quemadmodum corpore suo
glorioso, uisibili interim ac palpabili, as-
sumptus est. Act. 1. ita eodem ipso etiā glo-
rioso suo corpore. Matth. 16. 24. descen-
dat de coelo. 1. Thess. 4. ueniat. Act. 1. ac
toti mundo conspicuus appareat. Matth.
16. 24. Apoc. 1. iudex uiuorum & mortuo-
rum. Act. 17. Rom. 2. 2. Timo. 4. Hanc, in-
quam, confessionem nos, per Dei gratiam,
iuxta unanimum totius scripturæ consen-
sum retinemus. dumq; illam, præter alia
multa, nuper & illi Catonum nostrorum de-
litescentiæ, Christi ipsius exemplo, oppo-
numus: nihil metuimus, ne eorū præiudici-
is fores Ecclesiæ Christi præcludamur.
nos aduersus ipsorum censuram, Christi
Domini precatōne extrema illa cōmuni-
mus: qua ipse ante mortē suam à Patre suo
coelesti precat, ut eos gratia sua com-
plectat

qui non equidem per delitescencia huius
doctores, sed per Apostolos ipsorumq;
doctrinam (quae delitescenciam alioqui
hanc non nouit) in ipsum credituri essent.
Negent igitur ut uolent Catones nostri,
nos, ad Christi Ecclesiam pertinere. Nos
Christum ipsummet Dominum habemus,
omnibus Catonibus maiorem: qui se pro-
mittit nos agniturum esse, si ipsum (iuxta
doctrinam atq; confessionem Apostolicam)
coram hominibus agnoscamus. Quod e-
quidem cum mos (in accusanda hac Cato-
num nostrorum delitescencia) facere cer-
tissimus: tum sane & precationi & pro-
missioni ipsius confisi, primùm oramus, ut
ne ab Apostolica ipsius confessione usquã
nos deflectere patiatur. Deinde uerò
(dum illam sequimur) non dubitamus, il-
lum, qui fidelis & uerax est, benedictu-
rum nobis esse, aduersus omnes Catonum
nostrorum omnium criminationes, calu-
minas, & execrationes. Videant autem
Catones nostri, ne dum nos ad Christi Ec-
clesiam (delitescencie istius nomine) per-
tinere negant, ipsimet ab illa inopinatò
excludantur. non equidem per nos, qui ne

hil hic nobis sumimus, imò uerò pro eis etiam (quanquam reclamantibus) oramus: sed per eum, quo aperiente nemo claudit, & claudente nemo etiam aperire potest. Durat enim etiamnum illa sententia, ut qui se Regni filios iactant, ad extremum tandem abijci possint. Atq; de Christi Ecclesia tantū. Quòd porrò me blasphemum in Christi Domini institutionem uocat: eiusdem ferè generis est, hoc est, graue sanè, si uerum esset: sed iam leue, quia uanum est. Scripta porrò mea testantur, atq; hic libellus imprimis testabitur, quàm reuerèter de Cœnæ Domine institutione & sentiamus & doceamus. Sed ipse, quæ de delitescencia hac sua loquimur, ad Christi institutionem detorqueere conatur: quæ interim nihilo magis pertinet ad Christi institutionem, quam Papistica transsubstantiatio. Ut si nos blasphemie meritò ab ipsis accusamur, aduersus Christi Domini institutionem, propter impugnatam illorum delitescenciam: eadem opera ipsimet eiusdem blasphemie culpa teneamur, propter impugnatam transsubstantiationem. Habet iam

ecce Maiestas tua, pijq; istic omnes sub
tue Maiestatis nomine, præcipuas Cato-
num nostrorum criminationes: quibus illi
& fidem mei ministerij & nominis item
mei existimationem nõ eleuare modò, sed
inuisam planè atq; etiã infãmẽm redde-
re uoluerunt. Habet rursus breuem quo
que innocentie nostræ approbationem,
quam à me necessitas ipsa (ita præsertim
abrupto tempore) extorsit. quamq; ego
alioqui non dubito eo loco fore apud tuã
Maiestatem & pios istic omnes: ut me eo-
rum omnium culpa liberet, quorum nomi-
ne me Catones isti traducere malitiosè
conantur. Iam uerò superest (Rex clemen-
tiss.) ut meum hoc consilium, editi sub tuo
nomine libelli huius nostri, boni consule-
re uelis. Videbar mihi hoc debere tue
Maieitati, & toti patriæ: ob eas, quas re-
tensui, causas. Et exemplum hoc, puri
cultus Diuini per Regem sanctissimum in
regno suo restituti, dignum esse iudicauit:
quod tue Maieitati, in renascentis potis-
simum & istic iam Euangelij primordijs,
proponerem et commendarem. Atq; scia
quidem non omnibus meum hoc officium

istic gratum fore. neq; defuturos qui &
me aliquid fortè uenari, & à tua etiam
Maiestate alienum id esse dicant, ut cau-
sam restituendæ religionis ad te existi-
mes pertinere. Sed (quod ad me quidem at-
tinet) fatebor ingenuè quod uerum est,
me istic uenari aliquid; atq; uitam ca-
pere possim, quod capto. Neq; id sanè exi-
guum esse: sed maximi prorsus & precij
& negotij. Imò uerò duo sunt quæ istic ue-
nor. Primum Regni Christi in doctrina
sua istic (abolita Antichristiana tyranni-
de) instauracionem. Deinde ut ego etiam
(quantumuis absens) meo interim quali-
cunq; labore, Patriæ meæ (pro mea uiri-
li) commodare possim, ad eam porrò rem
cùm plurimum adiumenti positum esse
uideam in tuæ Maiestatis, Procerumq;
atq; aliorum Regni ordinum fauore &
patrocinio, optarim uobis probari meū
hoc studium, ut uestris auspicijs Patria to-
ta, ex meo labore, fructū aliquē (quoad eo
ius fieri potest) habere possit. Hæc (inquā)
toto pectore uenor, uanaq; non esse opto.
Et siquid huius uideā: abundè mihi relatā
gratiam, & à tua Maiestate, & à regni
ordini

ordinibus omnibus putabo. Quod uerò
ad te potissimum attinet (Rex Sereniss.)
non dubito te & scire, & subinde tecum
etiam reputare, quid Domino Deo tuo, e-
iusq; Ecclesie, in præcellenti hac Regia
uocatione tua debeas: quidq; ille sit abs te
olim in suo iudicio requisiturus: quate-
nuste quidem, per illum, regnare credis.
Sed quoniam me ea de re prolixè satis ad
te aliàs scripsisse memini: non puto hinc mi-
hi multis immorandum esse. Tantum hoc
addam: Verba illa ad Principes Sacerdo-
tum (Accipite eum uos, & secundum le-
gem uestram iudicate) esse uerba Pilati,
hoc est, Ethnici adeoq; & Athei, non au-
tem Christiani magistratus: perinde atq;
si legis Diuinæ ac religiois cura, nihil ad
illū omnino debeat pertinere. Ac rursus
uerba illa (Nos legem habemus) esse uer-
ba Pharisaicorum & Christo aduersario-
rum sacerdotum: neq; nisi ad Pilatos aut
Herodes dici posse. ut qui nunc iisdem
uerbis apud Christianos Principes utun-
tur, re ipsa testentur se illorum, quorum
uerba repetunt, successores esse: & Prin-
cipes omnes non alio à se quàm Pilatorū
aut Herodum loco haberi. Quasane re sa

tis declarant, quam sint studiosi promo-
uendæ ac tuendæ autoritatis & dignita-
Principum: quib. interim (præ alijs omni-
bus) proximi semper esse uolunt. Sed spe-
ro non de futuros tibi esse (hac in parte)
proceres tuos, qui tuam autoritatem, ad-
uersus Pharisæicas istiusmodi prestigias
(pro fide in te sua) libenter asserant.
Et uox ipsa infantiū atq; sugentiū, omnes
Pharisæicos clamores faciliè obmutescere
faciet, ut Christus Dñs istuc quoq; ueniat,
in doctrina sui Euangelij: templūq; suum
ab oīb. Papisticis nundinationib. cultusq;
diuini profanationib. repurget. Cūq; eius
rei initia iam apparere quædã uideatur,
in magna id felicitatis meæ parte ponerẽ:
si meus hic libellus, piorū istic conatus ac
studiū adiuuaret. In quo mihi interim eti-
am excusanda quædam erunt. Ad umbra-
tus sanè erat cū adhuc in Anglia mini-
sterio nostro fungeremur: atq; ad eò etiam
à collega nostro D. Martino Micronio,
cõpendio quodã Flandricè redditus: &
proinde tanquã de re præsentis loquitur.
Sed in itinerib. demū meis (ubi Angliã re-
liquissemus) multis locis recognitus est, at-
que in concionū præterea argumentis, ad
monitio-

monitiobusq; Ecclesiasticis (magna ex
parte) auctus. quæ res pagnarū quoq; or
nē, in ipsa libri æditione, nonihil intertur
bavit. Deinde ipsam quoq; libelli æditio
nem perturbavit, inexpectata mea è Fri
sia migratio: Illic enim cœptus excudi,
hic nunc primū est absolutus. Vnde ne
mini mirum uideri debet, si uel perturba
tē aliquid scriptum (ut sit in itinerib.) uel
semel atq; iterū repetitū, uel alicubi etiā
in obseruando pagnarum ordine aber
ratū occurrat. Equidem multū interest,
in ocione, an uerò magnis et arduis itine
ribus impliciti, aliquid agamus. Et typo
graphicæ mutatio, facilè secū errata tra
hit. Sed ea hic tamen tanta nō sunt, ut fru
ctū lætionis intercipere possint, etiā si nō
nihil fortè molestiæ adferant: præsertim
cum in doctrina nihil sit (ut spero) quod
meritò quenquā usq; adeo offendere pos
sit. Hæc dissimulare nolui: ne quis nostrū
hic etiam candorem in nobis desideret.
Quodq; solū iam restat, tuā Maiestatem
Regiā summa cum obseruantia oro (Rex
clementiss.) ut meam hanc in te patri
amq; meam obseruantia publicā contesta
tionem, benigno atq; elementi animo acci
pere

pere, pro uirtute tua Regia: nomenq; i-
stic nostrum à maleuolorū calumnijs uin-
dicare, Regia tua auctoritate: Et (quod
omnium summum est) ueram istic religio-
nem (pro ratione præcellentis tuæ uoca-
tionis Regiæ) seriò promouere digneris.
Ut quemadmodum (iuxta exemplum So-
lomonis) primus omnium istic cum publi-
co regni totius applausu, uidente & uo-
lente sanctissimo olim Patre tuo, in Solio
ipsius collocatus, regni Diadema accepi-
pisti; ita nostrum nobis etiam Solomonem
præstare possis, in fabricando istic tem-
plo Domini: non equidem ex mortuis,
sensuq; omni carentibus, sed è uiuis lapi-
dibus, per Euangelium filij Dei, autore
spiritu sancto, excitatis. id quod tibi à
Domino Deo nostro supplices, cum rerū
tuarum omnium, Patriæq; totius optimis
successibus precamur. Francoforti sexta
die Septembris. Anno 1555.

Tuæ Mt̄i addictissimus

Ioannes à Lasco

INDEX

INDEX RERVM

MEMORABILIVM.

Primus numerus paginam,
secundus uerò lineam
indicat.

- A**ccusatio lapsi alicuius fratris a
pud ministros ac seniores ec-
clesiæ. Pag. 293. lin. 21
- Admonitio ad ecclesiam in publica matre
monij coniunctione. 576. 24
- Admonitio ad ecclesiã super lapsio & pu
blice pœnitente fratre. 312. 8
- Admonitio ad lapsum ac pœnitentem fra
trem, post eius confessionem. 325. 13
- Admonitio ad lapsum ac pœnitentem fra
trem. 321. 19
- Admonitio ad ministros uerbi circa ipso
rum publicam inaugurationem. 39. 9
- Admonitio ad receptũ tam fratrem. 501. 13
- Admonitio circa Baptismi administratio
nem. 121. 13
- Admonitio de peccati agnitione post De-
calogi recitationem, in cõcionibus do
minicalibus. 67. 14
- Admonitio extrema ad inauguratos uer
bi ministros, antequã Psalmus decan-

retur.	39.8
Admonitio peculiaris ad sponsum.	607.23
Admonitio peculiaris ad sponsam.	610.16
Aegrotorum uisitatio in ecclesia Germanorum.	620.18
Argumentum admonitionis ad ecclesiam de excommunicatorum poenitentia ac reconciliatione.	373.19
Argumentum admonitionis post coenae Dominicae administrationem. Pag.	265.15
Argumentum admonitionis publicae de excommunicatione.	341.23
Argumentum concionis de officio Diaconorum.	21.23
Argumentum concionis in publica ecclesiae calamitate.	549.25
Argumentum concionis de officio ministrorum uerbi.	7.13
Argumentum concionis de officio Seniorum.	12.9
Argumentum concionis de officio superintendentis.	16.16
Argumentum concionis post collatam in eccle-	

ecclesiam publicum aliquod beneficium

559.19

Argumentum concionis quae ipso die coe-
nae habetur, ante eius administrationē

203.11

Argumentum pridianae publicaeq; admo-
nitionis ante coena Dominicae usum.

193.7

B

à Baptismo non arcendos esse infantes.

127.18

in Baptismi administratione duo praecipit
Christus.

122.7

Baptismi definitio.

179.23

Baptismi finis.

234.19

Baptismi signum quod sit.

205.14

Baptismi usus quid praestet.

Pag.

180.1

C

Catechismi duo in ecclesia Germanorum

90.10

Catechismi usus & forma.

85.14

Catechisis Romani Antichristi technis,

in baptismi, nescio quam, confirmatio

nem uersa.

88.13

Coena Domini quid sit.

181.4

Cœnæ Dominicæ finis præcipuus.	231.22
Cœnæ Dominicæ mysterium, & ad quem modum multis nominibus in cœnæ usu commendetur.	208.17
Cœnæ Dominicæ ritus in ecclesia peregrinorum Londini.	138.12
Cœnæ Dominicæ signum quod sit.	205.23
Cœnæ Dominicæ usus quid cõserat.	181.18
Cœnæ Paschalis finis.	234.9
Cœnæ Paschalis signũ quod erat.	205.18
Ceremoniarum varietas laudata.	36.7
Christianorum officium.	16.24
Circumcisionis finis.	233.26
Circumcisionis signum quod erat.	205.12
Confitendi uox, apud Iacobum quid complectatur.	308.13
Cognitio nostri in quibus posita.	161.17
Coniugorum coniunctio in ecclesia Germanorum.	572.4
Coniunctio ipsa matrimonij.	614.6
Confessus seu accubitus, genu flexioni aut stationi in cœnæ Dominicæ antepositus.	143.15
Cum dissolutis ac imperitis adolescentibus quomodo agatur.	104.12
D	
Decalogi explicatio.	170.25

Dealogi in conclonibus Dominicalib. re
citatio. 65.12

De ijs Germanis, qui non adiuncti nostræ
ecclesiæ falsam aliquã doctrinam spar
gunt: aut sectas alioqui in ecclesiã, a-
lunt. 539.15

Diaconorum ministerium esse. Apostoli-
cam ordinationem. 21.24

Diaconorum officia in ecclesiã. 24.4

Diaconi quales eligendi. 25.9

Diaconi quomodo in templo eleemosynas
colligant. 82.8

Disciplina ecclesiasticæ duplex usus.
282.5

Disciplina ecclesiasticæ peculiaris usus
inter Germanicæ potissimum ecclesiæ
ministros, Londini. 504.2

Disciplina ecclesiastica quid sit. 182.18

Discipline publicus usus in plebe eccle-
siæ. 291.18

Diuitum in coetu erga Diaconos officium
26.16

E

Ecclesia Christi tribus notis est insignita.
178.10

Ecclesiæ officium erga uerbi ministros.

Ecclesiastica disciplina, & eius usus in	
ecclesia Peregrinorū Lonāini.	269.14
Ecclesiastica disciplina definitio.	270.2
Ecclesiastica disciplina priuatus usus in	
plebe ipsa.	285.2
Ecclesiastica disciplina quid sit.	18.18
Electiōnis ministrorum maxima apud mē-	
nistros & seniores ecclesie autoritas,	
& quidem meritō.	41.20
Electiōnis ministrorum ritus uarij.	
	33.17
Euangelium quid sit.	179.3
in Excommunicatione duo obseruanda.	
	342.7
in Excōmunicatorum cum ecclesia recō-	
ciliatione duo obseruanda.	369.3
Excommunicationis legitime fructus.	
	349.18
Excommunicationis modus ac ritus,	
	333.18
Excommunicatio quid sit.	341.25
Excommunicationis sententia ipsa.	358.9
Exhortatio ad ecclesiam, ut de excom-	
municati resipiscētia gratuletur,	
post agnitam ac deprecātam culpam	
peccati ipsius.	395.28

F.

- Fidei definitio. 171. 25
- Fines propter quos potissimū est institutū
matrimonium. 604. 20
- Forma absolutionis in concionibus Domi-
nicalibus. 70. 14
- Forma ac ritus administrandi Baptismi
in ecclesia Peregrinorum Londini.
117. 7
- Forma admittendi adolescentes, pueritiā
superegressos ad cœnæ Dominicæ us-
sum. 100. 14
- Forma examinandi eos, qui recens in ec-
clesiam recipi, cœnæq; Domini primū
omnium participare uolunt. 167. 12
- Forma inaugurandi presbyteros eccle-
siæ, qui in uerbo non laborant.
42. 6
- Forma inaugurationis publicæ Diacono-
rum. 48. 12

G

- Gratiarum actio post habitam cateche-
sim, minoris catechismi. 97. 4
- Gratiarum actio post baptismum admini-
stratum. 136. 18
- Gratiarum actio post cœnæ Dominicæ
administrationem. 261. 7

Gratiarū actio pro resipiscencia lapsi fra-
tris & reconciliatione. 329.15

H

Homo sociale animal. 596.3

I

Ieiunium publicum ante ministrorum ele-
ctionem. 4.4

Ieiunium, ad quem finem, institutum. 555.19

Ieiunij abusus in Papismo. 556.14

Infantes non arcendos esse à Baptismo.
127.18

Interrogationes, quæ Diaconis propo-
nuntur, circa eorum inaugurationem
49.20

Interrogationes, quæ ministris uerbi, aut
superintendenti proponuntur publi-
cè, circa ipsorū inaugurationem. 49.1

Interrogationes, quæ presbyteris propo-
nuntur circa publicam ipsorum inau-
gurationem. 43.13

Interrogationes, quæ senioribus subsidia-
rijs proponuntur, circa eorum indu-
gurationem. 43.9

L

Legis definitio. 178.23

Libertatis Christianæ in admonitionibus
ratio

ratio.	40.16
Licentia temerè accusandi ministros da- muata.	40.20

M

Magistratus quid sit in ecclesia Christi.	18.8
Matrimonij ornamenta.	590.19
Ministerium uerbi quomodo obseruetur.	58.17
Ministorum uerbi officia.	8.26
Ministri uerbi quales eligendi.	10.6
Ministorum uerbi, seniorum & totius ecclesie erga superintendemem officio cia.	10.4
Modus ac ratio prophetie in Germano- rum ecclesia.	107.5
Modus seu ritus prophetie in ecclesia Gallorum.	113.19

N

Nota uera resipiscencie.	305.11
--------------------------	--------

O

Officia plebis totius in ecclesia, circa cul- tum diuinum.	285.24
Officia plebis totius, ac singulorum mem- brorū in ecclesia, que ad mutuam fra- trum inuicem omnium societatem per-	

tinent	238. 4
Officium Diaconorum in Ecclesia	24. 9
Officium Ecclesie erga uerbi ministros	10. 26
Officium Ecclesie, erga seniores	51. 14
Officium & pauperum & diuitem erga Diaconos	26. 16
Officium Ministrorum uerbi	8. 26
Officium Presbyterorum, qui in uerbo non laborant	2. 2. 47. 2. 13. 5
Officium seniorum subsidiariorum	45. 9
Orationis Domine enarratio	184. 16
Ordinis Ministrorum precipui in Ecclesia duo.	1. 11

P.

Pape Romani tyrannis, in constituendis ministris Ecclesiarum	34. 21
Partes ministerij totius Ecclesiastici.	58. 0

Peculiares Ministrorum inter sese coetus in Ecclesia Germanorum Londini	517. 14
---	---------

Peculiaris liber in quo nomina infantium omnium qui baptizantur, parentum etiam ipsorum nomina, locusq; mansionis ipsorum, deinde annus etiam	
---	--

tiam, mensis ac dies baptismi adscri-	
buntur	120.2
Peccatorum omnium remissionem seu ab-	
solutionem propter Christū publicē	
toti Ecclesie minister denūciat	70.14
in Pœnitentia publica quæ imprimis sine	
obseruanda.	309.26
Precatio ante coenæ Dominicæ admini-	
strationem	247.1
Precatio ante electionem ministrorum.	
	31.6
Precatio circa Baptismi administratio-	
nem	1338
Precatio circa Diaconorum inaugura-	
tionem.	52.20
Precatio circa ministrorum uerbi aut Ste-	
perintendentis inaugurationem publi-	
cam.	36.1.
Precatio circa Presbyterorum inaugu-	
rationem	45.23
Precatio continens in se restitutionem ex-	
communicati ad Ecclesiasticam fra-	
ternitatem	58.1
Precatio concludens conciones.	64.1
Precatio complectens peccatorum cōfess-	
ionē in fine cōcipiū Dominicaliū.	68.4
	Precatio

<i>Precatio in coetu ministrorum, circa disciplinam inter ipsos peculiarem observationem.</i>	527.11
<i>Precatio initio concionum haberi solita.</i>	61.14
<i>Precatio post habitam maiorem Catechismum.</i>	102.7
<i>Precatio post latam excommunicationem.</i>	364.14
<i>Precatio pro impœnitente fratre, ante eius excommunicationem.</i>	352.10
<i>Precatio pro recens iunctis, coniugibus.</i>	617.19
<i>Precatio super lapsio & pœnitente publicè fratre, ante ipsius confessionem.</i>	318.8
<i>Preces publicæ pro necessitatibus ecclesie.</i>	73.15
<i>Prefatio in concionibus popularib.</i>	61.5
<i>Preparatio ad coenam Domini.</i>	158.1
<i>Presbyteri quales eligendi.</i>	14.23
<i>Presbyterorum duo genera.</i>	1.18
<i>Presbyterorum munus, esse Apostolicam ordinationem.</i>	12.9
<i>Probatio nostri quibus potissimum constat.</i>	159.6
<i>Progressus discipline publicæ post primam</i>	

- mam in coetu ministrorum ac seniorū
 admonitionem. 297.21
- Prophetica & Apostolica doctrinam
 ueteris & noui testamenti, & c. comi-
 nere in se omnia ad salutē nostram ne-
 cessaria. 44.9
- Publicæ ecclesiæ supplicationes. 547.16
- Publicus disciplinae usus in plebe ecclesiæ
 291.18
- Puerorum examinatio. 94.22
- Q**
- Qua in re consistat usus ecclesiasticæ di-
 scipline. 281.7
- Quæ ante ministrorum omnium electio-
 nem fiant. 4.2
- Quæ ipso cœnæ Dominicæ die fiant. 202.3
- Quæ ipso die publicæ excommunicatorū
 pœnitentiæ, & reconciliationis cum
 ecclesiâ, fiant. 372.25
- Qui sint uerè filij Dei. 184.1
- Quid pridie cœnæ fiat. 191.21
- Quidnam fiat per Ministros ac Seniores
 ecclesiæ cum excommunicato, postea
 quam resipiscentiæ spem fecit, antequā
 ad publicā pœnitentiā admittatur. 369.20

Quomodo quisq; in Ecclesia erga ex-
communicatos affectus esse debe-
at. 361.8

R.

Ratio ac forma publicæ poenitentiae
ante excommunicationem 304.19

Ratio tractandi scripturas in concio-
nibus. 60.8

Reprehensio prima accusati alicuius fra-
tris per Ministros & seniores in cœ-
tu ipsorum 295.17

Ritus atq; ordo concionum popularium
Dominicis et festis alioqui diebus. 59.7

Ritus cœnæ Dominicæ in Ecclesia pere-
grinorum Londini. 138.12

Ritus coniungendi publicè matrimonia.
575.23

Ritus eligendi omnes in genere mini-
stros 33.11

Ritus eligendi Superintendentem. 44.1

Ritus exigendi atq; explicandi minoris
Catechismi 91.8

Ritus exigendi atq; explicandi maioris
Catechismi. 98.7

Ritus inaugurandi Diaconos 48.15

Ritus inaugurandi Ministros uerbi post
eorum

eorum electionem.	46.18
Ritus inaugurandi Presbyteros post eorum electionem.	42.9
Ritus recipiendi rursus in Ecclesiam excommunicatos post data manifesta signa ueræ resipiscentiæ	368.10
Ritus sepeliendi mortuos.	634.5

S.

Sacramenta quid sint eorumq; diuisio.	179.10
Seniorum munus & autoritatem uide sub uoce Presbyterorum.	
Signum Baptismi quod sit	205.24
Signum Cœnæ Domini quod sit.	204.13
Signum Circumcisionis quod erat.	205.12
Signū Paschalis Cœnæ quod erat.	205.18
Superintendenti peauliaria.	20.24.
	42.7. 43.16
Superintendens qualis eligendus.	19.21
Superintendens quid: Et qua parte aliis Senioribus aut maior aut par.	2.18.
	16.16
Superintendēs quomodo eligatur.	48.16
Superintendens Regi præsentandus.	3.10
Superint-	

Superintendentis officia præter alios mi-
nistros. 18.15

Supplicatio gratiarum actoria pro pu-
blicis beneficijs in ecclesiam collatis.

559.8

Symboli Apostolici expositio. 174.28

V

Varietas ceremoniarum laudata. 36.7

Verbi ministerium quomodo obseruetur.

58.17

Indicis finis.

FORMA AC RATIO TOTA ECCLESIA

stici ministerij, in Peregrinorum, potissimum uerò Germanorum Ecclesia obseruati: instituta Londini in Anglia, per piecissimum Principem Angliae, & c. Regem EDVARDVM, eius nominis sextus, Anno 1550.

PRAEFATIO.

VE MA D MODVM neq; domus ulla sine oeconomia, neq; nauis item sine nauicularia, ac ne ciuitas quidem resue publica ulla sine legitima gubernatione, aut bene regi, aut diu etiam consistere potest: ita sanè certū est, Christi quoq; Domini Ecclesiam (inter tot praefertim, & hostium agmina, & periculorū genera) neq; rectè gubernari, neq; diu etiā (uno alioqui eodemq; loco) retineri posse sine legitimo (ut est à Christo Domino institutū) ministerio illius. Ad legitimā porò Ecclesiastici ministerij obseruationē, Duo in primis necessaria esse uidentur. Ad

terum, ut uniuersum ministerium in prae-
cipuas saltem partes quasdam suas rectè
ac legitimè disponatur: partesq; illae om-
nes certis abinuicem suis functionibus di-
scernantur. Alterum, ut qua in parte mi-
nisterij est quisq; constitutus, eius se mu-
neri atq; functioni totum dedat omnino:
summaq; illi fide, cura ac diligētia incum-
bat. Atq; posterius quidem hoc, à priore il-
lo magna sanè ex parte dependet. quan-
doquidem dispositis rectè ministerij par-
tibus, constitutaq; legitima partis cuiusq;
functione, facilius haud dubiè suū ministerij
quisq; officiū facere, a deoq; et cōtineri in
illo potest. Caterū in disponendis ministe-
rij partib. aliquantò plures sūt negocij: quòd
uariè nō nihil in scripturis ipsis positū uī
deri possint. Neq; uerò omnes ita sunt, uel
perpetuae, uel eiusdem momenti etiam, ut
eas pariter omnes, aut extare semper,
aut uno eodēque gradu censerī ex æ-
quo oporteat. Sunt enim, quae suo iam de-
functō officio, planè cessarunt. Sunt rur-
sum, quae nonnunquam (dum ita uult Do-
minus) uel adimuntur, uel restituantur
Eclesiæ. Sunt denique & inter eas ipsas
mini-

ministerij partes, quæ perpetuæ in Eccle-
sia esse deberent: aliæ sanè eiusmodi, ut
pro locorum ac temporum cõditione uel
omitti interdũ (pro eo atq; ratio ipsa Ec-
clesiæ id postulare uidetur) uel etiam ur-
geri debeant: aliæ uerò ita prorsus neces-
sariæ, ut sine illis nulla omnino legitima ec-
clesiæ gubernatio, neq; institui neq; etiam
retineri possit. nimirum ad quem modum
in instituendo uno aliquo edificio, uaria
sunt opera, quæ & ministros suos pecu-
liares, & uices item suas habeant, ut alij
alijs succedant, neque eodem alioqui gra-
du omnes censeantur: Ita & mystico Ec-
clesiæ Christi edificio, quod ad seculi usq;
consummationem perfici semper absoluiq;
oporteat, aliud sanè opus est ponendi fun-
damentum, quod peculiare suos artifi-
ces, & primas item uices suas requirit:
omniumq; maximè necessarium esse cen-
setur, cõ quòd omnem alioqui totius edi-
ficij molem debeat sustinere. Aliud
uerò est, quod huic succedit, nempe
superstruendi posito semel fundamen-
to edificium reliquum, usque ad e-
ius consummationem. Et aliud rursum

opus est, cura gubernādi (in ipso opere)
conseruandiq; edificij ipsius. Atq; iacien-
dis primū omniū edificij huius fundamen-
Ioan. 17. tis, peculiare Dominus ministros suos de
Ephes. 2. stinauit, Apostolos, inquam, & Prophe-
tas: atq; eam ipsorum ministerij partem,
ita etiam uaria donorum Spiritus sancti
opulencia exornauit: miraculorum mul-
titudine simul ac magnitudine confirma-
uit: & tot iam seculorū assensu unanimi
constabiliuit: ut de fide ministerij illorum,
iactōq; per eos Ecclesiæ fundamento, nul-
lo unquam planè modo, cuiquam omnino,
liceat dubitare. imò uerò sine nefario sce-
lere cōmitti haudquaq; possit, ut quis po-
sito iam semel per eos huic fundamento,
addere se adimerēue aliquid possē conten-
dat: nedum ut quisquam omnino arrogare
sibi iam deinceps possit, ullam prorsus
aut mutandi (ulla ex parte) fundamenti
huius aut ponendi ullius alterius potesta-
tem atq; autoritatem. Postea uerò quā
suo isti primi munere iam, in ponendo fun-
damento, defuncti essent: substituit illis et
alios Dominus, qui positum semel hoc ip-
sum fundamentum, in suo semper prospere
ctu ha-

Itu haberent, illudq; perpetuo observa- 1. Cor. 3:
rent, illius dignitatem semper assererent,
illi sua omnia superstruerent: sed omne
suam structuram, intra fundamenti ipsius
terminos componerent & coninerent,
neq; parem alioqui sibi cum prioribus il-
lis (Apostolis inquam & Prophetis) auto-
ritatem (in ipso superstruendi opere suo)
arrogarent. Deniq; eos se esse intelligeret,
qui cum in sua structura, & ligna inter-
dam, & foenum, & inanes etiam stipulas,
auro, argentoq; ac gemmis suis permisce- 1. Cor. 3.
re possint: opus equidem omne, ipsumq; a-
deo spiritum illorum, probari omnino atq; le- 1. Cor. 14
gitimis in Ecclesia (ex uerbo Dei) iudicijs
examinari oportere. Et constituit prae-
terea alios quoque Dominus, qui totius sui
istius edificij curam ac pariter ac custodiam
(iuxta singulas illius partes) haberet, hoc
est, susceptum cuiusq; opus in superstruen-
do obseruarent: cauere, ne termini usquam
positi semel fundamenti, transcendamur:
darent operam, ut in concredita custodiae
ipsorum parte qualibet, huius edificij, ordi-
ne omnia ac decernerent: & curarent,
ne quid omnino desit ad structuram illius.

perpetuumq; eius progressum quoquomo-
 do impediatur, aut remoretur. Ad hunc,
 inquam, modum partitus est Dominus Ec-
 clesie suae ministeriū: adiunctis etiam ijs
 qui egenorum inopiae curam in Ecclesia
 haberent. Quoniā uerò eiusmodi esse uo-
 luit aedificij huius fundamentū, ut ei neque
 addi neq; adimi quidquam possit unquam:
 Math. 16 nedū ut ullā omnino uel mutationē admit-
 tat, uel instaurationem requirat (est enim
 Ephes. 2. positū supra petrā longē firmissimā, neq;
 Math. 21 ullis temporū tempestatum ue iniurijs ob-
 Luc. 20: noxiā: & tali praeterea angulari lapide
 Rom. 9. obfirmatū, ut quisquis ad illū quoquomo-
 1. Cor. 3. do impingat, cōminuatur omnino) nullis
 profectō amplius iaciendi ullius etiā fun-
 damenti ministris in Christi Ecclesia opus
 habemus. imò uerò docemur, cum dignitate
 id Propheticū atq; Apostolicū ministeri-
 rij, cum positi itē per illos fundamenti au-
 toritate, deniq; & cum Ecclesiae totius u-
 nitate pugnare: ad haec & pro anathema
 te ipso habendum esse: si quis sibi post A-
 postolos, parem cum illis tradendae ullius
 doctrinae potestatem atq; autoritatem arro-
 gare, alijsue decernere conetur. Deinde
 posteaquam

posteaquam Propbetici iam atq; Aposto-
lici ministerij functionē in ponendo omnis
sanæ doctrinæ fundamento completā pla-
nè esse, neque amplius requiri in Ecclesia
posse uidemus: frustra sanè miraculosa co-
tiā illa spiritus sancti dona (quæ ad ap-
probandam potissimū initio Apostolici il-
lius ministerij, fidē, uim, ac dignitatē per-
tinebāt) amplius in Ecclesia expectemus.
cuius generis olim fuerunt, repemina lin-
guarum dona, peculiare in uisionibus re-
uelationes: Sanationes item repentine,
ac demonum expulsionēs, & mortuo-
rum suscitationes: quæ Paulus uno uer-
bo *δυνάμεις* uocat. Quatenus enim non
modò nō eget amplius Christi Domini Ec-
clesia, Apostolici ministerij functione, in
ponendo ullius omnino doctrinæ funda-
mento (cām id alioqui in scripturis san-
ctis absolutissimè præstitum habeamus)
sed modis etiam omnibus eos auersetur,
qui illam denuò reuocare ullo modo ue-
lint: Hactenus sanè etiam non mo-
dò non requirit amplius ulla eiusmo-
di miraculosa dona in suo ministerio,
quæ ad comprobandam, potissimū

Apostolici illius ministerij functionem pertinuisse nouit : sed suspecta habet iam insuper, eiusmodi, aliaq; ad cò omnia miraculorũ genera, eò quòd (post absolutũ alioqui Ecclesie fundamentũ) haud aliter iam faciant ad conuellendam Apostolicæ functionis fidem omnem atq; autoritatem, cõmendandasq; nouas omnes demoniorũ doctrinas, à posito semel fundamento Apostolico alienas: quàm olim ad approbandam Apostolici ministerij functionem (Diuino beneficio) pertinebant . nimirum ea sunt tempora, ut qui Apostolici fundamenti ueritati credere, inq; illo conquiscescere nolunt, miraculorum præstigijs demerenti, mendacio iam demum credant :

2. Thef. 2 quemadmodum Paulus docet. Non est igitur quòd miraculosa amplius dona operæue ulla, in Ecclesiastico iam deinceps ministerio requiramus : sed eas duntaxat ministerij partes obseruemus, quas ad superstruendum (posito iam fundamento) edificiũ Ecclesie, eiusq; custodiã ac cõseruationẽ à Domino cõstitutas esse scimus. Atq; eos quidem qui structuram Ecclesie profèqui, in posito iã fundamẽto, debeãt:
uerbi

uerbi ministros (in genere) uocamus. Quae
 sanè in parte ministerij, multa à Paulo do-
 na poni uidemus. *προφορτικῶν*, quae in e- Rom. 12.
 ruendis scripturae mysterijs, colligendoq; 1. Cor. 12
 legitimo sensu illius uersatur. *διδακτικῶν*,
 quae in tradenda populo, omnis sa-
 nae doctrinae facilitate, perspicuitate, gra-
 tia, ac methodo quadam est posita. *ἐλεγχ-
 χικῶν*, quae in dexteritate atque pondere
 reprehensionum consistit. *παράκλησις*,
 quae est uis quaedam permouendi animos ho-
 minum per exhortationes. *παράμυθισ*,
 qua dolor ac molestia afflictionum omnium
 leuatur: animi grauitè affecti, delinunt-
 tur, eriguntur et corroborantur, per pro-
 missionum diuinarum consolationem: gra-
 tuitèq; bonitatis ac misericordiae diuinae
 cōmendationem. Et donum linguarū: non
 equidem repentinum illud ac miraculo-
 sum: sed quod Dei quidem & ipsum bene-
 ficio, nō tamen sine nostro studio interim,
 nostraq; opera ac diligentia (Deo ita uo-
 lente) obtingit. Hisce nimirum donis suis
 exornat etiamnam Dominus in sua Eccle-
 sia uerbi sui diuini ministerium (pro eo
 ac illi libitum est) ad eius aedificationem.

ministrosq; ipsos, pastorū, ac doctorū no-
mine dignatur. Quinquā autē apud istos
quoq; curā ac custodiā gubernandæ et cō-
seruandæ Ecclesiæ suæ præcipuā esse uo-
luit: duo tamen adhuc custodū præterea
genera illis in sua Ecclesia adiunxit, pe-
culiaremq; eis ipsorum functionem confi-
gnauit. Atq; alij quidē in scripturis uocā-
tur, Presbyteri siue Seniores: itē Episco-
pi, Præpositi, & gubernationes. Alij uerò
Potestates, Præcellentes ministri, & Alta-
res Ecclesiæ Christi, nos Magistratū uo-
camus. Porrò ad hunc Presbyterorū or-
dinem, ipsi quoq; Pastores ac Doctores o-
mnes pertinent: sed curam sibi gubernan-
dæ conseruandæq; Ecclesiæ non sumunt
soli, nisi in reliquorum Presbyterorū cœ-
tu, quem ut sibi adiunctum habeant, omni
studio ac sollicitudine adniti debent. Neq;
est aliud inter Pastores ipsos Doctoresq;
ac reliquos Presbyteros discrimen (quod
ad functionem ipsorum in gubernandæ
conseruandæque Ecclesiæ attinet) nisi
quod illi in Verbi ac doctrinæ ministere-
rio (præter alios istos) laborant: isti
uerò (citra Verbi ac doctrinæ publicam
mini-

ministerium) in eadem ipsa gubernan-
dæ & conseruandæ Ecclesiæ cura ac cu-
stodia, uelut socij subsidiarij constituti
habentur. Ita uidemus Presbyterorum
nomen tribui Pastoribus, ac Doctoribus
ipsis: atque adeò ipsis etiam Apostolis,
dum Petrus ad Presbyteros loquens, se il-
lorum $\sigma\upsilon\mu\omega\rho\epsilon\sigma\beta\acute{\upsilon}\tau\epsilon\rho\rho\upsilon$ esse profite-
tur. Eius uero Presbyterorum simul om-
nium in unaquaq; Ecclesia partes erant,
ut legitimum disciplinæ Ecclesiasticæ u-
sum, & ipsimet inter sese imprimis, &
in tota denum sua Ecclesia obseruarent:
atque ad eum modum, & ipsimet suum
facerent officium, & alios denum om-
nes etiam, in suis officijs cominerent.
Probarent item doctrinas, & spiritus o-
mnium, in Ecclesia: contemptumque di-
sciplinæ Ecclesiasticæ (iuxta præscri-
ptos Verbo diuino admonitionum ac re-
prehensionum gradus) nomine & as-
sensu totius Ecclesiæ punirent. Atque
id etiam operam darent, ut constitu-
tis in Ecclesia Diaconis, egenorum in-
opiæ succurreretur. Atque isti qui-
dem in uniuersa ministerij sui fun-

functione ad curam custodiamq; suam nihil adhibent aliud quam gladium spiritus: hoc est, Verbi diuini autoritatem, per admonitionum & reprehensionum gradus, usq; ad excommunicationem, & anathematismum: quibus solis, omnem Ecclesie, eiusq; discipline contemptum ad extremum puniunt. Ceterum Magistratus (iuxta Politicam suam à Deo ordinatam præminentiam) Politicum quoq; gladium suum adiungit in sua functione, ad conseruandum in Ecclesia legitimum discipline usum, puniendumq; contemptum illius: nempe ut quisq; in utriusq; tabule obedientia suaq; uocationis officijs contineatur, & ne progressus structura perpetuus, in cõplendo Ecclesie sibi cõcredita edificio, quoquomodo impediatur. Atque publica quidem flagitia omnia, publicamq; & pietatis & trãquillitatis in Ecclesia uiolationem, coërcet gladio suo Magistratus, pro functione sui ministerij: sed in dogmatum controuersijs non prius sibi quidquam sumit, quàm de illis per legitima Ecclesie iudicia (iuxta gradus discipline ecclesiasticæ) ex uerbo Dei statuatur. quorum sanè

contemptum, Magistratus, impunem ferre non debet pro functione sui ministerij: pro eo atq; id ipsa Ecclesie edificatio postulare uidetur. At uerò quoniam cura ac custodia hæc istius edificij, non tam sè nè dependet ab humana cura, operæ, aut potentia (in quibus alioqui Politicæ Magistratus cuiusq; uis, existimatio, atq; autoritas maxima ferè ex parte consistit) quàm potius à diuina prouidentia & uoluntate: Seruat non rarò Deus suam Ecclesiam, diuina sua uirtute ac potentia: progressumq; structuræ illius euidentissimè promouet, non tantùm sine ullo Magistratus præsidio, sed in summa etiam Magistratum tyrânide & persecutione. id quod alioqui nostro hoc seculo factum esse (diuino beneficio) atque etiamnum fieri luculentissimè uidemus. Sed tamen utitur sæpenuero etiam Magistratum ministerio ad conseruandam tuendamq; publicam Ecclesie pietatem pariter ac tranquillitatem, ut se illorum quodq; Dominum esse declaret: & eorum præterea officium ipsis (in præcellenti illorum uocatione) commonstret. Presbyterorum autem

tem ministerium uult omnino esse perpetuum, in quauis rectè instituta Ecclesia: ut per illius functionem legitimam, uerbi sui Diuini sceptro, regatur & conseruetur. Vt enim sine uerbi Diuini doctrina consistere Ecclesia (haud aliter quàm corpus sine anima) non potest: Ita doctrina rursus probatio legitima, sine Presbyterorum ministerio haberi non potest, quod equidem si nostro hoc tempore, initio renascentis Euangelij, restitutum ut cunq; fuisset: non tot proculdubio nūc doctrinae dissidia inter nos, qui Anichristianam Papae Romani tyrannidem unanimiter accusamus, haberemus. Sed memmo omnia restitui non potuerunt. Atq; utinam nunc demum qui in Ecclesiarum ministerio uersamur, huc animum adijciant, ut restitutis Ecclesiae cuiq; suis presbyteris, usum tandem legitimum disciplinae Ecclesiasticae, legitimaq; ex uerbo Dei, Ecclesiarum iudicia instaurēt. Nos id quidem in nostris Ecclesiis, pro nostra uirili, conati sumus: sumpto exemplo à Geneuensi & Argemimensi peregrinorū Ecclesia, Et quantum fructū ea res attulerit

lerit in nostris Ecclesijs, id equidem à me
non facile uerbis explicari queat. Et præ
stat hæc ab alijs, quàm à nobisipsis cõme-
morari. Hoc unum addam: nullũ eiusmo-
di, siue doctrinæ, siue animorum disidiũ
in nostris Ecclesijs exortum esse: quin
protinus adhibito disciplinæ usu (sit Deo
gratia) sisteretur, adeoq; & tolleretur.
Iam uerò exponemus, quosnam ministro-
rum ordines, quasq; singulorum functio-
nes: quos item cultus Diuini, ac fidei no-
stræ exercendæ ritus: & qualem Disci-
plinæ Ecclesiasticæ usum in nostris Eccle-
sijs, potissimùm autem in Germa-
norum Ecclesia, habeamus.

DE MINI-

STRIS ECCLESIAE PEREGRINO- RVM LON- DINI.

PRIMUM omnium agnos-
cimus, Maiestatem Regiam,
esse in nostra quoque Ecclesia
(quemadmodum & in alijs
omnibus Regnorum suorum Ecclesijs)
summum omnino in terris, ac modis om-
nibus precellentē Dei Ministrum, quod
ad usum gladij attinet, cui nos omnem
nostram (in Domino) fidem, subiectionē,
atq; obedientiam, debere omnino profite-
mur. Deinde verò habemus, duos præ-
cipuos in nostra Ecclesia peculiarium
Ministorum ordines: Alterum Senio-
rū, qui & Presbyteri, iā olim Græca vo-
ce ita usurpata, vocantur: Alterum au-
tem Diaconorum, qui egenorum inopiæ
turam habent. In priore porrò Seniorum
ordine, Alij sunt rursus, qui in verbo &
doctrina laborant, inq; publico verbi &
Sacramentorum ministerio versantur:
C atque

Act. 20.
Philip. 1.
Tit. 1.
1. Tim. 5.

1. Cor. 12.

atque hi in scripturis Episcopi, Pastores,
& Doctores vocatur. Alij verò, etsi ipse
non funguntur publico verbi ac Sacra-
mentorum ministerio, verbi tamen Mi-
nistris perpetuò interim adsunt, omni ope-
ra, studio, concilio atq; auxilio suo. Et cu-
ram sustinent totius Ecclesiæ unà cum
verbi Ministris, vt in omni pietate, san-
ctimonia, pace, ordine, atque honestate
(iuxta verbum Dei) gubernetur, & con-
seruetur: quo etiam nomine à Paulo (Gu-
bernationes) vocantur. Vniuerso autem
huic Seniorum ordini præest vnus, ex il-
lorum numero ad id electus, vt eius auto-
ritate vnanimis simul omnium consen-
sus, in rebus omnibus retineatur: isq; per
Maiestatem Regiam Superintendens
in Diplomate Regio vocatur. Est au-
tem hoc duntaxat nomine alijs superior,
quòd plus laboris ac curæ sustineat alijs
omnibus, non tantùm in gubernanda Ec-
clesia tota: sed in defendenda illa etiam,
aduersus conatus omnes omnium aduer-
sariorum, & vnanimi omnium consen-
su, in doctrinæ controuersijs retinendo.
Cæterum in verbi & Sacramentorum
ministerio, inq; disciplina item Eccle-
sia

eclesiasticæ vsu, nihilo quàm reliqui Seniores, maiorem obtinet auctoritatem: Sed ei perinde atque alij omnes subiectus est: Et quemadmodum ipse (pro ministerij sui ratione) aliorum curam gerit: ita se vicissim etiam aliorum curæ, in verbi Dei obedientia, & disciplinæ obseruatione, submittit. Præterea verò in eo ipso priore Seniorum simul omnium ordine, Superintendens ipse, ac verbi Ministri oēs, postea quã à reliquis Senioribus totiusq; Ecclesiæ assensu electi fuerint, Maiestati Regiæ (iuxta Priuilegij dispositionem) per Ministros Ecclesiæ offeruntur: vt Regia prius auctoritate approbentur, quàm publicè suo ministerio coram Ecclesia inaugurentur. Reliqui verò Seniores omnes, Diaconi item, et si qui sunt alij Ministri, sola Seniorum & Ecclesiæ auctoritate (ex Regio indulto) asciscuntur & instituuntur. Quòd verò ad Ministrorum (in singulis ordinibus) functionem atque officium attinet, id totum in concionibus illis expositam habetur, quæ antè Ministrorum electionem circa publicas Ecclesiæ preces (hoc nomine institutas) haberi solent: de qua iam alioqui

etiam nobis dicendum erit.

De Ministrorum Electione, &
quæ illam præcedant.

CVM Ecclesia vno aliquo,
aut pluribus Ministris opus
habet, indicitur publicum ie-
iunium toti Ecclesiæ: consti-
tuiturq; dies certus per Seniores, publici
huius ieiunij, & precum publicarum
in Ecclesia: ac diebus aliquot antea è sug-
gestu toti populo denunciatur: vt (qua-
tenus fieri potest) tota Ecclesia eo ipso die
constituto cõueniat: ac Dominũ summo
studio atque attentione animi summa,
pro fidelibus ministris eligendis precetur.
Ipso autem iam ieiunij ac precum die, v-
bi Ecclesia circiter horam nonam conuê-
nit: post decãtatum Psalmum aliquem,
ad hoc institutum pertinentem, habetur
publica concio per ministrum, in qua hæc
potissimum capita tractantur.

Primum ostenditur, cur in Ministro-
rum electione (quemadmodum in alijs pu-
blicis & grauibus Ecclesiæ necessitati-
bus, publicum ieiunium, et publicas pre-
ces

ees institui oporteat. Nimirum, vt mi-
nisterium ipsum Ecclesiarum, non est hu-
mana vlla, sed Diuina planè institutio:
ita & ministri fideles ac pij, nulla huma-
na industria, prudentiâ ve sola, sed singu-
lari Dei beneficio, Ecclesiæ donantur.
Cumq; omnis in Ecclesia successus (ex
Diuina ordinatione, à Ministrorum fi-
de, cura, ac pietate, maxima ferè ex parte
propendeat: neque item aliunde plus sit
periculi toti Ecclesiæ, quàm ab hypocrisi
negligentia, & impietate ministrorum:
nosq; (vt homines) non possimus non sem-
per falli & fallere: tutissimum esse, vt in
ministrorum electione summo studio, at-
que animi summa attentione, nomen Do-
mini inuocetur: oreturq; Pater Deus, vt
ipse in nostra electione, consilia nostra
omnia, iuxta beneplacitum sanctæ vo-
luntatis suæ, regere dignetur. Et qui no-
bis iam in vnigenito suo filio placatus
est, curamq; nostri propter illum Paterno
iam affectu gerit, idem se etiam in Mi-
nistrorum nostrorū electione verè esse no-
strum Deum, nosq; verè suum populum
esse testetur: datis nobis eiusmodi Mini-
stris, per quos nomen illius adorandum

6
indies magis ac magis glorificetur in sua Ecclesia: ipsaq; Ecclesia incrementa semper sumat in vera Dei & nostri cognitione, in omni pietate, integritate, & honestate.

Mat. 9.

Luc. 10.

Luc. 6.

Act. 1.

Ita Christus Dominus vult, ut Dominum messis oremus: ut ipse bonos ac fideles operarios in messem suam extrudat. Ita ipsemet Christus Dominus, circa Apostolorum suorum electionem, in morte per noctem totam precatur. Ita & Apostoli circa Matthiae electionem.

Horum & similium exemplorum commemoratione, adhortatur Ecclesiam Minister, ut non tantum in coetu illo publico, sed & domi quisq; sua priuatim, in vero ieiunio ac mente sobria diligentissime precetur: ut Deus Opt. Max. suae Ecclesiae in hac Ministrorum electione per Spiritum sanctum suum adesse, electionemq; ipsam Diuino afflatu suo gubernare dignetur, ad gloriam vnigeniti filij sui: & Regni ipsius in nostra Ecclesia salutarem propagationem.

Deinde exponitur functio ipsa atque officium, eorum qui sunt eligendi Ministrorum, coram tota Ecclesia: Et numerus eorum, quot sint eligendi iuxta

Eccle-

*Ecclesia necessitatem, indicatur. Quia ve-
rò Duos esse diximus peculiarium (in
nostra Ecclesia) Ministrorum præcipuos
ordines: Seniorum videlicet & Diaco-
norum. Atq; in priore Seniorum ordine
quædam rursus discrimina esse ostendi-
mus, iuxta quæ functio singulorum ex-
ponitur, circa illorum electionem, ad huc
modum.*

Si verbi Minister, vnus, pluresve eli-
gi debeant: hæc ita de eorum
officio dicuntur.

P R I M V M, Verbi Mini-
sterium, esse Diuinã in sua Ec-
clesia ordinationem, institutã
ad eius ædificationem: id quod
vniuersa scriptura passim expressè testa-
tur. Et proinde grauitè peccare eos, qui
in deligendis verbi Ministris, non tam
quærent Dei gloriam, quàm priuatos
potius affectus suos, siue ex amore, siue
ex odio sequuntur. Vim enim inferunt
Diuinæ ordinationi, atq; ita in Deum
ipsum grauisimè peccant. Peccant & in
ipsam Ecclesiam, dum illam in publico

Matt. 10.
18.28.
Marc. vlt.
Ioan. 20.
1. Cor. 12.
Eph. 4.
Act. 1.12.
14.

C 4 eius

eius ministerio, priuatis suis ipsorum affectibus (tanquam ipsius domini) subiectam habere conantur. Sed multo adhuc grauius peccant, qui verbi ministerium in Ecclesia, contemnunt, rident, & traducunt: quicquid enim huius faciunt isti, id totum in Dei ipsius contumeliam redundat, qui in Ecclesie suae ministerio, vel contemnitur, vel honoratur. Vnde etiam Petrus Apostolus, in arguendo Anania, contemptum sui ministerij in Spiritum sanctum transfert. Et Stephanus aperte docet, Pharisaeicos illos Sacerdotum Principes, in persequendis Dei Prophetis, non tam Prophetis ipsis, quam potius Spiritui sancto restitisse. Omnium autem grauissime peccare dicuntur, qui sese ipsimet ad ministerium insinuare, atque Balaami exemplo, non quae Dei sunt, sed sua potius quarentes, illud appetere inuidentur.

Ael. 5.

Ael. 7.

Num. 22.

2. Pet. 2.

Iude.

Philip. 2.

Deinde exponitur officium Ministrorum verbi, in ministerio ipsorum: nepe haec illis quae sequuntur (pro summa ipsorum virili praestanda esse.

Math. 20.

Ephes. 4.

I. Vt quemadmodum verbi Diuini, non autem humanarum traditionum Ministri

ministri vocantur: ita puram etiam atque
incorruptam doctrinam Verbi diuini (re-
ctè illud secantes) Ecclesiæ suæ tradant, ^{2. 1. im. 2.}
non cauponantes neque adulterantes il- ^{Jerem. 23.}
lud ullo modo. Quid enim paleis cum tri-
tico?

II. Vt Diuinas institutiones Eccle-
siasticas (quas Sacramenta vocamus) fide-
liter ac diligenter, ita vt sunt instituta,
administrent: vimq; naturam, ac dignita-
tem illorum veram, Ecclesiæ sedulo com-
mendent & inculcent.

III. Vt concredita sibi Ecclesiæ curâ, ^{1. Pe. 5.}
vna cum reliquis Senioribus seu Presby ^{Act. 20.}
teris habeant, cum omni diligentia ac fi-
de: per admonitiones, consolationes, re-
prehensiones & legitimam disciplinæ Ec-
clesiasticæ vsum, iuxta verbum Dei.

IIII. Vt ora aduersariorum omnium, ^{Ti. 1.}
virtute atque autoritate verbi Diuini
(cuius sunt Ministri) obstruât ad Eccle-
siæ ædificationem: gregemq; suum à feris,
noxijsq; bestijs dissipari ac depasci nõ si-
nant. Sed ab eis illum fideliter ac diligen- ^{Act. 20.}
ter præmoneant, siquidem nullam spem
resipiscentiæ videant, & Ecclesia ab ip-
sis (per priuatas admonitiones) liberari nõ

1. Pet. 5.

possit. V. Ut hæc omnia præstent, non tanquam Dominium sibi in Ecclesiam vllum vsurpantes: sed tanquam Ministri ipsius: vt gregis exemplaria, à Spiritu sancto in hoc constituta.

1. Timo. 3.

4.
Tit. 1.

TERTIÒ exponitur, quales nam viros potissimum ad tantum ministerium quæri atq; eligi oporteat. Nempe qui in sacris studijs diligenter versati, certis veræ pietatis officijs, ea se omnia præstare, & velle, & posse, vtcunq; declararunt, ijs alioqui ornati dotibus, quas Paulus in Ministris verbi commendat, ac rursus ab ijs vitijs longè alieni: quæ Paulus in illis reprehendit grauissimè, vultq; ab illis esse quàm longissimè aliena. Impri- mis verò cauendum esse. Ne Neophyti ad hoc Ministerium assumantur: Et qui turpis lucri, aut propriæ gloriæ suæ causa, sese ipsimet ad ministeria insinuant. Istiusmodi enim omnes non à ministerio solum vnà cum Simone Mago arcendi sunt: sed non ferendi etiam in ipso cætu Ecclesiæ, nisi manifesta indicia ac testimonia resipiscentiæ suæ ædant.

Act. 8.

POSTREMÒ exponitur, quodnam sit totius cætus Ecclesiastici erga verbi Ministros

ministros officium: nempe vt illis in legiti-
 mo ipsorum ministerio, tanquam Christi 2. Corin. 5.
 Domini legatis, imo verò tanquam Chri- Luc. 10.
 sto ipsimet Domino per illos loquēti, pare-
 ant. Admonitiones eorum tam publi-
 cas quā priuatas libenter atq; amāter ad-
 mittant. Cœtus publicos Ecclesiæ reue-
 renter ac diligenter quisq; in Ecclesia ob-
 seruet. Et ab omnibus murmurationibus
 contra Ministros, eorumq; ministerium,
 modis planè omnibus caueat. Non fert 1. Thess. 4
 enim inultum Deus Ministrorum ipso-
 rum contemptum: sed multo minus fert,
 temerè excitata aduersus illos murmura,
 aut conspirationes. Id quod multa alio-
 qui & vehementer horribilia in scriptu- Exo. 16.
 ris exempla testantur. Postremò dicitur 2. Para. 35
 esse quoq; officium Ecclesiæ erga verbi Iere. 26. 29
 Ministros, vt illis de honesta viuendi ra- Zacha. 7.
 tione (pro sua virili) prospiciat. Dignum
 est enim, vt dum seminant spiritualia,
 corporalia vicissim metant: nec desit pa-
 bulum boui trituranti quemadmodum 1. Cor. 9.
 Paulus docet. Gal. 6.

Hac ita de verbi Ministrorum erga
 Ecclesiam, & Ecclesiæ rursus erga illos
 officio in concione dicuntur; ante ver-
 bi.

bi ministrorum electionem.

Si verò ex alijs Senioribus, subsidia-
rijs Ecclesiæ gubernatoribus, aliqui,
vnus pluresue, eligi debeant,
tum hæc de illorum fun-
ctione pro publica
concione dicun-
tur.

P R I M V M docetur Ecclesia,
hoc talium Seniorũ seu Pres-
byterorum ministerium, esse
Apostolicã ordinationem: &
proinde Diuinam quoq. Idq. ex doctrina
Pauli Apostoli, qui inter Presbyteros
discrimen constituit: dum eos qui in
verbo laborant duplici honore dignos es-
se docet, Alios verò vocat, subsidiarias
Gubernationes.

1. Tim. 5.
1. Cor. 12.

Deinde exponitur talium Seniorum
officium ac dignitas in Ecclesia Christi.
Nempe cætum illorum esse veluti Sena-
tum quendam totius Ecclesiæ, quod qui-
dem ad custodiam veræ religionis ac dis-
ciplinæ Ecclesiasticæ attinet. Vt ad Se-
niorũ cætum referri, semper in causa reli-
gio-

gionis oporteat omnia, quæ per solos verbi ministros curari commodè non possunt. Et proinde hæc, quæ sequuntur, ad ipsorum officium imprimis pertinere.

- I. Ut una cum verbi Ministris curam ac sollicitudinem omnem habeant totius Ecclesiæ, in eius gubernatione (quod ad veræ potissimum religionis curam ac custodiam attinet) iuxta verbum Dei: tam in retinenda doctrinæ puritate ac consensu, quàm in legitimo Sacramentorum & disciplinæ Ecclesiasticæ vsu obseruando.
- II. Ut quemadmodum unâ cum verbi ministris curam sustinent totius Ecclesiæ: ita vicissim (cùm sint Senatus vice in ipsa Ecclesiâ) debent etiam verbi ministros, & omnes alios qui publico aliquo munere in Ecclesiâ funguntur, diligenter obseruare, totius Ecclesiæ nomine: in doctrina, vita, ac conuersatione ipsorum. & (si quando res postulet) admone re illos etiam, adeoq; & reprehendere priuatim ac publicè. Deniq; & ministerio ipsorum, illos, cùm assensu Ecclesiæ destituere: si per admonitiones ac reprehensiones Ecclesiasticas, iuxta gradus illarum præscriptos habitas, reduci ad resipiscen-

nolint. III. *Vt similtates, diffidiã,*
 & *controuersias omnes (si quæ fortè in-*
cidant in Ecclesia) amicè ex verbo Dei
(quoad eius fieri potest) componant: det-
que sedulò omnem operam, per amicas
istiusmodi cõpositiones: vt aut nulli, aut
pauci ex Ecclesia ad forensia iudicia, tri-
bunaliaq; recurrant: quod equidem sine
magna Ecclesia indignitate (quemadmo-
dum Paulus docet) fieri non potest. Bre-
 uiter, idem est planè istorum Seniorum
 & *verbi Ministrorũ officium: nisi quòd*
sibi non sumunt verbi ac Sacramento-
rum Ministerium. Nimirum horum fun-
ctio, penes verbi Ministros, ad externam
quandam Ecclesie gubernationem ma-
gis quodãmodo spectare videtur. Suntq;
veluti custodes quidam, vnà cum verbi
Ministris totius Ecclesie: ac rursus ve-
luti os ac manus totius Ecclesie, apud
verbi Ministros & alios omnes, qui pu-
blico quocũque munere funguntur.

TERTIO exponitur, quales nam po-
 tissimum viri ad hoc ministerium, quæri
 & eligi debeant: nimirum tales, quales
 & ad ipsam verbi ministerium: aut qui
 certè quàm proximè donis suis à Domi-
 no col-

no tollatis ad verbi Ministros accedunt:
vt si illis eruditione pares non sint om-
nino, grauitate interim morum, pru-
dentiaque, ac vita integritate: dein-
de & vsu rerum longo, ac iudicij dexte-
ritate, super omnia autem pietatis stu-
dio, eis ne cedant. Ita enim etiã si
vnã cum verbi Ministris publicè non
docent: Sint tamen veluti exempla-
ria quædam totius Ecclesiæ in hisce do-
nis, quæ iam commemorauimus: &
quæ plurimum habent momenti in legi-
tima Ecclesiæ gubernatione.

P O S T R E M O exponitur, quod-
nã sit plebis totius in Ecclesia erga istius
modi Presbyteros seu Seniores officium:
nempe vt illos eodem prorsus, quo &
verbi ministros, loco habeat: illorũ admo-
nitionibus vtrò ac reuerenter pareat,
illis non remurmuret neque reclamet.
Ad illos dubia sua omnia, omnia dissi-
dia, omnesque controuersias ac simul-
tates, ante omnia (suo ordine) referat, si
quomodo amicè componi possint: per hos,
reliquos Ministros omnes (sicubi aliquid
in eis desideretur) admoncat: Et ad hos
tandem

tandem deferat etiam omnes, priuatarum in Ecclesia tota admonitionum contemptores.

Atq; hæc ita de Seniorũ istorum subsidiariorum erga Ecclesiam, Ecclesiæque vicissim erga illos officio dicuntur, ante ipsorum electionem.

Si verò Superintendens Ecclesiarum Peregrinarum eligi debeat: post indictum per illas simul omnes certo aliquo die ieiunium, & factis (vt dictũ est) per illas publicis ad preces exhortationibus: hæc ita de illius officio pro concione dicuntur.

Act. 1

1. Timot. 3

Math. 28.

Luc. 22.

Ioan. 20.

1. Petri. 5.

Primum Superintendentis, seu Inspectoris ministerium, Græci $\omega\nu\sigma\kappa\omicron\tau\omega\sigma\eta\mu$ uocāt, esse Diuinã ordinationẽ in Christi Ecclesia, per ipsummet Christum Dominum, inter ipsos etiam Apostolos institutam, dum Petro, confirmandi reliquos fratres in fide prouinciam, peculiariter demandaret: non quòd Petro aliã vllam super reliquos Apostolos potestatem autoritatem

horitatē ve dederit, quemadmodum Pa-
pa Romanus somniat: sed quod parem
alioqui atq, æqualē omnino aliorum om-
nium Apostolorum cum Petro potesta-
tem, certo aliquo sollicitudinis aliorū
pro alijs ordine, retineri in Ecclesia oportebat: quemadmodum sanctus Dei mar-
tyr Cyprianus, verè & præclare docet.
Alioqui manifestè videmus, idem Mi-
nisterium, omnibus ex æquo Presby-
teris Ecclesiæ attribui: omnesq; Presby-
teros verbis discretis, Inspectores, seu vo-
ce Græca, Episcopos, vocari. Et post con-
stitutam Hierosolymis Ecclesiam, parem
honorem Petro, Ioanni & Iacobo defer-
ri audimus. Sed vt ordo certus, in pari
alioqui planeq; eadem omnium simul Pre-
sbyterorū gubernatione Ecclesiastica re-
tineatur, vtq; omnia ordine ac decenter
fiant: ab vno illam ordiri necesse est.

Act. 20.

1. Cor. 14.

Quia verò plurimum interest, à quoniam
sumendum sit exordium in tota Ecclesiæ
gubernatione: etiamsi parem potestatem
omnes pariter Seniores habeant. Doce-
tur Ecclesia, grauissimè peccare eos om-
nes, qui in quærendo atque eligendo

D

Su-

*Superintendente, quidam potius aliud, quã
solam Dei gloriam, regniq̃ sui in Ec-
clesia propagationem intuentur. Et li-
cet in reliquorum etiam omnium Eccle-
siae Ministrorum præpostera electione,
grauius sanè peccatur, quemadmodum
alibi iam dictum est: hic tamen tãto gra-
uius peccatur, quanto plus periculi im-
minet toti Ecclesiae, si parum diligen-
tem aut fidelem, ne dicam ineptum Su-
perintendentem habeat, siue Inspecto-
rem.*

*DE Inde exponitur, in quibus fun-
ctio superintendētis potissimum cōsistere
videatur. I. Ut omnes Ecclesiae Mi-
nistros, in ipsorum officijs (iuxta cuiusq̃
ministerium) obseruet. Fidem ac diligen-
tiam illorum commendet: contra verò,
segnitiam ac negligentiam reprehendat:
sitq̃, custos supremus, retinendæ ac legiti-
mè obseruandæ Ecclesiasticæ disciplinæ.
II. Ut Ministros omnes (quoties opus
est) conuocet: ordinē ac consensum vnani-
mem inter eos retineat: illosq̃, sua, & to-
tius Ecclesiae autoritate (ex verbo Dei)
arguat, & compescat: sicubi septa sui mi-
nisterij transcendere conentur.*

III. *Ut operam omnem suam Ecclesie, supra alios Ministros omnes impendat: non in ipsius tantum gubernatione, sed in tuenda illa etiam, aduersus omnes insultus quorumuis aduersariorum: siue doctrinae puritatem ac consensum à falsis Doctoribus labefactari, siue ordinem ac decorum in Ecclesia violari, siue pacem ac tranquillitatem illius per nonnullorum in Ecclesia insolentiam perturbari quoquo modo contingat.* IIII. *Ut quemadmodum ipse supremus est custos Ecclesiasticae disciplinae in Ministris alijs omnibus, & tota Ecclesia: ita ipse quoque eidem disciplinae Ecclesiasticae sese (ante alios) subijciat et submittat: sitque exemplar quoddam reliquis Ministris omnibus, et toti Ecclesiae, in omni pietate, studio religionis, sollicitudine pro tota Ecclesia, & disciplinae Ecclesiasticae obseruatione.*

TERtio exponitur, qualemnam virum ad tantum munus obeundum quari eligi oporteat: nempe eum, qui, ut iter omnes alios Ministros ac Seniores Ecclesiae, ordine, ac loco, primas partes obtinet: ita illis omnibus etiam, eruditione, pietate, grauitate, ac prudentia antecellat: sitque ve

lut Dux illorum, in propagando Regno Christi in Ecclesia, per doctrinae puritatem, prudentiam, et pietatem.

POSTremo dicitur etiam, de reliquorum Ministrorum ac Seniorum omnium, totiusq; adeo Ecclesiae erga Superintendentem officio. I. Ut nihil inter Ministros ac Seniores statuatur in publica Ecclesiae gubernatione, in scio, in consultoq; Superintendente. Cuius alioqui partes sunt praecipuae, ratione semper reddere omnium, quae in Ecclesia fiunt. II. Ut quemadmodum Superintedens existimationem omnium Ministrorum tuetur ac defendit, cum apud Ecclesiam ipsam, tum alibi etiam ubiq; (dum res id quoquo modo postulat) ita rursus Ministri etiam ac Seniores omnes, Superintendentis autoritatem atq; existimationem, cum apud Ecclesiam ipsam, tum alibi ubiq; etiam (si ita incidat) tueri ac defendere pro sua virili debeant omnino: ut murmura omnia ab Ecclesia arceantur. III. Ut quoniam Superintendens, non uni tantum, sed pluribus simul Ecclesijs praest: vnus Ecclesiae ministri ac Seniores de illo statuere nihil possint, circa il-

liue

lius reprehensionem publicam vel destitutionem (si id fortè commeruisse videatur) nisi conuocatis prius omnium simul Ecclesiarum, quibus præest, Senioribus & Ministris: vt quemadmodum ab omnibus simul Ecclesiarum Ministris eligitur: ita ab omnibus simul etiam (si quidem id commeruerit) & reprehendatur & destituatur. Si tamen in vnam tantum aliquam suam Ecclesiam peccauerit, ab eius Ecclesiæ etiã Senioribus ac Ministris admoneri peculiariter poterit & debeat. 4. Ecclesiæ officium esse, vt intelligat se ea omnia Superintendenti suo debere: quæ se Ministris verbi debere ex verbo Dei agnoscit.

Atq; de Superintendentis erga reliquos Ministros totamq; Ecclesiam, illorūq; vicissim erga ipsum officio, tantum.

Si verò Diaconi eligendi sint: tum de illorum Ministerio pro concione dicuntur ista.

P R I M V M ostenditur, Diaconorū ministerium, esse Apostolicam, & proinde Diuinam quoque ordinationem. necessa

AB. 6.

riam aliqui Christi Ecclesiae: quatenus
 Christus Dominus in egenis atq; afflictis
 membris suis, negligi à nobis in Ecclesia
 haud quaquam vel debeat vel possit. Ac
 quemadmodum in vetere Iudaeorum Ec-
 clesia mandato Dei nulli mendico esse li-
 cebat: quin aliorum ope subleuaretur: ita
 magis multo in Christi Ecclesia, mutua
 inuicem omnium charitas (pro cuiusq;
 vocatione) sese exerere debet: in qua alio
 qui, omnium typicorum Sacrificiorum
 ac cultuum loco, vnā nobis charitatem
 imprimis omnes imperatā habemus: quae
 equidem nō permittit, vt fratres nostros
 (pro quibus Christus Dominus aequè ac
 pro nobis sanguinem suum fudit) egere
 quoquo modo patiamur. Vt igitur egenis
 in Ecclesia fratribus succurri cōmodius
 posset: ordinatos habemus ab Apostolis
 (autore Spiritu Sancto) Diaconos: sine
 quibus pauperum cura in Ecclesia cōmo-
 dè haberi non potest. Quia verò mēbro-
 rum Christi cura, in Diaconatus ministe-
 rio suscipitur: Et quidem potissimum
 eorum, in quibus se ipsemet Christus Do-
 minus, pasci, vesti, ac subleuari testa-
 tur. Serio docetur, aduigilandū esse Ec-
 cle-

*eclesia, in delectu Diaconorum: vt tales deli-
gantur, in quibus fides & diligētia curan-
di membra Christi desiderari non possit.*

*Deinde exponitur, Diaconorum offi-
cium, in duobus potissimum consistere:
nempe in sedula ac diligenti collectione,
atque item in fideli ac prudenti Eleemo-
synarum dispensatione. In colligendis
porro Eleemosynis eam esse præstandam
Diaconis sedulitatem & diligentiam:
quam se non tam hominibus, quorum
curam habent, quàm Christo ipsi Domi-
no in afflictis membris ipsius debere ag-
noscunt. Quoties autem incidit, vt gra-
uiora sint pauperū onera, quàm vt illis ex
cōmuniibus eleemosynis satisfieri possit.
Diaconorum officium esse, vt huius in
tempore Ministros verbi & Seniores
Ecclesie admoneant: vt per eos Ecclesia
ad vberiores eleemosynas commonefiat
aut publicè aut priuatim: pro eo ac res id
magis postulare videtur. In dispensa-
tione verò eleemosynarum, eam fidem ac
prudentiam Diaconis præstandam esse:
vt (quoad eius fieri potest) neminem ege-
re patiantur, sed egenorum omnium, non
minorem quàm sui ipsorum curam habe-*

ant. Summam tamen eorum rationem
semper habeant: quos domesticos fidei, et
membra Ecclesiae esse norunt. Preterea
vt circa Eleemosynarum dispensationem
egenorum quoq; fidem ac pietatem subin-
de explorent: & eos debiti ipsorum erga
Deum ac Ecclesiam diligenter admoneant
sicubi aliquid forte desiderent.

TER TIO exponitur, qualēsnam
potissimum in Diaconos sint eligēdi: nem-
pe in quibus hac relucet, quae circa Di-
aconorum electionem ab Apostolis ob-
seruata, & à Paulo item de Diaco-
nis prodita habemus. I. Vt sint *μεζ-
τεροῦ μὲν*, hoc est, ita spectata probita-
tis, fidei, & integritatis: vt haec dotes in il-
lis omnibus sint conspicuae: omniumq;
piorum testimonijs approbentur. Quò qui-
dem etiā pertinet, quae à Paulo de Diaco-
nis traduntur: nempe, vt sint omni deca-
ro praediti, non lucri cupidi, nō bilingues,
non multo vino aut comestationibus de-
diti, vnus vxoris mariti, regendae fami-
liae periti: & quae in eam sententiā dicū-
tur. II. Vt sint pleni Spiritu sancto:
hoc est, vt dona Spiritus Sancti in illis
sint cōspicua: nempe cognitio rerū Diui-
narum

Añ. 6.

1. Tim. 3.

narum, Studium pietatis, lenitas, mäsue-
 tudo, benignitas, gratia atq; energia quæ
 dam in admonitionibus, consolationibus
 & exhortationibus: quarum sese multæ
 alioqui occasiones in dispēsandis Eleemo-
 synis offerre plerumque solent. III. Ut
 sint pleni sapientia, ne quid temerè in
 dispensatione Eleemosynarū agant: sed
 prudenter ac circumspectè illas dispēsent,
 ne vel præposterè illas erogent, vel alios
 præ alijs quoquo modo fraudulent. & in om-
 nibus perpetuò propositam sibi ob oculos
 habeant, Dei potissimum gloriã, et Re-
 gni Christi (in eius Ecclesia) propagatio-
 nem.

QVARTO exponitur, tã Diui-
 tum, q̃ Pauperum in Ecclesia erga Diaco-
 nos officiũ: Nempe Diuitũ officiũ esse,
 ut vltro ac libenter, deniq; etiam libera-
 liter in vsum atq; alimoniam pauperum
 conferant, memores, ea quæ habent non
 esse sua: sed Dei solius propria. seq; bono-
 rum suorum omnium, non esse Dominos,
 ut eis pro suo vtantur libito atq; arbitrio:
 sed œconomos duntaxat, & quidem ad
 breue tēporis momentũ, à Domino Deo
 constitutos. apud quem tandem alioqui
 ratio

1. Tim. 6.

Luc. 12.

Esa. 58.

2. Cor. 9.

rationem illos exactissimã reddere oporteat, eius suæ œconomia: ï qua sanè nobis non tam sunt spectanda quæ nostra sunt, q̄ quæ Iesu Christi: qui in egenis Ecclesiæ suæ membris vel contemnitur vel honoratur. Deinde Diuites monètur ne perinde esse putent, siue ipsimet per se pro suo arbitrio, siue per manus Diaconorum egenis in Ecclesia subueniant. Interesse totius Ecclesiæ, vt omnia ordine & ad œdificationem fiant. Pugnare item cum Ecclesiæ adificatione, si otiosi aut pigri homines (in ipsorum otio ac pigritie) alantur: veri autem pauperes Eleemosynis fraudentur. Vt igitur inutile otium ac pigrities non alatur in Ecclesia, vtq̄ veris, egenis succurratur: ordinati sunt ab Apostolis Diaconi, qui verorum Ecclesiæ pauperum curam imprimis haberent: eo quòd singuli in Ecclesia curam illorum habere commodè non possent. Contemni ab ijs igitur Apostolicam ordinationem: impediri item Ecclesiæ in cura pauperum adificationem: qui perinde esse putant, siue ipsimet per sese pro suo arbitrio, siue per Diaconos Eleemosynas dispensent. Interim tamen doce
tur

etur Ecclesia, non pugnare id cum Diaconorum Ministerio, vt frater fratrem priuatim subleuet, dum illum egere videt. Neque per publicas Ecclesie in coetu Eleemosynas prohiberi: quo minus priuatim etiam proximo (dum res ita postulat) succurramus. Sed ordinem retinendum esse publicarum Eleemosynarum in Ecclesia (iuxta Apostolicam ordinationem) vt veris pauperibus Ecclesie prospiciatur cum Ecclesie aedificatione.

Pauperum verò officium erga Diaconos & totam Ecclesiam esse dicitur. 2. Theß. 3

I. Ita affectos esse debere: vt potius alijs adiumento (si fieri posset) quam oneri esse cupiat. Sintq; ad dandum ipsi propensiores, quam ad accipiendum ab alijs: si villo modo id vel industria sua, vel manuum suarum labore facere possent. Hec enim est lex Christiana charitatis, vt quae proximi sunt, maiore cura, quam nostra ipsorum curemus. II. Non debere pauperes pudere suae paupertatis, quatenus quidem sunt Christiani: Statuendum enim esse omnibus christianis, certa Dei prouidentia id fieri: vt alij sint diuites, alij verò egeant in Ecclesia: vt &

1. Samu. 2
per

per Diuitum munificentiam, & per pauperum toleratiam (dum illi succurritur) nomen Dei in Ecclesia cohonestetur.

Statuent igitur pauperes, in sua paupertate illustrari gloriam Dei: illamq; tanquam donum Dei cum omni gratitudine & tolerantia amplectentur: atq; ad assiduam sui cōsolationem in prospectu semper habebūt Christi Domini exemplum: qui pro nobis vltro ac spōte sua (cum Dominus esset omnium) pauper nihilominus esse voluit, vt eius exemplum intuetes, pauperes cum illo esse ne erubescamus: sed in nostra inopia, per nostram tolerantiam, Deum semper, pro nostra virili, glorificemus. III. Pauperes, in accipiendis Eleemosynis cogitare debere, quòd non tanquam ex hominum, sed tanquam ex Dei ipsius manibus Eleemosynas accipiant ad sui sustētationem Et proinde ipsorum officij esse: vt eas reuerenter, & cum omni gratitudine, sine vlla amarulentia aut murmuratione accipiant: vtq; ipsis tanquam Dei donis, parè ac frugaliter ad necessitatem duntaxat, non autem ad luxum aut voluptatem vtantur: cogitentq; se, in Deum ipsum

Sum peccare, quoties datis sibi Eleemosynis, aut abutuntur, quoquo modo, aut illas parum reuerenter cum murmurationibus à Diaconorum manibus accipiunt. Sed multo grauius se peccare adhuc, ac veluti Deum ipsum in sua beneficentia videre: si præter necessitatem ipsam (prætextu simulatæ inopiæ) panem alienum, ad alendum otium pigritiemq, suam possint. Tales enim, præterquam quòd sua hypocrisis, veris Christi membris ipsorum Eleemosynas præripiunt: ipsam etiam Ecclesiam totam fraudulentè spoliant, Et spiritui sancto, in Diaconatus Ministerio (quantum in ipsis quidem est) illudunt.

Hæc ita pro concione dicuntur, circa Diaconorum electionem: priusquàm electio ipsa instituat.

P O S T absolutas autem istiusmodi conciones (pro eo ac Ministrorum qui sunt eligendi ratio ipsa postulat) priusquàm consueta aliæ preces publicæ Ecclesiasticæ instituantur, Minister Ecclesiam ad precandum peculiariter inuitat, pro successu futuræ Ministrorum electionis: atque clara voce ad eum modum precatur.

Domini

DOMINE Deus Pater
noster cœlestis, cuius so-
lius gratuito beneficio
fit, vt bonos ac fideles Mi-
nistros in Ecclesia habeamus: & sine
cuius auxilio, humana industria ni-
hil omnino efficere potest, nedum vt
legitimos Ecclesiæ tuæ Ministros ex
nobis ipsis eligere vlllo modo possi-
mus. Oramus tuam clementiam (Pa-
ter sanctissime) vt Ecclesiæ huic no-
stræ, quæ te, vnâ cum vnigenito filio
tuo, ac Sancto spiritu, vnum, Verum,
atq; Æternum Deum suum esse cre-
dit ac profitetur: Et pro qua idem ip-
se filius tuus sanguinem suum inno-
centissimum fundere non dubitauit.
Donare digneris, pios, fideles, ac dili-
gentes. N. (*Hic nominandi sunt Mini-
stri, qui eligi debebunt.*) Qui suo Mini-
sterio, secundum Diuinam volunta-
tem tuam, ad nominis tui gloriam, et
Ecclesiæ nostræ ædificationem fun-
gantur. Rege ac guberna, corda, confi-
lia, & suffragia nostrûm omnium, in
hac. N. electione: vt solam duntaxat
gloriam tuâ in prospectu nostro habé

tes, eos in. N. nostræ Ecclesiæ eligamus, qui defixis & ipsi suis oculis in solam nominis tui gloriam, ministerio suo, rectè, ac fideliter defungatur. Exaudi nos quæsumus (Pater clemētissime) opem hic tuam Diuinā suppliciter implorantes: per vnice tibi dilectum nomen, IESV CHRISTI filij tui Domini nostri, Amen.

Post hanc precationem, habentur demum aliæ preces consuetæ pro communibus Ecclesiæ necessitatibus: quibus absolutis, & Psalmo aliquo decantato, moneatur Ecclesia, vt omnes domum reuersi, sobriè ac frugaliter toto eo die viuant: ac sine cibo & potu ad vesperam vsq; (quatenus id valetudo cuiusq; permittit) diē illum transigant, in precibus & sacra lectione. Aut si quid necessario (propter valetudinem) cibi sumendum sit: id vt summa cum moderatione & parsimonia fiat: quò facilius, totus dies ille, precibus & cultui Diuino impendatur. Atq; ita demum facta istiusmodi admonitione, dimittitur cum pace Ecclesia: & ad secundam rursus pomeridianam horam conuocatur. Ibiq; rursus fit concio publica: in qua plenius expo-

exponuntur, quæ matutina concione factis explicari non potuerunt: Populusq; denuo ad precandum inuitatur: Et sic totus dies ille transigitur in ieiunio & precatione, vt Deus futuram Ministrorum electionem, per Spiritum Sanctum suum gubernare, faustaq; ac foelicem suæ Ecclesiæ, propter dilectum filium suum, esse velit.

De ritu ipso eligendi Ministros.

RITUM præficiendi Ministros Ecclesijs variè obseruatum esse, cum apud veteres, tum apud nostrorum etiam temporum Ecclesias videmus: pro eo ac Ecclesiæ cuiusq; rationes, ipsaq; adeò tempora id videbantur postulare. Olim in vetere post Apostolos Ecclesia designabantur Ministri totius populi suffragijs: iuxta exëplum Apostolorum, circa Diaconorum electionem. Atq; hunc morem Cyprianus suis quoq; temporibus obseruatum esse docet. Sed cum pietas refrigescere passim mox postea cœpisset: ac plebs ipsa Ecclesiæ dissidia quædam inter sese ale

re

re, resq; tota ad turbas potissimum simul-
tatesq; in istiusmodi electionibus specta-
re videretur, atq; priuatis ferè affectibus,
omnia agerentur: autoritas demum tota
præficiendi Ministros in Ecclesiis, ad Ma-
gistratum (publicæ alioqui tranquillita-
tis atq; ordinis politici retinendi in Eccle-
sia custodē) deuoluta est: exemplum nimirū
ueteris sub Mose Ecclesiæ, in qua Ma-
gistratus summos Ministros templi om-
nes constituebat. At verò & hic graui-
us adhuc malum subsequutum est, versa
in tyrannidem Magistratus autoritate,
& auctis breui rebus Ecclesiæ: tituli
Ministerij Ecclesiastici, Aulicorum offi-
ciorum premia esse cœperunt. Ecclesiæq;
suo fraudabatur Ministerio: dum Auli-
ci homines, ad loca ac titulos Ministrorū
admoti, neq; ipsi suo ministerio verè fun-
gerentur, neq; vt alij fungeretur permit-
tere vellent. Accessit ad extremum Pa-
pæ Romani tyrannis planè Antichristia-
na, per quam sibi ille dominium, nescio
quod, omnium omnino (toto terrarū orbe)
Ecclesiarum (quo iure quaq; iniuria) ita
arrogauit: vt ab ipso potissimū, iuratisq;
Regni sui satellitibus duntaxat, omnium

E. vbiq;

18' ubiq; Ministrorum Ecclesiasticorum in-
stitutio tota penderet. Contracta igitur
popularis electionis ad Magistratum
autoritate, ac demum ad Papam ipsi sunt
iuratosq; ipsius satellites deuoluta: perie-
rat propemodum in omnibus Ecclesiis
pulum ac legitimum earum ministeriū,
quod nunc singulari planè Dei beneficio
multis rursum locis restitutum, indiesq;
magis ac magis adhuc restitui videmus.
Porro cum perspicuum sit rem plenam
semper periculi utrobq; fuisse, & in po-
pulari illa videlicet publica Ministrorū
Ecclesie electione: & in eius iterum ad
vnum quempiam, paucosue alios quosdā
astrictione: cum nos in nostra Ecclesia
Ministros eligendi modum, nobis potissi-
mum obseruandū esse putauimus: qui &
verbo Dei consentaneus omnino esset, &
tumultibus interim ac diffidijs populari-
bus viam vtcunq; præcluderet: nihilomi-
nus tamen etiam seruitutem omnem ab
Ecclesia arceret. Nempe vt neq; plebis ipsi
us in Ecclesia autoritas negligeretur om-
nino: & omnia interim ordine ac decen-
ter fieret, quemadmodum Paulus docet.
Neq; tamen ideo diuersum eligendi
Ministros

1. Cor. 14.

19
Ministros in alijs Ecclesijs morem ac ritum ullo modo damnamus: modò vt tollatur abusus omnis (quoad eius fieri potest) omnesq; turbarum ac dissidiorum occasiones amputentur: sed nos nostrae nobis Ecclesiae commoditatem, spectandam imprimis esse putauimus. Alioqui eam ubiq; in Ecclesijs libertatem extare optaremus, ut obseruato duntaxat unanimi sanctae Doctrinae consensu, ritus sanè ac ceremoniae aliquo modo uariarent, neq; ad unum eundem ubiq; modum obseruarentur: sed unaquaeq; Ecclesia (sublatis interim prauidicijs, priuatisq; affectibus omnibus) publicae (hac in parte) commoditati ac tranquillitati suae studeret. Sic enim Christianae libertatis uera legitimaq; ratio retineri in Ecclesijs, manifesteque, adeo conspici etiam posset. Permissa igitur omnibus Ecclesijs sua libertate, nos infra scriptum nobis eligendi Ministros modum sequendum esse iudicauimus: quòd nobis omnium commodissimus nostrae Ecclesiae esse uideretur, & quòd illum etià Regia nobis autoritate permissum in Diplomate nostro haberemus.

IN IP SO ergo publici ieiunij die,

ac precum publicarum, ut iam est dictū
post absolutas preces publicas, monetur
Ecclesia: vt sequēte hebdomade, quisq; ex
Ecclesia (inuocato Dei nomine) seriō secū
dispiciat, quosnam ad illud ministeriū,
in quo vnus aut plures fortē desideran-
tur, maximē vtilis atq; idoneos esse putet:
nominaq; eorum in scripto Ministris ac
Senioribus Ecclesiae, per totam illam heb-
domadem (sepositis alioqui priuatis affe-
ctibus omnibus) tradat. Tota igitur heb-
domade illa, Ecclesiae totius suffragia per
Ministros ac Seniores priuatī colliguntur.
Altera verò hebdomade postea, Ministrī
Seniores, ac Diaconi eius Ecclesiae om-
nes, in qua Ministrī eligendi sunt (cō-
stituto ad id certo aliquo die) simul con-
ueniunt: suffragiaq; totius Ecclesiae colle-
cta, vnā inter sese perspiciunt. Et obser-
uatis eorum nominibus, qui plurimis Ec-
clesiae suffragijs commendati, maximē a-
lioqui idonei prae alijs esse videntur: post
factā denuo seriā nominis Diuini inuo-
cationē, singuli, alij post alios ordine suo,
suffragia sua de eligendis (qui desiderā-
tur) Ministris ferunt: redditis interim
rationibus ē verbo Dei petitis, cur alios
prae

præ alijs magis idoneos esse iudicent, ne
quid priuatis affectibus ullis illic omnino
geratur. Non prius autem cœtus ille Mi-
nistrorum, Seniorum, ac Diaconorum
omnium dimittitur: q̄ vnanimi, aut si-
mul omnium, aut maioris saltem partis
assensu, qui desiderantur, Ministri eligā-
tur: ex ijs, qui Ecclesiæ suffragijs com-
mendati, excellentioribus donis à Domi-
no ornati esse videntur. Nec sit inter
Ministros, Seniores, ac Diaconos omnes
quisquam, qui aliquid omnino habeat,
quod aut electionem ipsam in dubiū vo-
care, aut eos, qui sunt electi, à ministerio
ipsorum meritò arcere vlllo modo possit.
F A C T A autem istiusmodi electio-
ne, accersuntur qui sunt electi, ad cœtum
illum Ministrorum, Seniorum, ac Diaco-
norum omnium: proponiturq̄, illis eius
ministerij, ad quod sunt electi, tota ratio,
atq; animi illorum (quonā pacto ad dela-
tum sibi ministerium affecti sint) dili-
genter explorantur. Quod si nullam legi-
timam adferant excusationē, quo minus
delatū ministerium suscipere possint, sed
assensu suo comprobent suam vocationē:
tum subsequente proximo Dominico die,

22 *sub finē antemeridiana concionis, priusquam publicæ preces Ecclesiasticæ instituantur, nomina electorum publicè, per Ministrum è suggestu coram tota Ecclesia recitantur: iubenturq; electi illi, eo loco, coram tota Ecclesia consistere: quo omnium commodissimè à tota Ecclesia cõspici possint. Ac tum demum Ecclesiastes è suggestu, populo exponit, viros illos (vnum aut plures) post reuisa, collataq; ac diligenter excussa totius Ecclesiæ suffragia, seria ac graui deliberatione & sine priuatis affectibus vllis, sed solo promouendæ Dei gloriæ (in eius Ecclesia) studio, ad ipsorum Ministerium electos esse: videriq; illos omnium maximè idoneos, ad eiusmodi ministeriũ, vnanimi cõsensu omnium & verbi Ministrorum, et Seniorum, & Diaconorum. Vt autem nemo ex Ecclesia de istiusmodi electione merito conqueri possit, conceditur rursus toti Ecclesiæ totius hebdomadis proximè subsequenti deliberatio: vt quisq; in Ecclesia secum dispiciat, num in electis viris illis aliquid eiusmodi adhuc deprehēdat, propter quod (siue id ad Doctrinam, siue etiam ad vitæ integritatem pertineat)*
de-

à delato illis per electionem ministerio, ar 23
veri serio possint. Et si quid forte aliquis
ex Ecclesia se habere eiusmodi credat, id
tum intra eam hebdomadem, ante subse-
quentem Dominicum diem, Ministris
aut Senioribus priuatim indicare iube-
tur: vt in cœtu demum Ministrorum ac
Seniorum proximo diligens ac grauis ac-
cusationum istiusmodi examinatio fiat.
Monentur autem serio omnes in Ecclesia
vt sua libertate Christiana, in deferen-
dis apud Seniores electis illis, vtantur
quidem legitime, sed non abutantur: at-
que in prospectu semper habeant legem
Christianæ charitatis, & Ecclesiæ ædifi-
cationem. Libertatis enim Christianæ cõ-
seruationem, vt est proculdubio necessa-
ria in Ecclesia Christi: ita gratissimam
quoq; esse verbi Ministris, Senioribus,
ac Diaconis omnibus. Sed nimiam rur-
sus traducendi alios temerè licentiam, id-
que sine fructu vlllo, aut certa etiam accu-
sationis comprobatione, eam sanè in Chri-
sti Ecclesia, adeò non esse alendam, vt ne
ferri quidem omnino debeat: multo mi-
nus autem clancularias obtreftationes,
susurros, ac murmurationes. Legitimum

igitur libertatis Christianæ vsum in Ecclesia retinendum esse omnibus: sed vitandas rursus omnino, deniq; & non ferendas esse maleuolas, & clandestinas obtretationes, susurros ac murmurationes, quas alioqui manifestè semper à Domino punitas esse videmus.

Quòd si intra prædictā hebdomadē aliquid eiusmodi aduersus electos illos proferatur, quod electionem ipsorū (factā per Ministros ac Seniores Ecclesiæ diligenti accusationum examinatione) dubiā merito facere posse uideatur: qui inter electos (ad hunc modum) accusati sunt, ad Ministerium non admittuntur: sed in locū eorum alij, qui plurimis Ecclesiæ suffragiis (post electos illos) commendati, Ministris verbi, Senioribus, ac Diaconis Ecclesiæ maximè apti atq; idonei esse uidentur, substituantur. Equum id enim, prorsusq; necessarium esse uidetur, vt in designandis Ecclesiæ Ministris, sūma apud eos sit autoritas: quos autore Spiritu sancto ad regēdā gubernandamq; totam Ecclesiam ordinatos esse constat.

Si uerò tota ea hebdomade ante sequentem Dominicum diem nihil profertur aduersus

uersus electos illos, quod quidem aliquid
momenti in se habere uideatur: tum Mi-
nistri verbi & Seniores Ecclesiæ, proce-
dunt ad publicam electorum Ministrorū
(coram tota Ecclesiā) inaugurationem.

HIC tamen peculiariter obseruatur
quædam, circa Ministrorum verbi, et Su-
perintendentis electionē, quæ alioqui ne-
cessaria non sunt, circa Seniorum subsi-
diariorum aut Diaconorū electionem. Si
quidem in Regio diplomate, præclare sa-
nè ac prudenter constitutum est: vt Mi-
nistri verbi omnes, ipseq; imprimis Super-
intendens (posteaq; sunt electi) coram Re-
gia Maestate sistatur: priusq; publicè ad
Ministerium inaugurentur. Vt eorum
electio, non plebis tantum in Eccle-
sia assensu, sed Regia quoq; autoritate
comprobetur. Quæ sanè res multū facit,
ad retinendum sanæ doctrinæ (per omnes
Ecclesias) consensum: præbetq; occasionem
magnam instituendi peculiare preces in
Ecclesijs pro Maestate Regia, & tuen-
dæ uocationis Regiæ in Christi Ecclesia:
aduersus deliria eorum, qui negāt esse lo-
cum ullum Magistratui in Ecclesia Chri-
sti. Circa ministrorū verbi igitur, & Su-
perin-

26 perintendentis electione, id peculiariter observatur, ante publicam illorum coram Ecclesia inaugurationem: quod postea quam electi iam, ac publico totius Ecclesiae silentio approbati sunt (quemadmodum supra dictum est) sistuntur tandem per Ministros ac Seniores Ecclesiae, coram Majestate Regia, aut si quos ad id alios Majestas sua loco suo designare velit: atque ita demum ipsorum electio Regia auctoritate comprobatur, iuxta diplomatis ipsius dispositionem. Seniorum vero subsidiariorum, atque inter Diaconorum electionem, Ecclesiae ipsi, atque imprimis eius Ministris Regia beneficentia permittitur, omni ex parte, habemus.

Ceterum sunt rursus & alia quaedam, solum duntaxat Superintendenti peculiariter, circa eius electionem, quae neque circa aliorum verbi ministeriorum, neque inter Seniorum subsidiariorum, aut etiam Diaconorum observari solent. Cum enim Superintendens non unius tantum alicuius peregrinae Ecclesiae, sed simul omnium curam habeat, in quibus pariter suo Ministerio fungatur: omnium sane etiam Peregrinarum Ecclesiarum assensu opus est, ad ipsius electionem. Haec sunt igitur soli Superintendenti peculiariter, circa ipsius electionem.

I. Quòd non tantum per vnā ali- 27
quam, sed per omnes simul Pergrinas Ec-
clesias, publicum ieiunium publicæq; pre-
ces (per illarum Ministros) instituuntur:
ante eius electionem. quemadmodum su-
prà de indicendo ieiunio habetur.

2. Quòd non vnius tantum etiam
sed omnium Peregrinarum Ecclesiarum
suffragia, per Ministros et Seniores illa-
rum, priuatim (vt àtèa quoq; dictum est)
colliguntur: quatenus plures Peregrina
Ecclesia, cum suis Ministris ac Seniori-
bus constituta habentur, et quisq; in illis
Ecclesiastica sese disciplinae subiecit, adi-
ta prius (de more) fidei suae confessione.

3. Quòd post collecta per Ministros ac
Seniores omnium Peregrinarum Eccle-
siarum (vt iam dictum est) constitutarum
suffragia: non vnius tantum etiam, sed
omnium pariter Ecclesiarum verbi Mi-
nistri, Seniores, et Diaconi in vnum con-
ueniunt: omnesque simul vnum ali-
quem per sua suffragia ex ijs eligunt,
quos plurimis Ecclesiarum suffragijs com-
mendatos habent, maximeq; ad id munus
idoneum videlicet esse cognoscunt. Nimi-
rum quem intelligunt, pietate, eruditio-
ne, grauitate, prudentia, atq; autoritate

præ alijs omnibus insignem esse.

Quòd si fortè inter omnes omniũ Peregrinarũ Ecclesiarũ Ministros, Seniores, ac Diaconos, de vno aliquo Superintendẽte vnanimiter eligendo prorsus conuenire non queat: tum res tota (adiecto à Ministris et Senioribus omnium Peregrinarum Ecclesiarum libello supplici) ad Regiam Maiestatem defertur: vt eius Maiestatis, vnũ ex ijs, qui ab omnibus Peregrinarũ Ecclesiarum Ministris, Senioribus ac Diaconis proponuntur, in Superintendẽtem constituat: qui illius Maiestati ad obeundum hoc munus, maximè fidelis atq; idoneus esse videtur.

Atq; hæc sunt tantummodò quæ peculiariter obseruantur, circa verbi Ministrorum et Superintendentis electionem. In reliquis verò omnibus eadem est forma ferè electionis, omnium Ministrorum Ecclesiæ, de quibus iam nobis in superioribus satis dixisse videmur. Iam igitur ad publicam (coram Ecclesia) electionem Ministrorum omniũ inaugurationem veniamus. De publica electorum iam Ministrorum coram tota Ecclesia inauguratione.

For-

FORMA publica inaugurationis eorum, qui ad publicum aliquod Ecclesie ministerium deliguntur, vna propemodum atque eadem esset, nisi illam variatae (pro cuiusque ministerij ratione) admonitiones, interrogationes, ac preces, magna ex parte immutarent. Sed quia maxima ferè inaugurationum pars consistit in admonitionibus, interrogationibus, & precibus, cuiusque ministerio peculiaribus, quas pro ministerij cuiusque ratione variari oportet: operae precium esse iudicauimus, vt unicuique ministerio propriam suam inaugurationem adderemus.

Forma inaugurandi Ministros verbi
& Superintendentem ad
Ministerium ipsorum.

POSTEA QUAM Superintendens verbiue Ministri alij, per Maiestatem Regiam (vt dictum est) approbati sunt: certus aliquis dies Dominicus, aut alioqui solennis, constituitur, ad ipsorum inaugurationem. Ibi verò in ipsa concione, siue matutina, siue pomeridiana (pro

30 co ac commodum est Ecclesiæ) absolutis publicis Ecclesiæ precibus , priusquam Psalmus decātetur, Ecclesiastes iubet prodire nominatim electos illos: atq; Regia autoritate approbatos , siue Superintendentem, siue alios verbi Ministros, in totius Ecclesiæ prospectum: sic vt medij cōsistant inter reliquos Ecclesiæ Ministros & Seniores, atq; à tota Ecclesia conspiciantur. Constitutisq; illis ad hunc modū, commemorabit paucis de ipsorum electione antea cta, vt sese habuit: deq; officio ipsorum, quemadmodū in admonitione circa ipsorum electionem, expositum in superioribus habetur. Deinde non aliam restare dicit, quam vt qui ita sunt electi, totiusq; Ecclesiæ assensu publico, & Regia etiā autoritate approbati, in publico tādē totius Ecclesiæ cœtu, ad hoc ipsum ministerium ad quod sunt electi, inaugurentur.

Principio autem circa inaugurationē electi Superintendentis, & verbi Ministrorum, querit Ecclesiastes à reliquis Ministris & Senioribus Ecclesiæ, num, qui inaugurandi sunt, approbati sint ian Regia autoritate, iuxta privilegij dispo-

positionem? Illiq; Respondēt, Etiam. 31

Postea vertit orationem suam ad electos ipsos, siue vnus sit, siue plures: eosq; alloquitur ad hunc modum.

Quandoquidem ad verbi iam ministrum in hac Christi Ecclesia, publico illius assensu vocati Regiaq; autoritate commēdati estis: neq; aliud restet, quā vt publicē iam coram toto huius Ecclesie cœtu inauguremini, per manuum impositionē, iuxta Apostolicam obseruationem: quædam mihi prius à vobis sunt quærenda, nomine totius Ecclesie, vt vos ipsimet ore vestro ministerium hoc vestrum, coram tota Ecclesia, attestemini atq; approbetis. Proinde vestrum erit, ad ea mihi (de quibus vos in conspectu Dei & eius Ecclesie interrogauero) publicē & coram tota Ecclesia nostra respondere.

Interrogationes, quæ electis verbi Ministris, aut Superintendenti proponuntur publicē, ante eorum inaugurationem.

I. **S**ENTISNE internum Spiritus sancti in corde vestro afflatus, excitantem vos ad suscipiendum in hac Ecclesia, delatum vobis hoc ministerium: nempe quod in illo non queratis priuatum vllum vestrum comodum, honoreue vllum, aut vestram ipsorum gloriam: sed tantum solam Dei gloriam, atq; incrementum Regni Christi in eius Ecclesia, per Euangelij ipsius (in vestro ministerio) predicationem et propagationem? Id equidem ex vobis nunc in conspectu Dei (qui videt & nouit omnia) totiusq; huius suae Ecclesiae audire velim, ad Ecclesiae aedificationem: & vestri in illa ministerij approbationem? Respondeat electi. Sentimus: & Deum oramus, vt quod in nobis orsus est, ad finem vsq; etiam perficiat propter Christum, ad gloriam sancti nominis sui. Amen.

Ephes. 2. II. Creditisne, Propheticam atq; Apostolicam doctrinam veteris & noui testamenti, in Biblicis scripturis comprehensam, esse vnicum, verum, atq; absolutissimum fundamentum catholicae Dei Ecclesiae in Christo: sic vt in scripturis illis ad plenum contineantur omnia, quaecumq; vlllo

2. Tim. 3.

ullo modo sunt necessaria ad salutem: cuius basis, medium, adeoq; & caput ipsum fit solus ille Iesus Christus, homo ex homine iuxta carnem: nempe filius David, semen Abrahamæ, conceptus & genitus ex Matre Virgine: sed idem rursus etiam verus atq; æternus Deus, æterni Patris Dei Filius, illi per omnia æqualis & super omnia (in triadis Diuinæ suæ monade) benedictus in sæcula? Amen.

33

Act. 4.

Ephes. 1.

1. Cor. 3.

Roma. 9.

Math. 3.

28.

1. Ioan. 5.

Respondent electi. Credimus: & Deum oramus, vt hanc fidem in nobis, & in tota Ecclesia perpetuò (per Spiritū sanctū suū) adaugere velit.

III. Vultisne huic ipsi fundamēto Ecclesie Dei, quod iam professi estis, modis omnibus (pro summa virili vestra) in vestro Ministerio insistere, septa illius nusquam transcendere, illud solum & doctrina & vita vestra promouere: huic soli superstruere (per gratiam Dei) aurum, gemmas, aut argentum: ligna verò ac stipulas illis superstructas (pro donorum vestrorum mensura) ab auro, argento ac gemmis discernere: et tam in alijs arguere, quàm in vobis ipsis (si quæ deprehendantur) arguendas præbere ex ver

1. Cor. 3.

34
1. Cor. 14
bo Dei? Respondent electi. Volumus:
& quatenus Spiritus Prophetarum, in
Christi Ecclesia, Prophetis ipsis subiecti
sunt, à fratribus hic nostris subleuari sem-
per postulamus.

1 Tim. 3.
Tim. 1.
I I I. Agnoscitisne id esse debiti atq;
officij vestri, vt in vestro ministerio in-
culpate (quoad eius fieri potest) & sine re-
prehensione iusta vlla versemini: nul-
lamq; vllius offendiculi occasionem tam
in doctrina, quam in vita vestra, cuiquã
omnino detis. Et sicubi forte debito, offi-
ciorq; vestro hac in parte desitis: aut ali-
quid eiusmodi (vt omnes sumus homi-
nes) designetis, vnde offendiculũ aliquod
nasci possit, vultisne vos ipsos fraternæ
correctioni Ecclesiæ iuxta vsum discipli-
næ Ecclesiasticæ (perinde atq; reliqui om-
nes in Ecclesia fratres) subijcere: vt secũ-
dum verbi Diuini præscriptum (si ita
res postulet) arguamini ac reprehendami-
ni: deniq; & ministerio vestro destitua-
mini, si id omnino Ecclesiæ iudicio vi-
deamini commeruisse? Respondent e-
lecti. Et debitum, officiũq; nostrum a-
gnoscimus: & disciplinæ Ecclesiasticæ sub
esse volumus, vt qui nos non Dominos,
sed

1 Tim. 5.
Gala 3.

sed Ministros Ecclesiae, & quidem homi- 37
nes etiam esse profiteamur: qui peccatis
semper obnoxij, semper etiam illorum re-
medijs egeamus.

ABSOLVTIS hisce Ecclesiastæ
interrogationibus, & electorum Mini-
strorum responsionibus, vertit rursus o-
rationem suam Ecclesiastes, ad ipsam Ec-
clesiam: & ait.

Audiuistis viri fratres, electorum isto-
rum fratrum de vocatione ipsorum testi-
monium. Audiuistis etiam, vt sint af-
fecti (gratia Domino) ad obeundum suum
ministerium, in nostra hac Ecclesia. Hæc
verò cum sint nostris omnium viribus
maiora, neq; sine peculiari dono atq; auxi-
lio Dei præstari vlllo modo possint: illum
ante omnia inuocemus, qui se nobis vsq;
ad sæculi consummationem semper affuturum,
neq; nos vnquam in nostris necessi-
tibus deserturum esse, verè proculdubio
promisit: ad hunc modum.

Ioan. 14.

Precatio super electis verbi Mi-
nistri circa ipsorum
inauguratio-
nem.

F 2 Domi

DOMINE Deus fili Dei
 viui Iesu Christe, qui te
 Ecclesiae tuae, ad finem vsq;
 seculi semper adfuturum
 esse promisisti, vt illam regas ac gubernes
 Spiritu sancto tuo: qui que illam ita
 diligis, vt non solum sanguinem tuum
 innocentissimum pro ea semel fuderis,
 sed huius quoque tanti tui beneficii
 testes ac Doctores in illa perpetuo
 extare velis: ad instaurationem
 sanctorum, & consummationem ab-
 soluendam in mystico tuo (quod nos
 sumus) corpore. Te iam supplices de-
 precamur, Domine Rex, Doctor, ac
 Pontifex noster aeternae: vt hosce vi-
 ros fratres nostros (si plures sint ele-
 cti ad ministerium) per nos ad verbi
 ministerium, in tuo sancto nomine ele-
 ctos, Spiritu sancto tuo replere digne-
 ris: vt verbi tui diuini ministerium be-
 neficiorumq; tuorum salutare atq; effi-
 cax testimonium, inter inos retineatur
 & conseruetur. Largire illis Do-
 mine prudentiam recte secandi ver-
 bum tuum. Da vt Satanæ & Anti-
 christi dolos ac tyrannidem, ab Eccle-
 sia

Math. 28.

Eph. 4.
1. Cor. 2.

1. Tim. 2.

37
fia hac nostra fideliter ac diligenter ar-
ceant, eiusq; reliquias omnes (si quæ
adhuc inter nos hærent) prorsus extir-
pent ac propellant. Dona illis Domi-
ne eiusmodi os & sapientiam, vt ora
omnium aduersariorum verbi tui au-
toritate obturare, luposq; à grege tuo
abigere possint: quò ita demum po-
pulus hic tuus, per ipsorum ministere-
rium in vera tui cognitione instru-
ctus, te laudare, tibi gratias agere, inq;
voluntatis tuæ sanctæ obedientia, &
omni pietate indies magis ac magis
promouere possit: ad regni tui, Pa-
trisq; tui cœlestis gloriam immorta-
lem: quem etiam per tuum nomē (vt
abs te edocti sumus) supplices inuoca-
mus: dicentes: Pater noster. &c.

Lucæ, 22.

Tit, 1.

1 Tim. 3.

*Finita precatone, accedunt ad electos
Ministros, alij Ministri & Seniores Eccle-
siae omnes, & capitibus illorum manus
vnà omnes imponunt: quibus etiam assi-
stens Ecclesiastes, & manus vnà cum il-
lis capitibus electorum imponens, clara
voce, auscultante tota Ecclesia, dicit.*

Deus & Pater noster cœlestis, qui

F 3 vos

38 vos ad verbi sui ministerium in hac sua Ecclesia vocauit: illuminet vos Spiritu sancto suo, suaq; manu potenti vos corroboret, & vestrum ministerium ita regat & gubernet: vt in illo fideliter & cum fructu versari semper possitis, ad propagandum regnum vnigeniti sui filij, in Ecclesia ipsius, per Euangelij sui institutam ab ipso prædicationem: propter eundem ipsū vnigenitum suum filium Iesum Christum, Dominum & seruatorem nostrum, Amen.

Post absolutam manuum istiusmodi impositionē, vertit se se rursus Ecclesiastes ad totam Ecclesiam: illamq; officij sui erga Ministros verbi paucis admonet: quemadmodū in superioribus, in concione circa eorum electionem, descriptum habetur. Hortaturq; Ecclesiam ad assiduas preces, vt Dominus Deus non tantum extrudat fideles ac diligentes operarios in messem suam: sed extrusos iam deinceps quoq; semper corroboret & gubernet: ne à suo officio minis ullis, tyrannidēne Satanae, satellitumq; ipsius absterreantur. Neue in metendo, propter afflictiones & molestias

*Ephē. 6.
Col. 4.
2. Thes. 3.*

*Math. 9.
Lucā. 10.*

quæ

(quæ in messe hac obueniunt) defatigen- 39
tur, animumq; despondeant.

His dictis vertit se rursus Ecclesiastes
ad electos & iam inauguratos Ministros
illos: eosq; alloquitur ad hunc modum.

Postrema admonitio ad inauguratos
verbi Ministros, antequam
Psalmus decantetur.

VIRI fratres, Attendite vo-
bis ipsis, & videte, vt in
vestra vocatione ista di-
gnè versemini, vt fidos
Christi Domini seruos decet. Pascite
concreditum vobis gregem Christi: *Ioan. 20.*
curam illius habete, non velut adacti, *Act. 20.*
sed vltro ac sponte vestra: non turpis *1. Pet. 5.*
lucris studio, sed liberaliter: neq; domi-
nium vobis vsurpantes in Ecclesiam,
sed sitis velut exemplaria gregis. Re-
bus aduersis (vobis alioqui semper *Ioan. 13.*
expectandis) ne frangamini. Con- *15.*
temptum, probra & conuitia addi- *Matth. 5.*
torum mundo hominum, forti in- *10.*
fractoq; animo, cum omni toleratìa, *2. Tim. 1.*
sustinete: adeoq; & illorum nomine *2. 4.*

40 vobis gaudete, proposito vobis exem-
plo Prophetarum, atq; Apostolorum
omnium: & ipsius deniq; Christi do-
mini. Præstate vos fideles ac diligen-
tes Christi Domini, & Spiritus sancti
cooperarios: in arguendo mundo de
peccato, iusticia, & iudicio ipsius. Ne
efferramini animo, si quando vobis ex
sententia aliquid succedat, prosperen-
tæque aliquo modo res vestræ: multò
minus verò opes aut honores mun-
di huius expetatis, ne illis inebriati,
tandem indormiscatis, veniatq; ita
demum homo ille inimicus, & vobis
dormientibus, in agro vestro superfe-
minet Zizania. Consolemini affli-
ctos, egenos subleuetis, pro vestra vi-
rili: atq; alios ad id faciendum omni
vestro studio exhortemini. In summa
memineritis talentorum vobis in hoc
creditorum, vt ea fœnori exponatis:
non autem vt in terram sudario (quã
libet in speciem mundo) inuoluta de-
fodiatis. In hoc toti iucumbite, vt stu-
dio ac conatu vestro plura alia talenta
communi nostro omnium Domino
(per eius gratiam) lucrifacere possi-

tis

Luce. 6.

1. Cor. 3.

Ioan. 15.

Math. 13

Math. 10.

Luce. 9.

Math. 25.

Luce. 9.

tis. Ita fiet enim, ut superatis tandem 41
vestris laboribus omnibus, reportetis
proculdubio (ubi Princeps ille pasto- 1. Pet. 5.
rum omnium summus atque æternus ap-
paruerit) coronam gloriæ immarcel-
sibilem: audiatque in theatro mundi
totius vocem illam longè suauissi-
mam, Euge serue bone & fidelis, in-
tra in gaudium Domini tui. Deus &
Pater noster cœlestis, concedat per im-
mensam suam misericordiam: ut om-
nes pariter, vocem hanc olim audire
possimus, propter filium suum dilectum,
Dominum nostrum. Amen.

Math. 25.
Luca. 19.

*Finita hac admonitione, decantatur
Psalmus aliquis gratulatorius, à tota
Ecclesia: quo absoluto, Ecclesia, accepta à
Ministro benedictione, dimittitur in pace.*

Peculiaria in Superintenden-
tis inauguratione.

EODEM planè modo inau-
guratur Superintendens, quo
reliqui verbi Ministri omnes:
nisi quòd illi in ea tantummo-
dò Ecclesia inaugurantur, in cuius mini-
ste-

42 *sterio versantur. Superintendens verò
in omnibus Peregrinorum Ecclesiis, per in-
terualla, inauguratur: pro eo ac tempora
ipsa id omniū commodissimè permittunt.*

*Forma inaugurandi Seniores subsidi-
arios seu Presbyteros Eccle-
siæ, qui in in verbo nō la-
borant.*

POSTEAquàm Seniores seu
Presbyteri Ecclesiæ electi, pu-
blicòq; Ecclesiæ silentio appro-
bati sunt (vt supradictum est)
constituitur certus dies Dominicus, ad i-
psorum inaugurationem. Atq; ibi tum in
publica concione, siue matutina siue po-
meridiana (vt commodius esse videtur)
absolutis publicis Ecclesiæ precibus, pri-
usq; Psalmus extremus decantetur, Eccle-
siastes iubet nominatim prodire electos
illos, in totius Ecclesiæ prospectum (siue
vnus sit, siue plures) sic vt à tota Eccle-
sia conspiciantur. Constitutisq; eis ad hūc
modum, dicet paucis de ipsorum electio-
ne, quo pacto sese habuerit: deq; officio i-
psorum in Ecclesia: quemadmodum supra
in concione circa ipsorum electionem, ha-
betur

betur. Neq; amplius iam restare, q̄ vt 43
qui ita electi, totiusq; Ecclesiæ assensu pu-
blico approbati sunt, in publico tandem
etiam totius Ecclesiæ cœtu, ad hoc ipsum
ministerium inaugurentur. Postea ele-
ctos illos sic alloquitur: & ab illis nomi-
ne totius Ecclesiæ publicè sciscitatur, de
his, quæ sequuntur.

Interrogationes quæ Seniori-
bus subsidiarijs proponū-
tur, circa eorum inau-
gurationem.

QUANDO quidem ad
Presbyterium Ecclesiæ hu-
ius nostræ electi, publicèq;
illius assensu approbati estis
neq; aliud iam superest, quàm vt publicè
in cœtu hoc ipsius per obseruatam ab A-
postolis manuum impositionem inaugure
mini: ante omnia à vobis postulo totius
Ecclesiæ huius noë, vt mihi de infra scri-
ptis verè & sine fūco (tanquam in conspe-
ctu Dei) testificemini.

I. Num vos interno Spiritus sancti af-
fatu ad suscipiendum hoc ministerium,
excitatoꝝ esse sentiatis: nempe, non vllò vl-
lius

44 lius vestri commodi studio: sed tantū vt
promouendæ (in hac Ecclesia) Dei gloriæ
iuxta doctrinam Euangelij Christi, pro
vestra virili, seruiatis? Respondent.
Sentimus: & Deum oramus, vt quod in
nobis orsus est, ad finem vsq; perficiat,
ad gloriam sui nominis, & Ecclesiæ hu-
ius ædificationem.

Ephes. 2.

Psal. 19.

2. Tim. 2.

Lucæ. 16.

II. Creditisne, Propheticam & Apo-
stolicam doctrinam veteris & noui testa-
menti, in libris Biblicis comprehensam,
atq; vni illi summo lapidi angulari in-
nixam Christo Iesu, continere in se o-
mnia ad salutem nostram necessaria? esseq;
plenam & absolutam doctrinam, ad sa-
lutem omni credenti? Respondent. Cre-
dimus: et Deum oramus, vt in hac fide,

nos, Ecclesiamq; totā perpetuò corroboret.

III. Vultisne, in tuenda prouehendaq;
ea ipsa doctrina, præstandoq; modis o-
mnibus Presbyterij vestri ministerio pro
vestra summa virili incumbere? verbi
Ministris, opera, studio, consilioq; vestro
semper assistere: illos in ferendo ipsorum
onere subleuare: Ecclesiamq; totam, vitæ
atq; integritatis vestræ exemplo (tanq; fi-
deles ipsius custodes ac Ministri) ædifica-
re

re? Et si fortè quid vestra hac vocatione 45
indignum designetis, vultisne (iuxta v-
sum disciplina Ecclesiastica) moneri, cor-
rigi, ac reprehendi, ex verbo Dei: sic vt
(quemadmodum reliqui omnes in Eccle-
sia faciunt) Ecclesiastica disciplina vos
ipfos vltro ac sponte vestra subiiciatis?
Respondent: Etiam, agnoscimusq; no-
stri id potissimū officij esse, vt disciplina
Ecclesiastica, sine vlllo personarum respe-
ctu in Ecclesia obseruetur.

POST absolutas interrogationes
istiusmodi & responsiones, Ecclesiastes
versa ad totam Ecclesiam oratione: quòd
hac videlicet ab electis illis Senioribus
sine peculiari gratia, & ope Dei præstari
non possint, adhortabitur Ecclesiam ad
precandum. Et auscultante tota Ecclesia,
ac in genua precumbente precabitur, ad
hunc modum.

Precatio circa Seniorum subsidiario-
rum inaugurationem.

DOMINE Iesu Christe
fili Dei viui, qui tuam in
terris Ecclesiam ordinato
per te hominum ad id vo
catorum ministerio, vis ad sæculi vsq;
con-

Math. 16.

Eph. 5.

46 consummationem gubernari. Te nūc
supplices inuocamus, vt hosce viros
fratres nostros, quos in tuo nomine
ad ministerium gubernandæ tuæ hu-
ius Ecclesiæ electos, tibi ecce listimus:
donis sancti tui adorādiq; Spiritus il-
lustrare ita digneris, vt in illo sancte
& fideliter versari, illoq; ad finē vsq;
legitimè defungi possint: ad tuum i-
plus, & Patris tui cœlestis gloriā im-
mortale. Quem proinde (vt abs te edo-
cti sumus) supplices etiam inuocam⁹.
Pater noster &c.

Math. 6.

Luc. 11.

Act. 13.

1. Tim. 5.

*Finita precatione, accedunt ad electos
Seniores, reliqui Ministri & Seniores
Ecclesiæ omnes, in prospectu totius Eccle-
siæ: atq; vnà omnes capitibus electorum
manus imponunt: quibus etiam assistens
Ecclesiastes ac manus & ipse capitibus
electorum imponens clara voce, auscultā
te tota Ecclesia, dicit.*

Rom. 12.

1. Cor. 12.

1. Pet. 5.

*Deus & Pater noster cœlestis, qui
vos ad gubernandā nobiscum suam
hanc Ecclesiam (iuxta verbi sui Diui-
ni doctrinam) vocauit, & segregauit:
idem vos etiam per Spiritum sanctū
suum illuminet, atque inuictæ ma-*

nus

nus suæ robore Diuino ita corroboret, vt cōstanter ac fideliter vestro ministerio fungamini, ad nominis sui gloriam, & Ecclesiæ ædificationem: Amen.

47

Posteà Ecclesiastes admonet Ecclesiã, de eius erga Seniores officio: quemadmodũ in postrema concionis parte, circa Seniorum subsidiariorum electionem supra dictum est, & vt pro illis assidue Deum oret.

Ad extremum verò (versa ad electos Seniores oratione) illos exhortabitur: vt cōtemptum & odium mundi huius ne moventur: personas ne respiciant: sed omnes ex æquo, qui vlllo modo Ecclesiam offendunt, moneant, corrigant, ac iuxta vsum Ecclesiasticæ disciplinæ reprehendant. Nec plebis modò in Ecclesia multitudinem, sed Ministrorum etiam omnium doctrinam, mores, ac totam denique vitam, peculiariter & diligenter obseruent. Lupos à grege Ecclesiæ vnà cum Ministris verbi arceant. Vita ipsi suæ integritate, pietateq; atque charitatis Christianæ officijs, toti Ecclesiæ præluceant: Et talenta denique sibi concredita (sive ea multa, sive pauca sint

Luc. 19.

2. Pet. 5.

48 *fiat) fœnori in suo ministerio exponant,*
vt ita demum etiam coronam gloria eter-
næ, in apparitione Christi Domini, asse-
quantur. Vtq; vnâ omnes olim vocem il-
lam exoptatissimam audire possimus. Ve-
nite benedicti, possidete regnû, quod vo-
bis apparatû est ab origine mundi. Amē.

TANDEM verò canitur Psalmus gratulatorius à tota Ecclesia: quo finito, dimittitur cum pace Ecclesia, accepta ab Ecclesiaste benedictione consueta.

Forma inaugurationis publicæ
Diaconorum, coram tota
Ecclesia.

POSTEA quàm Diaconi iñ
(vt dictum est) electi, atq; pu-
blico Ecclesiæ consensu appro-
bati sunt: constituitur certus
aliquis Dominicus, aut alioqui solennis
dies, ad publicam ipsorum inaugurationē.
Atq; ibi tñ in publica concione, siue matu-
tina, siue pomeridiana (vt cōmodû est Ec-
clesiæ) post absolutas preces Ecclesiæ pu-
blicas, priusquã Psalmus extremus decã-
tetur: Ecclesiastes iubet noiatim pro dire
electos Diaconos illos (siue vnus sit, siue
plures)

49
plures) in totius Ecclesie prospectu: sic ut
à tota Ecclesia cōspiciantur. Constitutisq;
illis ad hunc modū, narrat paucis, quo pa-
cto successerit ipsorum electio: & addit
quædam breuiter de eorum officio in Ec-
clesia, quemadmodum supra in concione
publica, circa ipsorum electionē habetur.
Neque amplius restare dicit, quā ut ita
electi, totiusque Ecclesie assensu publico
(per eius silentium) approbati, in publico
tam tandem Ecclesie cœtu, ad hoc ipsum
(ad quod sunt electi) Ministerium man-
gurentur. Postea ad electos ipsos conuer-
sus Ecclesiastes, sciscitatur ab illis, totius
Ecclesie nomine, de his quæ sequuntur,
ad hunc modum.

Interrogationes quæ Diaconis
proponuntur, circa ipsorū
inaugurationem.

QVAND O quidem nemo
hactenus ex Ecclesia
quidquam eiusmodi pro-
ferre potuit (fratres di-
lecti) quod uestrā electionem grauare me-
rito, aut in dubium uocare ullo modo pos-
sit. Neque ulla restet dubitatio, quin pu-
blica

blico totius Ecclesie huius nostre consensu, ad vestrum hoc Diaconatus officium electi sitis: Vestrum erit iam, ut coram tota Ecclesia, vestris ipsorum responsionibus ad nostras hasce interrogaciones, vestram hanc vocationem ad eius adificationem attestemini et approbetis.

I. Sentitisne vos interno Spiritus sancti in cordibus vestris afflatu, ad hoc vestrum Ministerium ita vocari, vt nullo commodi vestri proprii, aut vllius omnino alterius personae respectu, sed tantum studio promouendae gloriae Dei, inuando umq; pauperum fratrum, et adificandae (hac in parte) Ecclesiae Christi, illud suscipere velit? Respondent: Sentimus; et Deum oramus, vt nos in hoc instituto confirmet.

- Ephe. 2.
- 2. Tim. 3.
- 1. Cor. 3.
- Rom. 1. 9.
- 1. Ioan. 5.
- 2. Tim. 2.

II. Creditisne, Propheticam et Apostolicam doctrinam, sacris Biblijs comprehensam, esse veram, salutarem ac numeris omnibus absolutissimam doctrinam: quae plenè complectatur omnia, quae ad salutem nostram necessario pertinent quoquo modo: & cuius basis ac fundamentum sit IESVS CHRISTVS, verus Deus, & verus homo: vnicus mediator nos-

ter

55
Res, per corporis sui propitiatoriam oblatio-
nem. Omnes vero alias doctrinas auersami-
ni, & damnatis, quacumque huic uni verae,
ac salutari doctrinae villo prorsus modo
repugnant? Respondent: Etiam, & in
hac fide corroborari perpetuo postula-
mus.

III. Vultisne etiam in vestro hoc
ministerio (iuxta officium illius) eleemo-
synas, in usum ac subleuationem pauperum
diligenter & accurate colligere: collectas-
que fideliter in timore Domini, prudenter
que & in omni lenitate mansuetudine, ac
modestia egenis, imprimis vero domesti-
cis fidei, subministrare ac distribuere: nul-
lo amoris odijue respectu erga quemque sed
pro cuiusque duntaxat inopia ac necessita-
te? Respondent: Etiam, per gratiam Dei.

Gal. 6.

Aff. 4.

III. Vultisne vestrum hoc ministerium
praeterea vitae vestrae probitate ac sancti-
monia, pietatisque ac charitatis christianae
officijs (pro vestra virili) ornare, ad Ec-
clesiae adificationem? Et si quid forte (ut
omnes sumus homines) designetis, dignum
admonitione, correctione, ac reprehensi-
one, siue publica siue privata: vultisne
vos ipsos vltro ac sponte vestra subijcere

disciplina Ecclesiastica, iuxta verbum
Dei: quemadmodum faciunt reliqui in
nostra hac Ecclesia fratres omnes? Res-
pondent: Volumus, & Deum nobis hic
per suam gratiam adfuturum esse, non
dubitamus.

ABSOLVTIS hisce interroga-
tionibus & resppositionibus, Ecclesiastes,
commendat hoc tale institutum electorū
illorum, toti Ecclesiæ: sed hoc interim præ-
stari ab illis non posse, sine peculiari ope,
& gratia Dei. Vt hoc igitur quod electi
illi sunt professi, præstare etiam cum fru-
ctu Ecclesiæ possint: inuitat Ecclesiastes
ad precandum totam Ecclesiam, ipseq; au-
scultante tota Ecclesia, precatur ad hunc
modum.

Precatio circa Diaconorum
inaugurationem.

Math. 25.

26.

Act. 4.

DOMINE Iesu Christe
qui nobis te ipsum in no-
stris pauperibus, nostris
q; pauperes in te ipso sin-
gulariter cōmendasti, quò magis ad
illos propter te subleuandos excitare
mur

mur: quiq; peculiarem illorū curam 42
in tua Ecclesia (ordinatis per Apotto A8. 6
los tuos Diaconis) haberi omnino
voluisti. Te supplices oramus, vnice
seruator ac liberator noster: vt è no-
stris omnium cordibus, radices om-
nes auaritiæ clementer euellere, ve-
ræq; liberalitatis & charitatis chri-
stianæ affectum animis nostris infi-
gere digneris. Viris autem istis, quos
per nostrum Ministerium in hoc eli-
gere dignatus es: vt populi tui in hac
nostra Ecclesia liberalitatem & colli-
gant diligenter, & collectam fideliter
dispensent: largire quæsumus, Spiri-
ritum sanctum tuum, quem admodū
Stephanum protomartyrem tuum, A8. 6. 7
illo olim, in eodem ipso Ministerio
repleuisti: vt pauperibus tuis inter
nos in vera charitate, piè, et fideliter,
cum fructu Ecclesiæ semper seruiant,
sine vlllo erga quenq; amoris odijue
respectu: sed solo tuæ, Patrisq; tui cœ-
lestis gloriæ in Ecclesia hac promo-
uendæ studio: quæ per sanctum no-
men tuum (vt abs te edocti sumus)
supplices inuocamus: dicentes.

G 3 Pater

Pater noster. &c.

Absoluta precatione, accedunt ad electos Diaconos, Ministri ac Seniores Ecclesiæ omnes: et vnâ omnes electorum capitibus manus imponunt. Quibus etiam assistens Ecclesiastes ipse, ac manus simul cum illis imponens clara voce (auscultante Ecclesia) dicit.

DOMINVS Deus & Pater noster cœlestis, qui vos ad Ministerium hoc Diaconatus in sua hac Ecclesia vocauit: idem vos in vestra hac vocatione, bonitate, sapientia ac potentia sua Diuina clementer gubernet: vt in illa dignè versemini, ad ipsius gloriâ, & Ecclesiæ huius suæ ædificationem propter Iesum Christum vnigenitum suum filium Dominum nostrum. Amen.

Post absolutam manuum impositionem Ecclesiastes, vertit ad Ecclesiam, suam orationem: ac primum Diuites sui officij admonet in dâdis liberaliter elemosynis quemadmodum supra in postrema concionis parte, circa Diaconorum electionem habetur. Additq; hîc (pro eo ac tempus ac res ipsa postulat) præcepta Domini ea de re, magnificis promissionibus commenda

Esai. 58.
Prou. 28.
Math. 25.
Lucæ. 12.
Act. 4.
1. Cor. 6.

da atq; exornata, Exempla item primitiua
Ecclesiae: & quae huc pretereà videtur per
tinere.

55
2. Cor. 8. 9
1. Tim. 6.
Ephes. 4.
2. Cor. 8.

Deinde pauperes quoq; illorum officij
admonebit, iuxta id quod supra etiam in
postrema dictae concionis parte scriptum ha
betur, utq; sedulo pro Diuitibus orent,
ut eis Dñs ipsorum liberalitatē p̄sare opu
lenter dignetur. Item & pro tota Eccle
sia, ut indies magis ac magis in illa fidei
& charitatis ardor excitetur.

Postremo admonet etiā Ecclesiastes re
liquos Ministros & Seniores Ecclesiae,
ut modis omnibus aduigilet, ne quo mo
do fiat ipsorum culpa, aut negligentia ut
la, ut pulcherrimum hoc, summeq; necessa
rium in Christi Ecclesia Diaconatus Mi
nisterium, in larvam quandam & ina
nem titulum non degeneret: quemadmo
dum in Papae Ecclesia factum videmus,
In qua, abolita planè eleemosynarum le
gitimè colligendarum & dispensandarū
cura, inanè tituli Diaconorum umbrā
ad ornandam blasphemiam ipsorum Sacer
dotij impietatem detortam esse, nemo ne
gare potest.

FINITIS hisce admonitionibus

conuertit se Ecclesiastes, ad electos et iam
 mauguratos. Diaconos illos: eosq; monet
 ut Stephani pietatem, constantiam, ac fi-
 dem, in sua uocatione: non autē Iudae pro-
 ditoris fucum atq; hypocrisim, sibi imitā-
 dam esse proponant. Diligenter ac fideli-
 ter suo ministerio fungantur: neq; offen-
 datur probris, mendacijs, conuitijs & ca-
 lumnys hominum, etiāli optimi officio
 suo (in sua uocatione) fungantur. Nullā
 aliam pijs omnibus, nedum ipsis, à mun-
 do hoc mercedem expectandam esse. Sed
 intueantur semper autorem ipsū suae vo-
 cationis: qui (ut est fidelis) ita efficiet eti-
 am ut omnia cū maximo fructu Ecclesia
 perferre possint: & qui ad ipsos dicturus
 sit olim, siquidem perseuerent. Venite be-
 nedicti Patris mei, possidete Regnū.

Maub. 25

Ad extremū uerò post istiusmodi ad-
 monitionem, canitur Psalmus gratula-
 torius à tota Ecclesia: atq; ita demum di-
 mittitur in pace Ecclesia, accepta à Mi-
 nistro benedictione.

Appendix.

Esset hīc quidem locus agendi, de Lu-
 dimagistris & scholis: si in nostris Eccle-
 sijs scholas aut Ludimagistros publicos ha-
 bere

bere possemus. Sed cū Ecclesiæ Peregrinorum per totam urbem sint ita hic dispersæ, ut (pro eius magnitudine) ad unū aliquem certum locum, iuventus totius Ecclesiæ, non facile conuenire possit: fieri non potest etiam, ut in singulis nostris Ecclesijs, scholæ peculiare aut Ludii magistri habeantur. Qui tamen ad docendū sunt apti in Ecclesia, hi eos, qui in vicinia illorum morantur, Ecclesiæ pueros instituunt: atq; ad templa nostrā, diebus festis, potissimū autē ad Catechismi explicationem & examinationem adducunt: quemadmodum postea circa usum Catechismi dicitur. Absoluta igitur iam tractatione de ordinarijs ac publicis Ministris nostrarum Ecclesiarum, eorumq; electione & inauguratione publica: restat iam ut de partibus, simulq; etiam ritibus publici in nostris Ecclesijs Ministerij dicamus.

De partibus publici ministerij,
 in Ecclesijs Peregrinorū
 Londini.

Quæ-

QUATVOR sunt præcipuæ partes totius Ministerii publici in nostris Ecclesijs: in quibus omne Ecclesiasticum ferè Ministerium versatur. Nèpe Ministerium uerbi: Sacramentorum, Mensarum seu eleemosynarum, & Usus Ecclesiasticæ Disciplinæ: quæ omnia suo ordine, suisq; ritibus ac ceremonijs, in nostris Ecclesijs obseruantur. De quibus singulis nobis iam dicendum erit: & exponendum, ad quem modum singula obseruentur.

De uerbi Ministerio in Ecclesijs Peregrinorum Londini.

VERBI Ministerium in nostris Ecclesijs publicè obseruatur, in concionibus dierum Dominicorum, aliorumq; Festorum, tum matutinis tum pomeridianis: in Catechismi explanatione atq; examinatione: & in Prophetijs vulgaribus, seu publicis scripturarum collationibus, doctrinaq; in concionibus habita approbatione. De singulis igitur istis
(ad

De ritu atque ordine concionū
populariū Dominicis ac
festis diebus, in Eccle
siis Peregrinorū
Londini.

EST hoc sanè in Ministrorum
verbi & Seniorum Ecclesie po
testate positū, vt Ecclesia ad cœ
tum publicum conuocent, quo
ties id aliqua Ecclesie, vel necessitas, vel
alioqui vtilitas videtur postulare. Actū
quidem semper in quolibet cœtu, aliqua
concio è scripturis desumpta habetur: quæ
maximè ad institutum videtur facere.
Nec vnq̄ cœtus Ecclesiastici habentur, 1. Cor. 14.
in quibus Ecclesia non aliquid ex ver
bo Dei doceatur. Sed ordinarij Ecclesie
cœtus, Diebus Dominicis, ac Festis so
lènioribus, bini habentur: nempe matuti
ni, circiter horam nonam ante meridiem
Et pomeridiani, circiter horam à meridie
secundam. Alijs verò diebus per hebdo
madem, in Gallorum Ecclesia bis, Nem
pe Diebus Martis & Iouis: Germanorū
autem

autem Ecclesia semel duntaxat, propter
 latinas praelectiones (de quibus postea)
 nempe diebus Iouis, coetus Ecclesiastici
 vna cum suis concionibus habentur.

Neq; verò frustulatum explicantur
 scripturae in concionibus, quemadmodum
 in Papisimo fieri consuevit: vbi detrun-
 catae historiae, aut loci scripturae nonnullae
 sine capite & cauda, ita proponuntur
 populo, vt neq; ea, quae proponuntur, sa-
 tis exponantur: & quae non proponun-
 tur, negligantur passim, neq; vnquam ferè
 coram populo attingantur. Multo minus
 autem formantur conciones ex humanis
 traditionibus, aut historys, Philosopho-
 rumue argutijs: sed liber aliquis Biblicus
 veteris aut noui Testamenti, ab initio
 vsq; ad calcem enarrandus sumitur: ex
 quo libro singulis concionibus tantum præ-
 legitur, quantum commodè vnius horae
 interuallo populariter explicari potest:
 sic vt & percipi omnia, & retineri etiã
 facile possint. Qua sanè in re fructus o-
 mnium concionum maxima ex parte cõ-
 sistit.

DOMINICO igitur quouis die,
 manè ante horam nonam conuenit Ec-
 clesia

clesia: ibiq; Minister circiter horam nonam conscendit suggestum: & ante omnia Ecclesiam ad precandum hisce, aut similibus verbis inuitat.

61

Posteaq; in hoc ita huc conuenistis dilecti in Domino fratres, vt ex verbo Dei ad salutem vestra instituantur: diuina nobis (ante omnia) gratia imploranda est, vt & ego aliud nihil doceam, q̄ puram verbi sui doctrinam: & vos illam cum fructu etiam (eius beneficio) audire possitis.

Precatio ante concionem.

PA TER noster celestis, cui⁹ lex integra est, animas conuertens: testimoniū verum, suppeditans imperitis sapientiā, & oculos paruulorum illuminans: suppliciter te oram⁹ (pro tua immensa misericordia) vt cæcas alioqui mētes nostras Spiritus sancti tui luce illustrare digneris: vt legem sanctam tuam & recte intelligere, & intellectam exprimere etiam per omnē vitam nostram possimus. Et quia tibi complacitum est (Pater sancte) ut paruulis potissimū mysteria diuinæ

Psal. 119.

Math. 23.

Luca. 19.

Esa. 66.

tuæ

62 \ tuæ voluntatis patefacias : atq; illos
imprimis respicias, qui in spiritus hu-
militate, suiq; ipsorum diffidentia,
tuum duntaxat verbum experunt, in
illo conquiescunt, ac reuerenter ad il-
lud (filiorum instar) contrenniscunt .

Rom. 8.

Da nobis quæsumus, Spiritum san-
ctum tuum, qui omnem nostri ipso-
rum fiduciam animis nostris euellat,
omnemq; carnis nostræ sapientiam
simul atq; arrogantiam (tibi alioquã
aduersariam) intra nos ipsos suppri-
mat: & nos iam pridem errabundos,
atq; ab omni veritatis salutari cog-
nitione, per peccatũ exclusos, in omnẽ
veritatem rursus clementer reducat .

Luc. 12.

Vt te pariter omnes (in sanctitate &
iustitia) tota vita nostra colamus: te-
q; verum Deum nostrũ esse, nõ lin-
gua tantum, sed ipsis etiam fructi-
bus vitæ nostræ, verè & ex animo, in
conspetu omnium profiteamur,
Hæc abs te petimus (Pater indulgen-
tissime) per nomẽ dilecti filij tui Chri-
sti Iesu: ea ipsa, quam ille nobis tradi-
dit, precatione: dicentes. Pater no-
ster qui es in coelis, &c.

Post

Post absolutam verò Dominicam pre-
 cationem, iussu Ministri, ordiuntur Psal-
 mū aliquem, qui ad id peculiariter (pro-
 pter vitandam cantus confusionem) desti-
 nati sunt: succinente protinus tota Eccle-
 sia, cum summa modestia & gravitate.
 Finitoq; Psalmo, pergunt Minister (ubi ar-
 tea substiterat) proseguere suam in Bibli-
 is lectionem. Et tantum in textu ipso scri-
 pturæ prælegit: quantum se ad ædificatio-
 nem Ecclesiæ explicare posse putat. Dat
 autem operam Minister, pro donoriū su-
 orum mensura, ne a textus sui explicati-
 one nimium diuagetur: sed summa do-
 ctrina (quæ in textu habetur) exposita, lo-
 cos inde sibi explicandos sumit, qui maxi-
 mē facere videntur ad Ecclesiæ ædifica-
 tionem.

Sub finem concionis (quæ non ultra
 horæ unius decursum protrahitur) prius
 q̄ publicæ preces fiant: Minister si quid
 eiusmodi habeat, quod Ecclesiæ peculi-
 ariter exponi debeat, aut cuius fortè pecu-
 liariter commonefacienda sit Ecclesia, id
 paucis proponit: ac demum publicas pre-
 ces Ecclesiasticas orditur, ad hunc modū.

Precatio post concionem.

Domine

*Luce. 11.**Ierem. 24.**Matth. 13.**Luc. 12.*

DOMINE Deus, Pater
 noster cœlestis, posteaq̃
 tuus filius Iesus Christus
 eos demum beatos fore
 docet, qui verbum tuum non equidē
 tantum audiunt: sed etiam custodiūt
 atq; obseruant: Custodire verò illud
 nemo nostrum potest, nisi per tuum
 sanctum Spiritum, nostris cordibus
 inscribatur. Te supplices oramus, vt
 Satanam à nobis arcere velis: ne ver-
 bi tui diuinę doctrinam, quam audiui-
 m^a, nobis eripiat quoquo modo. Cor
 nostrum item lapideum mollescias,
 ac imbre Spiritus sancti tui clemēter
 humectes, ne verbi tui diuini fructus,
 in animis nostris tuo beneficio suppu-
 lulascentes, subitò exarescant. Curas
 præterea, ac sollicitudines huius sæcu-
 li, quę verbum in nobis tuum natura
 sua (spinarum instar) suffocāt, animis
 nostris eximas: faciasq; nos terram il-
 lam bonam ac feracem, in qua semina-
 tum ecce iam verbum tuum, fructus
 te dignos proferre possit: ad tui nomi-
 nis gloriam immortalem. Hęc abs te
 petimus; Pater beneficentissime, per
 nomen

nomen vnigeniti tui filij Iesu Christi, Domini nostri: Amen.

65

Absoluta hac precatione, diebus dūtaxat Dominicis in matutina concione: nō autem in pomeridiana, neq; in aliorū dierū concionibus, legitur à Ministro Decalogus, ex cap, Exodi. 20. ad quem audiendum, populus per Ministrum hisce verbis excitatur.

Audite legem Domini Dei nostri omnes.

EGO sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi è terra Egypti, ex domo seruitutis. Ne sint tibi Dij alieni coram facie mea, siue penes me.

Ne feceris tibi statuam, neq; vllū simulachrum, ex omnibus quæ sunt in cœlis supernè: neq; quæ sunt in terra sub cœlo: neq; quæ in aquis sunt sub terra. Ne te incurues coram illis: neq; coles ea. Quia ego Dominus ille Deus tuus fortis, impatiens contumeliæ puniens iniquitatem Patrum in filijs tertiae. & quartæ generationis, qui

H

me

me oderunt. Et faciens misericordiam
in mille, qui me diligunt & præcepta
mea obseruant.

3. Ne assumas temerè, aut vanè, no-
mè Domini Dei tui. Haudquaquam
enim pro infonte habebit Dominus
eum, qui nomè ipsius temerè, aut va-
nè, assumpserit.

4. Memineris diei Sabbati, vt sancti-
fices illum: Sex diebus operaberis, &
facies omne opus tuum: Septimo au-
tem die Sabbatum est Domini Dei
tui: Non facies tum vllum opus, tu, fi-
lius tuus, & filia tua: seruus tuus, & a-
cilla tua: iumentum tuum, & aduena
tuus, qui est intra portas tuas. Quoniã
sex diebus formabat Dominus cœlũ,
terrã, mare & omnia, quæ in eis sunt:
Septimo autem die quieuit. Et idcir-
co benedixit Dominus diei Sabbati
& sanctificauit eum.

5. Honora Patrè tuũ, & matrè tuam
vt prolongetur dies tui in terra, quã
tibi dat Dominus Deus tuus.

Ne occidas.

6. Ne sis mœchus.

7. Ne fureris.

8.

Ne

Ne testificeris falsò contra proximum tuum.

Ne concupiscas domũ proximi tui. Ne concupiscas (inquã) vxorẽ proximi tui, aut seruũ eius, aut ancillam eius aut bouẽ eius, aut asinũ eius, deniq; nihil ònino, quod est proximi tui.

Post lectum decalogũ, sumit inde Minister occasionem admonendi Ecclesiam, de peccatis ipsius: eamq; ad illorum agnitionem, & sui (hoc nomine) accusationem veniãq; Diuina implorationem diligenter exhortatur ad hunc modum.

Videmus Diuina hac lege, horribilem nobis naturæ nostræ corruptelã (velut speculo quodam nostri nobis proposito) ob oculos nostros poni. Frustra enĩ nobis prohiberẽtur, quæ natura nostra nõ appeteremus. Vnde cũ nos ea omnia appetere, omnibusq; hisce malis obnoxij esse cõuincimur, datæ nobis legis huius Diuinae testimonio: agnoscamus nostra ipsorũ peccata coram Domino, illorumq; nomine nos vnanimiter omnes accusemus. & corũ condonationẽ gratuitã propter Christum, supplices,

plīces imploremus.
 Precatio complectens cō-
 fessionem.

OMnipotens æterne De-
 us misericors Pater . Pro-
 sternim⁹ nos supplices co-
 rā tua Maiestate Diuina,
 contra quam nos grauissimè peccasse
 assiduèq; indies etiam peccare, aper-
 tē & sine hypocrisi profiteamur, adeò
 vt aspectu ipso tuæ Maiestatis haud-
 quaquam digni simus, nedum vt in-
 ter filios tuos censeamur. Etenim præ-
 terquam quòd in peccato concepti
 ac nati, omnis boni prorsus expertes,
 pleni omni iniquitate sumus, infini-
 tis etiam modis tua præcepta quoti-
 die violamus, dum neq; te, vt debe-
 mus, colimus, pro tuæ Maiestatis Di-
 uinæ excellētia, vereq; paterna in nos
 beneficentia: & proximum nostrum
 contra mandatum tuum, nostris erga
 illum officijs fraudamus. Atq; ita
 conuincimur, nos iusto tuo iudicio
 esse omnino reos æternæ condemna-
 tionis, planèq; de nobis actum esse:
 nisi aduersus iudicij tui iustam alio-
 qui

Luc.æ. 15.

Psal. 51.

Gene. 6. 8.

qui seueritatem, immensa misericor-
diae tuae magnitudo, dignum tua cle-
mentia triumphum, in filio tuo vni-
genito, egisset. In quo nimirum ita nos
acceptare dignatus es, vt poenitenti-
bus omnibus, etiam si procul absint
adhuc, summa tamen cum testificati-
one Diuinæ ac uerè paternæ benig-
nitatis tuæ, ultrò occurras. Neq; am-
plius velis mortem peccatoris: sed po-
tius vt conuertatur & uiuat. Imò ve-
ro in amplexus nostros ipse ruas, ipse
annulum ac stolam proferas, nostræ
teci iam (in filio tuo) desponsionis, no-
stræq; (in illo) iustitiæ symbola. Hac
igitur tua benignitate cõfisi, ad thro-
nũ tuæ gratiæ prostrati prouoluimur
Pater clementissime, apud hunc no-
stram deploramus miseriam: & opem
tuam Diuinam per meritum filij tui
dilecti supplices imploramus. Vt nos
non in nobis ipsis amplius (qui aliud
nihil q̃ peccati & mortis mancipia
sumus) sed in tuo dilecto filio (qui no-
stra est iustitia) intueri uelis. Nobisq;
dones Spiritum sanctum tuum: qui
cor nostrum, per se alioqui saxeum,

Luce. 15.

Ezech. 18.

70 Diuino afflatu suo mollesciat car
Ezech. 11. neumq; ita reddat, vt lex tua sancta
Ierem. 31. illi insculpi, ac per nos demum (tanq
Ephes. 5. lucis iam, & in vitæ nouitate versan-
tes filios) tota vita nostra exprimi ei
beneficio, possit: ad tuam, filiiq; tui
& Spiritus sancti tui gloriam: & Ec-
clesiæ tuæ ædificationem. Amen.

*Finita hac prece, proponit Mi-
nister toti Ecclesiæ, peccatorum ipsius o-
mnium remissionem, seu absolutionem pro-
pter Christum, eamq; publicè denūciat,
ad hunc modum.*

Ezech. 18. Habemus certam et indubitatam
Ioan. 3.2. promissionem, de æterna atq; immu-
tabili voluntate Dei: quòd omnibus
verè pœnitentibus (qui videlicet ag-
nitis peccatis suis, cum sui accusatio-
ne, gratiam ipsius per nomen Christi
Domini implorant) omnia ipsorum
peccata prorsus condonet, atq; abole-
at: neq; illorum deinceps vnq; memi-
nisse villo modo velit. Ac rursum ha-
bemus horribilem Diuini iudicij sen-
tentiam omnibus, qui tenebras ma-
gis quàm lucem diligunt, delatamq;
in Christo gratiam aspernantur ac
contē

contemnunt: omnibus (inquā) istis
constitutam esse æternam condemna-
tionem.

71

Quotquot igitur ita affecti estis, vt
vos (iuxta precationem à nobis factā)
peccatorum vestrorum pudeat ac pœ-
niteat in conspectu Dei: sic vt cū ve-
stri accusatione veniā illorum apud
Deum patrem nostrum cœlestē sup-
plices imploretis: neq; dubitetis ea
vobis omnia, propter Christum mor-
tisq; suæ meritum, gratuito & plenè
con donari. Statuatq; in vestris ani-
mis velle vos deinceps, per Dei gra-
tiam, mortificare veterem in vobis ho-
minem cū affectibus ipsius: vt in vi-
tæ nouitate, pro vestra ifirmitate, am-
buletis. Omnibus, inq; vobis qui ita
affecti estis, denuncio fiducia promif-
sionum Christi, vestra peccata omnia
in cœio à Deo Patre nostro, modis pla-
nè omnibus remissa esse: propter Do-
minum & liberatorem nostrum Je-
sum Christum, benedictum in sæcu-
la. Amen.

Rom. 6.
Eph. 4.
Collos. 3.

Matth. 16.
18.
Ioan. 20.

Qui verò in suis peccatis sibi ita
placent, vt non tam seipsos in il-

H 4 lis

Ioan. 3.

lis, q̄ diuinā potius seueritatem accusent: cum sui ipsorum excusatione. Aut qui agnoscunt quidē & ipsi aliquo modo peccata sua (sed contempto Christi Domini beneficio per mortem ipsius) alia sibi salutis remedia cōminiscuntur. Hisce rursus omnibus (ex verbo Dei) denuncio, oīa ipsorum peccata ligata esse in cœlis, nisi resipiscant.

Ab horum porrò numero, ut nos iam precatione nostra alienos prorsus esse manifestè testati sumus, ita hoc ipsum multò magis adhuc summaria fidei nostræ confessione testabimur, in hunc modum.

Gen. 1.

Ierem. 32.

Ioan. 3.

Rom. 8.

1 Cor. 8.

Matth. 1.

Luc. e. 1. 2.

Matth. 27

Luc. e. 23.

Act. 2.

Ioan. 14.

1 Cor. 15.

Act. 1.

Heb. 8. 10.

Credo in vnum Deum Patrem omnipotentē. Creatorē cœli & terræ. Et in Iesum Christum filium eius vnicogenitum, Dominum nostrum. Qui conceptus est à Spiritu sancto: natus ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortu⁹, & sepultus: & descēdit ad infernū vsq; . Tertio porrò die resurrexit a mortuis. Ascēdit in cœlos, sedetq; ad dexterā Dei Patris sui omnipotentis. Inde demū olim

olim venturus rursus ad iudicandū
vivos & mortuos.

Credo in Spiritum sanctum.

Sanctā Ecclesiam catholicam, san-
ctorum cōmunionem.

Peccatorum remissionem.

Carnis nostræ resurrectionem,

Et vitam æternam. Amen.

*Absoluta hac fidei confessione, ordi-
tur Minister, preces publicas, pro omni-
bus totius Ecclesiæ necessitatibus, auscul-
tante tota Ecclesia: ad hunc modum.*

Preces publicæ pro necessitati-
bus Ecclesiæ.

173
Mat h 26.

Coloss. 3.

Daniel. 7.

2. Tim. 2.

Gen. 1.

Ioan. 14.

6.

1. Cor. 12.

Ephes. 5.

Matth. 28

Ioan. 3.

1. Cor. 15.

Matth. 25

OMNIPOTENS &
misericors Pater, qui nos
(pro immensâ tua miseri-
cordia) è tenebris nostræ
ignorantiæ, Romanensisq; idolo-
latriæ barathro liberare dignatus es:
reuelata nobis mirabiliter luce saluta-
ri, in Euangelio filij tui. Agimus tibi
hoc nomine gratias, Pater clementis-
sime, teque supplices precamur, vt
nos Spiritu sancto tuo corroborare

re & cōmunire ita digneris, propter eundem ipsum dilectum tuum filiū: vt fidei nostræ donum, ad finem vsq; retinere, eius beneficio: & illud, vitæ etiā nostræ nouitate exprimere vtcunq; possimus.

*Math. 9.
Lucæ. 10.*

Tit. 1

Oramus te etiam sanctissime Pater, pro catholica filii tui, toto terrarum orbe diffusa Ecclesia: in qua vera ac salutaris filij tui doctrina (reiecta Romani Antichristi abominatione atq; idololatria) docetur & obseruatur. Arceto ab illa (quæsum⁹) falsos omnes pastores ac Doctores: feras (in q̄) illas noxias, quæ vineā tuam depascuntur & conculcant. Et extrudit o in illam, pios, fideles, ac diligentes operarios, tuorum ministeriorum sedulos dispensatores, qui non suam ipsorū sed tuam solius quærant gloriam, & Ecclesiæ tuæ (innocentissimo filii tui sanguine redemptæ) ædificationem.

Imprimis verò te oramus (Pater clementissime) pro Regni huius incliti Ecclesijs, earumq; Ministris omnibus: potissimum autem pro Serenissimo Rege nostro Eduardo Sexto, quē

vt

vt haecenus, ab ipsius, ac tuis pariter
 hostibus, potenti tua manu tutatus
 es: ita illum deinceps quoque tueri ac
 seruare, et Spiritu item sancto tuo re-
 gere ac gubernare digneris: vt augete
 te indies magis ac magis Diuina tua
 in illo (cum aetate sua) gratia, ita demum
 regere possit populum suum, sub capi-
 te nostro omnium Christo: vt placi-
 dam ac quietam vitam sub illo, cum
 omni pietate & honestate (iuxta ver-
 bum tuum) degere, tuo beneficio pos-
 simus.

1. Tim. 2.

Oramus te praeterea (Sanctissime
 Pater) pro eiusdem Maiestatis Regiae
 domo ac familia tota: pro eius ite ac
 Regni totius Proceribus ac Magistra-
 tibus omnibus: imprimis vero pro
 clarissimo Senatu ipsius. Largire illis
 quaesumus (pro tua Diuina beneficē-
 tia) Spiritum consilii, Spiritum forti-
 tudinis & perseverantiae: vt quod
 iam pridem orsi sunt in abolenda An-
 tichristi tyrannide, & restituenda in
 Regno hoc inclito vera religione: id
 ad finem usque constanti, infractoque
 animo prosequantur, Da illis Domi-
 ne

ne Spiritum vnitatis ac concordiae, vt vnanimiter (quod rectum est) sequantur: & tranquillitatem ac pacē in re publica promoueant & conseruent.

Ad hæc te etiam pro populo vniuerso huius Regni totius oramus, Omnipotens Pater: vt doctrinam filii tui Prophetis & Apostolicis literis proditam libenter amplectatur, inq; illa indies magis ac magis promoueat: & in legitima Regiæ Maiestatis, aliorumq; Magistratum obedientia (ad salutē totius rei publicæ & Ecclesiæ ædificationē) iugiter persistat.

Oramus insuper tuam Diuinam clementiā, p̄ ciuitate hac Lōdinensi, vt ab illa plagas publicas (quas indies promeremur) arcere: eamq; in studio veræ pietatis, & pace ac tranquillitate publica cōseruare digneris. Magistratū verò illius ita gubernes Spiritu sancto tuo, vt in timore tuo, fideliter ac prudenter, ministerio suo fungatur.

Peculiariter verò te oramus, Pater indulgentissime, pro nostris hīc Peregrinorum Ecclesiis, vt quemadmodū illas

Illas admirabili bonitate tua hinc plan-
 tari voluisti, ita eas favore tuo Diui-
 no prosequi deinceps etiam velis: vt
 ab omni tyrannide mundi huius, fal-
 sisq; doctrinis omnibus, per tuam in-
 effabilem potentiam simul ac misericor-
 diam, vindicentur. Agnoscimus in-
 effabile tuum, in illis plantandis, be-
 neficium, atque immortales tibi hoc no-
 mine gratias agimus: Sed quia excin-
 di scimus, quidquid fructum non pro-
 fert, Et ea est nostra omnium corrup-
 ptela, vt ne cogitare quidem boni ali-
 quid, nedum fructus ullos te dignos
 proferre ex nobis ipsi possimus: sup-
 plices te precamur, omnipotens Pa-
 ter, vt ipse in nobis omnibus per Spi-
 ritum sanctum tuum, fructus bonos
 admirabili ista Ecclesiarum hinc tua-
 rum plantatione dignos producere
 digneris. Nempe vt plantatae tuo be-
 neficio nostrae istae hinc Ecclesiae, as-
 dua incrementa sua habeant, in o-
 mni pietate, & vera animorum concor-
 dia: ad nominis tui adorandi gloriam,
 profugorumq; hinc membrorum filij
 tui consolatione, & catholicae tuae Ec-
 clesiae

Matth. 3. 7

clesiæ ædificationem.

Sed & pro omnibus alijs Regibus, Principibus, Magistratibus, & populis tuam Diuinam Maiestatem supplices precamur, qui vocē filij tui Christi Domini agnoscere adhuc, Antichristiana tyrannide pressi, non potuerunt: viuâq; membra tui filij (quē non nouerunt) per ignorantia hostiliter etiam persequuntur. Vt eos, & omnes vbilibet alios, in ignorantia tenebris versantes, aut per infirmitatē etiam quoquo modo seductos, ad veram filij tui lucem, clementer deducere digneris: vt omnes in vnum ouile ipsius collecti, per tuam gratuitam misericordiam, te verum Deum nostrum laudare vnanimiter, tibiq; genua nostra flectere, in eodem ipso filio tuo pariter omnes possimus.

Ioan. 10

Postremò verò te oramus omnipotens & misericors Pater, pro omnibus nostris fratribus, per catholicam tuam Ecclesiam dispersis, qui propter verā doctrinæ tuæ & filij tui confessionem, sub cruce ipsius, Antichristiana tyrannide vllō modo premuntur.

muntur. Cōsoleris illos (quæsumus) 79
Ican. 164
Domine, per Spiritum sanctum tuū,
omnis veræ consolationis autorem,
in afflictionibus & cruce ipsorum:
virtuteq; tua diuina, corda illorū in
vera fide ex alto ita cōfirma: vt omnia
quæ in illos immittis, patienter, for-
tisq; animo, & cum gratiarum actio-
ne perferre possint: intrepideq; ac cō-
stanter, tuum, & filij tui nomen, tam
per vitam, q̄ per mortē suam celebre
in tua Ecclesia reddere valeant:
aut eos è miserijs atq; afflictionib⁹ i-
psorū, pro tua gratia liberare, crucēq;
illorum moderari digneris: siquidem
id intelligis, ad gloriam tui adorandi
nominis, & catholicæ tuæ Ecclesiæ
ædificationem, vilo modo pertinere.

Peculiariter autem te oramus, san-
ctissime Pater, pro Ecclesiarū hīc no-
strarum fratribus (siue præsentes ad-
sint, siue alibi peregre versentur) quos
iusto tuo alioqui iudicio, aut morbis,
aut etiam vinculis, inopiāue, aut exi-
lio, aut quibuscunq; tandem alijs ani-
mæ corporisue molestijs, visitare, at-
q; exercere dignatus es. Ne illos in i-
psorum

forum afflictionibus deferas: sed auget
 mitiges crucem eorum, pro tua paterna
 benignitate & misericordia. Aut
 illis robur addas & patientiam, ut for-
 ti infractoque animo perferant omnia,
 quæ in eos, pro beneplacito tuo, clem-
 enter permittis. Ut se probari abs-
 te intelligant, velut à Patre clemen-
 tissimo, in suis afflictionibus, pro tuo
 erga se amore. Nimirum quos diligis
 eisdem in vita hac etiam per afflictio-
 nes corrigis atque exerces, ut deinceps
 puriores probatiorisque appareant: con-
 formes alioqui facti filio tuo, in affli-
 ctionibus ipsius, quem tu æterno tuo
 profususque admirabili consilio, in no-
 stræ omnium salutis principem, per
 afflictiones consecrasti.

Rom. 5.

1. Cor. 13.

Heb. 12.

Pro. 3.

1. Pet. 1.

Heb. 2.

Hæc abs te nos impetraturos esse
 confidimus, o Pater noster cœlestis,
 pro tua paterna in nos pietate & mi-
 sericordia: atque ea spe, nomen sanctum
 tuum, per unicum tibi dilectum tuum
 filium, præscripta nobis ab ipso pre-
 catione, supplices inuocamus: Pa-
 ter noster qui es in cœlis. &c.

*Hic observandum est, interseri non
 rarè*

varò & alias preces, priusq̄ Dominica
precatio dicatur: præsertim si quæ pecu-
liares necessitates Ecclesiæ se fortè offerat
atq̄ id quoquo modo postulare videantur

ABSOLUTA verò Dominica
precatio, aut Baptism⁹ habetur, si quos
ad baptismū offerrj contingat: aut Cœna
Domini peragitur, siquidem eo tempore
sit peragenda: aut iungūtur matrimonia
si qui id petāt. Aut si quid omnino eius-
modi incidit, quod publicè coram Eccle-
sia geri oporteat, id totum sit, mox post ab-
solutam hanc Dominicam precatorem.
Quòd si nihil huius se offerat, tum qui ad
id sunt peculiariter ordinati, auspicātur
magna gravitate Psalmum aliquem, lin-
gua vulgari: quibus mox parj gravitate
succinit tota Ecclesia. Tantaq̄ mo dera-
tione canitur, quidquid omnino canitur
à tota Ecclesia, vt omnia quæ canuntur,
intelligi ab omnibus (qui linguã modò no-
runt) facile possint.

Porro Psalmo decãtato, dimittitur ab
Ecclesiaste tota Ecclesia cum pace, pau-
perum commendatione, & benedictione
hisce verbis.

I Meni-

Memineritis pauperum vestrorum: & alij pro alijs inuicem precemini. Deus autem misereatur vestri & benedicat vobis. Illucescat Diuini vultus sui luce inter vos, ad nominis sancti sui gloriam: & custodiat vos in sancta ac salutaris pace sua. Amen.

Dum autem hæc ab Ecclesiaste ita dicuntur, Diaconi iuxta suas vices, in portis templi ordine consistunt: eleemosinas in ipsis templi portis (postquam dimissa est Ecclesia) diligenter colligunt: ac protinus demum in templo ipso, quidquid collegerunt, conscribunt. Id quod in omnibus etiam alijs Ecclesiæ cætibus, semper alio qui obseruari solet.

Eadem porrò est forma omnium aliarum concionum, cuiuscumque diei, & in omnibus cætibus Ecclesiæ: nisi quòd Decalogi recitatio, Precatio item completens in se confessionem pariter atque absolutionem, et Symboli præterea recitatio in alijs concionibus omnibus omittuntur. Sed post absolutam mox concionem, simul atque prima precatio finit a est, orditur continuo Ecclesiastes preces publicas, pro Ecclesiæ necessitatibus. Atque ita demum ad
dita

*Lita p̄catione Dominica, & Psalmo decā
tato dimittitur Ecclesia, cū suprascripta
benedictione. Memineritis Pauperū &c*

*In pomeridianis vero concionibus die
rum Dominicorum, forma quidem conci
onum eadem planè est. Sed posteaq̄ tex
tus scripturæ populo prælectæ explicatus
est (quod interim fit vnius duntaxat di
midiatæ horæ spatio) Ecclesiastes orditur
Catechismi maioris explicationem, quem
puerj (vt in libellis Ecclesiæ editus habe
tur) lingua vulgari recitant, iuxta suos
ordines: vbi priore concione cessatum fue
rat. Qua de re plura, vbi de v̄jū Catechis
mi peculiariter agetur.*

*Absoluta autè Catechismi explicatio
ne, finitur demū concio suprascriptis pre
cibus, et Psalmi decantatione: omissa in
terim Decalogi, Precationisq̄, quæ eius cō
fessionem cum absolutione complectitur
& Symboli recitatione: quæ matutinis
duntaxat dierum Dominicorum concio
nibus adhibetur.*

*Cæterum Diebus Iouis ordinariè pu
blici etiam Ecclesiæ cœtus habentur, pu
blicæq̄ conciones: præterq̄ si in diem Mer
curij, aut Veneris proximum, festus ali*

quis dies incidat, quorum observatio aboleri nondum hic potuit. Tum enim concio in eum ipsū diē festū transfertur non propter dierum vlla discrimina, sed ne populus, qui operas tuas non exercet, diem illum in otio perdat, non audita, ex verbo Dei, vlla admonitione. Fit tamen non rarò etiam, vt et festis diebus (siquādo in hebdomade fortè incidant) & diebus etiam Iouis nihilominus concio publica habeatur: pro eo ac id Ecclesiæ commodū esse videtur,

Atq; eadem sanè forma concionum diebus Iouis etiam observatur, quæ & alijs per hebdomadem diebus observari solet: nisi quòd concione absoluta, & precibus etiam Ecclesiæ publicis absolutis, priusq; Psalmus decantetur, instituitur publica scripturarū lingua vulgarj collatio, quā Prophetiam vocamus: in qua doctrina præteritarum tota ea hebdomade concionum excutitur publicè, & approbatur, per locorum in scripturis accuratam collationē: vnanimisq; doctrinæ consensus per totam Ecclesiā retinetur. Extrahitur autem hæc talis Prophetia, seu doctrinæ examinatio, ad horæ vnus spatium: & Psal
mus

mus deinde canitur. Quo finito dimittitur Ecclesia more suprascripto, cum benedictione. Sed quoniam duplicem habemus Prophetiae usum, alterum in Germanica, alterum verò in Gallica Ecclesia: vtrumq; sanè, & vtilem Ecclesiae, & scripturis consentaneum: vtriusq; ratio nobis explicanda etiam erit. Primum autè de Germanica, deinde verò de Gallica Prophetiae usu atq; ratione dicemus: vbi prius exposuerimus Catechismi usum, & examinationem.

De usu & forma Catechismi,

QUAE AD MODUM in vetere Israelis Ecclesia satis non erat infantes circumcidisse, iuxta Diuinam ordinationem: sed extabant nihilominus mandata multis Scripturae locis repetita, de pueris (vbi adoleuissent) summa diligentia instituendis, in Legis Diuinæ cognitione, & ceremoniarum eius temporis obseruatione. Adeoque, et inter causas publicarum Ecclesiae illius calamitatum, eam quoq; recenseri audimus, quòd parentes

Genes. 18.

Exodi. 12.

13.

Deuter. 4.

6. 11.

Esai. 78.

psal. 75.

Iere. 4. 7.

Ephes. 6.

circa puerorū in religione institutionē ne
 gligentiores essent. Ita & in Christi nunc
 Ecclesia satis proculdubio nō est, infantes
 nostros baptizari: nisi (posteaq̄ baptizati
 iam adulescere cœperūt) sūma etiā fide ac
 diligētia in Baptismi mysterijs alijsq̄, ve-
 ræ religionis capitib⁹ instituātur. Enīue-
 rō præterq̄ quòd multa in Euāgelicis atq̄,
 Apostolicis literis de pueris rectē instituē-
 dis habemus, ipse etiā Pædobaptismus no-
 stri nos (hac in parte) officij cōmonefacere
 planè videtur. Cū enī mēbra in vno eodē
 q̄ corpore oīa, nō possunt alia pro alijs non
 semp esse sollicita, scd mutuā inter sese in-
 uicē curā alia p̄ alijs habent, nosq̄, oēs vnā
 cū nostris infantibus in vnū atq̄, idē Chri-
 sti Dñi corpus (Spiritu sancto autore) ba-
 ptizemur: perspicuū est, curā infantū in
 Ecclesia (posteaq̄ sunt baptizati) ad totam
 Ecclesiā, imprimis verò ad parētes ipsorū
 pertinere. Et res ipsa docet, nihil tam esse
 vtile ac necessariū toti Ecclesiæ, q̄ vt pue-
 ri ipsius rectē in Dño instituātur. Abit e-
 nim in mores ferè, quod in pueritia disci-
 tur: habetq̄, momenti plurimū p̄ oēm vitā
 nostrā recta educatio. Sed omnīū maxime
 nos excitare meritò deberet, ad fideliter
 & diligēter instituēdos nostros liberos in

Math. 18.

19.

Mar. 9.

10.

Luc. 18.

vera religione, dignitas ipsa nostra oim, si
 mulq; & nostrorū infantū cum Christo
 Dño consociationis in corpore & sangui-
 ne ipsius: ad quam (vt dictū est) Pædoba-
 ptismus ipse, nostros etiā infātes omnino
 pertinere testatur. Profitemur Pædoba-
 ptismo nostro infantes nostros esse mēbra
 Christi: esse fæderatos, adeoq; & filios Dei
 in Christo. Quid prætexemus igitur, quò
 minus inter Christi Dñi & Dei contēpto
 res censeamur, dū aut nullā propemodum,
 aut nimīū certē tenuē curā (quod ad Diui-
 norū institutionē attinet) mēbrorū Chri-
 sti, fæderatorū, adeoq; & filiorū Dei, ha-
 bemus? Res profectō gravior est, q̄ plerisq;
 videatur. Et tamē passim negligi videm⁹
 tenerā etatē illam, in diuinorū institutio-
 ne: multosq; videmus, qui neglecta libero-
 rū suorū (dū adolescūt) in rebus diuinis,
 institutione, de coaceruādis duntaxat o-
 pibus, honoribusq; illorū solliciti esse ma-
 lūt: suōq; se officio præclare defunctos esse
 arbitrātur, si oīa sua studia, onēsque suas co-
 gitationes ponāt in accumulādis liberorū
 suorū honorib⁹ ac fortunis. Certē qui tales
 sunt, re ipsa declarant, recepta se tātū vul-
 go consuetudine, non autem fide vlla Di-
 uinarum promissionum de salutari ipsius

1 Sam. 2.

1 Tim. 5.

nobiscū fœdere, infantes suos ad Baptis-
 mum attulisse. Aut suam sibi ipsimet cul-
 pam proculdubio congeminant, si in tan-
 ta sua, circa liberos, incuria ac negligētia,
 de sua nihilominus erga Deū fide, deq; Di-
 uinorū mysteriorū cognitione, vlllo modo
 gloriantur, Vi interim taccam, quantum
 hīc damnū detur Ecclesiæ, dum semen
 illius, in ipsa planè semente, aut suffoca-
 tur, aut malè alioqui cultum, in herbas no-
 xias degenerat. Neq; est recens hoc malū,
 sed iam olim, nescio quo modo passim, in-
 ueteratum. Inde enim factum est haud-
 dubie, post ipsa etiam mox Apostolorū
 tēpora, vt Catechistæ publicj in Ecclesijs
 instituerētur, qui pueros, tam baptizatos,
 q̄ etiam baptizandos (quorū præsertim pa-
 rentes infideles adhuc erant) in religione e-
 rudirent. Atq; sanè ex veterum monumē-
 tis facile apparet, summa olim fide ac dili-
 gentia obseruatam fuisse publicam Cate-
 chesim, qua parentum negligentia Eccle-
 sia mederi conabatur. Sed hīc tandem nō
 dormijt Satā: atq; optimum illud purioris
 Ecclesiæ institutum Romanj Antichristj
 technis, in nouū idolum quoddam vertit,
 quod (nescio quā) baptismi confirmatio-
 nē

nē vocant: in qua publicæ illius cateche-
 seos vsum, Magica, nescio qua, conceptis
 verbis, rāci di cuiuspiā olei vnctione, at-
 q, alapa impactione commutatum vide-
 mus. At verò nunc sanè (si vnq̄ aliās) ma-
 ximè est necessarius publicæ catecheseos
 vsus in Christi Ecclesia: sub hac corrupte
 la omnis propemodum religionis, sub tã-
 ta sectarum multitudine & sub exorien-
 te vbiq, ferè Atheismo quodam: ad quem
 nunc (nescio quo modo) maxima ferè homi-
 num pars, propendere ita videtur, vt (nisi
 à teneris vsq, vnguiculis, quod dicitur,
 malo huic eatur obuiam, studiumq, veræ
 religionis summa cura ac diligentia ani-
 mis hominum, ex verbo Dei, penitus in-
 figatur atq, inculcetur) periculum sit pro-
 culdubio, ne totus orbis illius contagione
 inficiatur. Proinde et nos, post datam no-
 bis hic potestatem instituendi Peregrino-
 rum Ecclesiam, iuxta doctrinam Christi
 Domini, & Apostolicam obseruationem,
 omnem nobis nostram operam in hoc etiã
 dandã esse existimauimus, vt in vsum pu-
 erorum publicam in nostra Ecclesia cate-
 chesim institueremus: ne nostra negligē-
 tia, & atas illa periret, & nos toti Eccle-
 sie

sic Diuinam accerseremus vltionem. Scimus autē varios haberi posse ritus ac modos publicæ catecheseos: pro eo ac id cuiusq; Ecclesiæ cōmoditas postulare videtur. Quare & nos eū nobis ritum illius in nostra Ecclesia obseruandū esse putauimus, qui nostræ Ecclesiæ omnium maximè utilis ac commodus esse videbatur: quemq; iā ordine suo exponemus.

Duos Catechismos in nostra Ecclesia habemus: Minorem alterum, alterum verò Maiorē. Minor ediscitur à pueris, quintum aut sextum annum superegressis, priusq; ad Cœnæ Dominicæ vsū admittantur. Maior autem Dominicis diebus in cōcione pomeridiana, à pueris paulò iam adultioribus, atq; ad Cœnæ vsū admisis exigitur: & per Ecclesiasten explicatur. Continet enī maior hic Catechismus, quæ & Seniores scire expedit: nedū vt à paulò adultioribus tantū ediscantur. Minoris igitur Catechismi examinatio atq; explicatio, ad hūc modū in nostra Ecclesia obseruatur.

Ritus exigendi atq; explicandi,
minoris Catechismi.

Posteaq;

POSTE A QVAM infantes sexus vtriusq, quintū annum in nostra Ecclesia attigerunt, nomina illorum per Ministros publicè censentur, bis in anno quo libet: & in libro ad id peculiarij conscribuntur. Nempe vltima Dominica mensis Februarij, & rursus vltima Dominica mensis Augusti: post absolutā prorsus pomeridianam et concionem & maioris catechismi explicationem, de quo postea dicitur. Quæ sanè res continet in officio parentes omnes, nisi coram tota Ecclesia publicè ad extremum reprehendj velint. Ministri enim dum puerorum nomina ad eum modum censent et conscribunt, facillè obseruant eorum parentes: num vel in deducendis illis, vel etiam instituendis, suū (vt debent) officium præstent. Et si quos negligētiore vident, primū illos eius rei admonent. Deinde verò, si res ita postulet, iuxta gradus Disciplinae etiam Ecclesiasticæ reprehendunt.

QVIA verò nostra Ecclesia per totam urbē ita est dispersa, vt omnes simul Ecclesiæ totius pueri, commodè examinari non possint: Ecclesiam totam in tres præcipuas

cipuas partes quasdam partimur. Prima
 eos complectitur, qui vltra pontem Lon-
 dinensem, in vico (cui nomen est South-
 Werke) habitāt. Altera, eos omnes, qui ci-
 tra pontem, extra mœnia & portas vrbis
 circunquaq, degunt. Postrema verò pars
 eos omnes complectitur, qui intra portas
 & mœnia vrbis vbilibet domicilia sua
 habent. Iuxta hanc igitur Ecclesiæ parti-
 tionem, pueri omnes quintū superegressi
 annum, eorū qui in Southwerk habitāt,
 in medio Ecclesiæ cœtu coram Ministris
 sistuntur per parentes ipsorū, aut qui pa-
 rentum loco sunt, vltima Dominica men-
 sis Februarij: nomināq, illorum in catalo-
 go conscribuntur. Prima verò Dominica
 Martij publicè examinantur. Qui verò ci-
 tra pontem extra portas & mœnia vrbis
 circunquaq, habitant, hi pueros suos o-
 mnes sexus vtriusq, in prædicta ætate cō-
 stitutos, vltima Dominica Martij ad eū-
 dem modū vt dictum est, sistunt: qui pri-
 ma demum Dominica Aprilis publicè ex-
 aminantur. Ac rursū qui intra portas &
 mœnia vrbis vbilibet habitant, hi (vt iā
 dictum est) pueros suos coram Ministris
 Ecclesiæ publicè sistunt, vltima Domini-

ta Aprilis: vt prima Dominica Maij iuxta prædictum modum examinentur.

Ita verò etiam vltima Dominica Augusti rursus repetitur eiusmodi census ac cōscriptio puerorum: & prima Dominica Septembris illorum examinatio, iuxta prædictam Ecclesiæ partitionem: & mensuris interuallis rursus iuxta modū iā supra dictum continuatur. Sic vt bis in anno, omnes totius Ecclesiæ pueri vtriusq; sexus, quintum annum superegressi, ad eum modum examinentur.

Quòd si quo modo fortè fiat, vt constitutus aliquis dies ad censum & conscriptionem puerorum, impendi huic rei non possit: tum puerorum illorum qui sisti debeant conscriptio, in vltimam Dominicam mensis proximè subsequenti, examinatio verò in primam Dominicam alterius, qui succedit, mensis differtur. Atq; ita demum mensuris postea interuallis, iuxta superscriptos puerorum ordines, continuatur.

Monentur autem iuxta prædictam Ecclesiæ partitionem, parentes puerorum, quartodecimo die ante examinationē, vt illos octauo die sistant, ante examinationem

nem: nominâq; illorum tradant. Indicent
 præterea, quousq; in minore Catechismo
 sūt progressi, qui illū ediscere iā cœperūt:
 vt Ecclesiastes sciat, quid ab illis exigere
 debeat, ne qua confusio in examinatione
 suboriatur.

Docentur autem ante omnia pueri, vt
 precationem Dominicā, Symbolū (quod
 Apostolicum vocant) & Decalogum re-
 citare possint. Atq; hæc primū omnium
 etiam ab ijs in eorum examinatione exigi
 guntur. Deinde iubentur minorem Cate-
 chismum ediscere: atq; in eo demum etiā
 examinantur, pro eo ac quisq; in illo est
 progressus. Et monentur parentes puero-
 rū ac Ludimagistri, vt pueros diligenter
 in nimori Catechismo instituāt: vt ab il-
 lis ediscatur, priusq; ad tredecimum æta-
 tis suæ annum perueniant, atq; ad Cænæ
 Dominicæ vsum admittantur.

Ipsa verò examinatio puerorum pera-
 gitur, ac hunc modum. Posteaq; dies exa-
 minationis venit, disponuntur scamna lō-
 ga suis ordinibus, in medio Ecclesiæ cœtu
 è regione suggesti: vnde puerj, & ab Ec-
 clesiaste & ab Ecclesia audiri commodis-
 simè possunt: in quibus suggesto proximis
 con-

confident puerj illi, qui precationem
 Dominicam, Symbolum, & Decalogũ re-
 citare possunt. In alijs verò confident pue-
 rj illj, qui in minore iã Catechismo erudiũ-
 tur. Id verò totum fit ante ipsam pomeri-
 dianam concionem, ne postea Ecclesia per-
 turbetur. Habet autem Ecclesiastes cata-
 logum puerorum vtrorumq;, & qui reci-
 tare tantũ debent Precationem Domini-
 cam, Symbolũ, ac Decalogũ: & qui in mi-
 nore etiã Catechismo instituũtur. Et post
 q̄ dimidiatam horam concioni publicæ im-
 pendit, ad puerorum examinationẽ se con-
 uertit: factaq; breuij ad Dominum precati-
 uncula, pueros exhortatur, ad alacrem eo-
 rum, de quibus sunt interrogandi, respon-
 sionem. Primumq; à singulis illis, qui pro-
 ximè suggestum confident, exigit ordine
 (iuxta traditũ sibi nominum catalogum)
 Precationis Dominicæ, Symboli, & Deca-
 logi recitationem. Sic vt alij, aut precatio-
 nem Dominicam tantũ, aut Symbolũ, aut
 Decalogũ recitent: alij verò simul omnia,
 pro eo ac Ecclesiastes vnumqueng; insti-
 tutum esse nouit. Deinde verò ad eos quo-
 q; progreditur, qui minorem Catechismũ
 ediscere cœperunt: & à singulis in illo exi-
 git

git, pro eo ac quæque progressum esse no-
uit.

Quòd si qui puerj aptè atq; expeditè ad
interrogationes responderunt, collandan-
tur parentes ipsorum, quòd tam seduli fue-
rint in instituendis suis liberis: monentur
q; vt in ea ipsa sedulitate instituendi su-
os liberos, porrò perseuerent. Commendan-
tur illis præterea pueri ipsi, studiūq; illo-
rum: dignum videlicet, quod puerilibus a
liquidibus premiolis pensetur atq; alatur.
Qui verò suum officium non bene in respõ-
dendo præstiterunt, horum parentes corri-
piuntur verbis grauioribus: monenturq;
vt liberos suos deinceps diligētius aut i-
psimet instituant, aut per Didascalos in-
stituū curent. Et si postea quoq; negligē-
tiores fuisse deprehendatur, iuxta gradus
disciplinæ Ecclesiasticæ, publicè reprehen-
duntur.

Absolutis autem interrogationibus &
responsonibus puerorum omnibus, factis
q; ad parentes illorum (vt res postulat) ad
monitionibus, Ecclesiastes inuitat totam
Ecclesiam ad gratiarum actionem, ad hūc
modum.

Gratiarū

Gratiarum actio post habitam
catechesim minoris Cate-
chismi.

77

AGIMVS tibi gratias, om-
nipotens & misericors
Pater, per Iesum Christum
filium tuū, quod salutis no-
stræ mysteria, hisce nostræ Ecclesiæ
pueris, in tenera hac ipsorum ætate re-
uelaueris: ostenderisq; verū esse, quod
filius tuus de te testatur. Nempe te il-
la abscondisse à sapientibus & prudē-
tibus huius sæculi: & paruulis dunta-
xat reuelare voluisse. Teq; supplices
oramus, vt pueros hosce nostros, qui
tua in erga nos omnes in filio tuo be-
neficientiā ore ipsorum puerili conte-
stati sunt: nosq; simuletiā omnes Spi-
ritu sancto tuo ita gubernare digneris,
vt Regnum filij tui in nostra Ecclesia
indies magis ac magis multiplicetur.
Amen.

Math. 11.

Luc. 10.

1. Cor. 1.

Psal. 8.

*Finita hac gratiarum actione, Eccle-
siastes prosequitur publicas preces. Qui-
bus absolutis, canitur Psalmus ab Eccle-
sia: quemadmodum circa conciones pome-*

K

ridianas

*ridianas diebus Dominicis alijs fieri solet
Et tandem dimittitur Ecclesia in pace,
cum benedictione, & egenorum commen-
datione.*

**Ritus exigendi atq; explicandi
maioris Catechismi.**

QUONIAM in minore
Catechismo præcipua tan-
tum capita quædam religi-
onis, & quidem breui-
ter exponuntur, ut à pueris adhuc teneri-
oribus commodè edisci possint. Multa ve-
rò attacta non sunt, quæ à paulò adultio-
ribus (ne quid de Senioribus dicam) igno-
rari in Christi Ecclesia non debent: ha-
bemus etiam in nostra Ecclesia maiorem
Catechismum, qui pleniorum continet ca-
pitum religionis propemodum totius ex-
plicationem. Is verò singulis diebus Do-
minicis ordinariè (nisi quid aliud interue-
niat) iuxta capitum ordinem, & exigitur
à pueris paulò iam adultioribus, & per
Ecclesiastes explicatur, ad hunc modum.
Posteaq; Ecclesiastes in pomeridiana
concione, explicando scripturæ, quam e-
narrat

narrat, textui (quo loco manè substiterat) dimidiatam plus minus horam impendit, reliquum tempus insumit in exigendo & explicando maiore Catechismo, pergens ubi proxima antè concione desierat. Confident autem è regione suggesti pueri vtriusq; sexus, qui (posteaq; minorem Catechismum edidicerunt) in maiore etiam Catechismo, aut per parentes suos, aut per Didascalos instituuntur. Horum nomina Ecclesiastes in catalogo conscripta habet, qui præsertim (iuxta vices quasdam) capita Catechismi explicanda recitare debent. Ab his igitur ordine suo omnibus, ut in catalogo conscripti habentur, iubet Ecclesiastes recitari, quæ explicaturus est, Catechismi capita singula: & recitata, ordine etiam explicat. Fontesq; illorum in scripturis (vnde sunt desumpta) demonstrat: sic ut non ad pueros tantum, sed ad maiores quoq; fructus pertineat eiusmodi explicationis. Et pueri interim ab ipsis ferè incunabulis, & domi à parentibus & à Ludimagistris, & publicè item in cœtu Ecclesiæ, in religione insituantur.

Exigitur verò simul & explicatur ma

ior hic Catechismus ad spatium dimidia-
 tæ plus minus horæ, pro eo ac tēpus fert.
 Et demum Ecclesiastes orditur preces pu-
 blicas Ecclesiæ. Quibus absolutis, psalmus
 canitur: et demū dimittitur Ecclesia cum
 benedictione, & Pauperū commēdatione:
 quemadmodum suprā dictum est, circa ri-
 tum concionum, quæ diebus Dominicis
 habentur.

Forma admittendi adolescentes
 pueritiam superegressos
 ad Cœnæ Dominicæ
 vsum.

PVERI qui annum quartū-
 decimum iam attigerunt, &
 in religione ita sunt instituti,
 ut ad præcipua religionis capi-
 ta respondere possint, ad vsum Cœnæ Do-
 minicæ cum reliqua Ecclesia admittun-
 tur. Octo diebus tamen, anteq̃ Cœna sit
 peragenda, ædunt publicè coram tota Ec-
 clesia fidei suæ confessionē, ad hunc modū
 Proxima Dominica, anteq̃ Cœna peragē-
 da sit, hoc est, octavo ante Cœnam die, post
 absolutam concionem pomeridianā, cum
 Cate-

Catechismi explicatione, & publicis Ec- 101
clesiæ precibus omnibus, priusq̃ Psalmus
canatur, pueri qui primum omnium ad
Cœnam sunt admittendi, in conspectu to-
tius Ecclesiæ, per parentes suos, aut qui pa-
rentum loco sunt, iussu Ministri, produ-
cuntur. Atq̃, adstantibus illis ipsorum pa-
rentibus, aut qui parentum sunt loco, hæc
ab illis per Ecclesiasten publicè petuntur.

I. Ut ad præcipua religionis capita,
de quibus iuxta minoris Catechismi ordi-
nem interrogatur, compendio singuli re-
spondeant.

II. Velintne etiam in ea fidei con-
fessione (per gratiam Dei) perstare: ac iux-
ta illam vitam suam instituire, mundiq̃
ac Satanae cū oī bus pōpis ipsi⁹ renūciare?

III. Velint ne præter eam disciplinæ se
se Ecclesiasticæ (ex verbo Dei) vltro ac
sponte sua subicere? Nepe (vt sicubi pec-
cent) admonitiones, tum priuatas, tum pu-
blicas, & à Ministris & ab vno quolibet
ex Ecclesia, amanter & equo animo ac-
cipiant: atq̃ alios vicissim fratres peccā-
tes admovent. Aut si ferre nolint Eccle-
siasticas admonitiones, vt (observatis dis-
ciplinæ gradib⁹) ad extremū excommunicentur

*Et ex Ecclesia eiekti, Diabolo in interitū
carnis tradantur. Respondent ad hæc
omnia: Etiam.*

*Postea Ecclesiastes inuitat Ecclesiam
ad precationem: Et ea in genua procum-
bente, clara voce precatur ad hūc modū,*

Matth. 18.

OMNIPOTENS De-
us, misericors Pater, qui nō
vis ut vel vnus ē paruulis
tuis pereat, quos ad tui no-
minis gloriam in tuo vnigenito filio
Iesu Christo, à morte in vitam æ-
ternam, secundum copiosam tuam
misericordiam regenuisti. Agimus ti-
bi gratias, quòd pueros hosce nostros,
per Spiritum sanctum tuum, saluari
cognitione (quæ vera demum est sa-
pientia) imbuiisti. Tēq; supplices ora-
mus sanctissime Pater (qui solus alio-
qui in nobis efficis, ut quæ tibi sunt
placita, & velimus & perficiamus) ut
pueros hosce nostros, nōsq; pariter o-
mnes, oculis tuæ misericordiæ dein-
ceps etiam intueri digneris. Ut o-
mnes pariter indies magis ac magis
in vera tui cognitione & obseurantia,
per

i. Petri. 1.

per Spiritum sanctum tuum promo-
ueamus: inq; illa ab finem vsq; tuo be-
neficio, per assidua pietatis incremen-
ta perseueremus. Néue vllis falsis do-
ctrinis à veritate tua abducamur, aut
vllis itē mūdi huius, carnisq; nostræ
illecebris præstigiis ue, à viis tuis vllō
modo abducamur: sed augmēta sēper
in filio tuo sumentes, te perpetuò in
nostra Ecclesia glorificemus. Amen.

*Finita precatōne, Ecclesiastes modeste
collaudat puerorum illorum parentes, aut
qui parentum loco sunt, pro sedulitate i-
psorum circa puerorum institutionem: a-
mantēq; illos monet, ne de sua erga illos
cura quidq; remittant: Ne quo modo per
ipsorū negligentia, ab his quæ iā professi
sunt, quoquo modo deficient. Aliorum ve-
rò puerorum parentes exhortatur, ad isto-
rum imitationem.*

*Admonet præterea etiam eos ipsos pu-
eros, qui confessionem fidei suæ fece-
runt, vt Dominum Deum timere perpe-
tuò pergant. Vitent malam societatem:
parentibus obediant: cum omnibus chari-
tatem habeant: & assiduis precibus sese*

K 4   Domino

104 *Domino Deo commendent. Satanã enim*
Luc. 11. non dormire: ad quem si relabantur, gra-
2. Pet. 2. uius illos iudicium manere, q̄ si cum alijs
rerum diuinarum prorsus ignaris pecca-
rent.

Postea Psalmus decantatur ab Eccle-
sia: quæ demũ dimittitur cum benedictio-
ne, & egenorũ commendatione: vt supra
scriptum habetur.

Appendix de adolescentibus
dissolutis & imperitis.

SI qui adolescentes in nostra Ec-
clesia baptizati, post annũ quar-
tũdecimum, aut non satis in reli-
gione instituti esse, aut vitã non
nihil dissolutam agere deprehendantur,
sic vt vel non possint ad Cœnæ vsum ad-
mitti: vel semel admissi, arceri rursũ pro-
pter vitæ impuritatem debeant. Tum Mi-
nistri Ecclesiæ illos ad se vocant: voca-
tosq̄ (ex verbo Dei) reprehendũt. Et scisci-
tantur de causis, vel imperitiæ, vel inso-
lentiæ ipsorũ. Quòd si aliqua culpæ pars
in parëtibus esse videatur, monëtur pri-
mũ parêtes ipsi: deinde si admonitiones
negligant

negligat, & sint ex Ecclesia, iuxta gradus 105
disciplinæ Ecclesiasticæ reprehēduntur. Si
verò nullam in parentibus culpam esse
constet: sed culpa sit in ipsis liberis, qui nō
rarò ita insolefcunt in adolescentia, vt nō
magnopere morentur parentes ipsos, ne-
dum illorum admonitiones aut etiā casti-
gationes: tum consolādi sunt parētes ipsi:
& cum eis capiendum consiliū. si quo mo-
do iuuenili liberorum insolentia frenum
adhiberi possit. Puer verò seu adolescens
seueriter interim à Ministris obiurgabi-
tur ex verbo Dei: propositis illi videlicet
minis diuinis, nisi repiscat: & à Cœnæ
Dominicæ vsu suspendetur.

Si verò aliquis sit, qui neq; istiusmodi
obiurgatione, neq; item suspensione à Cœ-
næ vsu moueatur, sed quotidie deterior
atq; intractabilior fiat: vbi ad annū octa-
uum decimum aut vigesimum peruene-
rit, & Ecclesiasticas admonitiones con-
temnere nihilominus pergat, cum publi-
co totius Ecclesiæ luctu excommunicabi-
tur. Etenim cum Deus olim parētibus id
præceperit, vt præfractos ac rebelles suos
liberos ad Magistratū deferrent, vt (tan-
q̄ Dei ipsius in mandato ipsius de parenti-
bus

Deut. 21.

bus honorandis contēptores) morte plecterentur: quo pacto ferendi, ac non potius p̄ excommunicationem resecandi sunt à reliquo Ecclesiæ corpore, qui vt mēbra Christi in eius Ecclesia baptizati, Christum Dominum ipsummet contumelia destinata afficiunt? dum Ecclesiam ipsius, publicumq; eius ministerium intra sese rident ac contemnunt? Sed de excommunicatione postea plura: Nunc satis est ostēdisse, quonam modo pueri in sua adolescentia (si sint proterui atq; insolentes coherceantur: & priusq; ad Cœnæ Dominicæ vsum admittantur, & posteaq; sunt admissi iā, propter insolentiā ab illa rursus arceantur.

Quòd si qui parentes per inopiā sumptum in liberos instituēdos facere nō possint, Diaconorum ministerio illis succurritur: modò illis res indicetur.

Atq; hæc est ratio catechizandi, continēdiq; in officio pueros & adolescentes in nostra Ecclesia, quam sanè fructum non cōtemnendum, & iam videmus attulisse: & adhuc allaturum esse (per Dei gratiā) non dubitamus. Restat iam, vt de modo ac ratione tã Germanicā q̄ Gallicā Prophetiæ

De modo ac ratione Prophetiæ
in Germanorum Ecclesia
diebus Iouis.

RATIO Prophetiæ in Germanorum Ecclesia, hæc est visafore maximè utilis toti Ecclesiæ, vt in illa excuteretur, & approbarentur omnia (per mutuâ locorum è scripturis collationem) quæ in totius eius hebdomadis concionibus videri poterant, vel non rectè, vel non ad plenû omnino fuisse explicata. Aut qualemcûq; tandem in animis auditorum dubitatione fortè adhuc reliquissent. Cum enim nusq; aliunde plus imminere posse periculi constet in oïbus Ecclesijs, q̄ ex doctrinæ dissidijs: nihil sanè æquè etiam vtile esse potest in omnibus Ecclesijs, q̄ vt vnanimis doctrinæ consensus in illis (ex verbo Dei) retineatur. Ad quem equidem retinendû atq; etiam alendum, vix quidq; haberi excogitariq; potest, aut melius, aut commodius, aut etiã efficacius, hac tali publica doctrinæ

Die Iovis igitur, sub finem concionis, quæ hora propemodum nona ante meridiem habetur, Ecclesiastes ipse hortatur Seniores Ecclesiæ, & õnes eos qui ad proponendas obiectiones designati sunt, ad proferendum in medium aliquid, cum omni modestia & gravitate, ad Ecclesiæ ædificationem, non autem ad vanam ostentationem. Actum Ministri rationem reddunt doctrinæ suæ, in eius hebdomadis concionibus traditæ, si quid aduersus illi obijciatur.

- 1. Cor. 14.* Et ut omnia ordine ac decenter, citraq; vllam confusionem gerantur: ne item fenestram aperire voluisse dicamur, per istiusmodi examinationes, inducendis curiosis quibusdam (ut nunc sunt tempora) & noxijs quæstionibus, quæ aliud nihil q̄ pugnas gignerent, & Ecclesiam demum etiam perturbarêt. Designati habentur è Senioribus ac Diaconis, adeoq; & ex reliquo etiam Ecclesiæ cœtu, viri quidam pijs, graues, & modesti, quibsq; certum est, & in scripturis bene versatos esse, & aliud non quærere, q̄ gloriam Dei,

1. Tim. 4.

6.

2. Tim. 4.

Titi. 3.

Et Ecclesiæ publicam ædificationem, qui 109
bus solis potestas facta est proponendi suo
ordine in Prophetijs, quidquid omnino
proponi debet. Vitari enim non possent
turbæ ac confusiones in Ecclesia vlllo mo-
do, si quibuslibet proponere omnia lice-
ret: cum nusq̄ alioqui desint hisce nostris
potissimum temporibus homines conten-
tiosi, præfracti, curiosi, & supra modum ar-
rogantes, à quibus sibi modis sanè omni-
bus Ecclesia cauere debet. Deniq̄, non de-
sint etiam fanatici pleriq̄, homines, per
quos haud dubio omnia tentaret Satan,
ad dissipandam Christi Ecclesiam. si omnia
quibuslibet, sine delectu ac discrimine vl-
lo, publicè in medio Ecclesiæ cœtu, propo-
nere liceret.

Interim tamen vt toti Ecclesiæ liber-
tas sua constet, & ne quis sibi delecto-
rum illorum ad id peculiariter virorū de-
signationē, fraudj esse queratur, libertas
permittitur omnibus, qui sunt ex Eccle-
sia, vt omnes suas dubitationes, aut obie-
ctiones, designatis viris illis, siue verbis,
siue scripto exponant, adiectis (ex verbo
Dei) dubitationum, objectionumq̄, istius
modi suarum rationibus. Quæ demum o-
mnia

omnia per designatos illos in Prophetia præponuntur, quatenus sanè verbo Dei consentanea esse, & ad Ecclesiæ adificationem facere videntur.

Ne tamen & inter illos ipsos designatos viros, aliqua vlllo modo confusio oriatur: aut alij alios in proponendo impediāt, conueniunt inter se se designati illi, paulò ante eius diej concionē: atq; inter se se conferūt, quo quid ordine proponi ab illis debeat. Et si quid sit eiusmodi, quod aliquo modo controuersum esse videatur, admonentur illius in tempore Ministri ac Seniores omnes, vt præmeditati respondeāt. Aut res differtur in aliam prophetiam (si sit opus) vt omnia ordine, decentur, & cū Ecclesiæ adificatione fiant.

Quantus autem sit huius talis Prophetiæ fructus, id res ipsa clarius multo testatur, q̄ vt vllis verbis explicari possit.

Primum enim confirmantur animi totius Ecclesiæ, in retinenda tuendaq; etiā sana doctrina: posteaq; illam ita et excuti & approbari videt. Et animantur præterea, atq; etiam armantur omnes aduersus sectas omnes, quibus nunc sunt ferè plena vbiq; omnia: atq; vnaminis in tota Ecclesia

clesia doctrinae consensus retinetur.

Deinde Ministris verbi excutitur torpor atq; otium. Coguntur summo studio ad uigilare, vt in tradenda doctrina, fideliter, prudenter, & magna circumspeditione ministerio suo fungantur. Ne quid temere videlicet apud Ecclesiam effutijse: nouaq; vlla dogmata precipitanter in medium protulisse, videri possint. Nimirum vox illa Apostolica in officio illos continet: Cæteri dijudicent. Et alioqui intelligunt etiam, in tali doctrinae examinatione, Spiritus Prophetarum alijs Prophetis subiectos esse oportere. Præterea multi per imperitiã aliã ad sectas pertracti, facile lucrifunt. Cum enim rationes seculariorum confutari (idq; sine conuictijs) & sanam præterea doctrinam approbari audiunt, ex verbo Dei: facile ad agnoscedum errorem suum, & veram resipiscenciam inducuntur: id quod iam pluribus exëplis experti sumus. Ad hæc Seniores Ecclesie sese etiã nõ vulgariter exercēt, in scripturarũ explanatione. Si qui enim loci occurrant, qui variam admittant expositionem: quisq; Seniorum proferre potest suam (quam sibi habet reuelatam) ex-

112 positionem, non sine magna Ecclesie adifi-
 catione. Postremò præfractis atq; obsti-
 natis aduersarijs, & sectis omnibus ob-
 struitur os, hoc tali Prophetiæ genere: dū
 sibi omnem excusationem eripi vident,
 cum apud Deum, tum apud homines, per-
 tinaciæ suæ atq; obstinationis. Negare e-
 nim non possunt, libertatem esse proponē-
 di publicè argumenta ipsorum omnia, p̄
 designatos illos viros, pro eo ac ipsimet vo-
 lunt (modò ne turbas in Ecclesia moueāt,
 sed ordine & decenter omnia fiant) ac de
 inde refutari omnia, donec toti Ecclesie
 modus planè omnibus satis fiat: ipsaq; id
 suo silentio publicè attestetur. Sed quem-
 admodum Christus ait, omnes qui malè
 sibi sunt conscij, lucem ferre non posse, a-
 deoq; & refugere, deniq; & odisse: ita sa-
 nè & isti ad talem disputationū & Pro-
 phetiæ lucem, prodire recusāt. Sed in an-
 gulis interim suis traducere non cessant
 nostram Ecclesiam: & lucis odio excæca-
 ti, damnant tandem, quòd in sua ipsorum
 conscientia conuincuntur accusari eam
 2. Timo. 2. haudquaq; posse. Atq; ita ad extremum
 Titim. 3. & ut οὐκ ἔστιν οἱ cum sint, in mentem re-
 probam, iusto Dei iudicio tradun-

duntur.

112

Hiscē itaq; causis adducti hunc talem Prophetiæ modum in Germanorum Ecclesia instituendum hic esse putauimus, quod huic Ecclesiæ maximè et vtilis & necessarius esse videretur.

Est autem & alia Prophetiæ ratio, in qua liber aliquis Biblicus ordine suo explicandus sumitur: non tantum per verbi Ministros, sed etiam Seniores ac Diaconos, iuxta ordines ipsorū: aut plures etiā delectos ad id viros quosdā graues et pi-os, ex reliquo Ecclesiæ cœtu. Atq; hæc talis Prophetiæ ratio in Gallorum Ecclesia obseruatur lingua vulgarj ipsorum, ad hunc modum.

De modo seu ritu Prophetiæ
in Ecclesia Gallorum.

CVM & in Germanorum Ecclesia multi sint qui Gallicè loquantur, & in Gallica itē Ecclesia multi, qui Germanicam linguam sic satis norint. Vtile id fore existimauimus, vt alijs omnino diebus Prophetia apud Gallos in hebdomade, q̄
L apud

na apud Germanos obseruaretur. Ut videlicet & Galli qui vellent Germanicæ, & Germani vicissim Gallicæ Prophetiæ cōmodius interesse possent. Atq; ita quoniã in Germanorū Ecclesia diebus Iouis prophetia (vt dictū est) haberi solet, Gallicæ Prophetiæ dies Martis destinatus est.

Visum est etiam vtile fore vtriq; Ecclesie, vt varietas hæc Prophetiæ ita in illis retineretur. Vt enim doctrinæ per hebdomadem traditæ examinatio atq; approbatio (de qua iam diximus) plurimum fructus habet in Ecclesia: ita fieri etiam non potest, quin maximo cum fructu scripturæ tractentur: si ad cuiusq; lectionis explanationem multæ multorum interpretationes, inter sese nihilominus consentientes, atq; inde deductæ vel exhortationes, vel consolationes adhibeantur. Manifestè enim conspicitur opulentia donorum Spiritus sancti in Ecclesia, in concordia multarum interpretationū, circa vnū quēlibet scripturæ locū varietate: et exhortationū simul ac consolationū, multarū inde peccatarum accommodatione. Deinde est nō vulgare exercitiū hoc in Ecclesia: quo fit, vt multi semp assuescāt scripturarū expli

rationi: sic vt nūq̄ sint verbi Ministri in
Ecclesia defuturi. Postremò Ecclesiato-
ta in fide scripturæ confirmatur, quam à
tot simul viris tam variè tamq̄, interim
consentienter explicarij audit.

SINGVLIS igitur diebus Mar-
tis in hebdomade in templo Gallorum,
post absolutam publicam concionem &
preces Ecclesiæ publicas, priusq̄ Psalmus
extremus decantetur: consistit ordine in
conspectu totius Ecclesiæ verbi Ministri
& Seniores eius Ecclesiæ: simul q̄, etiam
illi, qui ex reliquo Ecclesiæ cœtu ad id de-
signati sunt. Atq̄, vnus aliquis ex Mini-
stris, Senioribus sue, aut designatis illis a-
lijs, iuxta suas vices sumpto eo libro, qui
ad eum modum per Prophetiam explica-
ri cœpit: prosequitur eius lectiōnē suo or-
dine, vbi in priore Prophetia cessatū fue-
rat. Ac demū explanationem textus addit
pro doni sui mensura: & admonet Eccle-
siam eorum, quæ illi in prælecto textu ob-
seruatione digna esse videntur. Huic ve-
rò vbi dicendi finem fecit, succedit alius
proximè assidens: & ad eiusdem ipsius
textus explanationem adiecit, si quid à pri-
ore omiſsum esse putat. Ac rursum secun-

116 do succedit tertius: & tertio quartus, vsq̄
dum neq̄ inter verbi Ministros, neq̄ in-
ter Seniores, aut designatos illos è cœtu
Ecclesiæ alios quisq̄ sit, qui aliquid in me-
diū proferre velit. Posteaq̄ verò nemo am-
plius habet quod proferat, Minister qui
publicam concionem habuit, iubet decã-
tari Psalmum aliquem: quemadmodū in
superioribus dictum est. Et tandem cum
benedictione dimittet Ecclesiã in pace.

Atq̄ de publico verbi in peregrinis Ee-
clesijs ministerio tantum. Habentur au-
tem in templo Germanorum præterea die-
bus lunæ & Mercurij latinæ prælectio-
nes: & latinæ item Prophetiæ seu scriptu-
rarum collationes, in quibus doctrina i-
psa prælectionum excutitur atq̄ appro-
batur: perinde atq̄ in Prophetia Germa-
nica. Sed quoniam huiusmodi prælectio-
nes non propriè pertinent ad Peregrino-
rum Ecclesias, neq̄ certum est, eas ita sem-
per obseruari posse: nõ existimauimus il-
las in parte aliqua publici verbj ministe-
rij in Ecclesijs ponendas esse. Iam igitur
nobis de Sacramentorum ministerio ritū
q̄ ac modo illius dicendum erit. Primum
q̄ de ritu ac forma Baptismj: deinde verò
de

de usu ac ceremonia Cœnæ Dominicæ: 117
quemadmodum in nostris Ecclesijs obser-
uatur.

Forma ac ritus administrandi
Baptismi, in Ecclesia pere-
grinorum Londinj.

BAPTISMVS in nostra
Ecclesia, in publico potissimè
Ecclesiæ cœtu, sub finem concilii
publicæ, administrari so-
let. Cum enī Baptismus ad totam omnī-
no Ecclesiam ita pertineat, ut nemo qui
sit è corpore Ecclesiæ à Baptismo arcerj,
neq; item admitti ad illum quisq;, qui non
sit membrum illius, debeat: æquum sanè
est, ut quod ad totam simul pertinet Eccle-
siam, in totius etiam Ecclesiæ cœtu pera-
gatur. Testatur autem Paulus Ecclesiam
ipsam, Christo autore, Baptismi ministe-
rio mundã censeri sine ullius membri sui
exceptione. Unde sanè facile est uidere,
Baptismum neq; ad eos, qui omnino sunt
extra Ecclesiam, pertinere: neq; ullis item
Ecclesiæ membris negari posse.

Cum autem ita sint hic diuino insti-

138 *ita beneficio nostra Ecclesia per Maie-*
statem Regiam: ut sint veluti vna qua-
dam parœcia dispersorum per totam vr-
bem peregrinorum omnium: seu vnum cor-
pus incorporatum (quemadmodum in Regio
Diplomate habetur) & non omnes inte-
rim peregrini nostris sese Ecclesijs adiu-
gant. Imò verò multi sint, qui dum omnes
Ecclesias auersantur ac refugiunt, apud
Anglicas Ecclesias, nobis: apud nos verò
Anglicis se Ecclesijs adiunctos esse fin-
gunt: utq; ita & Anglicis, & nostris pari-
ter Ecclesijs imponunt. Nos ne Anglica
Ecclesia earumq; Ministri imposturis ta-
lium hominum fallantur, idq; sub fide no-
strarum Ecclesiarum: eorum duntaxat
infantes baptizamus, qui sese nostris Ec-
clesijs per publicam fidei confessionem,
disciplinæq; Ecclesiasticæ obseruationem
adiunxerunt. Sed omnium nostrorum in-
fantes baptizamus interim, ne Anaba-
ptistis occasionem aliquam subducendi à
Baptismo infantes suos in Anglicis Ecce-
sijs, prætextu nostrarum Ecclesiarum præ-
beamus: aut nos etiam sub obtentu An-
glicarum Ecclesiarum fallamur.

Ut autem nostra Ecclesia certæ esse pos-
sint,

119
sint, infantes qui sunt baptizandi, esse co-
rum semē, qui se nostris (ita ut est dictū)
Ecclesiis adiunxerunt: Pater ipse infantis
baptizandi (si quo modo id facere potest)
aut aliquot alij spectatae fidei in Ecclesia
viri ac mulieres, infantem ipsum ad Ba-
ptismum offerunt: eūq; semen Ecclesiae
esse, publicè profitentur. Neminem autē
peregrinorū patimur infantes suos ad Ba-
ptismū offerre in nostris Ecclesiis, qui nō
fidē apud nos suā publicè professus esset:
disciplināq; sese Ecclesiastica vltro subie-
cisset. Ne qui infantes suos ad nostrū alio
qui Baptismū secus obtulissent, causari de-
mum possent, se ad nostras Ecclesias per-
tinere: atq; ita fallerent postea Anglicas
Ecclesias, earūq; Ministros. Sed tamen
ut apertè testemur, & Anglicas & no-
stras Ecclesias vnā atq; eādē Ecclesiā esse,
etiāsi ab illis, & lingua, & ceremonijs
nōnihil variemus: nō recusamus, quò mi-
nus Angli infantes nostrorum ad Baptis-
mum (ut publici Ecclesiae testes) offerant
in nostris Ecclesiis, si modò habeant & v-
sum linguarum nostrarum, & certum pic-
tatis suae testimonium: quemadmodū no-
stri vicissim in Anglicis Ecclesiis, infan-
tes

120 *tes Anglicos ad Baptismum offerre solēt.*

Habetur autē peculiaris liber, in quo nomina infantium omniū qui baptizantur, parentum etiam ipsorum nomina, locūsq; mansionis ipsorum, deinde annus etiam, mensis ac dies Baptismi adscribuntur, quò facilius demū infantes (vbi adoleuerint) ad Catechismum ediscendum inducātur: si parentes aut è viuis interea excedant, aut sint. etiam hac in parte negligentiores. Qua de re plura sunt dicta, circa catecheseos explicationem.

Quòd si adultus quispiam sit baptizandus, qui nondum alioqui baptizatus sit, vel à Iudaismo, vel ab Ethnicismo, aut etiam ab Anabaptistis ad nostrā Ecclesiam venire, seq; illi adiungere, & in illa baptizari velit: tum is in fide primū instrui, publicāmq; illius confessionem coram Ecclesia adere, & Ecclesiasticā sese disciplinā subijcere debebit, priusq; baptizetur. Etenim de adultorum salute Ecclesia ex fidei potissimū confessione, & vsu disciplinā iudicari potest.

Cum igitur Baptismus in nostris Ecclesiis administrandus est, iubet Ecclesiastes sub finē concionis (priusq; Psalmus decantetur

decantetur) infantes baptizandos profer- 121
ri in totius Ecclesiae conspectum, per pu-
blicos illos Ecclesiae testes, qui infantes ba-
ptizandos semen nostrae Ecclesiae esse (pa-
tribus infantium adstantibus) profiteri de-
bent. Quibus demum omnibus in conspe-
ctu Ecclesiae ita constitutis, Ecclesiastes in
hunc modum adhortatur Ecclesiam, ad di-
ligentem mysteriorum in Baptismo nostro
considerationem.

Admonitio circa Baptismi
administrationem.

POSTEA quae nobis Baptis-
mus iam administrandus est,
viri fratres, danda est nobis o-
pera, ut illum iuxta Christi Do-
mini institutionem, & Apostolorum obser-
vationem administremus: ne per nostrum
ministerium sacro sancta haec Christi in-
stitutio profanetur: praesertim cum certum
sit, Deum inultam non sinere institutio-
num in Ecclesia suarum profanationem.
Ut autem Baptismum hunc iuxta Chri-
sti Domini institutionem re vera admi-
nistremus: mens ipsa ac voluntas illius,
verbo

122 verbo suo patefacta, intuenda nobis
potissimum, atq; etiam sequenda erit.
Nempe ut ita Baptismum hunc ad-
ministremus: quemadmodum illum ab i-
pso imperatum habemus. Duo verò nobis
præcipit Christus Dominus in Baptis-
mi institutione. Primum, ut aqua bap-
tizemus eos, quos ad eius Ecclesiam certo
pertinere scimus. Deinde, ut non quouis
modo id, sed in nomen Dei Patris, Filij &
Spiritus sancti faciamus. In hisce duobus
igitur obseruandis, sequenda nobis erit
mens ac voluntas Christi Domini, circa
huius Baptismi nostri administratione:
ne quo modo diuinam institutionem pro-
fanemus.

1. Cor. 12.
Eph. 5.
Math. 28.
Mar. 18.

Aquam igitur iam paratam videtis,
ut infantes istos tanq; membra nostra Ec-
clesiæ & Christi ipsius, iuxta eius manda-
tum baptizemus. Superest ergo hoc
tantum, ut eos non quouis modo, sed in no-
men Dei Patris & Filij & Spiritus
sancti, verè & fideliter baptizemus. Hoc
est, ut Baptismo hoc testificemur & de-
claremus, totam Christi Ecclesiam cum
omnibus membris ipsius pertinere procul-
dubio ad Deum Patrem, Filium, & Spi-
ritum

vicum sanctum: mundatam videlicet o- 123
mni ex parte sanguine Christi Domini,
vt in ea tota vnà cum membris eius o-
mnibus nulla omnino macula aut ruga,
coram oculis Dei cerni possit. Porro vt
ostendamus, nos omnia nostræ Ecclesiæ
membra, per nostrum hoc ministerium in
nomen Dei Patris & Filij & Spiritus
sancti baptizare: hæc ita de Baptismo a-
pud vos testificamur.

I. Quod Baptismus iste non tantū
ad infantes hosce, qui ad illum offerun-
tur, sed ad catholicam etiam Christi Ec-
clesiam ita pertineat, vt illam totam cū
omnibus vbilibet membris suis mundam
prorsus apud Patrem Deum censeri te-
stetur propter Christum. Et proinde esse
id debiti officijq; nostrū omnium, qui hūc
Baptismum intuemur: vt non minus il-
lum ad nos omnes pertinere cogitemus, q̄
si vnà cū hisce infantibus pariter omnes
baptizaremur. Et vt quisq; nostrū
magnitudinem bonitatis & misericordiæ
gratuitæ Dei secum perpendat cum debi-
ta gratiarū actione: simulq; cogitet de ap-
probanda Deo coram eius Ecclesia grati-
tudine sua per veram respicientiā, & vi-

1. Cor. 12.

Ephe 5.

Rom. 5. 7.

Ephe. 2.

1. Cor. 15.

124. *ta seriam emendationē. Neminē igitur debere esse oīno otiosum Baptismi cuiuslibet spectatore, nisi qui inter Dominica institutionis profanatores numerari, proq; Christi ipsius Domini contemptore haberi, & proinde reus etiam corporis & sanguinis Christi esse velit. Sed vnumquēq; dum Baptismum aliorum intuetur, omnes suas cogitationes intēdere debere, ad perpendendam gratuitā Dei erga nos omnes bonitatem ac misericordiā in Christo, & ad curam ac sollicitudinem approbandā nostrā vicissim erga Deum gratitudinis, per veram resipiscentiā nostrā, & vitæ emendationem, perinde atq; si omnes pariter baptizaremur.*

II. Quōd ea nostrā mundities, quam tinctio nostrā in Baptismo designat, non sit ex nobis ipsis: quandoquidē vnius alterius emundatione mundi sumus. Quā sanē non egeremus, si vllā omnino ex nobis ipsis munditiem habere possemus. Euiñci ergo Baptismi testimonio, omnes nos (quod in nobis quidem est) impuros esse omnino per peccatum, ab ipso etiam matrum nostrarum utero, coram oculis Dei: neq; nos ab ea impuritate eiusq; condemnatione

Tit. 3.

*Ephes. 2.
Psal. 51.*

innatione repurgari liberari ve posse vllō modo: sed per aliū oportuisse nos emundari, vt mundi esse possemus,

III. Quòd ea ipsa nostra mundities ex nullius hominis aut creaturæ alterius omnino virtute, merito aut dignitate, præterq̄ ex gratuito solius Christi Domini dono ac beneficio nobis contingat. Nempe per donatam nobis ab ipso iustitiæ, meriti, & gloriæ suæ in carne nostra partæ communionem. Ille enim nos solus emundavit per sanguinem suum. Ille expiatum morte sua nostrum peccatum tegit suæ iustitiæ plenissufficientia: meritumq̄ suum nobis imputari vult in Patris sui iudicio, & suam nobis gloriã gratuitò donat. Atq̄ hoc ipsum planè est summum Baptismi mysterium, quod externa aquæ tinctio illa designatur: quòdq̄ nobis scriptura pluries commendat, dum Baptismum lavacrum regenerationis ac remissionis peccatorum vocat: dum baptisatos Christū induisse testatur: & dum nos in mortem Christi baptisari docet. Vt intelligamus mortē Christi, meritūq̄ omne illius nobis cum ipso (ex dono suo) commune esse: at-

Tit. 3.

Rom. 3. 5-8.

1. Cor. 1.

1. Ioan. 1.

Hebr. 1. 10.

Eph. 2.

Coloss. 2.

Tit. 3.

Act. 9.

Gal. 3.

Roma. 6.

126 q̄, per eam ipsam nostram cum Christo cō-
munionem in morte ipsius, nos etiam dedu-
ctos esse in aeternam & gloriosam cōmu-
nionem eorum in caelis, quae sunt Patris,
Matth. 28. & Filij, & Spiritus sancti. Et proinde nos
mandato Christi Domini baptizari in no-
men Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Rom. 6.
Ephe. 4.
Coloss. 3.
Heb. 10.

IIII. Quod collatū hoc in nos à Chri-
sto Domino nostra munditiej donum re-
quirat nostram pro tanto beneficio grati-
tudinem. Nempe vt donatam nobis mun-
ditiem, peccatorum nostrorū sordibus no-
stris ne rursus vltro ac sponte impure-
mur. Et proinde debiti officijq̄, nostri es-
se vt nostram illam cum Christo Domi-
no in morte sepultura ac resurrectione su-
a communionē (per quam seruati sumus)
vita etiam nostra pro nostra virili, corā
eius Ecclesia exprimamus. Crucifigentes
videlicet in nobis ipsis assidue veterem no-
strum hominem, affectūsq̄ ipsius vnā cū
Christo Domino sepeliētes (quoad fieri po-
test) atq; in vitæ nouitatem virtute Spi-
ritus sancti indies magis ac magis resur-
gētes. Si quādo verò nos pro nostra infir-
mitate lapsos esse, peccatorumq̄, nostrorū
mole premj videmus, non ideo nobis de-
sperandum

127
sperandū esse: neq; item quærenda vlla a-
tia peccatorum nostrorū remedia: sed in-
tuedam nobis esse emundationem nostrj
in sanguine Christi, quā Baptismus ipse
contestatur. Qua sit, vt non huius tantū
aut illius tēporis peccata nostra, sed quæ
per omnem vitam nostram ex infirmita-
te nostra patramus, nobis gratuito conda-
nentur: si nobis diffisi cum nostrj ipsorum
displicentia atq; accusatione, veniam illo-
rum supplices ad thronū gratiæ Dei pe-
tamus.

Hæc ita vobis de Baptismo testifica-
mur: vt intelligatis, & infantes istos ad
eū modū baptizari, & vos iam olim ba-
ptizatos esse, in nomen Patris, et Filij, et
Spiritus sancti.

Quæq; autem infantes omnes nihil ho-
rum percipere, ne dicam præstare possint,
non ideo tamen à Baptismo arcerj debēt.
Postremū est enim et in Baptismo, et in
alijs Sacramentis omnibus, id quod nos
pro debito officioq; nostro erga Dominū
Deum nostrū præstare debemus. Sed no-
bis ante omnia intuedū est Dei opus er-
ga nos in Christo. Nempe acceptatio no-
strj & nostri seminis gratuita in gratiā
Dei

Rom. 4.

Dei propter Christū: quæ nobis per Baptismū designatur. Ad quam cum infantes nostrj quoq; indubitato pertineant, testimonio institutæ olim à Deo circumcissionis, & manifestæ alioqui promissionis

Genes. 17.

(Vt sim Deus tuus & Deus seminis tui post te) non fideliter ministerio nostro fungeremus, si à signo acceptationis nostræ infantes nostros arceremus: quos Deus ipse, et promissionis et circumcissionis testimonio luculentissimo sibi gratos acceptosq; esse expressè testatur. Quodq; ad baptizandorum adnatam infirmitatē attinet, eam sanè clementer fert Deus: neq; illis imputat propter Christum. Sic ut adnata nobis naturæ nostræ infirmitate, à gratuita illa nostrj propter Christū acceptatione, et proinde ab usu Baptismi etiā haudquaq; excludamur. Alioqui si propter adnatam naturæ nostræ infirmitatē infantes à Baptismo arcēdi esset, eò quòd credere et pœnitere non possūt: simul quoq; & adulti omnes arcēdi essent. Neq; enī inter adultos etiā quisq; est, qui verè ac plenè credere aut pœnitere possit. Imò magis multo adulti oēs a Baptismo arcēdi essent: eò quòd patris iā per se ipsos pluri
 mia

mis et grauissimis sceleribus) omnibus in 179
fantibus multo sese reddiderint impurio
res: quemadmodum Cyprianus docet.

Amplectimur ergo infantes omnes ad
Baptismum in nostra Ecclesia, ad atte-
standam & nostri simul & illorum gra-
tuitam acceptationem in gratiã Dei pro-
pter Christũ. Et quanq̃ natura sua sint re-
vera filij iræ, concepti & nati in peccato,
quemadmodum & nos omnes: Christi ta-
men beneficio peccatum ipsorũ illis, quem-
admodum & nobis nostrum, non imputa-
tur ad condemnationem: propter quem e-
tiam in fœdere esse censentur.

Ephe. 2,
Psal. 51,

Et vt certi simus infantes nostros in
fœdere Dei censerì, quod in se aliqui com-
plectitur eam communionẽ cum Deo Pa-
tre & Filio & Spiritu sancto, in quã mã-
dato Christi oēs baptizari iubemur: ver-
bi diuini ea de re testimonia audiamus.
Primum igitur Deus ipsemet ad Abra-
hamũ sic ait, cũ illi Circumcisionẽ in gen-
te deinceps sua obseruandam imperaret.
Gen, 17.

Ego constabiliam (inquit Dominus)
pactum meum inter te et me: et inter
semen tuum post te in generationib⁹

M

suas

830 suis fœdere sempiterno: vt sim Deus
tuus & Deus feminis tui post te.

Coloss. 2.

Hoc porrò Dei pactum, Sacramenta-
lismq; illius in Circumcisione obfirmatio-
nem atq; obfignationem haudquaq; abole-
uit Christus Dominus in sua Ecclesia: e-
tiam si typicum Circumcisionis elementũ,
externam (inq;) præputij accisionem aquæ
lauacro commutatam esse videamus. Vt
quod olim promissum expectabatur ad-
huc in Christo venturo, id iam in ipso ex-
hibito præstitum cumulatissimè intelliga-
mus. Alioqui Paulus & veterem Eccle-
siam quæ circumcidebatur (sub typica rei
futuræ adumbratione) baptizata: & nos
item qui baptizamur (completo iam in no-
bis per Christũ Circumcisionis typicæ my-
sterio) circūcisos esse docet. Multò minus
autem arctauit Christus Dominus fœde-
ris diuini erga nos gratiam in sua Eccle-
sia præ Ecclesia Israelis: cum vna sit sem-
per eadẽq; catholica Dei Ecclesia, & v-
num item atq; idem æternum Dei fœdus
in illa. Quo sanè nomine Christus Domi-
nus in Abrahamæ semine censetur, & nos
per illum omnes: quemadmodum Paulus
docet.

Gala. 3.

Hebr. 2.

docet. Sed fœdus ipsum, quod antea ad so-
los Iudeos peculiariter pertinebat. Circū-
cisionis testimonio, protēsum est per Chri-
stū Dominū in omnes totius orbis terrarū
gentes Baptismi institutione. Sic vt quē-
admodum in Israelis olim Ecclesia Deus
apertē testatus est, se, non tantum adultor-
um, sed etiam infantium Deum esse: Ita
& Christus Dominus in sua nunc Eccle-
sia infantes nostros sibi placere, atq; ad se
pertinere testetur. Id quod & alijs mul-
tis locis, & imprimis apud Marcum ex-
presse legimus cap. 10. ad hunc modum.

Math. 23
Ephe. 2

Et attulerunt ad eum infantes, vt
illos capefferet. Discipuli verò obiur-
gabant ipsos infantium gestatores. Id
porrò cum vidisset Iesus indignē tulit:
& ait ad discipulos. Sinite infantes
venire ad me, & ne prohibete illos: ta-
lium est enim regnū Dei. Amen di-
co vobis, quicumq; non acceperit Re-
gnū Dei, quemadmodū infans, haud
quaquam ingreditur illud. Et cum illos
in vinas accepisset, positis super eos
manibus benedixit illis.

Ex Christi Domini & verbis hisce et
exemplo perspicuū est, infantes ei gratos

M 2 atq;

132 atq̄ acceptos esse in sua Ecclesia. Et proinde
de illos cum ad fœdus ipsū Dei nobiscum,
tum etiam ad signa ipsius à Christo insti-
tuta proculdubio pertinere. Cum igitur
Christus Dominus in sua Ecclesia Baptis-
mum instituerit, vt esset signum atq̄ ob-
signaculum diuini propter se fœderis no-
biscum: quatenus sanè eos omnes (ad quos
ius alioqui ac ministerium Euangelij ipsi
us quoquo modo pertinet) in nomen Pa-
tris & Filij & Spiritus sancti baptizari
iubet: Equidè perspicuum est infantes no-
stros ad Baptismum per Ecclesiam offerri
cū publica eius gratulatione, & ab illius
Ministris baptizari etiam oportere. Vt er-
go Baptismū istorum infantium rite &
cum fructu (iuxta Christi Domini insti-
tutionē) peragamus, nomen Domini sup-
plices inuocemus, vt hosce infantes, nōsq̄
pariter omnes in Diuino fœdere suo con-
stabiliat atq̄ obsignet: ad hunc modum.

Precatio circa Baptismi admini-
strationem.

Omnipotens

OMNIPOTENS æter 133
ne Deus, misericors Pater,
qui nos per vnigenitum fi-
lium tuum Dominum no-
strum Iesum Christum docuisti, vt te
in omnibus nostris actionibus inuo-
cemus: & pollicitus, te nos per ipsi⁹
nomen precantes semper auditurum *Ioan. 4.*
esse. Respice quæsumus super hanc fa-
milix tuæ congregationem, quæ Ba-
ptismi huius ministeriũ à filio tuo in-
stitutum intuetur: & super hoc semẽ
nostrum, quod in medio Ecclesiæ no-
stræ cœtu tibi offertur. Cuius alioqui *Gen. 17.*
te Deum esse tu ipsemet testatus es, et *Marc. 10.*
filius tuus amplexu illud suo, suãq; be-
nedictione dignatus est. Velisq; nos v-
nã cum nostro semine per Spiritũ san-
ctum tuũ ita gubernare, vt in vera ac
salutari tui et nostri cognitione indi-
es magis ac magis promouere possi-
mus. Vt omnes intelligant, te verẽ esse
nostrum pariter ac seminis nostri De-
um, nõsq; vicissim vnã cum nostro se-
mine esse populum tuum in Christo
Iesu dilecto tuo filio: cum quo ac san-
cto tuo Spiritu viuis & regnas Deus
M 3 trinus

234 trinus & vnus, benedictus in sæcula,
Amen.

Finita hac precatione conuertit orationem suam Ecclesiastes ad eos, qui infantes ad Baptismum, vnum pluresue offerunt. Iubetq; vt ad infra scriptas interrogationes vnà cū infantium patribus (si adsint) coram tota Ecclesia respondeant, tanq; publici testes, & veluti manus quoddam totius Ecclesiæ, in offerendis illius infantibus ad Baptismum: in hunc modum.

Audiuistis fratres, Baptismi laueri esse institutum à Christo Domino in sua Ecclesia ob signaculum diuini fœderis nobiscum, à quo arceri neq; debeat neq; possint infantes nostri, quos in illo comprehesos esse constat: nisi si & Ecclesia tota neglectæ Dominicæ institutionis, & Ministri illius non satis fideliter administrati sui ministerij accusari velint. Cum igitur vos totius Ecclesiæ huius nomine infantes istos (si plures infantes offerantur) ad Baptismum adferatis, ego pro fide mei ministerij à vobis postulo, vt mihi in cōspectu totius Ecclesiæ tanq; testes publici ipsius testificemini.

I. An

I. An infātes isti quos offertis, sint 135
etiam semen nostræ huius Ecclesiæ:
vt per nostrum ministerium hic legi
timè baptizētur? Respondent. *Etiam.*

II. Agnoscitis ne etiam doctrinam
nostram, quam de Baptismo & eius
mysteriis audistis, veram esse? Et quòd
nostri infantes natura quidem sua (vt
& nos omnes) iræ ac mortis filij, iam Eph. 2.
tamen diuino nobiscū fœderi (pro-
pter Christū) inclusi instituto à Chri-
sto & ipsi acceptationis iustitiæq;
sue sigillo (Baptismo inq̄) debeant om-
nino obsignari? Respondent. *Etiam.*

III. Postremò agnoscitisne esse id ve-
stri, & totius simul Ecclesiæ debiti at-
q; officij: imprimis autem vos Patres
(*si Patres ipsi presentes adsint*) vnà cum
vestris vxoribus infantium istorum
matribus, vt oblati infantes isti (vbi a-
dolescere cœperint) in vera Dei no-
titia, & religione instituantur?

Respondent: *Etiam.*

*Absolutis hisce interrogationibus &
responsionibus, Ecclesiastes de infantium
(si plures sint) nominibus inquit, ac de-
mum illos ordine suo proferri ad Baptis-*

136 *mum iubet: singulosq; illorū nomine suo
compellans, aqua pura in fronte tingit,
coram tota Ecclesia: dicens,*

Ego te Baptizo .N. in nomen Dei
Patris, & Filij & Spiritus sancti . De-
us Pater Domini nostri Iesu Christi
obsignet te, & nos pariter omnes, in
dono nostræ omnium (in Christo)
regenerationis & iustitiæ, per Spiritū
sanctum suum ad vitam æternam: A-
men.

*Postea iuuuat Ecclesiastes ad grati-
arum actionem totam Ecclesiam: qua in
genua procūbente precatur in hunc mo-
dum.*

Gratiarum actio post Baptif-
mum administratum.

AGIMVS tibi gratias oīpo-
tēs Pater, per Iesum Chri-
stum filium tuum, quòd
nos vnà cum nostro semi-
ne à morte æterna liberatos ad vitam
rursus æternam Baptifmi testimonio
reduxeris, per gratuitam nostri omni-
um in sanguine Filij tui vnigeniti ex-
piationē

piationē. Teq; supplices oramus per 137
eundē ipsum tuū filiū, vt hos infan-
tes nostros (*si sint plures*) qui tui pro-
culdubio sunt, Baptismi huius testi-
monio, Spiritu etiā sancto tuo guber-
nare deinceps, donisq; illius salutari-
bus (vbi adoleuerint) ita ornare digne-
ris. Vt tuam hanc erga se & nos pari-
ter omnes verē æternā benignitatē ac
misericordiam olim probē agnoscāt :
inq; omni demum sanctitate & iusti-
tia viuant, sub Rege ac Pontifice no-
stro omnium Christo Iesu, qui tecum
& cum sancto tuo Spiritu est verus, v-
nus, atq; æternus Deus, laudand⁹ in
sæcula. Amen.

*Finita hac gratiarum actione admone-
tur paucis Ecclesia, vt infantes suos ad
Baptismū offerat, non ex vulgari vlla cō-
suetudine, aut superstitione: sed ex fide
eius promissionis, quæ non tantū adul-
tos, sed ipsorum semen etiam in Ecclesia
Diuino nobiscū fœderis inclusum esse, atq;
ad plenitudinem mysticj corporis Christi
pertinere testatur. Ita enim summā quisq;
in Ecclesia consolationē ex infantū suo-
rum Baptismo accipiet & ad omnia forti
animo*

138 animo tolerāda excitabitur, quacūq; vel
in se, vel in suos infantes à Domino im-
mitti videbit.

Atq; ita demū canitur Psalmus ab Ec-
clesia: & eo decantato, dimittitur Ecclesi-
a cum benedictione & pauperum cōmen-
datione: quēadmodū circa conciones Do-
minicis diebus haberi solitas suprā scri-
ptum habetur,

Ritus Cœnæ Dominicæ in Ec-
clesia peregrinorū Lōdinj.

COE NÆ Dominicæ vsus
summo olim studio summaq;
religione sub Apostolis obser-
uatū esse, facile ē scripturis ap-
paret. Siquidē Paulinæ illa apud Corin-
thios *κοινωνία* abundē testatur, q̄ pu-
ram voluerit esse Paulus Cœnæ Domini-
cæ administrationem. Et q̄ frequēs tum
fuerit Cœnæ Dominicæ vsus, id sanē ex
actis Apostolicis non obscure colligi po-
test. Cæterū post ipsa mox Apostolorū
tempora ita ubiq; refrixit studium ac cu-
ra veræ religionis, vt neq; ritus vllus ob-
seruata per Apostolos Cœnæ Dominicæ,
nobis

nobis sit plenè proditus vsq̄, quod equidè 139
sciri possit: Et vsus ipse Cœnæ abierit non
multò post in grauissimam superstitionè.
Vnde demum & varij Cœnæ ritus inuecti
sunt, haud ita multum theatricis specta-
culis absimiles: & vsus illius rarior esse
cepit. Postea adficta est propitiatoriae in
Cœna oblationis imaginatio, quæ cõsiste-
re nõ potuit, nisi realis etiã (iuxta substã-
tiam ipsam) corporis & sanguinis Chri-
sti naturalis præsentiã in Cœnæ elemen-
tis statueretur. Quæ cõstituta cessare hic
adhuc noluit Satã, donec nouũ nobis ido-
lũ neq̄ vnq̄ ãtea (etiã inter omniũ maxi-
mè barbaras gentes) auditũ, in Cœnæ ele-
mentis obtruserit, per Papiisticam tran-
substantiationem. Atq̄, ita sanè non mo-
dò sublatus est frequens ac legitimus Cœ-
næ vsus, reseruata solis nescio quibus Sa-
crificis elementorum Cœnæ & consecrati-
one simul et oblatione: sed & cõtactus il-
lorum conuiuij Cœnæ (execrabili plebj sci-
licet) magno supercilio interdicitus est: cõ-
mutatusq̄, ad extremũ Cœnæ vsus est ido-
lolatrica elementorum illius adoratiõne.

In ea porrò Cœnæ Dominicæ profana
tione, cũ vtrinq̄ offendicula videremus,
huc

140 siue nimirū frequentem, siue etiam paulō
rariore Cœnæ vsū in nostra Ecclesia in-
stituissemus: mediā nobis uīā hīc sequen-
dā esse putauimus, quā nostrā nūc alio-
qui Ecclesiæ cōmodissima esse videbatur.
Nēpe vt per singulos mēses in nostra Ec-
clesia (alternis inter Germanos & Gal-
los vicibus) Cœna Domini administretur
Sic vt si in tēplo Germanorū Cœna Do-
mini peragatur prima Dominica Ianua-
rii, prima rursus Dominica february in tē-
plo Gallorū habeatur. Neq; verò hac ta-
li ordinatione ereptā volumus Ecclesia
suā libertatem, quò minus utrobiz, & in
Germanorū & in Gallorū Ecclesia (quo-
ties ex vsu sit Ecclesiæ) alijs quoq; tempo-
ribus Cœna Domini instituat. Omnia
enim nostra sunt. Sabbatūq; ipsum pro-
pter hominē institutū est, non homo pro-
pter Sabbatum.

1. Corin. 3.
Marc. 2.

Adhac Cœnā Domini publicè potissi-
mum in totius Ecclesiæ cœtu administra-
mus, & quòd id Paulus ita obseruari a-
pud Corinthios voluerit: & quòd priua-
to Cœnæ vsu (ne dicam abusu) publicum
illius vsū ab Apostolis obseruatum, nō
modò obscuratum, sed penè abolitum, ade-
oq;

69 & profanatum esse videamus.

243

Præterea nõ quoslibet temerè ad Cœnã Dominicam admittimus: sed eos tantũ, qui ædita publicè fidej suæ confessione, Disciplinæ sese etiã Ecclesiasticæ vltro ac sponte subiecerunt. Sũntq; testati, se cum nemine vllã omnino simultatẽ, aut controuersiam habere. Qua de re plura circa præparationẽ ad Cœnã Dominicã dicentur.

Postremò id dedimus operã, vt ad puritatem Apostolicam & Christi Domini exemplum in Cœnæ suæ administratione q̄ proximè accederemus. Quod equidẽ nostrj esse officij putauimus, cum id nobis præsertim Regio diplomate permissũ esset. Omisimus igitur omnes Papisticas reliquias, omnẽq; theatricũ apparatus: & quantã simplicitatẽ potuimus, Cœnã Dñicã adhibuimus in ceremonia ipsius. Mensa in conspectu totius Ecclesiæ posita habetur panno lineo tecta. Huc accũbũt & Ministri et conuiuia Cœnæ per suas vices omnes: atq; accumbentes mensæ, è Ministrij accũbentis manibus Cœnã Domini sumunt: quemadmodum a Christo factum videmus.

Neg; verò ideo alias Ecclesias restitit

142 tas aut contemnimus quoquo modo, aut
vllis nostris præiudicijs grauatas volu-
mus, quòd in eis & plures, & nò nibil di-
uersæ ceremoniæ circa Cœnæ Dominicæ
vsum habeantur. Imò verò cū Augusti-
no indignū esse statuimus, vt propter ea,
quæ nos Deo neq; digniores, neq; indigni-
ores possunt facere, alij alios vel contem-
namus, vel iudicemus. Sed suam Eccle-
sijs hac in parte libertatem permittimus,
et nostrā nobis etiam permitti optamus:
cum sit nobis præsertim concessa publica
Magistratus autoritate. Et oramus, vt
nos inuicē in Christiana charitate & tole-
rantia perferamus. Ne tamen aliquid te-
merè hic egisse videamur, reddemus eorū
rationē paucis, quibus nonnullj fortè of-
fendj vtcunq; posse videntur.

Vestes dubiū mysticas ne magis, an ve-
rò Magicas (vt in Papisimo quidem habē-
tur) cereos item ac nolas Cœnæ Dominicæ
non adhibemus. Neq; hic multis nobis o-
pus esse putamus, ad approbandam consi-
lij nostrj rationē. Non dubitamus enim
satis constare pijs omnibus, hæc nihil fa-
cere ad Christi institutionem: facere autē
non parum ad alendā in multis adhuc su-
perstitionē

perstitutionem: quã tolli omnino præstaret 143
si id vlllo modo fieri posset.

Altaria verò mensis non nos primi cõ
mutauimus: tametsi nullam oïno culpã
deprecaremur, etiãsi primi hîc fuissetus.
Sed nos repurgatum prorsus omni Papis
mo templum nostrum à Regia Maiesta-
te accepimus: quo sanè nomine Domino
Deo nostro imprimis, deinde verò Regiæ
etiam Maiestati ingentes gratias habe-
mus. Sublatis igitur altaribus mensam
substituimus: quòd & Cœnæ peragendæ cõ-
uenientior esset, & quòd à Paulo Cœnam
Domini mensæ titulo ornari videremus.

Præterea confessum publicum genufle-
xioni ac stationi, deniq; et ambulationi in
Cœnæ vsu anteposuimus, eiusq; rei nobis
multas causas, easq; non leues habuisse vi-
demur. Lõgum autè fuerit commemorare
omnes: neq; id nostri nũc instituti esse vi-
detur. Sed tamẽ aliquot recensebimus, ne
id temerè fecisse existimemur. Hoc inte-
rim adiecto, quòd nos confessum publicũ
nõ ita perpetuum in Cœnæ vsu habemus,
quin (dum preces fundũtur ad Dominũ)
in genua procumbamus: sed in ipsa actio-
ne mystica, in instituta (inq;) à Christo
Domino

144 Domino panis & poculi distributione & participatione mensæ accubimus, quicumq; illj participamus. Idq; eas potissimum ob causas.

Ro. 14. 15.

1. Cor. 14.

2. Cor. 10.

12. 13.

Math. 26.

Marci. 16.

Luc. 22.

Ioan. 13.

Primum in confesso est omnibus Ecclesiae Ministris, id potissimum in ipsorum ministerio sequendum esse, quod certo constat magis facere ad Ecclesiae aedificationem. Neq; dubium est, ea ad veram Ecclesiae aedificationem magis multo facere, quorum fontes in verbo Dei palam conspicuntur: quae rationis duntaxat nostrae iudicio (extra verbum Dei) speciosa esse videntur. Cum igitur negari non possit, confesum seu accubitum in Cena actione ipsa manifestos fontes suos habere in Christi Domini exemplo, & Apostolorum observatione, scripturae testimonio: qui fontes alioqui neq; in statione, neq; in genuflexione, neq; etiam in ambulatione demonstrari possunt. Sanè quatenus Ministrj Ecclesiae officium suum in suo ministerio prestare volunt, perspicuum est illos (si id eis villo modo liceat) confesum potius seu accubitum in Cena Dominicae actione retinere debere: quae aut stationem, aut genuflexionem, aut ambulationem. Et proinde erat
etiame

etiam debiti officijq; nostrj (post permissa
nobis præsertim Regia autoritate nostrâ
libertatem) confessum potius in nostris Ec-
clesijs in Cœnæ vsu retinere, q̄ aut statio-
nem, aut genuflexionem, aut ambulatio-
nem.

Deinde id quoq; extra omnem contro-
uersiam positum esse constat, magis mul-
tò christianum esse, vt Christum Domi-
num nihil omnino vanè atq; otiose vel e-
gisse, vel docuisse putemus in Cœnæ suæ
institutione. Et proinde nihil quoq; eorū,
quæ ille tum aut egit aut docuit, immutā-
dum quoquo modo esse, q̄ si ipsum vanè
atq; otiose egisse docuisseue aliquid, & pro-
inde id nobis pro nostro arbitrio mutan-
dum esse dicamus. Cumq; satis constet ex
historica Euāgelistarū narratione, Chri-
stum Dominum exemplo nobis suo con-
fessum seu accubitum in Cœnæ suæ actio-
ne commendasse. Certè quatenus nos eum
ipsum confessum neq; vanè, neq; otiose à
Christo Domino in Cœnæ suæ obseruatū
esse credimus, hætenus illum nobis (quo-
ad eius fieri queat) retinendum potius, q̄
reijciendū esse intelligemus. Aut certè re-

ipsa testabimur (quidquid hic omnino
N prætenda-

146 tendamus) confessum illum vanè atq; otiose à Christo Domino obseruatum fuisse: si illum pro nostro arbitrio, sine necessitate vlla tolli, aut quoquo modo permutari posse statuamus. Imò verò cum in typica illa agni olim Paschalis cœna existimandum non est, vllam omnino actionē obseruatam fuisse, quæ nõ suũ aliquod, & quidem minimè contemnendum mysterium haberet. Equidẽ sine Christi Domini indignitate facere non possumus, vt ea quæ ipse in sua cum Apostolis suis cœna (noui testamēti sui ob signaculo) obseruauit: aut suis mysterijs, & quidem multo sublimioribus carere: aut si non careant, abijci à nobis posse arbitremur. Et quemadmodũ cogitandum non est, vanum atq; otiosum fuisse olim, in cœna Paschalis apud Iudæos obseruatione lumbis accinētis, baculisq; in manus sumptis, agnum typicum edere. Nimirum hæc testabantur & designabant, magnum adhuc populo iter reliquũ fuisse: priusq; typicã suã promissionis terram oculis suis conspēcturi essent. Admonebatq; præterea illum populum, vt ad emetiendum iter illud accinctus semp expeditusq; esset, siquidem eò peruenire vellet

Exod. 13.

let. Ita & nunc alienum id à nobis ma- 147
ximè esse oportet, vt obseruatum à Chri-
sto Domino, cuiusq; demum etiam Apосто-
lis confessum in Cæna noui testamenti i-
psius, vanū, otiosum, omniq; mysterio va-
cuum esse imaginemur. Sed est potius no-
bis summa religione obseruandum, longè
præstantissimum illud, pleni. m. q. summæ
consolationis mysterium, nostræ iam qui-
etis in Christo, ipsiusmet Christi Domi-
ni verbis nobis commendatum. Nepe nō
esse nobis amplius cum Iudæis quærendā
alibj in terris aliam vllā promissionis ter-
ram. Sed nos iam p̄ Christum Dominum
verum nostrū Iosue (mortis suæ merito)
in vera promissionis terra (salute videli-
cet nostræ æterna) collocatos, residere iam
prorsusq; quiescere debere. Intuentes per-
petuò meritum mortis & resurrectionis
Christi, ac donatam nobis gratuito saluta-
rem illius communionem, cuius equidenz
vim ac dignitatem publicus noster in Cæ-
næ Dominicæ vsu confessus simbolo no-
bis suo adumbrat, attestatur, & commen-
dat: quatenus sanè Cœnam Domini, no-
stræ cum Christo communionis, & prom-
de nostræ quoq; in illo quietis certum ac
N 2 saluta-

148 salutare obſignaculum eſſe (iuxta eius inſtitutionē) non dubitamus. Id verò ſi qui ſecum animo Chriſtiano perpendere vo- lent, facile intelligent, nos in obſervando circa Cœnæ uſum conſeſſu publico in no- ſtris Eccleſiis, iuſtam ſatis noſtri conſilij rationem ſequutos eſſe: facta nobis præſer- tim poteſtate, ut Chriſti Domini doctri- nam hic atque Apoſtolorum obſervatio- nem ſequeremur.

Præterea ipſæ etiam Cœnæ ac menſæ Dominicæ voces Paulo alioqui Apoſto- lo familiares, conſeſſum potius, q̄ aut ſta- tionem, genuflexionem, aut ambulationē requirere videntur. Nemo enim hac ſini cœnam aut conuiuium uſq̄ inſtituit.

Neq̄ item conuiuias ita excipit quiſq̄, ut qui conuiuiis ſunt adhibēdi, aut ſtare, aut ambulare, aut genu ſectentes con- iuari debeant. Sed accumbere conſidere ūe iubentur conuiuæ omnes: ut cōpoſitis ad quietem & corporibus & animis pa- riter omnes epulentur. Miniſtrorum eſt non conuiuarum menſis adſtare: aut cir- cum illas ambulare. Et genuflexio ad al- taris adhuc miniſterium potius, q̄ ad cœ- næ apparatus videtur pertinere. Vbi dñi
victimas

victimæ pro populo offerebantur, vota 149
quoq; flexis genibus fiebant, vt oblatio ac
septaretur. At verò nullum amplius in
terris altare nouit Christi Ecclesia. Estq;
longè alia mensarum ac conuiuiorum (vt
est dictum) & proinde Cœna quoq; Domi-
nicæ q̄ altaris ratio. Quam sanè sequen- 1. Cor. 5.
tus Paulus epulari nos iubet vt conui-
uas, eò quòd verus iam demum Agnus no-
ster ille Paschalis Christus Dominus fit
pro nobis oblatus: atq; in cibum animarū
nostrarum (Cœnæ suæ testimonio) propo-
fitus, vt illo ad vitam æternam (per fidē)
pascamur: quemadmodum Christus ipse-
met apud Ioannem docet. Et vanum id
præterea etiam videri non debet, quòd
Christus Dominus regni nobis cœlestis 1. Luc. 12. 13.
sui fœlicitatem, sub conuiuij imagine qua 22.
dam, cum alibi, tum verò etiam in Cœna
sua adumbrare se nobis voluisse testatur.
Quemadmodū enim in Cœna sua Apосто-
lis ad mensam accumbentibus panem ac
poculum Cœnæ administrauit: ita illis o-
lim etiam, nobisq; sub eorum nomine o-
mnibus, accūbentibus, edentibus, ac bibē-
tibus in cœlesti sua mensa ministraturū
se esse pollicetur. Vt cœnam ipsius hic ve-

150 luti typum quendam ab ipso institutum
esse intelligamus cœlestis nostræ olim glo-
riæ, adumbrata nobis sub cœnæ cuius-
dam imagine: in quo nobis cum Abraha-
mo, Isaaco, & Iacobo pariter accumbenti-
bus atq; epulâibus ministraturum se es-
se testatur. Quam sanè fœlicitatis nostræ
æternæ in cœlesti olim gloriâ imaginè (cœ-
niuiâ confessus symbolo nobis ab ipso-
met Christo Domino ad indicibilem pio-
rum omnium cōsolationem commendatâ)
obliterare in Ecclesia velle, sublatò (dū re-
tineri potest) illius symbolo: equidè haud
scio, an id quisq; gloriæ Christi & fœlici-
tatis æternæ illi studiosus, in animū su-
um inducere possit.

Postremò verò, non tantùm nobis cō-
mēdatur confessus noster in Cœnæ Domi-
nicæ vsu exemplo Christi Domini, myste-
riq; sui, quietis (in q̄) nostræ hic in Christo
designatione: aut futuræ olim nostræ in
regno Dei gloriæ, typica quadam per cœ-
niuialem accubitum adumbratione: sed
præcipi nobis etiam propemodum manda-
to illo Dominico videtur. Hoc facite.
Neq; enim negari potest, hoc mandato cō-
prehendi id totum, quod Christus Domi-

us tum & docuit, & fecit. Cumq; extra 151
omne controuersiam sit, Christum accu-
bitibus suis Apostolis Cœnam suam in-
stituisse: negari sanè etiam nò potest, ac-
cubitum illum seu confesum partem fu-
isse oïno actionis, in ipsa Cœna instituti-
one: & proinde à mandato illo (Hoc faci-
te) excludi haquaq; posse.

Prætexuntur hic quidem multa ad e-
leuandam mandati huius hac in parte au-
toritatem (vt est semper valde ingeni-
osa in Diuinis mandatis eleuãdis nostra
ratio) sed non suo loco dicuntur illa o-
mnia. Commemorabimus tantùm hic præ-
cipua quædam, atq; eadem paucis etiã re-
fellemus. Prætexitur primùm oïum cibo-
rum Paschalis Cœnæ olim apparatus: pe-
dum lotio: temporis item vespertini, &
loci (cœnaculi inq; Hierosolymitani) obser-
uatio: et ignorata alioqui accubitus illi-
us forma, qua Christus Dominus cū Apo-
stolis suis sit vsus in Cœnæ suæ instituti-
one. Hæc nobis oïa renocanda esse ad Cœ-
næ vsus contendunt quidam, si manda-
tum Christi illud (Hoc facite) ad confes-
sum in Cœna retinendũ vrgerè velimus.
Ad hæc igitur respondemus. Primũ quòd

152 ad ciborū Paschaliū apparatus, & pedum lotionē attinet. Paulus ita nobis Cœnam Domini certis suis finibus circūscribit, vt neq; cibos Paschales, neq; pedū lotionem ad Cœnæ institutionem quidq; oīno pertinere videamus. Orditur enim illam à pane p̄ Christū Dominū in manus sumpto. Et finē illius facit in eius ipsius panis ac poculi Cœnæ à Domino sumpti mystica participatione. Aut igitur Paulo Cœnam finibus suis circūscribenti credimus: & tū sanè fateri cogemur, hæc nō suo loco ab istis vrgeri. Aut certè nos Paulo Apostolo non credere ostendemus, si cōtra ipsius narrationem vel cibos Paschales vel pedum lotionem in parte Cœnæ Dominicæ ponere velimus. Ne quid hīc de Euangelistarum narratione dicamus, ex qua sanè colligi potest, & Cœnā Paschalem, & pedum lotionē, diuersam sanè prorsus separatam actionē fuisse. Et vtrāq; etiā priorem fuisse ipsa Cœnæ institutione: etiamsi Cyprianus aliter sensisse videatur.

Deinde multò minus in loco vrgetur adhuc temporis vespertini & loci obseruatio. Neq; enim rectè tempus aut locus

153
confessui opponitur in cœnæ usu: cum & tempus & locus nō sint actio ipsa, vt sub verbis mandati illius (Hoc facite) cōprehendj possint: quemadmodum confessum ipsum cōprehendj omnino, adeoq; & partem ipsam esse obseruatā à Domino mystica suæ actionis negari non potest. Est q; in confesso, omnia temporum, locorum, personarum discrimina, luce Euāgelij dispulsa iam prorsusq; abrogata esse. Quam equidem abrogationem (quod ad tempus potissimum attinet) diserie nobis com- monstrat Paulus in ipsa Cœnæ instituti- one, dum ait: Hoc facite quoties bibe- ritis. &c. Neq; temporis igitur, neq; loci itē mutatione violatur Cœnæ institutio: quemadmodum sanè confesso sublato violari videtur. Quem Symbolicā alioqui actionem esse, & Christi imprimis exem- plo, & Apostolica etiam obseruatione, et mysterij præterea excellentia insigniter cōmendatum: deniq; & mandato Christi Domini illo (Hoc facite) imperatū no- bis esse videmus. Postremò omnium sanè minimè in loco vrgetur ignorata cōfessus seu accubitus Christi cū Apostolis forma, in prima illa Cœnæ institutione.

Quis

154 *Quis enim nos doceat, ad quem modum
peracta sit tum prima illa etiam vel po-
culi propinatio, vel panis ipsa fractio ac
distributio? An verò propterea quòd hæc
ignoremus, Cœnæ vsus nobis intermittē-
dus erit? Equidem certò doceri nō potest,
qua materia aut forma fuerit poculum
illud, quod Christus Dominus in Cœna su-
a propinabat. Neq; item primus ne ipse,
an verò postremus biberit. Multò minus
autem de pane doceri potest, quonā modo
fractus sit: cultellone, an manibus tantū.
Quo item modo in cibū oblatu: collectus
ne per frusta in discum, vbi iam fractus
esset, vt suum quisq; sibi frustulum sume-
ret: an verò cultello aut fuscinula infi-
xus: aut nudis manibus in manus sigil-
latim vnicuiq; porrectus. Hæc sanè certò
doceri omnia non possunt, & tamen non
ideo tollimus in Cœna siue poculi propi-
nationem, siue panis fractionem, distribu-
tionem, & participationem. Quæ sanè tol-
li omnia oporteret, si confessus sit tollen-
dus propter ignoratam formam ipsius.
At verò Paulus quemadmodum neq; in
poculi propinandi, neq; in panis frangē-
di distribuendiq; forma à Christo Domi-*

no obseruata ita anxius erat, vt propte- 155
rea quòd illam non noffet, à Cœnæ sibi v-
su abstinendum esse putaret: sed vulgari
istorum omnium forma contentus Cœnâ
nihilominus à Corinthijs obseruari volu-
it. Ita & de primi illius Christi cum Apo-
stolis accubitus forma nihil sollicitus satis
habuit, receptum vulgo confessum pu-
blicum in Cœnæ vsu retinuisse. Porro
neq; Tertullianus, neq; Chrysostomus, neq;
Augustinus mutati vsq; confessus vulga-
ris in Cœnæ vsu, siue apud Græcos, siue a-
pud Latinos meminerunt: sed receptum
vbiq; confessus modû in Cœnæ Domini-
cæ vsu ad sua vsq; tempora obseruatum
esse testatur. Et res ipsa loquitur hæc præ-
texi, non tam vt forma illa obseruati à
Christo Domino confessus commendetur
ac in Cœnæ vsu reuocetur: quàm potius,
vt peccatû sublato à Cœnæ confessus pu-
blici vtcunq; excusetur.

Non obstant igitur prædictæ obiectio-
nes omnes, quò minus illis posthabitis con-
fessus publicus in Cœnæ Dñicæ actione
(dû fieri potest) obseruetur. Primû pro-
pter Christi & Apostolorum exemplum,
quod sanè imitari præstat quàm abrogare.

Dein-

156 Deinde propter plenū summæ consolationis mysteriū, partæ iā nobis pacis & quietis nostræ in Christo p mortē ipsius. Præterea ppter typū cœlestis nostræ olim gloriæ, conuiuiali hîc accubitu adumbratæ. Postremò propter mandatum illud Christi Domini (Hoc facite) à quo confessus alioqui seu accubitus (dū retineri potest) excludi omnino non debet.

Sed non ideo tamē Ecclesias eas omnes violatæ Diuinæ institutionis accusamus, vt antea quoq, diximus, quæ in Cœnæ Dominicæ vsu confessum adhuc publicū nō obseruant. Aliud est enim illum sine vlla necessitate sustulisse: aliud verò per alios sublatum, restituere adhuc non posse sine magna Ecclesiarū perturbatione. Fitemur filium hominis esse Dominum etiā ipsius sabbati. Et cū Augustino nō putamus scindēdas esse Ecclesias ppter ea, quæ nos ex se neq, digniores neq, indigniores corā Deo facere possūt. Sed officiū fidelium in Ecclesia Ministrorū esse dicimus, vt Diuinas omnes institutiones, pro summa virili sua (iuxta fidem sui ministerij) ad puritatem illam primæuā doctrinæ & obseruationis Apostolicæ reducere semper per
omnibus

Marc. 2.

omnem occasionem conētur. Quod ipsum 157
equidē nos etiam nobis in confessu Cœnæ
Dominicæ restituendū sequendū esse ex-
istimauimus: præsertim cum illum Chri-
sti Domini exemplo, Apostolicâq; obser-
uatione: mysterij item excellentia, & typi-
ca cœlestis nostræ olim gloriæ adumbra-
tione: deniq; & mandato ipso Dominico
non temerè proculdubio commendatū es-
se, & proinde etiam ad Ecclesiæ ædificati-
onem plurimū facere videremus. Et qui-
dem cum nobis eius rej potestas Regia au-
toritate facta esset.

Hæc verò ita de restituto hic p nos in
nostris Ecclesiis Cœnæ Dominicæ confes-
su suo publico cōmemorare voluimus, vt
consilij hac in pte nostrj rationem pijs o-
mnibus redderemus. Multa autē omisi-
mus, quæ ad eam rem adferri adhuc pote-
rant: quòd his satis factū pijs omnibus fo-
re non dubitemus. Iam ergo ad eam, quã
obseruamus, præparationem ad Cœnã Do-
mini veniamus.

De Præparatione ad Cœnam
Domini.

PRIVSQVAM Cœna Domini sit instituenda, quintodecimo antea die id toti Ecclesie denunciatur: & dies designatur, quo administrari debeat. Moneturq; tota Ecclesia, ne quisq; se à Cœnæ usu subducatur, nisi aut per valetudinem, aut p̄ coactam alioqui necessitatem aliquam impediatur. Ut enim nihil merito ab homine quouis ægroto prætexi potest, quò minus morbo suo remedia adhibeat, quoties & medicus & remedia præsto habentur: nisi si suam quis valetudinem studio negligere velit. Ita cū Cœnæ Dominicæ usus præstantissimum sit diffidentie nostræ remedium, ex Christi Domini institutione: nõsque sine exceptione omnes sub diffidentiam natura nostra ita conclusi sumus, ut illius nomine aliud esse non possimus (quod in nobis est) q̄ ira & mortis filij (qui equidem est exitialis morbus nostrum omnium) nemo nostrum profectò subducere sese à Cœnæ Dominicæ usu potest (præterq; si aut per morbum aut p̄ coactam similem aliquam necessitatem impediatur) nisi si suam quisq; salutem, eiusq; autorem Christum Dominum negligere omni-

omnino velit.

159

Monetur item Ecclesia, vt quisq, se diligenter (iuxta Pauli doctrinam) probet: 1. Cor, 11.
qua sane in re summa ferè omnis nostra ad Cænam Dominicam præparationis cõsistit. Probationem porrò nostri constare potissimum, diligenti nostri ipsorum exploratione. Nũ veram Dej & nostrj pariter cognitionẽ nos habere intra nos ipsos sentiamus. Quòdq, ad Dei primũ cognitionẽ attinet, explorare nos ipsos debemus. Nũ in corde nostro eũ affectũ sentiamus vt statuamus, Deũ esse simul & Dñm nostrũ, qui mädatorũ in nobis suorũ obedientiam, pro dominatus in nos suj iure, omnino requirat. Esse & iudicem iustissimum, qui nostram rebellionem iusto suo iudicio puniat. Et esse seruatorem, qui nostram omnium infirmitatem nobis imputare nolit, pro gratuita eaq, indicibilj suam misericordia: sed eius culpam in filiũ suũ vnigenitum translata, nobis gratuito condonet: atq, in suam nobis gratiam acceptatis propter eundem ipsum suum filium, vitam quoque æternam ac cælestẽ gloriam donet. Hæc sanè simul omnia de Deo nobis obseruãda sunt circa nostri in
vera.

Ioan. 3.

Ephc. 2.

Esa. 25.

Coloss. 3.

Rom. 3.

1. Ioan. 2.

160 vera eius cognitione explorationē. Neq;
 sunt ab inuicem hac separāda quoquo mo
 do, nisi nos fallere hac in parte ipsimet ve
 limus. Sic enim nō profuit Sauli regi, De
 um vt iudicem ac seruatore[m] suum agno
 uisse, dum illum Dominum suum esse non
 verē agnouit. Hoc est, Dum mādati Di
 uini transgressionem pro peccato agnosce
 re noluit, sed peccasse se in ipsa mandati
 transgressionē negauit: perinde atq; si mā
 datum à Deo quidem, sed non vt à Domi
 no (cui omnem deberet obedientiam) acce
 pisset. Sic neq; Hæna profuit, Deū vt Do
 minum ac seruatore[m] agnouisse, dum &
 in transgressionē mandati Diuini peccati
 culpam agnoscit, & de venia non despe
 rat, præposterè à serpente insidiatore de Dei
 benignitate persuasa. Posteaq; enim dubi
 tat de puniēda iuxta decretum Dei sua
 inobediētia: simul Deum iustum quoque
 iudicem esse non agnoscit. Experiturq; de
 mum non suo tantum, sed nostrum etiam
 omnium malo, Deum verē iustum iudi
 cem esse, quod initio in corde suo certò sta
 tuere nolebat. Sic rursus etiam non pro
 fuit Caino, Deum vt Dominum ac iudi
 cem agnouisse, posteaq; non simul etiā illū
 seruato

1. Samu. 15

Gen. 3.

Gen. 4.

seruatorē suum esse agnouit. Dñi enim in 161
homicidio suo & peccati culpam agno-
scit, & certum exitium expectat: fatetur
sanē Deum esse verē & Dominū, qui re-
quirat obedientiam: & iudicem qui scele-
ra puniat. Sed dum peccatum ita suum
exaggerat, vt nulla omnino (etiā Deo
ipso ordinata) propitiatrice hostia expia-
ri posse credat: simul iam negat Deū (quē
Dominum ac iudicē esse agnouit) esse præ-
terea etiam & seruatorē. Talibus igitur
exemplis ostendit Minister, hæc nobis de
Deo simul & coniunctim obseruāda sem-
per, neq; abinuicem quoquo modo separā-
da esse circa nostri (in vera ac salutari ipsi-
us cognitione) explorationem.

Quod verò ad nostri ipsorum cognitio-
nem attinet, hæc in tribus etiam præcipu-
is capitibus posita esse videtur. Nēpe vt
sciamus, quidnam in nobis ipsis iā simus.
Quid item simus in Christo per gratuitā
nostri (propter illum) in gratiam Patris
Dei acceptationem. Et quid Deus in no- Ephe. 2.
bis, in vita hac nostra, requirat. Nos vi- Rom. 7.
delicet post primi parentis nostri pecca-
tume sē iā (quod in nobis est) iræ & mor-
tis filios: Satanae & peccati mācipia: qui
O aliud

162 aliud nihil possimus q̄ peccare. Et proinde aliud nihil etiam tota vita nostra pro mereamur, q̄ eternam condemnationem.

Ioan. 1. Sed esse nos rursum (in Christo) filios Dei: per translationem in ipsum, morteq̄ demum sua expiatā omnē infirmitatis nostræ nobis adnatæ condemnationem: et donatā nobis gratuito vicissim, omnis suæ innocentie, iustitiæ, meriti, deniq̄ & gloriæ sitæ salutarem communionem. Requirit autem in nobis fidem, & gratitudinem nostram: ut hoc tantum Dei beneficium amplectamur: nostramq̄ erga illum gratitudinē (pro nostra infirmitate) declaremus. In his (in q̄) posita est præcipuè vera nostri cognitio, in qua nos ipsos explorare diligenter debemus, circa nostram ad Cœnæ Dominicæ usum præparationem. Nempe, num in corde nostro miseriæ & condēnationis nostræ magnitudinē (propter peccata nostra) sentiamus: nobisq̄ ita demū planē diffusi, atq̄ abiecta omni prorsus dignitatis nostræ opinione, opē ac veniam apud thronum gratiæ Dei supplices cum nostrj accusatione imploremus. Rursum, num gustum aliquem acceptationis nostræ in gratiā Dei propter Christū, in cor

de

de nostro ita sentiamus: vt etsi nobis i- 163
psi prorsus diffidere cogamur, in donata
nobis tamē salutarj innocentia, iustitia,
meritj, & gloria Christi communiōe (pa Rom. 5.
cificatae per fidem conscientiaē nostrae te-
stimonio) conquiescamus. Postremò, nū
fides illa, quae nostram conscientiam trā
quillam reddit, sit vera ac salutaris fides:
non autem intra nos ipsos rationis nostrae
iudicio collecta praesumptio. Veræ enim ac
salutaris nostrae fidei autor est nō nostra
ratio, sed Spiritus sanctus: qui corda no-
stra excitat, vt Diuinis promissionibus
acquiescamus, illis nos cōsolemur, illis ni-
tamur, inq; illis nobis (propter Christum
Dominum) placeamus. Idem porrò etiam
Spiritus sanctus accendit corda nostra ad
amorem tam benefici Dei, vt illum, & su-
a amemus omnia, condelectemur legi san-
ctae ipsius, inq; illius obedientiam, toti, o-
mni nostra cura, studio, ac sollicitudine in Rom. 6:
cumbamus, per veteris in nobis nostri ho-
minis mortificationem, & mentis affectu
umq; nostrorum inuouationem. Horū ita
monetur Ecclesia de nostri probatione an
te Caenae vsum quintodecimo die.

Postremò monentur in Ecclesia omnes

Marth. 5.

Rom. 12.

2. Cor. 13.

1. Pet. 3.

Heb. 12.

1. Cor. 10.

Genesis. 6.

vt si quisq̄ omnino similitatē vllam, iur-
giæ, aut dissidia vlla, vllamue omnino
controuersiam habeat, omnes modos ac vi-
as reconciliandi se quærat. Esse enim mā-
datum vt cum omnibus pacē habeamus
quod in nobis est, quatenus id vllō mo-
do fieri potest. Et Cæna Domini est com-
munionis nostræ inuicem omnium ac so-
cietatis cæna, non dissidiorum aut simul-
tatum. Omnesq̄ nos vnum, non diuisum
dissidijs panē: vnum item corpus compa-
ctorum, non autem dissidentium quoquo
modo membrorum esse oportet, quicumq̄
Cænae Dominicæ participamus.

Et quoniam ita est corrupta nostra o-
mnium natura, vt veram nostrī probati-
onem aut non intelligat ferè, aut intelle-
ctam etiam frigidè admodum ac negligē-
ter curet. Præterea vt sint qui illā curēt,
sæpe numero tamē hypocritæ se se bonis i-
ta admisceāt vt faciliè discerni non pos-
sint. Postremò cum rudes quoque ac pror-
sus imperiti rerū Diuinarum homines ad
cœlestia hæc mysteria, sine fide adeoq̄
& sine fronte vlla adcurrant. Nos, ne no-
stra incuria id fieret, vt digni pariter atq̄
indigni, sine discrimine vllō, ad Cænam
Domini

Domini sub nostro ministerio irrumpe- 165
rent, aliã quoq; nobis curam in admittẽdis
ad Cœnæ vsum in nostris Ecclesiis omni-
bus adhibendam esse putauimus: præter e-
as, quas recensuimus admonitiones.

PRIMUM non alios ad Cœnæ v-
sum admittimus (id quod antea quoq; te-
stati sumus) quàm qui publicè coram Ec-
clesia, aut Ministris saltem ac Seniori-
bus fidei suæ confessionem ædiderunt: seq;
vltro ac sponte disciplinæ Ecclesiasti-
cæ subiecerunt.

Deinde eorum ipsorum catalogum de-
nuo semper Ministri Ecclesiæ conficiunt,
quoties Cœna est administranda, aduoca-
tis per vices omnibus: atq; confectus de-
nuo catalogus ille cum prioribus confer-
tur: vt Ecclesiæ incremẽta aut decremen-
ta facillè conspici possint. Et illi præterea
etiam reprehendantur iuxta gradus ad-
monitionum, qui non reddita apud Mi-
nistros ac Seniores causa vlla suæ absen-
tiæ, à Cœnæ vsum sese temerè subducunt.

Sed quia pleriq; etiam reperiuntur qui
ad Cœnæ vsum (spe maioris circa religio-
nem studij) admissi, segniores nihilomi-
nus esse postea videtur, in ediscẽdis præ-

166 cipuis veræ religionis capitibus: eos sanè
(reprehensa ipsorum segnitie ac indili-
gentia) à Cœnæ vsu suspendimus, donec
specimen aliquod studij sui dent, circa re-
ligionem & pietatem.

Et publicè profitemur, nos non aliorū
Germanorū Ministros esse in nostris Ec-
clesijs, nisi qui suæ fidei confessionem adi-
derunt, & sese vltro ac sponte Ecclesia-
stica disciplinae subiecerunt. Horum sa-
nè omnium, nos, & seminis ipsorum Mi-
nistros esse agnoscimus. Ceterum qui se
nostris ad eum modum Ecclesijs adiun-
gere nolunt, eos testamur Deum olim iu-
dicem suum habituros esse: qui suæ alio-
qui Ecclesiae contemptum impunem esse
suo tempore non sinet.

Porrò quoniam & adolescentes trede-
cimum annū superegressos, in nostris Ec-
clesijs, à Cœnæ vsu nō arcemus: quos præ-
sertim in religione (pro ætate) probè instru-
ctos esse constat. Et fit etiā indies, vt plu-
res sese nostris adiungant Ecclesijs, qui
Cœnæ demum Dominicæ nobiscum par-
ticipare velint. Eorū sanè vtrorumq; pe-
culiarem examinationē obseruamus. Ac
de adolescentium quidem talium exami-
natione

natione (priusq̄ ad Cœnam Domini ad- 167
mittantur) dictum est iam antea in Cate-
chismi explicatione. Nunc igitur de eorū
exploratione dicemus, qui in Ecclesiā pri-
mum omnium recipiuntur, Cœnæq̄ Do-
minicæ participare debent.

Forma examinandi eos, qui re-
cens in Ecclesiam recipi,
Cœnæq̄ Domini pri-
mum omniū parti-
cipare volunt.

QVI SESE recens nostris
adiungunt Ecclesijs, atq̄ ad
Cœnæ Dominicæ vsum ad-
mitti postulant, iubetur
post factam Cœnæ denunciationem, in-
tra quindecim dies illos, priusq̄ Cœna ad-
ministratur, venire ad Ministros & Se-
niores Ecclesiæ, in templo ipso, sub finem
pomeridianæ alicuius cōcionis. Vbi postq̄
venerunt, Minister verbi aut Seniorum
aliquis illos alloquitur, in eam sententiã.

Non posse vllis verbis explicari ma-
gnitudinē beneficij Dei: quòd semper cre-
tum aliquem extare passim velit, in quo

166 publice sonet uox Dei in Euāgelio Christi, per quā mirabili Dei prouidentia uocamur ad ueram Dei & nostri cognitionem, atq; ad uitā aeternā in Christo Dño nobis gratuito delatā: modò ne tātū Dei beneficiū contemnamus, nostrāq; illud impietate à nobis propellamus. Esse autem hoc non postremum contemptus nostri argumentum, si institutā alicubi Ecclesiam Christi, in qua eā ipsam Dei uocē sonare audimus, negligamus: nōsq; illi non protinus (ubi possumus) cum alacritate animi & gratiarum sedula aēctione adiungamus. Fieri sanè non posse, quin in Satanae Ecclesia simus, si eo loco uersemur, ubi Christi Ecclesiam institutam esse cōstet, & nos illi interim adiungere recusemus. Fieri non posse item, ut Christum quis ex animo amet, qui cōtūm in nomine suo collectum negligit, contemnit, ac traducit.

Qui igitur Christiani & uocari uerò & esse etiam uolunt, horum sanè officium esse, ut dū eo loco uersantur, ubi Ecclesiam Christi nomine collectam esse sciunt, illi sese protinus adiungant: inq; illa, pro sua uirili gloriam Dei & regnū filij sui promoueāt, iuxta doctrinam Euange
lij

Hicq; versa ad eos oratione, qui sese Ecclesie adiungere volunt, aget gratias Deo, qui illis eam mentem dederit, vt se cupiant adiungere Ecclesie Christi. Gratulabiturq; illis eam mentem totius Ecclesie nomine. Et petet, vt sua ipsorum confessione ad Ecclesie totius adificationem singuli attestentur fidem suam: vt constet toti Ecclesie, ipsos verè esse mēbra mystici corporis Christi, & proinde illos ab Ecclesia pro fratribus deinceps agnosci oportere. Id verò vt faciāt, per infrascriptas interrogationes & responsiones. Orditur ergo vnus è Ministris aut Senioribus interrogationes, ad quas singuli qui Ecclesie adiungi cupiunt, respondent ad hunc modum.

Interrogatio. Vndenam certò es per suasus in animo tuo, te re vera esse mēbrū Ecclesie Christi?

Responsio. Sentio Spiritus sancti testimonium in spiritu meo ipsius, quod sim filius Patris Deij, adoptatus ab illo gratuito propter filium ipsius, summum sacerdotem nostrum Christum Iesum, qui me sacrosancti corporis sui sacrificio & in

Ioan. 1.

Rom. 8.

Heb. 7.

1. Ioan. 1.

Gal. 4.

170 nocentissimi sanguinis sui effusione ab omnibus peccatis meis repurgatum Patri suo cœlesti reconciliauit. Sentio item, me per eundem ipsum Spiritum sanctum ad legis Diuinæ obedientiam excitari & cōmoueri.

Interro: Quæ nam est lex illa, ad cuius obedientiam omnes tenemur: ad quã tu etiam te (vt dicis) excitari cōmouerique sentis?

Respon: Lex Dei proposita est nobis summatim in Decalogo: Exodi. 20. capite ad hunc modum. Ego sum Dominus Deus tuus: &c. Hic recitatur verba Decalogi, vt supra, pagina: 65.

Interro: Quo modo diuiditur hic decalogus?

Exod. 24.
31. 34.
Deut. 9.
Respon: Diuiditur Decalogus in duas tabulas: quarum prior Deum, posterior proximum intuetur.

Interro: Quid nam docemur in prioris tabulæ præceptis?

Math. 4.
Ioan. 4.
Esa. 29.
Respon: Primùm, quòd omiſſis omnibus creaturis omnino, in solũ nos Deum Patrẽ Domini nostri Iesu Christi credere, illi fidere, illum inuocare oporteat. Secundo; Quòd eum ipsum Deum non
sub

sub vllis omnino imaginibus, neq; itē per
excogitatum à nobis cultum vllum: sed in
spiritu duntaxat & veritate colere atq;
adorare debemus. Tertio. Quòd nos ado-
randum nomen & verbum illius summa
cum obseruantia vsurpare, reuerentēq;
in rebus omnibus nostris illud celebrare o-
porteat. Quarto. Quòd omnes illius insti-
tutiones Ecclesiasticas diligenter obserua-
re, inq; illis nos summa cura exercere de-
beamus, iuxta ipsius ordinationem.

Interro: Quid verò docemur in po-
sterioris tabulae praeceptis?

Respon: Primò quòd nos parenti-
bus nostris omnem honorem, obedientiam
& adiumentum praestare omnino oportet:
praeterq; si quo modo id cum Dei glori-
a pugnare constet. Sub parentum verò no-
mine comprehenduntur, Magistratus: Do-
mini, in quorum familia versamur: Prae-
ceptores, & qui vllò modo nostri curā pa-
rentum instar habent: aut quorū ope atq;
opera vllò modo subleuamur. Deinde ve-
rò in reliquis praeceptis eius tabulae doce-
mur. Vt proximum nostrum quēlibet ve-
rè & ex animo diligamus: nullam omni-
no illius quoquo modo laedendi occasiōē
scientes

171

Math. 15.

Psal. 115.

Ezec. 20.

Num. 15.

Iere. 17.

Leuit. 19.

Ephe. 6.

Pror. 23.

Colos. 3.

1. Pet. 2.

Rom. 13.

Luc. 6.

Rom. 12.

170 scientes ac volentes præbeamus: siue in fama, siue in fortunis, aut alijs quibuscunq; tandem rebus ipsius: sed eum iuuare potius, illiq; commodare modis omnibus pro nostra virili conemur.

Interro. Quid verò nobis præcipitur ultimo secundæ tabulæ præcepto?

Rom. 7.

Respon: Ne vllum omnino prauū affectum, vllamue concupiscentiam, cum Dei gloria & proximi commodis vlllo modo pugnantem, in corde nostro herere patiamur.

Interro: Aétringimur ne omnes ad plenam legis huius obedientiam sub pœna condemnationis?

Deut. 27.

Gala. 3.

Respon: Omnino. Siquidem male dictū esse ait scriptura, qui non permanet in his omnibus, quæ in libro legis huius sunt scripta, vt faciat ea.

Interro: Potestne quisquam eā ipsam Dei legem (vt est tradita) omni ex parte per suam obedientiam præstare?

Ro. 5. 7. 8.

Respon: Nequaquam. Lex enim ipsa in sese spiritalis est: nos verò omnes (quod in nobis est) carnales sumus. Et proinde etiam lex ipsa in nostra carne infirma esse docetur. Est tamen in pijs ac fidelibus

libus omnibus initium quoddam, studi- 171
umq; obedientiæ erga legem Dei: sed per- Psal. 143.
fectam obedientiam nemo sibi (præterq; in 130.
Christo) arrogare potest, quæ præsertim Philip. 3.
subsistat in iudicio Dei.

Interro. Quo pacto ergo seruari pos-
sumus?

Respon: Gratis, per Christum Je- Ro. 3. 5. 8.
sum. Nepe cum in animis nostris per Spi Gal. 3.
ritum sanctum excitatis, certò atq; indu- 1. Ioan. 2. 5
bitatò statuimus, Deum Patrem nostrum
cælestem, nobis (propter meritum mortis
filij sui) placatum prorsus propitiuq; esse.

Interro: Oportet igitur bonis no-
stris operibus omnibus, fidem quoq; adiun-
ctam esse?

Respon: Imò verò ante omnia cre Heb. 11.
dere nos oportet, vt bona opera omnia ex
ipsa fide profluât. Etenim sine fide impos Rom. 10.
sibile est placere Deo: et quidquid aliun-
de quàm ex ipso fidei fonte profluit, est
peccatum omnino, etiamsi iuxta rationis
nostræ iudicium speciosissimum esse vide-
atur.

Interro: Quid est fides?

Respon: Fides est motus nostri a- Heb. 11.
nimi per Spiritum sanctum excitati, quo
pordi-

174 *proditis nobis in verbo Dei salutis nostræ ac vitæ æternæ in Christo promissionibus assentimur, illisq; confidimus, illis nos consolamur, & in illis toti conquiescimus omnino.*

Interro: Quidnam igitur nobis est credendum, ut seruari possimus?

Respon. Id totum, & id solum, quod nobis scriptura sancta de bona Dei Patris erga nos in Christo voluntate testatur. Id verò cõpendio nobis in certa quadam capita collectum in eo Symbolo habemus, quod Apostolicum vocant.

Interro. Recita Symbolum illud?

Respon. Credo in Deum Patrem omnipotentem. &c. Hic recitatur totum Symbolum. Pag. 72.

Interro. Quid credis in prima illa huius Symboli parte, quæ de Deo Patre disserit?

Respon. Credo in Deum Patrem. Hoc est, omnem meam fiduciam in æterno illo & vero Deo Patre meo colloco, certò in corde meo persuasus, illum mihi in omnibus animæ & corporis mei periculis ac necessitatibus haudquaquæ esse defuturum, cum sit simul & omnipotens, & beneficentissimus

Gen. 17.

mus pater erga nos omnes.

175

Interro. *Quid sub illis verbis credis.*

Et in Iesum Christum, filium eius unicum, Dominum nostrum?

Respon. *Hoc est, colloco etiam simul omnem meam fiduciam in filio Dei Iesu Christo, perinde atque in Patre ipso, cum sit prior atque unigenitus filius ipsius: verus nimirum Deus laudandus in secula. Amen.*

Ioan. 5. 15.

Rom. 8.

Ioan. 13.

Rom. 9.

Ioan. 20.

1. Ioan. 5.

Interro. *Quid credis sub illis verbis. Qui conceptus est est Spiritu sancto, natus ex Maria virgine?*

Respon. *Credo Filium Dei non tantum esse Deum: sed esse simul etiam verum hominem, assumptam videlicet carne nostra, et nostro sanguine ex matre virgine, autore Spiritu sancto. Sic ut iam habeamus verum atque unicum Dei et nostri mediatorum Iesum Christum, verum Deum ex Patre Deo: & verum item hominem ex homine. Ne*

Ioan. 1.

Heb. 2.

Math. 1.

Luc. 1.

Heb. 4.

Phili. 3. 2.

Heb. 1. 2.

Rom. 1. 9.

Gal. 4.

pe matre virgine conceptum et natum Spiritus sancti opificio, videri posset, et peccata nostra omnia morte sua innocentissima expiaret.

Interro. *Quid credis sub illis verbis. Qui passus est sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Descendit-*
que

174 que in infernum.

Gal. 1. 2.

1. Pet. 2.

Math. 27.

Philip. 2.

Luc. 22.

Respon. Credo quòd idem ipse filius Dei Christus Iesus mortem ignominiosissimam in sanctissimo suo corpore pro peccatis nostris pertulerit. In anima autem sua simul etiam senserit saueritatem iudicij diuini, ad extremam vsq; anxietatem, & pœnas inferni, vt nos ab illis liberaret.

Interro. Quid est, quod dicis. Tertia die resurrexit à mortuis?

Act. 2. 13.

Psal. 15.

1. Cor. 15

Ioan. 11.

Gal. 3.

Rom. 4.

Respon. Credo quòd sacrosanctum ipsius corpus nullam prorsus in sepulchro senserit corruptionem. Quòdq; anima ipsius neq; in anxietate illa extrema ac infernali sit derelicta: neq; amplius etiam quàm intra triduum à corpore per mortem diuulsa fuerit. Sed die tertio rursus ipse corpore simul & anima ex mortuis verè surrexerit, gloriosus iam victor in carne nostra, peccatis, mortis, & inferni: expiata iam per mortem suam omni nostra (sub quam cõclusi omnes fueramus) condemnatione.

Interro. Quid sub hisce verbis credis, Ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: vnde demũ est

est venturus iudicare viuos & mor- 175
tuos?

Respon. Credo quòd Iesus Christus non
amplius sit in terris, iuxta humanitatis su
æ naturam. Nam alioqui verus ille Pon-
tifex non esset, siquidē adhuc in terris es-
set: quēadmodū Paulus docet. Sed quòd
iam sit in super cœlestibus ad dextrā Pa-
tris sui in æterna gloria collocatus. Vnde
etiam nunc Diuina sua potentia suā Ec-
clesiam, ad sæculi usq; consummationem,
regit ac defendit. Et tum demum in glo-
ria ac Maiestate sua veniet ad iudican-
dum viuos & mortuos.

Act. 1. 3.

Heb. 7. 8.

Math. 28.

Math. 25.

Interro. Quid est, quod dicis. Credo in
Spiritu sanctum?

Respon. Quemadmodū Deo Patri,
& vnigenito eius filio Christo Iesu con-
fido: ita meam omnem fiduciam simul eti-
ā colloco in Deo Spiritu sancto, tertia in
Diuinis persona. Sine cuius afflatu Diui-
no nemo purus sanctusq; esse, ac ne vllam
quidem veram ac salutarem Dei cogniti-
onem habere, vllamue item inde consola-
tionem concipere omnino potest.

1. Cor. 2. 11

Io. 14. 16.

Interro. Credis igitur & Patrē, & Fi-
lium, & Spiritum sanctum, esse vnū, vi-

P

NUMS

176 num atq; æternum Deum.

Math. 3. Respon. Credo omnino, ita tamē, vt
Math. 28. in vna atq; eadem Diuinitatis henade, dī
Marc. 16. sīnctum prorsus trium personarum dis-
crimen etiā agnoscam: iuxta quod vide
licet in nomen & Patris, & Filij, & Spi-
ritus sancti baptizamur.

Interro. Quomodo verò in vna eadēq;
Diuinitatis existentia, trinitas persona-
rum agnosci potest?

Deut. 6. Respon. Cum scriptura expressis ver-
Marc. 42. bis testetur, vnum duntaxat esse Deum,
Esa. 48. qui hanc gloriam nulli extra se alteri da-
re velit: et hanc ipsam vnus Dei gloriā
eadem scriptura etiā tribuat Deo, & Pa-
tri, & Filio, et Spiritui sancto, ego reducto
in captiuitatē omni rationis meæ iudicio,
iuxta scripturas certò & indubitato credo,
quòd sit re vera vnus duntaxat iuxta su-
am diuinam existentiam: et trinus nubi-

Math. 3. lominius, iuxta personarum distinctionē
Deus: nempe, & Pater, & Filius, & Spi-
ritus sanctus.

Interro. Quid credis sub illis verbis.
Sanctam Ecclesiam catholicam?

Respon, Credo Filium Dei Christū
Dominum habuisse ab ipso mundi initio,
habere

habereq; etiamnum, & vsq; ad seculi cō- 177
summationem semper habiturum esse, v- Math. 16.
num quendam cœtum fidelium, in suo no- 28.
mine vbiq; terrarum collectum: cuius me Ioan. 10.
quoq; membrum esse agnosco.

Interro. Quidnam interest inter hunc ta-
lem cœtum, & alios omnes hominum in ter-
ris cœtus?

Respon. Quòd hic talis cœtus (præ alijs
omnibus) solus habeat promissam sibi ver-
bo Dei (quod mentiri non potest) Sancto-
rum communionem, remissionem peccato-
rum, carnis gloriosam resurrectionem, &
vitam æternam.

Interro. Quid inde consolationis habe-
ri potest?

Respon. Primum quòd omnes in hoc
tali cœtu constituti certi sunt ex verbi di- Gal. 3.
uini promissionibus, omnia Christi Domi Colof. 3.
ni beneficia ad se perinde atq; ad alios san-
ctos omnes, in cœlo & in terra pertinere.
Deinde quòd certa fiducia semper obtinet Ioan. 1. 2.
indubitatam omnium peccatorum suorum Heb. 7.
remissionem, in omni sua per nomen Chri-
sti instituta inuocatione. Postremò quòd 2. Cori. 4.
etsi se in mundo hæc contemptos atq; inui- Ioan. 5. 6.
sos modis omnibus esse videant, certi sunt 1. Cor. 15.

178 tamen, se gloriosè olim in suis corporibus
Philip. 3. resurrecturos esse: et quidem non ad vllã
Daniel. 9. deinceps condemnationem, quemadmodũ
Math. 25. impij & Christo aduersarij homines, sed ad
Act. 24. vitam & gloriam æternam.

Interro. Suntne vllæ externæ huius ta-
lis cœtus Ecclesiastici notæ, per quas hæc
Christi Ecclesia agnosci, atq; ab alijs homi-
num cœtibus discerni possit?

Respon. Tribus præcipuis notis insigni-
tã vult esse Christus Dominus suam Ec-
clesiam, vt ab alijs hominum cœtibus di-
scernatur. Nempe ministerio verbi: mini-
sterio Sacramentorum & vsu Ecclesiasti-
cæ disciplinæ. Quæ quidem ab inuicem in-
ter sese ita propendent, vt aliud sine alio
plenè obseruari non possit.

Interro. Quibus in rebus potissimum
consistit verbi ministerium?

Respon. In legis diuinæ, & Euangelij
pura & fideli prædicatione.

Interro. Quid est lex?

Deut. 27. Respon. Est æterna diuinæ volunta-
Leuit 26. tis Decalogo nobis patefacta constitutio,
Gal. 3. quæ nobis ostēdit, quid nos vel facere vel
vitare oporteat: simulq; etiam cōde-
mnat omnes, qui illã ad plenum præstare
non

non possunt.

Interro. *Quid est Euangelium?*

Respon. *Est latum nuncium de certa peccatorum remissione, per meritum summi nostri Pötificis Christi Iesu: quatenus per carnis nostræ adnatam nobis infirmitatem legi Dei satisfacere non valeamus.*

Interro. *Quid sunt Sacramenta Ecclesiæ Christi?*

Respon. *Sunt instituta à Christo Domino certæ actiones sacræ (veluti verbi appendices quædam) certis ceremonijs præscriptæ, quæ sub signorum visibilium inuolucro nobis ob oculos quodammodo ponunt, nos per meritum duntaxat mortis Christi habere veram & plenam omnium peccatorum nostrorum remissionem.*

Interro. *Quot sunt eiusmodi Sacramenta?*

Respon. *Duo. Baptismus, & Cæna Domini.*

Interro. *Quid est Baptismus?*

Respon. *Baptismus est sacra Dei institutio, iuxta quæ omnia Ecclesiæ membra siue in infantia siue adulta ætate, aqua baptizari debent, in nomen Dei Patris, & filij, & Spiritus sancti.*

Luc. 2.
Rom. 3.
Ephe. 2.
Colos. 2.
Heb. 7. 10.

Ioan. 3. 4.
Math. 28.
Marc. 16.
Ephe. 5.

180 Interro. *Quam consolationem adfert Ba-
ptismi vsus in Ecclesia Christi?*

Respon. Primum obsignatur Ecclesi-
a tota in fide certissima emundationis su-
æ per sanguinem Christi. Nempe omnia
sua membra, tam cerò munda atq; abluta
esse sanguine Christi, q̄ certò aqua illa ba-
ptizari videt. Deinde baptizatus quisq;
(posteaq; suum & Christi Baptismum v-
num eundemq; esse intelligit) credit ver-
ba illa, ad Christum à Patre Deo post e-
ius Baptismū dicta, ad se etiam (in Chri-
sto ipso) pertinere. Nempe quòd sit dile-
ctus Dei Patris filius, qui nihil vnq; pos-
sit ab illo per nomen Christi petere, quòd
non certò sit impetraturus: potissimū au-
tem peccatorum remissionem, & vitam æ-
ternam.

Math. 3.
Marc. 1.
Luc. 3.

1. Ioan. 2.
Heb. 7.

Interro. *Quid præterea utilitatis ad-
fert Baptismi vsus in Ecclesia Christi?*

Respon. Admonet nos (quoties illum
intuemur) nostri officij, nostræq; gratitudi-
nis erga Deum: Ne videlicet emunda-
tionem nostri illam, per sanguinem Chri-
sti factam flagitijs deinceps nostris con-
taminemus: sed per assiduam carnis no-
stræ & eius concupiscentiæ mortificatio-

Rom. 6.

nem, in vitæ nouitate (pro summa virili 181
nostra) ambulare studeamus.

Interro. Quid est Cæna Domini? Math. 28.

Respon. Cæna Domini est Christi Do Marc. 14.

mini institutio, in qua per panis & po- Luc. 22.

culi Cænae participationem, salutaris ipsi 1. Cor. 11.

us mors visibiliter suo modo annuncia-
tur,

Interro. Quomodo?

Respon. Panis fractio testatur cor-

pus Christi Domini pro nobis fractum ac

in mortem traditum esse: & poculum te-

statur, sanguinem Christi in morte ipseus

pro nobis effusum esse in remissionem pec-

catorum nostrorum.

Interro. Quid consolationis adfert Cæ-

nae vsus in Ecclesia Christi?

Respon. Quod propter traditum in mor-

tem sacrosanctum corpus Christi, & fu- Heb. 7.

sum ipsius innocentissimum sanguinem,

certissimam habeamus peccatorum omni Ioan. 9.

um remissionem. Et quod Cænae Domini

cæ testimonio pascamur ad vitam æter-

nam, donata nobis gratuito eius ipsius cor-

poris & sanguinis Christi communionem,

dum de pane & poculo Cænae participa-

mus: quemadmodum quotidiano cibo &

182 potu corpora hic nostra iuxta cursum nature sustentantur.

Interro. Quid adfert præterea utilitatis Cœnæ Dominicæ vsus in Ecclesia Christi?

Respon. Admonet nos nostri officij nostræq; gratitudinis erga Deū. Ne quo modo dignitatem corporis & sanguinis Christi, cui participamus, in nobis profanemus. Sed nostram pro tanto beneficio gratitudinem, vitæ nostræ inuolutione & charitatis erga omnes officijs contestari & declarare conemur: ad quam sanè vtrinq; rem plurimum conducit disciplina Ecclesiastica vsus.

Interro. Quid est Ecclesiastica disciplina?

Matth. 18. Respon. Est Christi Domini institutio, iuxta quam vnusquisq; in Ecclesia, alius aliū ex verbo Dei in fraterna charitate admonere, aliūsq; ab alio admonitionē accipere debet. Et qui neutrū horū (a nimo pertinaci) velit facere, vt in Ecclesia, obseruatis admonitionū, gradibus ne feratur.

1. Cor. 5.

Interro. An verò gladij ministerium in parte disciplina Ecclesiastica positum sit

fit in Ecclesia Christi?

183

Respon. Etiam omnino: sed in ea disciplina parte positum est gladij ministeriū, quæ nō ad verbi Ministros pertinet: Rom. 13. sed ad Magistratum, qui & ipse Dei minister est in Ecclesia, & non frustra gladium gestat.

Interro. Est igitur Magistratus minister gladij in ecclesia Christi, perinde atq; Doctores ac Pastores sunt verbi Diuini Ministri? vt quemadmodum isti flagitia omnia verbi Diuini autoritate ex Ecclesia profligare debent iuxta disciplinæ Apostolicæ vsum: ita Magistratus quoq; per gladij ministerium illa puniat: & publicam tranquillitatem cum omni pietate coniunctam tueatur. 1. Timo. 2.

Respon. Ita prorsus. Docemur enim Rom. 13. Magistratui gladium à Domino tradi ad laudem bonorum, & ad metum ac vindictam facinorosorum. 1. Pet. 2.

Interro. Num verò omnes illi sunt vera filij Dei, qui sese ad hunc modum externæ Christi Ecclesiæ adiunxerunt?

Respon. Haudquaquam. Sunt enim plurimi hypocritæ, & semper fuerunt Math. 13.

184 in Ecclesia: sed illi demum sunt verè filij Dei & viua Ecclesiæ membra, qui fide non ficta aut simulatè in Ecclesia versantur: Deumq; assiduè precantur, pro perpetuis incrementis fidei & pietatis Interro. Quomodo precari debemus in nostris necessitatibus?

Respon. Ad eum potissimū modū, quē Christus Dñs Apostolis suis, & promde nobis quoq; omnibus præscripsit. Math. 6. nempe, Pater noster. &c. Hic recitatur precatio Dominica.

Interro. Quidnam petimus à Deo hac tali precatioe?

Respon. Primū, vt quæ ad promo- uendam Dei regniq; sui gloriam potissi- mum videntur pertinere, ea omnia, assiduè a sua incrementa sumāt: ac rursus extir- pentur atq; aboleantur, quæ illam remo- rantur aut impediunt quoquo modo, Diuinaq; eius voluntati aduersantur.

Deinde auxilium ac subsidium postula- mus in omni animæ & corporis nostri ne- cessitate, cui perpetuò subiaccemus. Postre- mō aduersus dolos ac tyrannidem Satanae malaq; omnia nobis impendentia opem supplices imploramus.

Inter-

Interro, *Quid sibi vult, vox illa ad finē* 185
precationis addita, Amen?

Respon. *Perinde est ac si dicamus. Ita fiat. Docet autem Deum solum esse, qui hæc quæ petimus omnia nobis largiri, & possit, ut omnipotens Dominus: & velit, ut Pater clementissimus. Et simul testatur, nos iam certa fiducia (autore Spiritu sancto) persuasos esse, quod in nostra tali preccatione à Patre Deo propter vnigenitum suum filiū proculdubio exaudiamur.* Ioan. 16.

HÆC ITA ab omnibus exiguntur, qui se nostris Ecclesijs adiungere, Sacramentisq; nostris participare nobiscum volunt. Et si qui non satis commodè ad ea respondere possunt, non reijciuntur quidem à cœtu nostro: sed tempus illis præscribitur, intra quod hæc melius ediscant: actum demum denuo explorantur, donec ad prædicta utcumq; respondere possint.

Si qui verò sic satis aptè ad prædicta respondeant, rogantur num aliqua adhuc in parte doctrinæ nostræ hæreant. Et si quæ proferant, explicantur approbanturq; eis omnia, in quibus sibi hæreere videtur. Si verò nihil proferant, tum Minister eius Ecclesiæ nomine ab illis querit. Pri-

186 *mum, num statuerint in corde suo adhære
re ex animo doctrinæ Euangelij Christi,
pro summa virili sua, quatenus id per su-
am infirmitatem præstare possint: vitâq;
deinceps suâ etiâ iuxta eandem ipsam do-
ctrinam instituere, neglecto mûdo hoc cū
omnibus illecebris ac pompis ipsius. Dem-
de velintne vltro ac sponte sua Ecclesia-
stica sese disciplina (iuxta verbum Dei)
subijcere. Postremò, velintne omnia dissi-
dia (si quæ vlllo modo cum alijs habeant)
ex animo remittere: omnesq; occasiones
Christianas quærere, vt omnino compo-
nantur, si id vlllo modo fieri possit.
Respondent singuli. Etiam.*

*TVM demum verò nomina il-
lorum libro ad id peculiariter ordinato in-
scribuntur, adnotato simul loco habitati-
onis ipsorum: vt facile (si quando sit opus)
inueniri, & in vita præterea ac conuersa-
tione ipsorum à tota Ecclesia obseruari
possint. Atq; ita recipiantur in societatem
Ecclesiasticam: & ad Cœnæ vsum tandè
etiam admittantur.*

*Catalogus verò omnium nostrorum in
nostris Ecclesijs per Paræcias vrbis di-
stinctus est, vt Pastores paræciarum An-
glica-*

187
glicarum de numero nostrorum, qui in i-
psorum Paræcijs habitāt, admoneri possint.
Sunt enim hic plurimi Peregrini, neq; cō-
fluere etiamnum cessant, qui aut Papisti-
cæ adhuc superstitioni addicti, aut varijs
alioqui sectis infecti, aut etiam Epicuræi
prorsus homines, & Dei, & omnis religi-
onis contemptores nullis sese Ecclesijs ad-
iungunt: atq; sub fuce nostrarū Ecclesiarū
Ministros Ecclesiarum Anglicarum fal-
lunt: & sectas interim suas passim alunt.
Ut igitur talium impostorum dolis occur-
reremus, et ne Ministri Anglicarū Ecce-
siarum prætextu nostrarum Ecclesiarum
ullo modo fallerentur, catalogum nostro-
rum omnium, qui in nostris sunt Ecclesijs,
per Paræcias vrbis digestum habemus.
Ut singulos Paræcos, de nostris omnibus
in ipsorum Paræcijs habitantibus (quoti-
tiescūq; id postulant) certiores facere pos-
simus: illiq; in omnes Peregrinos, qui in no-
stro Catalogo nō habentur, inquirere pro
debito officioq; suo possint.

Atq; hæc nostra est ratio admittendi
Peregrinos omnes in nostras Ecclesias, qui
se illis adiungere volunt. Quorum etiam
ita iam admissorum curam sedulam habe-
mus,

188 *mrs.* Aliorum verò peregrinorum omnium cura pertinet, non ad nos, sed Parœciarum urbis Ministros & Pastores. Nos enim nostrorum (ut dictum est) duntaxat curam habemus.

QVOD SI post factam illam primam Cœnæ Dominicæ denunciationem nemo sese recens, aut Ecclesijs nostris adiungere, aut ex adolescentibus Ecclesiæ ad Cœnam admitti postulet: tum nihilominus intra quindecim dies illos prædictos admonitio semper ad eos, qui sunt in Ecclesia, habetur, post pomeridianam quamlibet concionem: de nostri ipsorum exploratione, ad hunc modum.

Consident unà Ministri & Seniores omnes in totius Ecclesiæ cōspectu. Et quæ admodum in superioribus recensuimus, Ecclesiam nostram (propterea quòd per totam urbem dispersa sit) in tres partes distinctam esse: ita pars quæq, Ecclesiæ per suas vices admonitioni huic adesse iubetur. Ut qui in ea Ecclesiæ parte censentur quæ adesse iubetur: & admonitionem ipsam audiant, & nomina demum sua omnes in novum catalogum conscribant.

Admo-

Admonitionem porrò facit Minister 681
aut Seniorū aliquis in hanc sententiam.

Primum monetur Ecclesia, vt quisq;
sit diligens circa sui ipsius probationem:
quemadmodum nostræ probatio in prima
admonitione, circa Cœnæ denunciationem
explicata habetur. Vtq; collocata in Chri-
stum omni fiducia, peccata quisq; sua o-
gnoscat ac deploret: & in animo suo propo-
nat seriam vitæ suæ emendationem.

Deinde monentur omnes ad reconciliati-
onem cum proximis suis. siue eos ipsi læse-
runt, siue etiam ab ipsis sint læsi. Vt vide-
licet, & veniam ab ijs quos læserunt pe-
tant, positis priuatis affectibus omnibus:
& illis etiam condonent culpam ipsorū,
à quibus sibi læsi esse videntur.

Postremò monentur omnes de obser-
uando diligenter inter sese vsu Ecclesia-
sticæ disciplinæ. Nempe vt si quis fratrem
suum non recto pede incedere videat, siue
in verbo, siue in vitæ conuersatione, illum
ex verbo Dei admoneat. Et si admonitio-
nes suas contemni videat, gradus admoni-
tionum à Christo præscriptos obseruet.

Quibus si se nihil adhuc proficere posse
videt, vt istiusmodi contemptores admo-
nitio-

190 *nitio[n]em ad Ministros & Seniores Ecclesie adferat. Hoc enim esse officium omnium in Ecclesia, si ad Cœnam Domini indignè accedere nolint. Et qui hac in parte negligentiores fuerint, vt culpã hinc suam agnoscant: deincepsq; ita negligentes esse non pergant.*

FACTA istiusmodi admonitione, iubentur qui adsunt ordine suo omnes ad Ministros et Seniores Ecclesie, alij post alios, accedere. Vt nomina omnium qui Cœnæ Dominicæ participare volunt, denuo adnotentur. Ibi verò Seniores singulos obseruant: et quos aut admonitione aliqua, aut consolatione, aut etiam reprehensione opus habere norunt, eos modestè ac grauiter admonent, cõsolãtur, aut reprehendunt. Neq; prius nomẽ cuiusq; adnotatur, q̃ per Seniores omnes approbetur. Quod si quis priuata eaq; longiore admonitione opus habere videatur: aut alicubi alioq; in doctrina ita hæreat, vt paucis instrui nõ possit: tum huic tali tempus cõstituitur, vt aliquem Ministrorum aut Seniorum ante Cœnæ administrationem cõueniat: aut simul ad omnes Ministros & Seniores in catibus ipsorum vocatur, siquidem id
res

ves postulare videtur.

198

Seniores autem Ecclesie seduli sunt toto interea tempore, in inquirendis & componendis in tota Ecclesia dissidijs, & in corripiendis item atq; ad resipiscentiam reuocandis contemptoribus omnibus priuatarum admonitionum: si qui sint ad illos (hoc nomine) delati, priusq; ad excommunicationem perueniatur.

Estq; hac talis cura Ecclesie valde utilis, & planè necessaria: id quod nos indies magis ac magis experimur. Continet enim in officio & Ministros Ecclesie omnes, & totam vicissim Ecclesiam. Facitq; ut magna familiaritas inter Ministros & Ecclesiam totam ineatur: et omnia Ecclesie incrementa aut decremēta semper ob oculos Ministrorū ac Seniorū Ecclesie ponit.

Quid pridie Cœnæ fiat.

PRIDIE Cœnæ conuocatur Ecclesia ad horam pomeridianam secundam, illicq; cōcio publica rursus de Cœna Domini habetur. Priusq; autem cōcio incipiat, cō-

Q ueniam

192 ueniūt vnā Ministri & Seniores omnes:
atq; inter se inquirūt, num quis sit in Ec-
clesia, qui iustam aliquā ob causam à Cæ-
na Domini publicè arceri debeat: siue sup-
presso adhuc, siue etiam addito illius no-
mine, pro eo ac obseruati antea admoniti-
onū gradus postulare videtur. Fit enim
vt à Cæna arceatur, quorū flagitia Mi-
nistris duntaxat ac Senioribus Ecclesie
cognita sint. Sic vt flagitia quidem illorū
Ecclesie indicari nonnunq̄ oporteat, sup-
presso tamē adhuc eorum nomine: si quo-
modo fortè, flagitio quidē indicato, nomi-
ne autem auctoris suppresso, ad resipiscen-
tiam is reduci possit, priusq̄ nomen eius
traducatur.

Quòd si qui tales sint, qui à Cæna Do-
mini (vt est dictum) arceri debeant, indi-
cantur Ministro illi, qui est concionem ha-
biturus. Vt huius admoneatur Ecclesia, si-
ue flagitia sola sine auctorem nomine, siue
etiam addito nomine debeant indicari.

In ipsa verò pridiana ante Cæna vsq̄
contione, summatim ea repetuntur, quæ
quartodecimo antea die dicta fuerant, cir-
ca primam Cæna administrandæ denun-
tiationem, de nostri videlicet vera ac sa-
lutari

lutari exploratione. Et ostenditur, illa o- 193
mnia nobis ipsa etiã Cœnæ actione συμ-
βολικῶς designari: ad hũc modum.

Argumentum pridianæ ante
Cœnæ Dominicæ vsũ,
publicæq; admonitionis.

PRIMVM monetur tota Ec-
clesia, vt se quisq; diligenter ac-
seriò exploret. Num in corde
suo verè & sine vlla hypocrisi
statuat Deum, Dominum nostrum esse,
qui legis suæ plenam atq; absolutam obe-
dientiam omnino requirat. Et esse pari-
ter iustissimum etiam iudicem, qui omnẽ
nostram puniat inobedientiã, iuxta æter-
num atq; immutabile decretum suæ san-
ctissimæ voluntatis. Nempe vt eam no-
stram inobediẽtiam (quæ à contumaci,
prorsusq; rebelli ac destinato omnino con-
temptu Dei provenit) æterna nostri con-
demnatione plectat. Quæ verò ab adnata
nobis infirmitate proficiscitur, sub quam
alioqui omnes primi parentis nostri pec-
cato conclusi sumus: eam sanè in Christũ
Dominum translata, innocentissimo e-

194 *ius sanguine etiã expiatam modis omnibus esse velit. Et proinde esse seruatorem nostrum beneficentissimum, vt (etsi nos omnes ad gloriã Diuini sui nominis sub peccatum conluserit) nolit tamen interea mortẽ peccatoris: sed potius vt resipiscat & viuat: quemadmodum per Prophetã testatur.*

Ezec .18.

Deinde monetur Ecclesia, vt nos ipsos etiam exploremus, posteaq̃ eiusmodi iam testimonium de Deo optimo maximo intra nos ipsi verè sentimus. Num in corde nostro etiã verè & ex animo profiteamur, nos planè peccatores, & aliud nihil omnino q̃ peccatores esse: an verò vlla adhuc meritorum nostrorũ, nostrãq̃, qualiscũq̃ dignitatis opinione in nostro animo intra nos quoquo modo titillemur.

Postremò monetur Ecclesia, vt nos ipsos exploremus, posteaq̃ nos aliud nihil q̃ peccatores esse agnouimus, atq̃ hoc nomine nos ipsos morte aeterna dignos esse iudicauimus. Num interim certam aliquã fiduciam nihilominus, non equidem in nobis, vllãue parte nostri: sed in Dei illa plena consolationis promissione, intra nos ipsi in corde nostro sentiamus.

Quod

Quod ipse videlicet verè nolit mortē 195
peccatoris, p̄ sua ineffabili misericordia:
sed potius vt respiscat & viuat. Eam
porrò suam promissionem cum non alibi
præstiterit Deus, q̄ in vnigenito suo filio
Christo Iesu: non alibi nos etiam fiducia
nostram de hac Dei promissione explora
re intra nos possumus, aut facilius, aut e
tiam certius: q̄ in accurata ac diligenti be
neficiorum à Christo Domino in nos col
latorum reputatione. In Christo nãq, Do
mino solo omnes salutis nostræ promissio
nes suum Amen, suumq, Etiam obtinue
runt, atq, in æternum obtinebunt. Et hic
est vnicus ille animarum nostrarum ci
bus, in quo nobis Pater Deus omnes suas
promissiones, omnemq, adeò nostram sa
lutē ab æterno obsignauit: translata in i
psum videlicet tota peccati nostri (sangui
ne suo innocentissimo expiati) condemna
tione. Ad hanc talem igitur fiduciæ no
stræ in Diuina illa promissione explora
tionem excitatur Ecclesia, per accuratam
seriãq, ac diligētē beneficiorum Chri
sti reputationem.

Docetur præterea Ecclesia, hæc nobis
omnia designari ipsa Cœnæ actione: si il

169 lius mysteria paulò diligentius obseruemus.

Primum enim quatenus panis in Cæna fractio, poculiq; propinatio symbolo nobis suo adūbrat corporis Christi passionē, quod pro nobis fractum est: & sanguinis sui in morte sua effusionem: hætenus sanè panis illa fractio, & poculi propinatio adumbrant nobis, testanturq; & designat, subq; quodam modo visibiliter annunciant Deum, Dominum pariter ac Iudicem nostrum omnium esse: qui nostram omnino requirat obedientiam, & inobedientiam contrà puniat iuxta decretum æternum suæ sanctissimæ volūtatis. Quorsum enī mortē ita atroci filium suū destinasset Deus, si non iudex esset, qui nostram in filio suo inobedientiā puniret? Aut quorsum nostram in Christo puniret inobedientiā, si non suam in nobis obedientiam (vt Dominus noster) requireret? Perspicuū esse igitur, necessariam esse nostri explorationem circa Cænæ usum. Num Deum, Dominum pariter ac iudicem esse credamus: nisi indignè Cænā ipsam adire velimus.

Deinde, quatenus eadē ipsa panis fractio in Cæna: & poculi propinatio, symbo

la sunt fracti pro nobis corporis, & fusi 197
sanguinis Christi: Christusq; Dominus
(quantus erat) corpore simul & anima,
omni ex parte pro nobis passus est: hacten-
nus sane & nos toto nostro corpore, & to-
ta nostra anima cū oībus illius potētis, do-
tibus, atq; ornāmētis, morti æternæ (quod
in nobis est) subiecti sumus: et proinde
aliud nihil q̄ peccatores. Peccati enim sti-
pendium est mors ipsa: cui equidē ea par-
te subiecti non essemus, qua non essemus
(aliquo etiam minimo modo) peccatores.
Christum porro totum (iuxta carnē) corpo-
re videlicet & anima mortuum esse doce-
mur Cœnæ testimonio. Docemur ergo si-
militer etiam Cœnæ ipsius testimonio, nos o-
mnes aliud nihil esse (quod in nobis est)
q̄ deploratos prorsus peccatores. Et prom-
de nostri quoq; hac in parte explorationē
necessariam esse: vt dignē Cœnæ Domini
cœ participemus.

Postremò, quatenus panis ille in Cœna
Dominica fractus, poculum item propina-
tū nobis Christi nomine exhibetur: atq;
per nos accipitur, editur ac bibitur: illaq;
panis & poculi exhibitio, acceptio, & par-
ticipatio symbola sunt nostræ societatis

198 cū Christo Domino, in corpore ipsius pro nobis in mortem tradito, & sanguine ipsius pro nobis in morte sua effuso: per donatam nobis ab illo gratuito omnis meriti, omnisq; gloriæ suæ communionem. Hactenus sanè panis illa iā fracti, poculiq; propinati exhibitio, perceptio, & participatio, nobis adumbrant, attestantur, designant ac visibiliter suo symbolo annuntiant verissimam esse diuinam illam promissionem: Nolo mortem peccatoris, sed potius vt resipiscat & uiuat, ipseq; aded Spiritus sanctus (perpetuus alioqui glorificator ac testis Christi in omni sua institutione) sub hac tali panis ac poculi participatione, obsignat nostros animos diuino afflatu suo, in fide eius ipsius promissionis: vt quod pro nostra infirmitate credimus, id firmiter etiam impressum cordibus nostris teneamus. Vnde demum facile est videre, quàm sit necessaria nostri ipsorum exploratio, in fide diuinæ illius promissionis. Nolo mortem peccatoris, circa Cœnæ Dominicæ vsum: idq; per diligentem beneficiorum Christi reputationem: quæ quidem Spiritum sanctum, autorem suū habeat. Circa nostri igitur in fide ve-

199
va explorationem, autorem imprimis no-
stræ fidei intueri oportet. Nēpe num ani-
mum nostrum ad fidendum diuinæ pro-
missioni autore sancto illo adorandō, Spi-
ritu, teste perpetuo & glorificatore Chri-
sti: an verò impostore illo Spiritu, qui se
in lucis Spiritum transfigurare conatur:
aut etiam carnis nostræ affectu per ratio-
nis nostræ iudicium excitato, commoueri
sentiamus. Porro Spiritus sanctus, ita
nos vult affectos esse proculdubio, vt ipse
met perpetuò affectus est: nempe vt (ex-
tra Christum) arguamus atq; accusemus
mundum vniuersum, & quidquid in illo
est: ac proinde nos ipsos etiam. Christi ve-
rò solius testes ac glorificatores simus: dū
doctrinam ipsius, & oris nostri confessi-
one, & veræ pietatis studio, & vitæ toti-
us inuouatione profitemur. Quare si nos
intra nos ipsos in vera promissionum di-
uinarum fide explorare volumus: si item
certi esse volumus, num Spiritu sancto
autore ad reputationem beneficiorū Chri-
sti excitemur: hunc talem affectum in cor-
de nostro perquirere debemus. Nempe vt
verè & ex animo nobis mūdus hic totus,
& quidquid in illo est, ita displiceat, &
proinde

200 proinde nos quoq, ipsi nobis ita displiceamus extra Christum: vt & mundum totum, & nos ipsos, aliud nihil quàm accusemus atq, arguamus. Christum verò solum, & vita, & doctrina nostra perpetuò glorificare pro summa virili nostra studeamus. Sic enim explorata, atq, reperta etiam in corde nostro fide nostra, & Cœna Dominicæ dignè participabimus: & fructū olim proculdubio nostræ cum Christo communionis (in cuius fide Cœnæ vsu obfirmamur) in cœlesti gloria sentiemus.

Absoluta ad hunc modum concione, & recitatis consuetis precibus: priusq̄ Psalmus extremus canatur, Ecclesiastes (pro eo ac ex reliquis Ministris & Senioribus Ecclesiæ intellexit) denunciat, quinã sint à Cœnæ vsu arcendi: si quos arcendos esse constet, siue flagitijs tantum indicatis, siue nominibus etiam autorū additis, quæ admodum antea paulò expositū habetur.

Addit præterea hanc talem denunciationem non alio consilio fieri: q̄ vt facinorosi illi homines publica istiusmodi reprehensione & pudæfatione, ad resipiscentiam reuocentur. aut nisi resipiscant, tandē
tandē

tandem cum publico Ecclesie luctu excō- 201
municentur.

Si verò nemo sit, qui a Cœnæ vsu Se-
niorū iudicio arceri debeat: Ecclesiastes
(priusq̄ Psalmus extremus decantetur) a-
get hoc nomine gratias Deo: & precabi-
tur, vt id ita perpetuū in Ecclesia esse pos-
sit. Admonet tamen de hypocrisi totā Ec-
clesiam, vt sibi quisq̄ ab illa caueat. Ni-
hil enim prodesse hypocritis; quòd ad Cœ-
næ vsum iudicio Ministrorū Ecclesie
admittantur. Illi nāq̄ nō norūt, quid in ho-
mine lateat: sed iuxta id duntaxat, quod
audiunt & vident, iudicant. At vero De-
um nō effugiet hypocris, qui omnia quæ
sunt in homine penitus nouit: & hypocri-
tas à regno suo exclusurum se esse testa-
tur. Oportere quidē tritico semper hic in
vita hac admixtas esse paleas: sed ad ex-
tremum paleas reijci omnes: solum autem
triticum in horreum reponi.

Atq̄ ita finitis istiusmodi admonitio-
nibus canitur Psalmus aliquis: Ecclesiāq̄
demum dimittitur in pace, cū benedictione
& pauperum commendatione: quæ admo-
dum in superioribus est dictum.

Quæ

E O IPSO die, quo Cœna Do-
mini administrari debet: priusquã
conueniat Ecclesia, Mensa quæ
est in totius Ecclesiæ prospectu,
panno lineo mundo insternitur tota: in cuius
meditullio quatuor vitra circum tres
lances stanneas circumponuntur. In vna
verò trium illarum lancium, cibarius pa-
nis albus in vsum Cœnæ reponitur: ac
mundo linteo contegitur. Duæ verò lan-
ces minores ab utroque, maioris lancis (in
qua panis repositus est) latere ponuntur
vacuæ: vt in illas postea in ipso Cœnæ v-
su, panis fractus per Ministrum repona-
tur: & ad mensæ demum finem utrinque, in
cibum his qui accubunt protrudatur. Mē-
sa porrò ad hunc modum instructa, conue-
nit Ecclesia, circa horã octauam matuti-
nam: Ministriq; ac Seniores & Diaconi o-
mnes, iuxta suos ordines confident eo loco,
vbi mēsa instructa habetur, vt à tota Ec-
clesia conspici possint. Tum demum verò
suggestũ conscēdit vnus ex Ministris: &
publicam ordatur concionem, in qua expo-
nit

ait, quidnam potissimum nobis sit confide 203
randum in sacra Cœnæ Dominicæ abio
ne, posteaq̄ nos iam (vt antea dictum est)
explorauius, tam in Dei nostriq̄, pari
ter cognitione: q̄ etiam in fidei nostræ in
tra nos ipsos inuestigatione: ad hunc mo
dum.

Argumentum concionis, quæ
ipso die Cœnæ habetur, an
te eius administrationē.

MONETVR Ecclesia, Cœ
nam Domini non esse nu
dam otiosamue, aut theatri
cam vllā actionem: sed es
se diuinam in Christi Ecclesia institutio
nem: salutarem omnibus, qui mentem ac
voluntatē Christi Domini in illa (iuxta
doctrinam ipsius) obseruare volunt. Men
tem verò ac voluntatem Christi potissi
mum obseruari: si veram rationem, & si
gni in Cœna, quod in sensus nostros incur
rit: & mysterij, quod adumbratur signo
visibili: & finem item, propter quem Cœ
na hæc sit potissimum instituta, in ipsius
met Christi Domini verbis intueamur.

Signum

204 Signum porro esse in Cœna Dominica,
non equidem panem aut vinum ipsum: sed
totam illam externam suis interim parti-
bus constantem Cœnæ formam, ceremoni-
am, atq; actionem: nempe institutã à Chri-
sto Domino panis & poculi (certa cere-
monia) participationem. Mystrium ve-
rò Cœnæ Dominicæ esse id, quod nobis per
institutã panis ac poculi istiusmodi par-
ticipationem adumbratur: nempe veram
ac salutarem pijs omnibus cum Christo
Domino nostram, in corpore & sanguine
ipsius, communionem.

Finem autem Cœnæ Dominicæ esse e-
um, quem Christus ipsemet verbis suis no-
bis commendat: nempe sui, & mortis suæ
rememorationem. Hæc sanè omnia nobis
diligenter observanda esse: si vim, digni-
tatem, ac fructum Cœnæ Dominicæ rectè
considerare velimus. Primum igitur de
signo Cœnæ Ecclesia monetur.

De signo Cœnæ Dominicæ.

SIGNUM Cœnæ Dominicæ ef-
se docetur, non panis aut vinum
ipsum (vt iam diximus) quod ad
substantiam quidem illorum at-
tinet:

tinet: sed instituta à Christo Domino (pe 205
culiari quadam ceremonia) panis & vi-
ni participatio. De actione enim tota mā-
datum extat. Hoc facite. In quo omne a-
lioqui pondus Dominicæ institutionis cō-
sistit: quod ad panis ipsam aut vini sub-
stantiam referri non potest. Adeun-
dem verò modum in alijs etiam Sacramē-
tis omnibus, non res quæ actioni adhiben-
tur, sed institutam à Deo externam acti-
onem, signum Sacramenti esse videmus.
Ita in circumcisionis Sacramento signum
erat, non cultellus ipse, non præputium,
neq; res vlla quæ actioni illi adhibebatur:
sed Diuini cum Abrahamo & eius fami-
lia fœderis signum erat, actio ipsa à Deo
instituta: nempe præputij cultello adhibi-
to amputatio. Ita & in Paschali olim Cœ-
na, Diuinæ erga Israelem benevolentie
signū erat, non agnellina caro ipsa, quod
ad substantiam eius attinet: sed impara-
ta à Deo illius mactatio, postium sangui-
ne eius cruentatio, & præscriptus (certa
ceremonia) esus illius. Ita & in Baptismo
nostro nostræ in sanguine Christi emun-
dationis signum est, non sanè aquæ substā-
tia ipsa, siue sit fluens, siue in vase quocūq;
repo-

206 *reposita, sed instituta per Christū in aqua
tinctio: quæ quidem fiat in nomē Patris,
filij, & Spiritus sancti: quemadmodū id
circa Baptismi explicationem clarius ex-
positum habetur.*

*Constat autem hoc Cœnæ Dominicæ si-
gnum certis suis partibus: nempe ijs omni-
bus, quæ Christum Dominum cum suis
Apostolis tunc egisse, nobisq, (vt se imi-
temur) præcepisse Euangelistarum &
Pauli testimonio videmus. Sic vt quod
Christus Dominus egit, Minister Eccle-
siæ (quæ eius locum in ministerio suo obti-
net) in Cœnæ vsu faciat: ac conuiuæ rur-
sum id etiam faciant, quod Apostoli (Chri-
sti Domini in Cœna sua conuiuæ) fecerūt.
Partes signi igitur in ipso Ministri opere
sunt, circa Cœnæ vsū. Panis & poculi in ma-
nus Ministri sumptio: gratiarū actio: pa-
nis fractio: poculi propinatio: horum v-
trorumq, in cibum ac potum conuiuariū
exhibitio siue distributio: cum testificatio-
ne, de tradito in mortē pro nobis corpore,
& fuso item sanguine Christi. In ipso ve-
rō conuiuariū opere, partes signi sunt. Ac-
cubitus ad mensam Dominicam: panis &
poculi è Ministri manibus sumptio: &*

COXMB

eorum participatio. Hæc tota (in) actio
ac ceremonia tã in Ministris q̃ in cõiuariũ
opere posita, est signum Cœnæ Dominicæ:
ad cuius obseruationem mandato illo Do-
minico (Hoc facite) commonemur.

Et sanè danda est opera pijs omnibus,
imprimis verò Ministris ac gubernatori-
bus Ecclesiarum, ne vlla signi huius pars
in Cœnæ Dominicæ vsu prætermittatur:
tum propter mandatum hoc atq; instituti-
onem Christi, quæ sine illius indignitate
mutari non potest: tum propter signi ipsi-
us mysteriũ, quod nobis singulis eius par-
tibus insigniter commendatur. Est tamẽ
nobis interim etiam obseruandum disci-
men quoddam inter ipsas signi partes. Nẽ
pe vt sciamus, quænam necessariò omni-
no vrgendas, quas item non vsq; adeo ne-
cessariò requirendas esse, statuere debeat-
mus. Præsertim si quæ ita sint abolitæ, si-
ue temporũ iniuria, siue tyrannide Anti-
christiana: vt subito ac repẽte cũ pace Ec-
clesiæ renocari nõ possint. Discrimẽ autẽ
hoc constitui oportet ex mysterij, quod Cœ-
næ vsu adumbratur, consideratione: qua-
tenus videlicet aliqua partium illud ex-
pressius nobis ac significatiùs designetur.

*Vt intelligamus Cœnæ Dominicæ vsunt
ideo nobis prorsus intermittendū nō esse,
quòd omnes ac singulas signi in illa par-
tes obseruare, vt vellemus, non possimus:
modò ne illæ omittantur, in quibus præ-
cipuum mysterij pondus consistit. Tamet
si eos, qui omnes & singulas signi in Cœ-
na Dominica partes obseruare cum pace
Ecclesiæ possunt, & id facere nolunt: cul-
pa haud dubiè obscurati Cœnæ mysterij
liberare non possimus. Iam verò de ipso
Cœnæ Dominicæ mysterio videamus.*

*De Cœnæ Dominicæ mysterio,
& ad quem modum mul-
tis nominibus in Cœnæ
vsu commendetur.*

C*VM vnus sit atq; idem ab æ-
terno & in æternum Deus: v-
num item atq; idem illius no-
biscum fœdus æternum: qua-
tenus sanè in vtraq; Ecclesia omnes Abr-
hæ filij esse censetur. Vnus deniq; Dei &
hominum mediator Deus pariter atq; ho-
mo Christus Iesus: & vna atq; eadem o-
mnium (in ipso) salutis ratio. Vnum sanè
atq;*

atq; idem sit etiam necesse est mysterium 209
omnium Sacramentorum. Sed quemadmo-
dum vnum in genere Cœnæ Dominicæ
signum, externa (in q̄) illius actio seu cere-
monia, multis nihilominus partibus con-
stat, quarum vnaquæq; suum mysterium
adumbrat: ita vnum illud atq; idem etiã
omnium Sacramentorum mysterium suis
quibusdam partibus constat. Non quòd
in partes vllas diuidatur: sed quòd mul-
tis nobis nominibus, veluti partibus qui-
busdam suis, diuino beneficio commende-
tur. Sic vt in qualibet signi in Cœna Do-
minica parte, peculiaris sēper aliqua my-
sterij Cœnæ commendatio, ob oculos no-
stros symbolica adumbratione ponatur.
Ita tamen, vt inter partes ipsas signi Cœ-
næ totius, alia alys expressius significanti-
usq; nobis mysterium ipsum designent ac
repræsentent.

Vnum porrò illud atq; idem omnium
Sacramentorum mysterium, & proinde
Cœnæ quoq; Dominicæ, est nostra cū Chri-
sto Domino gratuito nobis delata commu-
nio in corpore & sanguine ipsius. Quæ
quidem etiam vnicum est prorsusq; solū
medium salutis nostræ omnium: siquidem

illud destinato ac rebelli cōtemptu nostro, ipsimet à nobis non propellamus. Neq; ve rò nostra hæc cum Christo Domino in corpore & sanguine ipsius communio tum primum cœpit institui, cum Christus Dominus in Cœna sua Apostolis suis panem ac poculum Cœnæ exhiberet: sed initium suum habet ante tempora æterna, quatenus sanè ante tempora æterna in Christo Domino ad vitam æternam electi, atq; in filios Dei (iuxta Pauli doctrinam) adoptati sumus. Eligi enim aut adoptari in Christo non potuimus, si non aliquam cū illo iam tum, in diuina prouidentia, communionem habuissemus. Neq; alia communio nostra cum Christo Domino habetur, quàm ea quæ est in corpore & sanguine ipsius: quatenus videlicet omnes, vnus atq; idem homo in Christo, coram oculis Patris Dei, esse censemur: quem admodum Paulus docet. Hæc autem ipsa communio nostra cum Christo, perinde erat olim circumcisionis & cœnæ Paschalis mysteriū, atq; nunc est in Christi Ecclesia & Baptismi mysterium & Dominicæ Cœnæ: etiã si alijs atq; alijs signis adumbraretur. Nisi quòd tum venturi adhuc Christi commu-
nio

Ephe. 1.

2. Tim. 1.

Gal. 3.

vno designabatur: nunc autem exhibiti ad
 umbratur. Ita in circumcissione cruenta il
 la præputij amputatio nostram cum Chri-
 sto Domino communionem in corpore &
 sanguinæ ipsius adumbrabat: quatenus te-
 stabatur condemnationem nostram accisi
 præputij simbolo in Christi corpore (quod
 carnis nostræ corpus futurum erat) ampu-
 tandam esse, cum propitiatoria sanguinis
 ipsius effusione. Ita & in agni Pascha-
 lis cœna, agni mactatio, postium cruen-
 tatio ad plagæ curationem, agni ipsius ty-
 picus esus adûbrabat suo simbolo, nostræ
 atq; illius iam tunc Ecclesiæ communionē
 cum Christo, in corpore & sanguine ipsi-
 us. Quatenus sanè & esus agni ipse, com-
 munionē cum vero nostro agno Christo
 Domino, & postium cruentatio in sangui-
 ne agni, expiationem nostram per sangui-
 nem Christi suo simbolo designabat. Ita
 verò & nunc in Baptismo nostro, tinctio
 nostra in mortem Christi, adeoq; in Chri-
 stum ipsum (quæadmodum Paulus ait) no-
 stram nobis cum Christo Domino commu-
 nionem proculdubio adumbrat. Alioqui
 sanè in Christum baptizari nõ possemus,
 si non aliquam cum illo cõmunionē in cor-

Rom. 6.
 Gal. 3.

212 pore & sanguine ipsius haberemus.

Ad eundem modum igitur etiam, eadem ipsa nostra cum Christo Domino cōmunio Cœnæ Dominicæ vsu adumbratur (quod ad externā illius actionem seu ceremoniam attinet) iuxta singulas partes ipsius : quemadmodum mox ostendemus.

Hoc autem communionis nostræ cum Christo mysterium potens atq; efficax est, vt in alijs Sacramētis, ita in Cœnæ quoq; Dominicæ vsu. Exeritq; vim suam proculdubio, si vera fide in nostris cordibus apprehendatur. Admonet nos nimirum omnes nostri vicissim erga Deum officij, nostræq; gratitudinis erga illum, pro tantis illius erga nos in Christo beneficijs : ne inter cōtemptores eius olim numeremur. Quatenus ergo Cœnæ Dominicæ & aliorum Sacramentorum vsu, Ecclesia per fidem in sua cum Christo Domino communionē obsignatur : ac rursus quatenus obsignata ad hunc modum in nostris animis cōmunio hæc nostri nos vicissim officij, nostræq; erga Deum gratitudinis admonet : hætenus nos duo quædam mysteria, seu duas mysterij vnius partes nobis

Bis designari dicimus, in usu & Cœna Do 213
minica & aliorum Sacramentorum. Sic
vt partim obfirmemur Cœnæ usu in fide
nostræ cum Christo communionis: partim
verò nostræ vicissim erga illum gratitu-
dinis, nostræq; officij admoneamur. Siue i-
gitur duo quodammodo mysteria, obfirma-
torii videlicet & admonitorium: siue du-
as vnius mysterij partes esse dicamus in
Cœnæ usu, perinde est: modò vt vim ac di-
gnitatem Sacramentorum in ipsorum my-
sterio rectè obseruemus. Intelligamusq; v-
sum Sacramentorum non esse vanam, otio-
samq; ac scenicam quandam, theatricæ
actionem.

Iam vt præstantiora esse censentur, quæ
aliquam causarum rationem in se habere,
q̄ quæ veluti effecta quædam esse viden-
tur: ita præstantius est etiam in Sacramē-
torum usu, dum in fide communionis no-
stræ cum Christo Ecclesia tota obfirmatur:
q̄ dum vi eius ipsius obfirmationis, suæ vi-
cissim gratitudinis, suiq; officij admone-
tur. Etenim sine certo in corde nostro per
fidem testimonio nostræ cum Christo Do-
mino communionis, nihil prodest omni-
no ea obseruasse omnia, quorum Cœnæ v

214 *su admonemur. Contrà verò, si certum in corde nostro testimonium obfirmari Cœnæ vsu sentiamus, nostræ cū Christo Domino communionis: sine maximo fructu id fieri non potest, etiamsi ea, quorum admonemur, in declaranda nostra gratitudine nō ita, vt debemus, omnia præstemus.*

Sed & ea, quæ ad obfignandam nostram cum Christo communionem in Cœnæ actione pertinent, alia alijs præstâtiora sunt. Quatenus aut alia alijs tacitè includuntur etiam si nullis peculiaribus symbolis adhibentur: aut alia item alijs fini Cœnæ Dominicæ, ad quem est instituta, luculentius multò significantisue subferuiunt, ac respondent: quemadmodum circa finem Cœnæ Dominicæ clarius exponetur. Iam quid singulis signi Cœnæ Dominicæ partibus in eius mysterio iuxta partes illius nobis adumbretur, ordine suo videamus.

Primum igitur in his signi Cœnæ partibus, quæ in Ministri opere sunt positæ, ipsa panis ac poculi in manus Ministri sumptio (priusq̃ aut panis frangatur aut poculum exhibeatur) designat nobis ipsamet Christū Dominū solum esse, & neminem præterea alium, qui nos omnes
ad

ad salutarē hanc nostram secum commu- 215
nionem vocare potuerit: atq; eundem i-
psum esse etiam, qui nos omnes ad illā nō
vocauerit modo, sed etiam amantissimē
(pro ineffabili sua misericordia) factus
homo inuitarit. Vt ab illo solo tāq; vnico
mediatore, Pastore ac capite nostro, & se-
dem verā in vita hac nostra, & olim de-
mum etiam fructum nostrae huius secum
communione, vitam inquam aeternam,
petendam nobis atq; expectandam esse in-
telligamus. Quare dum in Cœna Domini
cœ administratione panem ac poculum
in Ministri manibus videmus: Christi
Domini opus in Ministri opere oculis fi-
dei intueri debemus. Et cogitare, quod à
solo duntaxat Christo Domino, velut ex
ipsius manibus, & fidei nostrae incremen-
ta per Spiritū sanctum suum, & fructum
olim etiam nostrae secum communione
certò atq; indubitato expectare debeamus

Deinde gratiarū actoria mysterij Cœ-
næ per Ministrum Evangelicis atq; Apo-
stolicis verbis cōmēdatio ante panis & po-
culi exhibitionem, refert nobis extremam
illam Christi Domini in Cœna sua grati-
arum actionem: qua nobis ille ineffabilē
suam

216 suam erga nos charitatem attestari dignatus est. Nimirū etsi atrocissimā mortem mox iam pro nobis oppetere debuerit, atq; illius faciem velut ob oculos suos post tam cerneret: summa tamen alacritate & sibi ipse, & suis Apostolis, nobisq; sub illorum nomine omnibus gratulabatur. Ac mortem suam sui glorificationē esse affirmans, Deo Patri suo gratias agebat, de cōpleto iam salutaris suæ oblationis pro nobis tempore. Vt doceret nostram sibi vitā sua ipsius vita gratiorē multò fuisse. Et quanq̄ certus esset vitā nostrā nō potuisse nisi morte sua, eāq; & crudelissima & ignominiosissima erdimi: magis tamen de reddita in se nobis vita nostrā gaudebat & gratulabatur, gratiarum actionis suæ testimonio: q̄ vt vel cruciatuum (quos iā mox sustinere nostrā causa debebat) vel mortis etiam atrocissimæ metu vllō perturbaretur: donec Cœnam suam illā mysticam peregisset. Dum igitur Minister, sumpto in manus pane aut poculo Cœnæ, vsum illius nobis verbis Apostolicis atq; Evangelicis commendat: nos audita illa commendatione, Christum ipsūmet in Ministro intueri quodammodo, & extre
me

mae suae illius in Coena sua gratiarum actio 217
nis meminisse debemus. Atque immensum
illum charitatis erga nos suae ardorem ita
nobiscum in corde nostro reputare: ut om-
nne plane dubitationem, de optima ipsius
voluntate conferuandi nos in donata no-
bis corporis & sanguinis communionem, ex
animis nostris eximamus. Praesertim cum
ita sit nobis de illa gratulatus apud Patrem
suum, ut ne vitae quidem suae, aut crucia-
tum etiam quos iam mox sustinere debe-
bat, atque in prospectu suo quodammodo ha-
bebat, ullam omnino habuerit rationem.

Praeterea ipsa panis fractio, & pocu-
li (priusquam exhibeatur) propinatio, multa
nobis & in Deo Patre nostro, & in Chri-
sto item Domino, denique & in nobis i-
psis designat, contestatur, & adumbrat.

Primum enim testificatur (ut alias quoque
dictum est) Deum, esse Dominum pariter
ac iudicem nostrum: qui suam in nobis re-
quirat obedientiam: et nostram pariter
inobedientiam (iusto suo iudicio) puniat, iux-
ta aeternum atque immutabile decretum suae
Diuinae voluntatis. Quorsum enim nostram
puniret inobedientiam, si non mandatorum
in nobis suorum obedientiam (ut Domi-
nus

218 nus noster) requireret? Aut quorsum ita
atrociter nostram in filio suo inobedi-
entiam puniisset, si non pariter verè etiã in-
stus iudex esset? Deinde testificatur eti-
am de Patre Deo, illum, servatorem quoq;
nostrum nihilominus esse: qui videlicet
nostri misertus, nostram condemnationẽ
gratuitò transtulerit in vnigenitũ suum
filium: illumq; tradiderit (loco nostro) in
mortem atrocissimam: & sanguinem i-
psius innocētissimũ fundi voluerit ad no-
stri expiationem. Postremò testifica-
tur & de filio ipso Dei Christo Domino:
ipsum (propter restituendã in se salutẽ no-
strã) vltro ac spõte sua carni & sanguini
nostro participasse: atq; ita demũ & corpus
suũ sacrosanctũ atrocissimis cruciatibus,
mortiq; ad extremũ ignominiosissimæ expo-
suisse: & sanguinẽ suũ innocētissimũ fudis-
se, ad nostri cũ Patre suo recõciliationem.

De nobis verò testificatur panis illa
fractio & poculi propinatio, in Cœna Do-
minicæ vsu: nos toto nostro corpore, totãq;
nostra anima (quantũ omnino sumus) alti-
ud prorsus nihil esse, q̃ pecudes quasdam
(quod in nobis est) morti iam alioqui &
condemnationi aeternæ destinatas: nisi

219
nos ab illa Christus Dominus pro gratua
ita sua in nos benignitate ac misericordia
liberasset. Ut enī Christus Dominus totus
prorsus corpore suo, totaq; sua anima (vt
homo) ad extremā vsq; desperationem Di
uini aduersus nostrū peccatum iudicij se
ueritatem vitare non potuit, quatenus in
se quidem omnem nostram recepit con
demnationem: ita panis illa in Coenae v
su fractio & poculi propinatio (dum hęc
talem Diuini iudicij seueritatē in passione
& morte Christi nobis adumbrat) simul
quoq; testatur omnino, in toto planē no
stro corpore, totaq; nostra anima, nihil
prorsus esse (quantum in nobis est) quod
non sit modis omnibus obnoxium aeternae
morti & cōdenationi: nedū vt vllis oīno
meritis, vllike qualicūq; tadē dignitati, ali
quis oīno locus in nobis reliqu⁹ esse possit.

Postremò panis & poculi in cibum ac
potum nostrum exhibitio seu distributio,
designat nobis immensā planē atq; ineffa
bilem Christi Domini erga nos benigni
tatem & dilectionem: qui omne prorsus
mortis suae meritum in corpore suo per
pessa, omnemq; illius vim ac dignitatem
gratuitò nobis secum communem esse ve
lit

220 *lit.* Nobis inq̄, qui non solum huius nihil
promeremur vnq̄: sed mortem æternā iā-
dudū promeriti, tota præterea vita hic no-
stra etiā aliud nihil q̄ peccare perpetuò ex
nobis ipsis, & proinde illum quoq̄, perpe-
tuò offendere possimus. Hæc porro hu-
ius tantæ dilectionis Christi erga nos reli-
giosa ac diligens reputatio circa panis &
poculi Cœnæ exhibitionem seu distribu-
tionem, multò plus adfert consolationis af-
flictis omnibus conscientijs, & plus mul-
tò item ponderis habet ad obsirmandos no-
stros animos in certa salutis nostræ in Chri-
sto possessione per fidem: q̄ si nobis ipsam
corporis & sanguinis Christi naturalis
substantiā (p̄ Ministri manus) sub ipso pa-
ne ac poculo Cœnæ porrigi contendamus.
Cum hæc sanè conuiuas Cœnæ Dominicæ
omnes de salute ipsorum (etiā si illā sta-
tuamus) certos reddere non possit. Id quod
Iudæ alioqui proditoris, & omnium illi-
us similiū exemplo manifesto docemur.

In ipso autem conuiuiarum opere, ac-
cubitus seu confessus eorum ad mensam
Dominicam nobis designat. Primum
pacem ac quietem lōgè optatissimam no-
stræ (in hac etiā vita iam) consciētia in
Christo

Christo: etiã si in nobis ipsi aliud nihil neq; 221
esse villo modo possumus, nisi peccatores.
Quã equidem nostræ conscientiæ pacem
ac quietem retineri à nobis vult in corde
nostro Christus Dominus, aduersus Sata-
næ ac mundi insultus omnes, quibus per-
petuò obnoxij sumus. In me (inquit) pa-
cem habebitis. &c.

Deinde designat nobis etiam gloriam
ac dignitatem nostrã, quã in regno Dei
olim habituri sumus. Nempe, quòd quem
admodum Christus Dominus conuiuiali
nos ad mensam suam in Cœna sua accubi-
tu (sub persona suorum Apostolorum) di-
gnatus est: ita & in regno olim Dei, æter-
no illi demum beatòq; conuiuio, vt cœle-
stes conuiuia, adhibendi simus. Vt ad æter-
nam Diuinæ gloriæ fruitionem vnà cum
Abrahamo Isaaco & Iacobo tandem ac-
cumbamus: inq; æterna deinceps regni
Dei fœlicitate confideamus.

Acceptio item in manus conuiuiarum
panis ac poculi Cœnæ à Christo Domino
imperata designat, non modò immensam
illam Christi Domini erga nos dilectionẽ,
quam nobis sub panis ac poculi exhibi-
ti in Cœna symbolo declarauit: sed etiam
peculi-

222 peculiarem nostri curam, ne tantum bene-
ficiam nobis per nostram diffidentiam
imprudētes perire sinamus. Neq; enim il-
li, atis erat, & panem & poculū utcūq;
exhibuisse: sed voluit, ut utrunq; Apo-
stoli ex illius manibus acciperent: atq; ut
id facerent præcepit. Vult nimirum, ut sic
um hoc beneficium nostris cordibus ita in-
figamus atq; de illo intra nos ita certi si-
mus, ut certi alioqui esse solemus, ea quæ
in nostris ipsi manibus habemus, nostræ
proculdubio esse, atq; ad nos omnino perti-
nere. Deinde designat in nobis ipsis eti-
am panis hæc & poculi Cœnæ in manus
concurrarum acceptio, fidei nostræ certitu-
dinem: quod adumbratum nobis Cœnæ
su nostræ cum Christo communionis my-
sterium, certò ad nos pertinere credamus.
Vera alioqui & non simulata fide, quam
ille in nobis (mandati huius testimonio de
pane & poculo per nos accipiēdo) requi-
rit. Non quòd fides nostræ id per se effici-
at, ut seruemur: sed quòd quisquis donū
hoc nostræ secum communionis, aut nolit
ullo modo per contemptum illius destina-
tum) apprehendere: aut etiam hypocriticè
illud fide se (ut fallat Ecclesiam) apprehē-
disse

disse fingat: is sanè culpam omnem suæ cõ 223
demnationis, non certè in denegatũ quo-
quo modo donum illud, sed in suum ipsius
contemptum, suãq; hypocrisim (suo ipsius
conuictus iudicio) referre cogatur.

Participatio verò panis & poculi in
Cæna vsu, hoc est, panis esus & poculi po-
tio ipsa, est veluti colophon quidam toti-
us externæ in Cæna Dominica actionis.
Designatq; nobis suo symbolo, tã ad nos per-
tinere nostrãq; adeo prorsus iam esse do-
natam nobis nostram cum Christo Domi-
no in corpore & sanguine ipsius commu-
nionem: q̄ verè nostrum esse alioqui certũ
sumus, quod ore ipsi nostro edimus ac bibi-
mus, transmissumq; iam intra nos omni-
no habemus. Tamq; nos verè ac certò pa-
sci ad vitã æternã; donata nobis gratui-
tò nostra cum Christo Domino in corpore
& sanguine ipsius communionem (siquidẽ
illã ore fidei nostræ apprehendamus) q̄ cer-
tò nos in vita hac panis ac vini vsu pasci
atq; ali ex Diuina ordinatione senti-
mus.

Hæc sanè omnia nobis adumbrantur
externo Cænae Dominicæ signo, iuxta sin-
gulas partes illius, ad fidei nostræ confir-
mationem

mationem, in nostra cum Christo Domino communionem. Qua sola alioqui fit, ut omne meritum, omnemq; gloriam ac dignitatem mortis ac resurrectionis Christi nobis cum illo communem ipsius beneficio habeamus.

Quemadmodum autem diligenti horum omnium reputatione (quæ nobis externo Cœnæ Dominicæ signo adumbrantur) obfirmamur proculdubio, Spiritu sancto auctore, in certa & indubitata fide nostræ cum Christo Domino communionis (id quod nobis iam perspicue satis exposuisse videmur) Ita eiusdem ipsius etiam signi in Cœnæ significatione, iuxta easdem ipsas illius partes, nostri simul officij nostræq; gratitudinis erga Christum Dominum, pro tantis in nos illius beneficijs, admonemur. Nimirum corda nostra in fide communionis nostræ cum Christo obfirmata, simul etiam excitantur per Spiritum sanctum, pro ratione incrementorum fidei, ad gratiarum actionem: & declaranda gratitudinis nostræ officia, pro nostra qualicunq; virili & facultate.

Primum ergo panis ipsa & poculi Cœnæ in manus Ministri sumptio, quemadmodum

modum nobis designat neminem aliū esse, 225
a quo, aut per quem salutem nostram om-
nem & petere & expectare debeamus,
nisi Christum solum, vnicum alioqui atq;
aeternum Pontificem nostrum omnium:
ita nos simul etiam simbolo suo commo-
nefacit, nostra erga Deum (in primo sua
prioris tabulae precepto) obedientia. Ne-
pe, vt ne nobis Deos novos vllos in cōspe-
ctu Domini Dei nostri & (quem ille mi-
sit) filij sui vnigeniti Christi Domini cō-
stituamus: per quos aut subleuari quoquo
modo, aut etiā vi ipsorū propria laedi nos
posse existimemus. Sed sola mediatoris
nostri Christi Domini fiducia, qui nos in
salutarem suorum omnium bonorum com-
munionem vocauit, Dominum duntaxat
Deum nostrum inuocemus: atq; ab illo so-
lo & bona precemur omnia, & mala om-
nia deprecemur. Illūq; solū esse statua-
mus, qui nos & seruare & perdere possit,
iuxta beneplacitum suae sanctissimae volū-
tatis.

Deinde verò gratiarum actio myste-
rij in Cœna per Ministrum Apostolicis E-
uangelicisue verbis cōmendatio, qua Mi-
nister ipsam Christi Domini gratiarum

226. actionem imitatur, quemadmodum incre-
dibile nobis studium designat Christi Do-
mini, in restituenda nobis salute nostra, vi-
tae etiam suae ipsius iactura: ita nos simul
etiam nostri erga Christum Dominum ad-
monet officij, gratitudinis, inq̄, nostra.
Nempe ut illi, pro tanta erga nos sua pro-
pensione, maximas gratias agamus. Et quē
in illo erga nos in restituenda nobis salute
nostra ardorem fuisse scimus, eundem sa-
nē erga nostros proximos omnes (propter
illum) declarare conemur.

Panis autem fractio per Ministrum,
& poculi propinatio, priusq̄ conuiuiis in ci-
bum & potum exhibeatur, quemadmodū
nobis designat, Christum Dominum vl-
tro ac sponte sua sacrosanctum corpus su-
um atrocissimis cruciatibus nostrae causa
exposuisse, morteq̄, demum ignominiosissi-
ma, fuso pro nobis sanguine suo, appetuisse:
ita nos simul nostri vicissim erga Christi
officij commonescit. Ut & nos pro nomi-
nis sui adorandi, regniq̄ item sui in sua
Ecclesia promouendi gloria, non recuse-
mus & facere & pati omnia, quaecunque
in nos ille pro bona voluntate sua, permit-
tere velit.

Actus sum, ut fratrum nostrorum pericu 227
la nostris ipsorum periculis (si ita res po-
scat) redimere ne detrectemus: quem admo-
dum vitam nostram crudelissima Christi
Domini passione ac morte redempta esse
videmus: quam alioqui nobis ipsa panis
in Coena fractio, & poculi propinatio (ut
est dictum) representat.

Postremo panis ipsa in cibum & pocu-
li in potum exhibitio, quemadmodum no-
bis ineffabile prorsus Christi Domini er-
ga nos amorem & dilectionem attestatur
& designat: nempe quod quidquid omni-
no in assumpta per ipsum carne nostra su-
um erat, neq; ad quem nostrum ullo pror-
sus modo (quod in nobis quidem est) pote-
rat pertinere, id totum soli sibi proprium
esse haudquaquam voluit: sed nos in gratuita
illius comunione omnes vocavit. Ita nos
simul admonet etiam, ut nostra omnia,
quae Diuino beneficio in nos sunt collata,
non equidem soli exclusis omnibus alijs,
veluti nostra ipsorum propria possidea-
mus: sed illa ad promouendam Christi Do-
mini gloriam, & subleuandam pro nostra
virili ipsius Ecclesiam, perinde atq; si co-
munia essent, exposita semper habeamus.

Rursum verò in ipso conuiuiarum opere accubitus seu confessus ad mēsam Dominicam, quemadmodum nobis & nunc in vita hac nostra pacem ac quietem longè optatissimam nostrā in Christo conscientia per fidem, & gloria demum ac dignitatis nostrā etiam in regno Dei imaginē quandam refert atq; adumbrat. Ita nos simul nostri vicissim admonet officij: ut certa nostrā huius pacis, gloriaq; præterea futuræ fiducia, oēs omnino vitæ huius nostræ afflictiones ac molestias, oēmq; Satanae & eius satellitum tyrannidē forti infractōq; semper animo perferamus. Ac velut in ipso Christi Domini sinu recubentes, pro omnibus semper Domino Deo nostro gratias agamus. Certi non posse cōferri vllō modo nostras hic afflictiones cū cœlesti illa immortalīq; gloria: quam oculis nostræ fidei sub confessus nostri in Cœna symbolo)intuemur.

Deinde acceptio in manus conuiuariū panis ac poculi Cœnae, quemadmodum nobis designat peculiarem Christi Domini pro nobis curam, dum nos ille è suis manibus panē ac poculū accipere iubet: ita nos comunefacit etiam mutua nostræ inui-

gem (aliorum pro alijs) curæ ac sollicitudi- 229
nis. Vt qui vnius mensæ conuiuæ sumus,
demus etiam in solidum operam omnes,
vt adumbratum nobis Cœnæ signo donū
illud ac beneficium Christi, verè nos ex i-
psumet Christi Domini manibus perce-
pisse omnes pariter sentiamus. Potissi-
mum tamen admonet Ministros ipsos, vt
quam nostri hic curam à Christo Domino
habitam esse vident in ministerio ipsius:
eandē ipsi quoq; in suo sibi ministerio in-
telligāt pro sua virili præstandam omni-
no esse. Vt coram Dei iudicio olim, non e-
quidem ad ostentationem, aucupandam-
ue hic apud homines vllam omnino, siue
gratiam siue gloriam: sed ad Ecclesiæ po-
tissimum propagationem, fructumq; il-
lius publicū in cognitione Euangelij Chri-
sti, ministerio suo functi esse videantur.

Rursus quemadmodū acceptio ipsa pa-
nis & poculi Cœnæ in manus conuiuariū,
fidei nostræ certitudinem nobis designat,
de nostra iā pace ac quiete in Christo: qua
tenus sanè accepto in manus pane ac pocu-
lo Cœnæ, nostram nos cum ipso communi-
onem certò iam apprehēdisse, ac veluti ma-
nibus nostris tenere testamur: ita nos fo-

230 mul etiam cōmonefacit, ne ineffabile hoc
Christi Domini beneficium (delatæ vide-
licet nobis nostræ secum communionis, &
proinde pacis iā etiam ac quietis nostræ
in ipso) aut contēptu ipsi nostro nostrāq;
impietate à nobis propellamus: aut hypo-
critica illud fide nos accepisse fingamus.

Postremò participatio ipsa panis ac po-
culi in Cœna, quæadmodū nobis designat
tam certò nostra iā esse omnia, quæ Chri-
sto soli propria erant, per delatam nobis
gratuito illorū communionem: q̄ certò no-
stra sunt, quæ intra nos iam sumpta habe-
mus. Ita nos monet etiam, vt Christū Do-
minum in nobis iam manentem per fidem
vita etiam nostra exprimere studeamus:
illumq; in nostris cordibus habitare teste-
mur, per mentis nostræ affectuumq; nostro-
rum innouationem. Et rursus quæad-
modum hæc ipsa panis & poculi in Cœna
participatio testificatur, Christum Domi-
num, in deferenda nobis nostra secum com-
munionem, nostram imprimis fructum no-
stramque vtilitatem spectasse. Nimirū
vt illa & iam in vita nostra per fidem,
& demū re ipsa etiam in cœlesti olim glo-
ria fruere-mur. Ita nos simul quoque ad-
monet,

monet, vt nostra omnia quæ in nos contu- 231
lit Dominus, proximis etiã ac fratribus no-
stris vtenda (si quando res ita postulet) ex-
hibeamus. Ac tum demũ sanè nostra nos
fratribus nostris detulisse gaudeamus, cũ
illos nostris vti ac frui in ipsorum neces-
sitate videmus.

Obseruatur autem & alia mysteria in
ipsis Cœnæ elementis, pane inq̃ & vino:
si naturam illorũ diligentius paulò obser-
uemus. Neq; enim temerè Christus Domi-
nus pane potissimum & vino Cœnã suã
nouũ testamenti peregit: & non frustra a-
lioqui Paulus etiã Cœnæ Dominicæ cõ-
uinias vnum panem esse docet. Sed de his
plura in admonitione, quæ habetur post i-
psam Cœnæ administrationem. Nunc de
fine Cœnæ videamus.

De præcipuo Cœnæ Domi-
nicæ fine.

COE NÆ Dominicæ fines
alij plures, alij duos faciunt.
Nos vnum duntaxat esse dici-
mus: reliquos verò inter vni-
us istius fructus, oēs numeramus. Eum
però

232. porro Cœnæ Dominicæ finem Christus ipsemet Dominus eundem omnino esse docet, quæ & in alijs Sacramentis omnibus scripturarû testimonio nobis cõmonstratû habemus. Nempe vt Christi Ecclesia obfirmetur atq; obfignetur Cœnæ Dominicæ usu, in vera eius mysterij fide: quod externo illius signo adûbratur. Nèpe in donata nobis cû Christo Domino gratuita in corpore & sanguine suo cõmunionem. Hæc enim Cœnam suam instituit ad sui recordationẽ, quatenus ipse quidẽ (tradito pro nobis in mortẽ suo corpore & fuso itẽ suo sanguine) ad vitã nos rursus æternã à morte æterna reuocauit, donata nobis a lioqui omnis sui meriti, õisq; suæ iustitiæ cõmunionem. Atq; recordatio sanè hæc nõ tantû est posita in nuda quadã historia veteris alicuius reminiscẽtia, quæ rei gestæ (ad nos alioqui non ita multû pertinetis) memoriã renouet, atq; in nudã duntaxat quandã rationis nostræ cogitationẽ incurrat: sed quæ ad ima usq; cordis nostrî penetralia autore Spiritu sancto pertingat. Nimirum Spiritus sanctus (assiduus alioqui testis Christi, & efficax proculdubio glorificator in omni ipsius institutione) longè
aliantz

233
aliam Christi recordationē in nostris cor-
dibus operatur, circa Cœnæ vsum: q̄ faci-
ant omnes humana, siue imagines siue sta-
tuæ, seu theatricæ qualescunq̄ representa-
tiones. Hæc ita (in q̄) cum se habeant o-
mnia, perspicuum est Christum Dominū
(qui Diuinā alioqui Spiritus sancti vim
in suæ institutionis obseruatione intueba-
tur) ad eiusmodi certè sui recordationem
Cœnam suam instituisse, quæ nobis nō hi-
storiam tantū rei gestæ memoriam in-
otiosam quandam cogitationē reuocaret:
sed quæ ipsas etiā cordis nostri medullas,
ad nos in fide adumbrati nobis mysterij ob-
firmandos atq̄, obfirmandos, Spiritu san-
cto autore penitus commoueret. Ad eun-
dem porrò finem & circumcissionem olim
institutam fuisse, ex Dei ipsius ad Abra-
hamum verbis videmus: dum ait ideo il-
lā fuisse in eius familia obseruādā, vt esset
Deus ipsius, & seminis ipsius. Neq̄, enim
post circumcissionem aut Abrahami, aut
cuiuspiā alterius in suo semine, Deus tum
primum incæpit esse & Abrahami, & se-
minis ipsius Deus: quemadmodum Pau-
lus docet. Sed his verbis docetur Abrahā
ideo sibi & suæ familiæ imperatam fuisse
circum-

234. circumcissionem: vt & ipse per omnem vi-
tam suam, & familia eius deinceps post i-
psam certi essent signi huius testimonio,
Deum proculdubio suum Deum esse, qui
illis (vt electo suo populo) in ipsorum ne-
cessitatibus nunq̄ esset ope sua Diuina de-
futurus: modò ne illum destinata impieta-
te rebellig, suo contemptu ad iracundiã pro-
uocarent. Ira & in Paschali Coena olim
finem videmus eundem prorsus: dum De-
us ipsemet illam se, ad monumentum æter-
num sui erga Israelem beneficij, institu-
isse testatur. Nimirũ vt tota illa Israelis
Ecclesia (Coenæ suæ illius anniuersariæ te-
stimonio) certa esset, Deũ semper fore pro-
tectorem & adiutorem suum: quemadmo-
dum id admirabili illa prorsusq, stupenda
ex Aegypto ipsius eductione luculentissi-
mè declarauit. Ita & Baptismum ad e-
undem ipsum si em institutum esse cla-
rissimè docet Petrus: dũ illũ ἐπεὶ ἔστειλε
bonæ nostræ erga Deum conscientia esse
testatur. Nimirum pij omnes in Ecclesia
obfirmantur Baptismi testimonio, in certa
fide emundationis & reconciliationis suæ
cum Patre Deo, per sanguinẽ Christi Do-
mini. Cuius demum fiducia non reformi-
dant

235
dant iudicium Dei: propter suam cū Chri-
sto Domino in corpore & sanguine ipsius
(quo sunt abluti) communionem.

Sic igitur & Cœnæ Dominicæ eū-
dem planè finem esse, ex Christi ipsiusmet
Domini verbis docemus. Nimirū vt per
institutam ab ipso (non equidem frigidā
vllam, sed quæ Spiritus sancti virtute fi-
at) sui recordationem Ecclesia ipsius obfi-
gnetur in salutari sua cum ipso communio-
ne. Et quemadmodū Christus Dominus
est caro ex carne nostra iuxta substantiam
ipsam: & os ex ossibus nostris, per suā in-
carnationē: ita & nos vicissim (Cœnæ suæ
testimonio) certi sumus, nos esse carnē ex
sacrosancta carne ipsius: & ossa ex nunq̄
alioqui cōminuendis ossibus ipsius, per
donatā nobis gratuito oīs sui meriti, oīsque
suæ iustitiæ in corpore & sanguine suo cō-
munionem. Ita sanè Paulus conuiuas Cœ-
næ Dominicæ omnes, vnum cum Christo
corpus esse docet, Cœnæ ipsius testimonio:
dum illos (eo quòd de vno pane edunt) v-
num corpus esse testatur. Vt intelligamus
ea omnia, quæ Christo Domino soli in cor-
pore & sanguine ipsius (quorum vtrunq̄
ipse à nobis iuxta substantiam ipsorū in
sua

1. Cor. 10.

237 sua incarnatione mutatus alioqui erat) propria omnino fuerant, neq; ad nos per se se ullo modo pertinebant: ea iam omnia, inq; nostra omnino esse, per donatā nobis eorum omnium (sub corporis & sanguinis nomine) salutarem & gratuitam communionē. Nepe ut iam sancti, iusti, innocentes, deniq; & dilecti Dei filij simus in Christo, per nostram hanc secum communionē: qui in nobis alioqui ipsis aliud nihil, quā peccati & mortis aeternae mancipia sumus.

Porro quum eam ipsam Christi Domini recordationem in Cena vsu Spiritus sanctus (ut testis & glorificator illius perpetuus) in nobis operetur, quem admodum supra dictum est: atq; hac tali recordatione animi nostri in nostra illa cū Christo Domino communionē obfirmetur & obsignentur. Fit sanè etiam eodem ipso Spiritu sancto autore, ut dū hac tali Christi Domini recordatione in fide beneficiorum ipsius obsignamur, simul etiam corda nostra excitentur, ad amandum tam beneficium nostrum liberatorem & seruatorem: praestandāq; nostrae erga ipsum gratitudinis officia omnia, quae modò praestare pro
nostrae

nostra infirmitate possumus. Gignunturq; 236
noui quidam motus in nostris cordibus au-
tore Spiritu sancto per talem obfignatio-
nem, ut Christum Dominum, & sua ame-
mus omnia, aut amare saltē cupiamus (ve-
tūq; nos carnis nostræ corruptela nobis ad-
nata remoretur ac impediatur) & ad decla-
randam nostrā erga illū gratitudinē pro
nostra virili adnitamur. Qui quidem no-
ui motus certa sunt indicia, certiq; fru-
ctus nostræ illius in fide beneficiorū Chri-
sti obfignationis. Ut si illos intra nos ipse
sentiamus, de vera etiam nostri obfignati-
one ad vitam aeternā non dubitemus. Sin-
minus, frustra equidem de nostri obfigna-
tione, & proinde de digna quoq; Cæna
Dominicæ participatione nobis blandia-
mur.

Finis ergo Cæna Dominicæ est, eiuſ-
modi nostri in fide nostræ cum Christo cō-
munionis obfignatio, quæ novos motus
in cordibus nostris gignat (autore Spiritu
sancto) ad amandum vicissim Christum
Dominum suāq; omnia: & ad declaranda
nostræ erga illum gratitudinis pro nostra
infirmitate officia. Quoniā verò talis hæc
obfignatio novos motus illos in nobis gignit

nit, ut dictum est. Et aliud est interim in fide obfignari, aliud verò nouos motus ad amorem & gratitudinem excitari: duos alij Cœnæ Dominicæ fines constituere maluerunt. Obfignationem nostri videlicet, & noui rursus motus (ad amandum Christum & declaranda erga ipsum gratitudinis nostræ officia) excitationē. Neque magnopere refert, vniūmne, aut plures Cœnæ Dominicæ fines statuamus: modò ut alios fines omnes ad obfignationē illā, tanquā ad radicē aliorum omnium, referamus.

Quemadmodum autem in hoc potissimum Cœnam Domini institutā esse videmus, ut eius vsu in fide nostrā cum Christo Domino communionis obfignemur: ita hæc potissimum etiam in signo Cœnæ partes obseruandæ nobis sunt, quæ vobis omnium significantissimè Cœnæ ipsius mysterium adumbrant atque repræsentant, quò in fide illius certius obfignemur. Et quia rursus mysteriū nostræ cum Christo communionis multis variisq; nominibus ac cōsiderationibus nobis cōmendatur: quorū alie alijs sunt euidentiores, magisq; necessariae ad fidē illius approbandā, in qua animi nostri debeant potissimū obfignari.

Sanè

Sanè si tanta est mysterij huius digni- 239
tas atq; utilitas, vt nullæ (quãtũuis re-
mota) illius considerationes omitti, ne-
dum inutiles aut nimia existimari quo-
quo modo debeãt: tamen aliæ præ alijs ma-
gis sunt obseruandæ, præsertim si non o-
mnium semper ex æquo meminisse possi-
mus. Nempe quæ magis (vt diximus) eui-
dentes sunt ac necessariæ ad comprobã-
dam mysterij ipsius fidem, in quo iuxta
præstitutum Cœnæ Dominicæ finem ob-
signari debeamus. Quatenus igitur nostræ
cum Christo Domino communionis confi-
derationes aliæ sunt alijs euidentiores ac
magis necessariae, ad approbandam nobis
fidem illius: & proinde meritò etiam aliæ
præ alijs cum alijs semper, tum verò in i-
pso imprimis Cœnæ Dominicæ vsu obser-
uari magis debent, propter Cœnæ ipsius fi-
nem: nostri inq; in fide eius ipsius commu-
nis obsignationem. Hactenus sanè & in
signo Cœnæ Dominicæ inter eas, quas cõ-
memorauimus illius partes, illæ alijs præ-
stantiores existimandæ, & proinde maio-
re etiam cura obseruandæ sunt: quæ ad ad-
umbrandas euidentiores illas ac magis
necessarias approbãdi nobis mysterij Cœ-

240 nã consideraciones instituta esse videntur. Iam vt in approbanda rei alicuius donata legitima & bona (vt vocant) fidei possessione, etsi multa p̄duci in mediũ possunt: & quo plura producuntur, hoc maiorem illius fidem faciunt: imprimis tamen hæc sunt necessaria, quibus legitima traditio, ac rursus possessionis apprehensio probari possit. Neq; negari potest nostrũ planè esse, de cuius legitima traditione nobis facta, deq; legitima item nostra possessione doceri possit: etiã si facta nobis donationis rationes atq; occasiones omnes nõ semper recenseamus. Ita & ad approbandam nostrã cum Christo communionis fidem, quò certius in illa obsignemur: etsi ea omnia, quæ Christus Dominus ad eandem rem instituit, non possunt non esse vehementer vtilia, dignaq; prorsus, quæ summa cura ac religione obseruentur (ne quis hinc incuriã indulgentiãue nescio cuius suã excusationẽ aut patrociniũ venetur) tamen ea imprimis ac necessario obseruanda sunt, neq; vllõ modo prætermittenda, quæ nos omnium euidentissimè certos faciunt, de legitima illius cum donatione nobis facta, tum verò legitima etiam nostra possessi

possessione. Et proinde in Cæna quoq; Do 246
minica vsu hæc potissimum mysterij ipsi
us considerationes vrgendæ obseruandæq;
sunt, quæ nos certos faciant, nostram cū
Christo Domino in corpore & sanguine i
psius communionem & donatam nobis
esse legitimè : nempe à Christo Domino,
qui nihil non legitimè agit. Et nos item
legitimè etiam (nempe ex ipsiusmet Chri-
sti Domini manibus) illius possessionem
habere, atq; in illa eius beneficio perma-
nere. Nam si hæc ita certò animis nostris
infixa habeamus, vt in dubium intra nos
ipsum reuocari non possint: equidè neq; mū-
dus, neq; mors, neq; Satan in vera nos ac sa-
lutari cōmunionis nostre istius cū Christo
possessione perturbare vllò modo poterit,
nedum vt illam nobis eripere quoquo mo-
do possit: etiamsi reliquas communionis
nostræ huius rationes non perinde semper
in mediū producere possimus. Quæq; nul-
la sit illius omnino à Christo Domino no-
bis relicta consideratio, quæ non suum e-
tiam pondus ac robur hac in parte habeat,
obseruariq; modis omnibus debeat, si id vl-
lo modo fieri potest. Quare & in signo Cæ-
næ Dominicæ omnes sanè illius partes
T 2 obser-

242 obseruanda sunt omnino (si id vlllo modo
fieri potest, ne vlla relictā nobis à Christo
Domino nostræ secum communionis con-
sideratio aut obfciretur, aut obliteretur
per nostram incuriam aut negligentiam:
quod quidem sine Christi Domini indi-
gnitate fieri omnino non potest. Sed illæ in-
terim signi partes in Cœnæ Dominicæ v-
su potissimum sunt obseruandæ, neq; vlllo
modo prætermittendæ: quibus & donatio
ipsa nostræ cum Christo cõmunionis, &
doni item possessio nostra συμβολικῶς
adumbratur. Porrò in ipso Cœnæ Domi-
nicæ signo non alia re significantius nobis
adumbratur donatio ipsa nostræ cū Chri-
sto Domino communionis, adeòq; & ob o-
culos quodãmodo nostros ponitur: q̄ panis
& poculi per manus Ministri distribu-
tione seu exhibitione. Ac rursus doni huius
legitima possessio non alia etiam re magis
adumbratur in Cœnæ vsu, q̄ acceptione pa-
nis ac poculi per conuiuas è Ministri ma-
nibus, qui Christi locum obtinet, & eorū
tandem publica participatione. Vt igitur
menti ac voluntati Christi Domini satis-
fiat in Cœnæ suæ institutione, hoc est, vt
iuxta traditum nobis Cœnæ suæ finem, v
sis

243
In illius in fide nostræ cum ipso communi-
onis obſignemur: quemadmodum in my-
ſterij ipſius conſiderationibus ea nobis po-
tiſſimum obſervanda eſſe oſtēdimus, quæ
nos omnium euidentiffimè certos reddant
de noſtræ cum ipſo communionis & dona-
tione & poſſeſſione. Ita & in ſigni Cœnæ
partibus, exhibitio potiſſimū panis ac po-
culi Cœnæ in cibum & potum conuiuari
per manus Miniſtri: & ruruſum eiufdem
panis ac poculi per cōiuias è Miniſtri ma-
nibus acceptio ac participatio publica ob-
ſervandæ ſunt omnino vrgendæq; modis
omnibus, neq; vlllo modo prætermittendæ:
quatenus ſanè iſtis potiſſimū ſigni in Cœ-
næ partibus, & donatio ipſa, & etiam no-
ſtra poſſeſſio noſtræ cum Chriſto Domi-
no communionis, designatur, adumbratur
ac repræſentatur. Sic vt ſi quando vt per
temporum iniquitatem, aut per tyrannidē
Antichriſtianam, non omnes pariter in-
ſtituti à Chriſto Domino ſigni Cœnæ par-
tes obſervari ex æquo poſſint, ſine certo diſ-
ſipandæ Eccleſiæ periculo: vt ſic inq; Cœ-
næ Domini poſtulantæ Eccleſiæ admini-
ſtrare liceat cum trium iſtarum partium
ſigni legitima obſervatione: etiamſi reli-

244 quæ signi partes (vt dictū est) ex æquo obseruari nō possint. Quæ tamen haudquāq̄ sunt prætermittendæ, si vllō modo cū pace Ecclesiæ obseruari ac reuocari queant. Quæ in re Ministri potissimum Ecclesiarum fidem ac diligentiam suam Domino Deo imprimis, deinde verò suis etiam Ecclesijs approbare debebunt.

Hæc ita docentur de signo, mysterio, ac fine Cœnæ Dominicæ, ante illius administrationem eo ipso die, quo Cœna administrari debet. Fitq̄, id quandoq̄, cōtra huius, quādoq̄, verò prolixius: pro eo ac id res & tempus ipsum postulare videtur. Atq̄, ita finis imponitur ipsi publicæ concioni.

Postea orditur Ecclesiastes publicas Ecclesiæ preces, quarū in superioribus circa diei cuiuslibet Dominici ceremoniam, forma præscripta habetur. Absolutisq̄ precibus, priusq̄ Psalmus decantetur, incipit Cœnæ ceremonia ad hunc modum.

Consistunt ante omnia Ministri, Seniores & Diaconi omnes ante mensam instructam, versa ad populum facie: præter Ecclesiasten ipsum qui concionem habuit. Is enim in suggesto manet, & vbi reliqui Ministri, Seniores, ac Diaconi ordine (vt dictum

dictum est) ante mensam constiterunt, ad- 245
monet ante omnia Ecclesiastes Ecclesiam
de omnibus, qui sint arcendi à Cœnæ usu.

Ac primum si pridiana concione ali-
qui à Cœnæ usu prohibiti peculiariter fu-
erant, siue addito ipsorum nomine, siue o-
misso, pro eo ac culpa ipsorū id poscebat:
hi rursus ad eundem modum, quo antea,
venire ad Cœnam prohibentur.

Deinde publica denūciatione etiam illi
omnes à Cœnæ usu arcētur, qui neq, fidei
sue confessionem aut publice, aut corā Mi-
nistris saltem & Senioribus Ecclesiæ ad-
derūt: neq, item disciplinā se se Ecclesiasti-
cā vltro ac sponte sua subiecerunt. Cū
enim illi inter domesticos fidei in Ecclesia
censeri nolint, vt nostrum agnoscant mi-
nisterium: neq, nos inter oues nostras il-
los possumus numerare.

Postremo & illi à Cœnæ usu arcentur,
qui intra quindecim dies illos à prima Cœ-
næ denūciatione, non se se Ministris ac
Senioribus Ecclesiæ semel præsentarunt:
præterq, si illos valetudo prohibuisset. Hi
enim cū ordinationem Ecclesiasticā in no-
stro contemnant ministerio, vt de incre-
mentis ac decrementis Ecclesiæ certi sem-

246 per esse possumus: ut item fidem cuiusq; in
Ecclesia certò exploremus, & hypocritas e
cœtu nostro (quod in nobis est) arceamus:
indignos se ipsos esse declarant, qui ad Cœ
nam Dominicam admittantur.

In genere autē reprehenduntur omnes,
qui posteaq; se Ecclesie adiūxerunt, ad Cœ
næ interim Dominicæ vsum non veniūt:
etiā si neq; morbo vllō, neq; violenta ne-
cessitate vlla impediuntur. Et docetur Ec-
clesia tales omnes grauissimè peccare. Pri-
mùm contra Christum ipsum Cœnæ suæ
autore, qui in sua contemnitur institutio-
ne. Deinde verò & contra Ecclesiam totā,
quæ in publicis suis cœtibus publicòq; suo
ministerio, pro Christiani cuiusq; homi-
nis officio, non honoratur.

Hac veluti præfatiuncula quadam ab-
soluta Ecclesiastes hortatur Ecclesiam, vt
se iam quisq; ad adeundā dignè Cœnam Do-
mini componat: atq; ad precandum omnes
secum inuitat. Et procumbente in genua
tota Ecclesia, ad hunc modum è suggestu
clara voce precatur.

Omnipotens

O te Deus, misericors Pater:
 conuenimus ecce in cōspe
 ctu tuæ Diuinæ Maieſta-
 tis, ad Cœnam vnigeniti tui filij Chri-
 ſti Domini peragendam iuxta ipſius
 institutionem. Vt traditi pro nobis in
 mortē ſacroſancti ſui corporis, & fuſi
 item ad noſtri expiationem innocen-
 tiſſimi ſui ſanguinis memoriam ceie-
 bremus: noſtramq; ſecum ita demum
 in eodem ipſo corpore & ſanguine
 ſuo communionem, publicē in cœtu
 hoc noſtræ Eccleſiæ conteſtemur. Te
 igitur ſupplices oramus, ſanctiſſime
 Pater, vt tantum eius ipſius filij tui in
 nos beneficium (excitatis per Spiritū
 ſanctum tuum noſtris animis) dignē
 nobiſcum reputare, fidēmq; in illum
 noſtram exercere poſſimus. Atq; ita p
 incrementa noſtræ demum fidei, cor-
 diūmq; noſtrorum in ſalutari noſtra
 ſecum communionē obſignationem
 paſcamur omnes tuo beneficio, ad vi-
 tam vſq; æternam: quā nobis in ipſo,
 pro tua ineffabili miſericordia, ab æ-
 terno præparatā eſſe non dubitamus.

Id ve-

248 Id verò abs te petimus Pater indulgē-
tissime, per nomen eiusdem ipsius fi-
lij tui, qui solus est verus atq; vnicus a-
nimarum nostrarū cibus: vt intra nos
ipsi cōscientiæ nostræ testimonio sen-
tiamus, te verè esse Deum ac Patrem
nostrum, qui nos audias: nōsq; vicil-
sim tuum populum tuōsq; adeo fili-
os preciosissimo filij tui sanguine cō-
secratos. Qui viuis & regnas cum eo-
dem ipso tuo filio ac sancto Spiritu
æternus, vnus, & trinus Deus laudan-
dus in sæcula. Amen.

*Finita hac precatōne hortatur Eccle-
siastes totā Ecclesiam, vt ipsam Cœna in-
stitutionē, vt est à Paulo tradita, diligēter
auscultet. Atq; mox recitat verbis distin-
ctis ad hunc modum ipsam Cœna institu-
tionem.*

1. Cor. xi. Hæc dicit Paulus Apostolus de Cœ-
næ Dominicæ institutione. Ego acce-
pi, inquit, à Domino, quod & tradidi
vobis. Nempe quòd Dominus noster
Iesus Christus ea ipsa nocte, qua pro-
debatur, accepit panē: & actis gratijs
fregit ac dixit. Hoc meum est corpus,
quod pro vobis frangitur: hoc facite in
mei

mei recordationem. Ad eundem modum et poculum, ubi cœnasset, dicēs. Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quoties biberitis, in mei recordationem. Quoties enim comederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annuntiatis, donec veniat. Igitur quisquis ederit panem hunc, aut biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem homo se ipsum: & sic de pane illo edat, deq; poculo illo bibat, Nā qui edit & bibit indignè: iudicium sibi edit & bibit, non diiudicans corpus Domini.

Recitata ad hunc modum ex Paulo Cœnæ Dominicæ institutione, admonet paucis denuo Ecclesiastes totam Ecclesiam, de extrema in hisce Pauli verbis comminatione: qua iudicium seu condemnationem sibi ipsis edere & bibere dicuntur, qui indignè participant pani ac poculo Dominicæ Cœnæ: hisce verbis.

Audiuistis viri fratres, quantum periculi secum trahat indigna panis ac poculi Cœnæ huius participatio. Nē-

pe

pe quòd nos reos faciat corporis & sã
guinis Christi: & quòd nos ipsimet æ
ternam nobis condemnationem, per
hanc talem participationem, accer-
tamus. Audiuiſtis item, qua in re poſita
ſit culpa indignæ iſtius participatio-
nis: nempe in neglecta corporis Do-
minici dijudicatione. Et audiuiſtis in
iſſdem Pauli Apoſtoli verbis, eam i-
pſam dijudicationem ex ſeria ac dili-
genti noſtri ipſorum probatione ma-
xima ex parte pendere. Etenim ſi qui
corpus Domini non dijudicant, per in-
de indignè Cœnæ Dominicæ partici-
pât, atq; illi qui ſe ipſos nō probât. Ac
rurſum ſi æquè dignè participant, qui
dijudicant, atq; illi faciunt, qui ſe ipſos
probant: perſpicuum eſt dijudicatio-
nem corporis Domini in hiſce Pau-
li verbis poſitam eſſe potiſſimū, in ve-
ra ac ſeria noſtri ipſorum probatione.
Iam verò etiam audiuiſtis, quibus in-
rebus ſita ſit potiſſimum noſtri proba-
tio. Nempe in vera Dei & noſtri co-
gnitione: quæ nos ad agnoſcendã Di-
uinorū erga nos beneficiorū in Chri-
ſto magnitudinem quodãmodo ma-
nudit

nuducit, & nostræ cum Christo Do- 251
mino cōmunionis in corpore ac san-
guine suo dignitatem nobis mirificè
commendat. Facitq; vt agnita ea di-
gnitate nostræ cum Christo Domino
communione, mysticum Cœnæ Do-
minicæ cibum ac potum, à reliquis ci-
bis ac poculis omnibus summa cum
obseruantia discernamus: & proinde
corpus Domini etiam in Cœnæ vsu
(reputata nobiscum in illo communi-
one cum Christo) diiudicemus. Postre-
mò audiuiſtis, ad quem modum adū-
bretur ac commendetur toti Ecclesiæ
sub signo Cœnæ Dominicæ in singu-
lis ipsius partibus, hæc ipsa nostra cū
Christo in corpore & sanguine ipsi-
us cōmuniō. Idq; multis nomini-
bus ac considerationibus, quæ nobis
per singulas in Cœna signi partes ve-
lut ob oculos nostros ponuntur. Hæc
igitur omnia vobiscū ipsi iam reputa-
te atq; animo reuoluite: et corda vestra
sursum ope Spiritus sancti implorata
erigite ad sentiendam vim, efficaciam,
ac dignitatem nostræ huius cū Chri-
sto Domino beatæ prorsus neq; vnq̄
inter-

252 interrumpendæ communionis in sacrosancto corpore & sanguine ipsius. Id porrò nobis omnibus largiatur Pater noster cœlestis, per Spiritum sanctum suum, cum quo vnâq; & suo dilecto filio viuit & regnat verus, vnus, atq; æternus Deus laudandus in sæcula. Amen.

Post absolutam hanc admonitionē descendit i suggestu Ecclesiastes confidēte quietē tota Ecclesia. Venitq; ad reliquos Ministrōs Seniores ac Diaconos ante mensam instructam, in totius Ecclesiæ prospectū, vt antea dictū est. Ibiq; in medio Ministrorum consistens, recitat versus ad populum lætum illud ac salutare toti Ecclesiæ nuncium ex Paulo, de oblata iam pro nostris peccatis innocentissima illa totius mundi victima Christo Iesu: hisce verbis.

1, Cor. 5.

Ecce iam fratres dilecti, Pascha nostrū immolatus est pro nobis Christus. Itaq; festum celebrem⁹, non in fermento veteri, neq; in fermento malitiæ ac versutiæ: sed in panibus infirmētatis, nēpe synce ritate & veritate. Per eundem ipsum Iesum Christum Dominum

minū & seruatore nostrum. Amen. 253

*His dictis confidet ad mediu[m] mē
sæ versa ad populum facie Ecclesiastes:
à cuius demū vtroq[ue] latere reliqui Mini-
stri, Seniores, ac Diaconi omnes ordine v-
nā accumbunt. Aliq[ue] præterea ex Ecclesia
viri, donec mensa tota impleatur. Reli-
cto interim ante Ecclesiasten spatio va-
cuo, vt is à tota semper Ecclesia & vide-
ri commodè, & audiri possit. Vbi verò mē-
sa tota relicto ante Ecclesiasten spatio cō-
pleta est: Ecclesiastes in conspectu totius
Ecclesiæ sumit in manus panem è maiore
lance, quæ pane referta est: videntēq[ue] &
auscultate tota Ecclesia, clara voce & ver-
bis distinctis ait.*

Panis quem frangimus commu- 1. Cor. 10.
nio est corporis Christi.

*Similq[ue] dum hæc dicit, panē in manus
sumptum frangit: donec minorem vtrang[ue]
lancem, ab vtroq[ue] maioris lancis pane re-
ferta latere positam, pane ita fracto (quan-
tum pro vno mensæ accubitu satis sit) im-
pleat. Vt quisq[ue] accumbentium frustum pa-
nis inde accipere possit. Interea verò qua-
tuor pocula, de quibus iam antea dictum
est, vino implentur: & ab vtroq[ue] lancie*
minorum

254. *minorum latere lina disponuntur. Quibus omnibus ita dispositis, Ecclesiastes fractum iam panem, ys qui proximi illi vtrinque assident, è minoribus lancibus sumptum singillatim distribuit, atq; inter distribuendum ait.*

Accipite, edite, & memineritis corpus Domini nostri Iesu Christi pro nobis in mortem traditum esse in crucis patibulo, ad remissionem omnium peccatorum nostrorum.

Simulq; Ecclesiastes sibi etiam ipse sumit atq; edit panis frustulum: ac demum lances illas minores cum pane fracto, ad fines mensæ ab utroque latere à se protrudit. Ut quisq; sibi inde panis particulam summat atq; edat, in memoriam traditi pro se ad mortem corporis Christi: donec lances illæ per alios demum, qui sunt proximiores, ad fines usq; mensæ perueniant, & quisq; accumbentium panem inde sibi edendum sumat. Vbi verò Ecclesiastes omnes iam, qui accumbunt, de pane illo edisse videt: sumit in manus vnum poculum, & demum clara voce ait.

Poculum laudis quo laudes celebramus, cõmunio est sanguinis Christi.

Mox

Moxq; porrigens bina ad utrumq; la- 255
tus pocula, alterum post alterum ait.

Accipite, bibite, & memineritis
sanguinem Domini nostri Iesu Chri-
sti pro nobis fufum esse in crucis pati-
bulo, ad remissionem omnium pecca-
torum nostrorum.

Simul verò etiam Ecclesiastes ipse ex
vno eorum poculorum inter porrigendū
bibit. Et ita demū reliqui omnes, qui men-
sæ accumbunt, alter alteri poculum ab Ec-
clesiaste acceptum porrigit, vsq; dū omnes
biberint. Postq; verò omnes iam in eo
confessu biberunt, surgent à mensa omnes
solo Ecclesiaste excepto: is enim ad admi-
nistrandam reliquæ toti Ecclesiæ Cœnam
loco suo ad meditullium mensæ refidet.

Quidam autem peculiariter in hoc de-
putati Ecclesiæ Seniores, certo ordine &
lances illas minores, quæ cum pane frabto
ad fines vsq; mensæ protrusæ fuerant, &
pocula item denuo impleta ad mensæ me-
ditullium ad Ecclesiasten referunt: illicq;
reponunt. Alij verò Seniores & Diaconi,
eos omnes obseruāt, qui ad mensam Domi-
ni accedere volunt: ne quis ignotus acce-
dat. Et vnus è Ministris suggestū con-
scendit:

256 scendit: qui lectionem sacrā clara voce &
distinctis verbis orditur à cap. Ioan. sex
to. In quo nobis spiritualis nostra corpo-
ris & sanguinis Christi participatio ex-
ponitur & commendatur. Dum verò ita
prælegitur, accedit Ecclesia ad mensam Do-
minicam ab utroq; templi latere: & à sini-
bus mensæ ad illius meditullium in utroq;
mensæ latere ascendit, donec mēsa tota cō-
pleatur: viri primūm suis ordinibus, dein
de verò mulieres. Et vbi omnes illi conse-
derunt, intermittit nōnihil lector ille su-
am è suggestu prælectionem: vt Ecclesi-
stes ad meditullium mensæ confidens pa-
nē rursus ijs, qui denuo accubuerunt, fran-
gat: atq; vnā cum poculo demum exhibe-
at, quantum toti nouo illi confessui suffi-
cere posse putat. Posteaq; igitur nouo rur-
sum accubitu fratrum mensam totam Ec-
clesiastes completam esse videt, lectorq; à
sua substitit prælectione: tum Ecclesi-
astes panem ex minoribus lancibus iam
alioqui fractum in manus sumit: eūq; (quē
admodum prius fecerat) proximè sibi assi-
dentibus distribuit, additis verbis supra-
scriptis in prima panis distributione. Atq;
ita demum etiam, vbi omnes vring; iam
panē

panem sumpsisse atq; edisse videt: exhibet 257.
denuo etiam poculū vtring; oībus, qui mē
sa accumbunt: additis prædictis verbis in
prima poculi exhibitione. Absolutis ve
rō verbis illis circa poculi exhibitionem,
lector rursus prosequitur suam è sugge
stu prælectionem: donec qui mensæ iam
accubuerunt rursus surgant, atq; alij illis
denuo (vt dictum est) suo ordine succedāt.
Post singulos autem cōfessus Seniores ad
id designati lances rursus ac pocula, per
Diaconos ad id deputatos denuo impleta,
ad meditullium mensæ ante Ecclesiasten
ordine suo referunt ac reponunt. Et Ecclē
siastes denuo etiam panem è lance maiore
sumptum in minores lances ante se repositas
(quemadmodum & antea) frāgit: quā
tum pro vnoquoq; confessu satis esse vi
det. Sicq; obseruantibus semper reliquis
Senioribus ac Diaconis totam Ecclesiam,
succedunt alij alijs (vt dictum est) ad men
sam Dominicam, in summo silentio & cū
summa modestia, ne lectio sacra quoquo
modo interturbetur. Postq; autem viri Ce
næ iam Dominicæ participarunt: tum de
num fæminæ etiam suis ordinibus, quem
admodum & viri, ad mensam Dominicā
V 2 accedunt

accedunt, sine villo alioqui peculiari delectu personarum: sed vt vnicuique, comodum est, sumpto initio ab ijs, quaremotius alijs in cœtu sedebant. Lector vero in singulis confessibus, interrumpit suam lectionem, vbi videt tempus iam adesse exhibendi per Ecclesiastę panis & potulę Cœnæ ijs, qui accubuerunt. Et absoluto sexto Ioannis capite, prosequitur suam lectionem in eiusdem Euangelistę capitibus, 13. 14. 15. & deinceps, donec tota Cœnæ actio absoluat. Nonnunquam tamen leguntur alia ex scripturis etiam: pro eo ac Ministri Ecclesię id iudicant, ex maiore vsu Ecclesię fore, ad eius edificationem.

Post absolutam porrò, totam Cœnæ actionem, imponit lector finem suę è suggestu lectioni. Et Minister qui Cœnā ad ministravit seu Ecclesiastes surgit à mensa: ac inter alios Ministros & Seniores ante mensam medius consistens, Ecclesiām totam hisce verbis alloquitur.

Credite, & ne dubitate omnes, qui Cœnæ huic Dominicę in memoriā mortis Christi participastis cum mysterij sui reputatione, habere vos certam & salutarem cum ipso, communionem.

nionem, in corpore & sanguine suo, 259
ad vitam æternam: Amen.

*Deinde inuitat Ecclesiam ad publicã
gratiarũ actionem istiusmodi præfatione.*

Neminem vestrum esse puto, qui in
tra se se Cœnæ huius testimonio nõ
sentiat vim ac fructum nostræ cum
Christo Domino cõmunions, in cor
pore & sanguine ipsius. Quicem vi
delicet ac pacem vestræ conscientiæ,
propter innocentiam, iustitiam, meri
tum, & victoriã Christi Domini: quæ
iam omnia tam certo nostra esse. Cœ
næ huius vlu ex Christi ipsius insti
tutione testati sumus: q̄ nos certo de
pane & poculo Cœnæ nostris ipsi
manibus, nostrõq; ore participasse sci
mus. Spero ite vos omnes, in vestro
ad Cœnam hanc accubitu intuitos es
se fidei vestræ oculis, beatum illũ in
regno olim Dei accubitum, cum A
brahama Isaaco & Iacobo. Taq; vos
de illo iam certos esse fiducia iustitiæ,
meriti, & victoriæ Christi Domini,
(in quorũ cõmunionem nunc obli
gnati sumus) q̄ certo nunc ad mēsam
hãc Domini vnã omnes accubuimus

Præterea non dubito vos vicissim motum quendam in cordibus vestris sentire (Spiritu sancto autore) ad agendum gratias Diuinæ benignitati pro tatis hisce beneficijs erga nos in Christo Domino collatis: & præstanda pro nostra virili gratitudinis nostræ officia omnia. Nempe vt donam nobis iam Christi Domini iustitiam, meritum, ac victoriam exprimere modis omnibus conemur: & tanta Dei in nobis dona, ne rursus flagitijs nostris contaminemus: nostrâq; ipsimet impietate à nobis propellamus. HÆC vos sanè omnia in vestris cordibus Spiritus sancti beneficio sentire credo: & proinde æquum esse puto, vt horum donorû omnium nomine in genua nostra procubentes, Deo & Patri nostro gratias agamus. Et supplices oremus, vt in illis indies magis ac magis per omnem vitam nostram confirmemur.

Gratiarum actio post Cœnæ
Dominicæ administrati-
onem.

Domi-

DOMINE Deus & Pa- 162

ter noster cœlestis, agimus
gratias tuæ Diuinæ Maie-
stati per filium tuū Chri-
stum Iesum Dominum & redempto-
rem nostrum: quod nos in eodem i-
pso filio tuo à morte æterna, sub quâ
conclusi fueramus, reuocare dignatus
es: per peccatorum nostrorum omni-
um in morte ipsius expiationem, &
donatam nobis gratuito omnis suæ
iustitiæ, meriti, ac victoriæ communi-
onē. Quâ alioqui tu solâ in æterna tua
providētia intuitus, corpori nos eius-
dem ipsius tui filij inclusos, ad vitam
æternam ante mundum conditū ele-
gisti. Quodq; illum nobis (propter ad-
natam nostram infirmitatem, quæ as-
fiduis eget remedijs) in cibum ac refe-
ctionem nostram salutarē donare di-
gnatus es, sub instituto per ipsum ver-
bi tui Diuini & Sacramentorum in
sua Ecclesia ministerio: quod nunc p-
tuam gratiam exequuti sumus. Agno-
scimus hæc omnia, dona sanè esse gra-
tuita ineffabilis tuæ bonitatis Diui-
næ ac misericordiæ: præter omne no-
strum

262 strum meritum in nos collata. Sed &
nostram rursus infirmitatem ac mise-
riam in nobis ipsis agnoscimus. Nem-
pe quod ex nobis ipsis neq; dona hec
tua retinere, neq; nostram erga te gra-
titudinem testari, pro eo ac debemus,
possimus. Quemadmodum igitur ti-
bi ad pedes tuos prouoluti pro hisce
beneficijs tuis gratias agimus Pater
beneficentissime: ita te etiam per eun-
dem ipsum filium tuum supplices pre-
camur, vt hanc nostri in vnū cū Chri-
sto Domino corpus aggregationē (quā
in æterna tua prouidentia iam dudū cle-
menter orsus es) ad finem vsq; cōser-
uare in nobis, nosq; in certa illius fide
indies magis ac magis per Spiritum
sanctum tuum obfirmare digneris. Vt
etsi ex nobis ipsi nihil possimus: fru-
ctus tamen nostræ fidei & intra nos
ipsi (per mentis nostræ affectuumq;
nostrorum renouationem) sentire in
nostris cordibus, & coram tua etiam
Ecclesia per charitatis officia declara-
re vtcūq; possimus. Quod nomen tu-
um adorandum inter nos ita demum
verè sanctum esse reputetur, & toto
orbe

orbe terrarum religioſe colatur. Qui 265
ſolus alioqui es in Diuina tua triade
vnus, verus, atq; æternus Deus ſuper
omnia laudandus: Amen.

*Finita hac gratiarum actione, Eccle-
ſiaſtes ſubiicit breuem quandã adhuc ad-
monitionem: in qua explicantur myſteria
quãdam petita ex elementorum Cœnæ
(panis inq; & vini) conſideratione. Et ad-
monetur Eccleſia debiti officijq; ſui erga
Chriſtum pro beneficijs ipſius.*

Argumentum admonitionis
poſt Cœnæ Dominicæ ad-
ministrationem.

ADMONETVR Eccle-
ſia, vt in ipſis etiam elementis
Cœnæ, pane & vino, ſua my-
ſteria obſeruet: quæ cogitan-
dum alioqui non eſt, Chriſtum Dominũ
temerè menſe & Cœnæ ſue adhibuiſſe. Id
quod ex Pauli verbis, dum de pane loquitur,
facile deprehendi poteſt. Eadem ve-
rò propemodũ in vini cõſideratione, quæ
& in pane obſeruari poſſunt: ſi paucula
quãdam (modo iuxta cuiuſq; naturam) ad-
aptentur

264 aptentur: ut quae de vno dicuntur, de vtroque dicta videri possint. Cumque Paulus panis mysterium potissimum attingat, nobis etiam satis erit, si Pauli exemplo in panis duntaxat consideratione ea observemus, quae & verbo Dei consentanea esse, & ad Ecclesiae aedificationem propius pertinere videntur.

De hoc lege Cyprianum libro Epistolarum, 1. Epistola 6. ad Magnum.

Docetur ergo Ecclesia, nobis per elementum panis in Coena Dominica usu designari, non equidem substantiam ipsam naturalis Christi corporis, sublata panis substantia: sed certum ipsum Ecclesiae potius, qui ad Coenae participationem convenit. Ita enim Paulus disertè nos, qui de vno pane edimus, vnum panem esse docet. Refellitque prorsus hisce Pauli verbis tota doctrina Papistica transubstantiationis. Cuius enim esu id ipsum esse dicimur, quod edimus: equidem quod edimus, id esse etiam re vera oportet, quod nos per esum illius esse dicimur: siquidem ratiocinatio ipsa procedere omnino debeat. Alioquin si in Coena Dominica id quod edimus, fuerat duntaxat, non autem amplius est panis, quemadmodum Papistica somniat: neque nos sanè esu illius, quod non est, sed fue-

rat duntaxat panis, esse etiamnum panis 265
proculdubio: sed fuisse potius dici posse-
mus. Nobis porrò maior est Pauli vnus
hac in parte autoritas: q̄ Papisticorum
transformatorum omnium, quibuscunq̄
titulis atq̄ insulis ornentur.

Docetur item Ecclesia, non frustra no-
bis eam doctrinam à Paulo traditam esse,
quòd vnus panis simus omnes, eò quòd
de vno pane in Cœna pariter omnes par-
ticipemus. Nimirum vt intelligamus, re-
quiri in nobis ea omnia, dum vnus panis
omnes esse dicimur: quæ pani alioquã
ipsi iuxta naturam illius propria esse con-
stat. Esse autem multa, quæ de panis pro-
prietatibus dici, atq̄ ad nostri institutio-
nem accommodari possent. Sed esse inte-
rim præcipuã quædam, quæ maiore cum
fructu atq̄ ædificatione obseruari expedi-
at: quæ ita paucis exponuntur.

I. Quemadmodum panis esse nõ po-
test, nisi multis granis in vnum coacerua-
tis: ita cogitemus nos non posse etiam
verè esse panem Dominicum, quem nos
interim Cœna testimonio esse profiteamur:
nisi nos ita in Domino collectos esse senti-
amus, vt nos vnus atq̄ eiusdẽ corporis me-
bra

266 bra esse sub capite nostro Christo Domi-
no aggregata agnoscamus.

II. Quemadmodū satis non est mul-
ta grana coaceruata esse vt panis fiat, ni-
si in mola pariter commolantur: ita & nos
cogitemus satis non esse vt panis Domi-
ni simus, si in vnum colligamur: nisi nos
ipsum pariter omnes etiam, cum omnibus
carnis nostrae affectibus, omnibusq; ratio-
nis nostrae consilijs (quod ad Diuina po-
tissimum attinet) in mola verbi Diuini
commolendos vltro, ad nostri abnegatio-
nem & crucis tolerantiam praebeamus.

III. Quemadmodum neq; hoc sa-
tis est vt panis fiat, si grana coaceruata
commolantur, sed vbi commolita sunt,
repurgari illa demum oportet, vt mundus
panis fiat. Ita & nos cogitemus nostri de-
biti officij esse, omnes crassos in cœtu no-
stro fursures, qui commolita grana quo-
modo adhuc dedecorant, neq; se mutu-
is ex verbo Dei admonitionibus per v-
sum disciplinae Ecclesiasticae repurgari vl-
lo modo patiuntur) inter nos nobis haud-
quaquam ferendos esse: si purus panis in con-
spectu Christi Domini esse velimus.

IIII. Quemadmodum panis esse
adhuc

buc non potest, posteaq̄ collecta, commoli- 267
taq̄, ac repurgata sunt grana omnia, ex
quibus panis fieri debeat: nisi addita præ
terea etiam aqua, in pastam vnā ita sa
nè coagulentur, vt dissipari amplius non
possint. Ita & nos cogitemus satis adhuc
non esse, vt Dominicus panis simus, si no
bis collecti iam, commolitiq̄, ac repurgati
omnino esse videamur: sed nos oportere
adhuc effusam in nos habere aquam illā
viuificam, quam Christus Dominus so
lus iuxta Patris sui cœlestis beneplacitū
effundere in nos potest: sanctum (in q̄) atq̄
adorandum Spiritum, cuius vinculo Diu
no in vnā pastam nexu indissolubili
ita coadunemur: vt vna sit mens, vna vo
luntas, & vna fides nostrū omnium in
Christo, cuius nos panem esse profitemur.

V . Quemadmodum ne tum qui
dem adhuc absolutus panis est, dum gra
na in vnum collecta, commolitiq̄, ac repur
gata, deniq̄, & in vnā pastam coaduna
ta iam habentur: sed formari pastam il
lam oportet in panis formam, ac in furnū
tandem etiam ignitum, vt torreatur, re
poni. Ita & nos cogitemus satis adhuc nō
esse (siquidem absolutus iam panis Domi
nicus

268 nicus esse velimus) vt in vnum collecti
commolitiq; ac repurgati, deniq; & in v-
nam pastam redacti etiam simus. Sed nos
per omnem vitam nostram ad exemplar
Christi (qui vitæ nostræ panis est) forma-
ri oportere, sic vt illius forma in nobis cõ-
spici possit: et ad omnes præterea vitæ hu-
ius pressuras, afflictiones, ac persecutio-
nes expositos esse. Vt nos veluti in furno
quodam exerceri, atq; panis instar torre-
ri non recusemus: siquidem in nos Domi-
nus aliquid, pro beneplacito voluntatis
sua, permittere velit.

Hæc ita de panis consideratione dicun-
tur in ea, quæ post Cœnam administratã
habetur admonitione. Vt omnes in Eccle-
sia verum se panem Dominicum esse, in-
exprimendis hisce panis proprietatibus
declarent, pro suorum quisq; donorum mē-
sura. Protrahuntur autem, aut etiam con-
trahuntur omnes istæ admonitiones, pro
eo, ac res id ac tempus etiam postulare vi-
dentur.

Finita verò extrema hac admonitio-
ne, canitur Psalmus lingua vulgari à to-
ta Ecclesia: quo absoluto, dimittitur Eccle-
sia more aliàs solito, cum pauperũ commē-
datione

latione, & totius Ecclesie benedictione. 269

Diaconi autem ad portas templi (vt a-
liàs quoq; dictū est) eleemosynas pro pau-
peribus colligunt: panisq; ac vini, quæ ex
Cæna vsu superfuerunt, reliquias paupe-
ribus Ecclesie (vt quisq; opus habet) lar-
giuntur: præsertim si qui sint valetudina-
ry, aut natu alioqui grandiores. Atq; de
Cæna ceremonia tantum: Iam de Disci-
plina eiusq; vsu dicendum erit.

De Ecclesiastica disciplina &
eius vsu in Ecclesia pere-
grinorum Londini.

CVM ferè abolutus sit iam v-
biq; legitimus disciplina Ec-
clesiastica vsus, & magna ho-
minum pars ignorare prope-
modum videatur, quidnam sit disciplina
Ecclesiastica, & qua in re potissimum eti-
am consistat: non abs re fuerit hæc paucis
indicare. Quò facilius etiam legitimus di-
scipline vsus in nostra Ecclesia à pijs o-
mnibus agnosci possit. Disciplina igitur
diffinitionem ante omnia ponemus cum
eius approbatione,

Disci-

Disciplina Ecclesiastica est certa quædam è scripturis petita ratio obseruandi gradatim Christianas admonitiones ex verbo Dei, inter fratres inuicem omnes in Ecclesia Christi: vt & corpus vniuersum, singulâq; illius membra in suo officio (quoad eius fieri potest) contineantur. Et si qui in illa deprehendantur obstinati admonitionum istiusmodi contemptores, vt Satanæ ad extremum, per excommunicationem tradantur: si quo modo per talem pudefactionem & caro in illis interire (quod ad affectus illius attinget) & spiritus ita demum reuocari ad relapsionem, ac proinde seruari etiam possit.

Hanc porrò diffinitionem per singulas illius partes approbati oportet, ne quid in illa temerè positū esse videatur. Id quod iam facere aggrediemur.

I. Diximus Disciplinam Ecclesiasticā esse certā quandā rationē obseruandi admonitiones: vt intelligamus, neq; dubiā neq; itē vagam aut exlegē esse. Sed nitenti certis ac solidis scripturæ testimonijs, & certum item ordinem, certosq; fines suos habere

habere. Quemadmodum in reliquis diffi- 278.
nitionis partibus comprehensum habetur.
Estq; hic velut genus quoddam in no-
stra diffinitione, ratio obseruandi admo-
nitiones: vt iuxta reliquas diffinitionis
partes admonitiones, quæ disciplina Ec-
clesiasticæ sunt propriæ, à quibuslibet a-
lijs admonitionibus discernantur.

II. Vt ostenderemus certam mini-
mèq; dubiam esse: diximus esse petitam è
scripturis. Ne quis illius negligentia aut
contemptum (tanq; humanæ alicuius tra-
ditionis) impunem fore arbitretur. Vt igitur
constet, esse certam rationem obseruã-
di admonitiones, quam Deus in sua Ec-
clesia obseruari velit: fontes illius profe-
remus. Christus Dominus apud Matthe-
ũ & Lucã inbet, vt offensi quoquo modo
per fratrem, admonitionibus apud illum v- Math. 18.
tatur. Paulus item monet Thessalonicen Luc. 17.
suum Ecclesiam, vt admonitiones aduer- 1. Thess. 5.
sus inordinatos fratres ne prætermittat
ullo modo. Idemq; Hebræos diligenter hor- Hebr. 12.
tatur, ad obseruandas admonitiones: ne
qui inter illos neglectis admonitionibus
per peccati seductionem indurentur. Ac
rursus grauitè obiurgat Corinthios, quod 1. Cor. 5.

272. *Vsu disciplinae aduersus eum, qui cum no-
uerca consuetudinem habebat, neglexis-
sent. In hisce sanè scripturae locis, extant
fontes manifesti obseruandarum admoni-
tionũ in Ecclesia Christi: vt eas sanè gra-
ui culpa intermitti non posse constet.*

*III. Vt ostenderemus, admonitio-
nes in vsu disciplinae non esse vagas aut
exleges, sed certum suum habere ordinem,
iuxta quem obseruari debeant: diximus
illas gradatim obseruandas esse. Habent
nimirum admonitiones in vsu discipli-
nae ordinem suum certis quibusdam gra-
dibus constantem: quos alibi non ita oportet
obseruari. Ita Christus Dominus vult,
vt eos fratres, per quos offensi aliquo mo-
do sumus, primũ soli solos, deinde vno
atq; altero teste adhibito, postremò totius
Ecclesiae autoritate redarguamus.*

*IIII. Diximus eas admonitiones
quae ita gradatim obseruari debeant, oportere
esse Christianas: vt intelligamus tria no-
bis peculiariter obseruanda esse in illarũ
vsu. Primum, vt ex mera charitate Chri-
stiana, candidoq; & amãti pectore profici-
scatur. Non equidem traducendi, sed lucrifaciendi
fratris studio: neq; item ad nostri
ipsorũ*

273
ipforum ostentationem, sed ad Ecclesiæ to-
tius ædificationem. Deinde, vt nobis cer-
tò constet id, de quo frater aliquis sit ad-
monendus, pugnare omnino cū verbi Di-
uini doctrina: facerèq; cōtra fidem nostrā
aut charitatem. Alioqui hypocriticū est
potius q̄ Christianum ea redarguere vel-
le, quæ cum doctrina verbi Dei consiste-
re simul possunt. Postremò, vt mode-
stiam ac prudentiam Christianam in no-
stris istiusmodi admonitionibus adhibea-
mus. Nempe vt si res incerta sit, de qua
frater aliquis debeat admoneri: amanti
aliqua sciscitatione dūtaxat temperetur.
Si verò res planè sit certa, vt rursus vi-
deamus: multisne iam sit cognita nec ne,
multosne secum item, aut totam fortè eti-
am Ecclesiam ita inuoluat, vt in discrimē
aliquod induci possit. Si enim res multis
iam est cognita, multosq; secum periculo
alicui inuoluit: plures sanè adhiberi pos-
sunt in prima etiam admonitione. Si ve-
rò ad totam alioqui Ecclesiam, eiusue mi-
nisterium pertineat: vt ad Seniores Eccle-
siæ protinus deferatur. Quibus sanè curā
& gubernandæ & conseruandæ Ecclesiæ
mandatam esse constat. Christi enim do-

274. *Erina de solo fratre primum omnium pri-
uatim admonendo, ad eos duntaxat perti-
net, qui vnum duntaxat aliquem, non au-
tem simul multos, nedum totam Ecclesiã
aut offenderunt, aut in discrimen aliquod
induxerunt. Ex lex ipsa charitatis hoc po-
stulat, vt totius corporis, plurimumne adeo
membrorũ etiam in vno eodẽmq; corpore*

Mat. 5. 18

Marc. 9.

*maior sanẽ, q̃ vnus duntaxat membri ra-
tio habeatur. Et (quemadmodũ Christus
ipsemet docet) præstat corpus ipsum, cum
reliquorum membrorum compage serua-
ri, vno aut altero membro mutilatum: q̃
vt propter vnum membrum corpus totũ
eiusq; compages dissipentur.*

*V. Diximus Christianas istiusmo-
di admonitiones, quæ in vsu disciplinae
obseruari debeant, ex verbo Dei petẽdas
esse. Vt intelligamus satis non esse, si scia-
mus id, de quo fratrem volumus admo-
nere, cũ doctrina verbi Diuini nõ posse con-
sistere: sed oportere etiam nostras admo-
nitiones formari ex verbo Dei. Vt qui est
admonendus, videat se non tam nostras
q̃ Diuina potius autoritate admoneri: con-
uincaturq; in corde suo, non tam nos in no-
stris admonitionibus, si illas reijciat: q̃ Di-
uini*

275
iini verbi potius, Deiq; adeo ipsius au-
ritatem contemni. Id quod equidem qui
vel micam Christianæ mentis habent, fa-
cile intelligent à se q̄ longissimè abesse o-
portere. Et quæ nos offendunt, ex verbo
Dei arguenda sunt: ne (si verbum Dei nõ
proferamus) peccata peccatis, errorèsq;
erroribus commutare potius, q̄ corrigere
velle videri possimus.

1. Corin. 5.

VI. Diximus Christianas istius-
modi admonitiones in ter fratres in Chri-
sti Ecclesia obseruandas esse. Vt intelliga-
mus vsu disciplina, quemadmodũ eos
non complectitur, qui sunt extra Ecclesiã:
ita rursus ad omnes omnino, qui modò
pro membris Ecclesiæ haberi volunt, per-
tinere. Neq; quenq̄ omnino in Ecclesia
aut posse, aut debere se eximere quoquo
modo, ab vsu disciplina: quocunq; tandè
in illa ministerio fungatur, aut quacunq;
dignitate etiam alios antecellat. Nimirũ
vinculum societatis Ecclesiasticæ adigit
omnes in Ecclesia sine vlla cuiusq; exce-
ptione, ad mutuã aliorum pro alijs curam
ac sollicitudinem: quam nobis omnes inui-
cem tanq̄ vnus corporis membra (iuxta
Pauli doctrinam) debemus, etiamsi alia a

276 *lijs inter nos longè præstantiora esse nõ dubitemus. Atq; hic sanè se prodit Papæ Romani & Episcoporum suorum omnium à vera Christi Ecclesia defectio: quòd se se ab usu disciplinae Ecclesiasticæ contra verbum Dei exemerunt. Abolitâq; Ecclesiæ per Seniores illarum gubernatione, atq; usu ita demum etiam disciplinae abolito, dominatum sibi, nescio quem, in Ecclesijs usurparunt. Et hæresim esse interpretantur, si quis illos ad primatum rursus Ecclesiæ ordinè reuocare, & Ecclesiæ cuiusq; gubernationem legitimis illius Presbyteris seu Senioribus restitui velit: quòd tamè nisi fiat, neq; legitima sanè Ecclesiarum (quòd ad Diuina attinet) gubernatio: neq; usus item disciplinae haberi vllò modo potest. Eos porro, qui sunt extra Ecclesiã, nihil attinet sub disciplinae usum cogere: Dominus enim illos iudicabit, quemadmodum Paulus docet. Prætermitti tamen in nobis non debent interim occasiones & istos lucrificandi, si vllæ se modo offerat: nisi quòd gradus superscriptos admonitionum apud eos non oporteat obseruari.*

VII. Diximus, eas admonitiones inter omnes inuicem fratres obseruandas esse

esse. Vt intelligamus vsum disciplinae Ec 277
clesiasticae non tantum in faciendis, sed etiam
in recipiendis admonitionibus positum esse.
Et qui admonetur, tam se peccare intelligat in
Christum Dominum & Ecclesiam ipsius, si fraternas
admonitiones non amanter (vt debent) ac reuerenter
recipiant, iuxta vsum disciplinae: q̄ illi etiam in
Christum & eius Ecclesiam peccant, qui fratris
sui curam (pro quo Christus est mortuus, & qui
pro eiusdem corporis membro habetur) neglectis
admonitionibus habendam sibi non esse putat.

VIII. Vt fines disciplinae Ecclesiasticae
exponeremus: diximus eas omnes admonitiones,
quae ad vsum disciplinae pertinent, ita obseruandas
esse: vt corpus vniuersum Ecclesiae, & singula
illius membra in suo officio contineantur. Vt
intelligamus vsum disciplinae institutum esse
in Christi Ecclesia, non eadem in condemnatione:
sed in remedium potius infirmitatis nostrae
omnium. Vt eam vsum disciplinae veluti freno
quodam cohibeamus, tam in vniuerso (in genere)
Ecclesiae corpore, q̄ in singulis peculiariter
etiam (si quo modo id fieri queat) membris
illius, sine vlla

278. cuiusq̄ exceptione. Et res ipsa loquitur, vsum disciplinæ in Ecclesia non solū esse frenū salutare infirmitatis nostræ, in corruptela hac naturæ nostrū omnium, ne illi nimium indulgeamus: sed esse etiam vinculum longè solidissimū, adeoq̄, & veluti pabulum quoddā in Ecclesia mutua inuicem omnium charitatis & libertatis Christianæ. Nec abs re disciplina Ecclesiastica idem esse dicitur in Ecclesia, ad eius conseruationem, quod sunt nerui in cōpage ipsa corporis humani.

IX. Diximus eas præterea ad monitiones ideo etiam obseruandas esse: vt qui illas obstinato animo contemnendas esse putant, Satanæ ad extremum tradantur. Vt ostenderemus quousq̄, progrediendum sit in vsu Ecclesiasticæ disciplinæ. Nempe cessandum nobis non esse, etiam si apud eos, qui admonentur, præceptū nobis quodammodo fructum admonitionum nostrarum esse videamus. Etsi enim singula membra in suo officio retineri nō possunt, cura nobis tamen propterea totius Ecclesiæ non est intermittenda: sed est admonenda Ecclesia, vt sibi ab istiusmodi contemptoribus disciplinæ Ecclesiasticæ

ca

ea deinceps caueat: ne simili indulgentia 279
in peccatis contagione inficiatur. Et con-
temptores ipsi refecandi sunt à reliquo Ec-
clesiæ corpore, per publicam denunciatio-
nem: ut & Ecclesia sciat, à quibus sibi ca-
uere debeat: & qui peccarunt in contem-
nendis admonitionibus, sentiant se etiam
à societate Ecclesiastica, & òni deinceps
vsu disciplina, tanq̄ deploratos homines,
exclusos esse. Neq̄ aliud sibi iam ab Eccle-
sia expectandum esse: q̄ quod eiectis è soci-
etate aliqua vsu venire solet. Nempe, ut
nisi culpam ipsi suam agnoscant, proq̄ il-
la veniam petant, & se rursus Ecclesiæ
per publicam pœnitentiam reconcilient:
nunq̄ sent ònino in Ecclesiã recipiendi.

X. Diximus contemptores disci-
plinæ tradendos esse Satanæ, si quo modo
in illis & caro interire, quod ad eius affe-
ctus attinet: & Spiritus per resipiscenti-
am seruari demum possit. Ut intelligamus
quanta pœna contemptores istiusmodi
minuat, nisi in tempore resipiscant. Et
rursus excommunicationem in Eccle-
sia, nò ad condemnandos sanè homines in-
stitutam esse: sed ad liberandos potius à
commonstrata condemnatione, per publi-
cam

approbatas partes omnes nostræ huius dif 281.
finitionis. Nunc restat, vt qua in re po-
tissimū vsus disciplinae Ecclesiasticæ po-
situs sit, videamus.

Qua in re consistat vsus Eccle-
siasticæ disciplinae.

P VDE T referre, quibus in re-
bus disciplinae vsus constitu-
tum esse in Papæ Ecclesia vi-
deamus: vbi soli Monachi v-
sum disciplinae inter se se, in suo quisq; &
quidem reformato (vt vocant) ordine, re-
tinuisse videri volunt. Nec est nostri in-
stituti in his nunc immorari: sed potius,
vt de legitimo Ecclesiasticæ disciplinae v-
su, & qua in re potissimum consistat, ex-
ponamus.

Ex præmissa verò disciplinae Ecclesi-
asticæ diffinitione eiusq; explicatione faci-
le est videre, qua in re potissimū consistat
vsus legitimus ipsius. Nempe in facien-
dis ac rursus recipiendis inuicem (iuxta
gradus suos) inter fratres admonitionibus
Christianis: & non ferendo in Ecclesia cō-
temptu illarum quoquo modo. Quemadmo-
dum

282. dū utrumq; id in ipsa diffinitione, eiusq; explicatione satis iam aperte expositum habetur.

Ex præscriptis autem admonitionum gradibus facile etiam apparet duplicem vsum habendum esse disciplinae Ecclesiasticæ in Ecclesia Christi. Nempè priuatum & publicum. Priuatumq; publico semp præmittendum: præterq; si aut manifesta contemptus indicia in eo qui admonendus esset, cōspiciantur: aut flagitiū ipsum ita iam plerisq; innotuit, vt cœlari iam amplius nō possit: vt multos secum alioqui, totāmq; fortè Ecclesiam in præsens aliquod discrimen adducat.

Publicum verò discipline vsum adhibendum esse, post contemptas priuatas admonitiones: aut si flagitium sit (vt iam dictum est) vel prorsus publicū, vel notius q; vt cœlari amplius possit: vel multos secum, totāmq; fortè Ecclesiam præsentis periculo inuoluat.

Ad priuatum igitur disciplinae vsum pertinere, duos priores illos à Christo Domino præscriptos admonitionum gradus. Nempè vt frater à fratre offensus, primū solus solum, deinde adhibito altero, pluribusue

riihsue admonitionis socijs redarguat: ad 283
monitusq; vicissim pareat admonitioni.

Publicum verò disciplinae vsum esse:
dū re aliqua ad Ministros ac Seniores Ec-
clesiæ delata, ac fide dignis testimonijs cō-
probata, per Ministros primū ac Seniores
in cœtu ipsorū, deinde verò corā tota Eccle-
sia instituuntur admonitiones ac reprehē-
siones, donec ad excommunicationem per-
ueniatur. Ac rursus dum qui excommu-
nicatus est, per publicam recōciliationem
& pœnitentiam in cœtum Ecclesiæ coop-
tatur.

In legitimo igitur disciplinae Eccle-
siasticæ vsu obseruari oportet (pro eo ac-
res incidunt) & priuatas & publicas ad-
monitiones, quales in diffinitione præ-
scribuntur. Reprehēsiones item publicæ,
donec ad: excommunicationē perueniatur
& publicam præterea excommunicatorū
(si resipiscant) in cœtum rursus Ecclesiæ
receptionem, per publicam pœnitentiam
& reconciliationem. Et obseruari hæc o-
mnia oportet inter omnes inuicem frā-
tres Ecclesiæ, sine vlla cuiusq; exceptione
omnino, qui modò se Ecclesiæ adiunxit:
siue sit in ministerio, siue non sit in mini-
sterio

284 sterio: siue sit summus, siue infimus. Subesse enim Christo Domino oportet vniuersum corpus ipsius, tanq̄ summo capiti nostro omnium, in doctrinæ suæ obseruatione: etiamsi membra in corpore alijs alijs longè sint præstantiora. Neq̄ sanè prægnat cū membrorum præstantiorum dignitate, sed illam ornat potius, si sceptro regio Christi Domini, verbo (inq̄) ipsius, & eius disciplina regantur.

Hæc verò ita præfati de disciplina Ecclesiastica, ad exponendum iam demū illius in nostris hæc Ecclesijs vsus, veniemus. Et quoniam plura obseruantur in retinendo inter Ministros disciplina vsu, q̄ inter reliquam Ecclesiæ plebē: eò quòd illi & reliquæ Ecclesiæ veluti exemplaria quædam esse, & curâ præterea ac custodiam retinenda tuendaq̄, verè in illa religionis habere debent. Primum de vsu disciplinae in plebe Ecclesiæ: deinde verò de his, quæ inter Ministros ipsos obseruantur, dicemus. Prius autem priuatum: deinde verò publicum illius vsus exponemus.

1. Pet. 5.

De priuato disciplinae Ecclesiæ

P R I M V M monentur sæpe numero in Ecclesia omnes in publicis concionibus, de præcipuis cuiusq; singillatim officijs: quæ sine offendiculo intermitteri non possunt. Esi enim magna sit officiorum varietas, pro ætatis cuiusq; vocationũq; multarũ ratione: sic vt ad omnia illa præstanda admonitiones, iuxta vsum disciplinæ, institui non possint: cum de eorũ neglectu non protinus constare queat. Sunt tamen quædam plebis in Ecclesia officia: quæ ab omnibus (qui pro membris Ecclesiæ haberi volunt) ita sunt retinenda, vt eorum custodia ad vsum disciplinæ pertineat omnino: neq; ad illorum negligentia conuicere villo modo aut debeat, aut possit. Ea vero partim intuentur Deum ipsum, in cultu atq; obediẽtia ipsius: partim Ministros Ecclesiæ publicos, illorumq; ministerium: partim autem mutuam inuicem fratrum in Ecclesia omnium societatem.

Officia plebis totius in Ecclesia & omnium membrorũ illius, quæ Deũ ipsum in cultu atq; obediẽtia ipsius intuentur,

286 sunt in ijs potissimum posita.

I. *Vt quisq; in Ecclesia suam in Deum fidem, ore suo (pro domi sui mensura) contestetur, priusq; ad Cœnæ Dominicæ vsum admittatur.*

II. *Vt institutū à Christo Domino in sua Ecclesia cultum publicum, in publico verbi, Sacramentorum, & obsecrationū ministerio quisq; diligenter obseruet.*

III. *Vt suā quisq; infirmitatem in Ecclesia quod ad legis Diuinæ obediētiæ attinet) ingenuè agnoscat: in illa se sibi displicere, illā se accusare, proq; illa se veniam petere oportere semper testetur.*

Plebis item in tota Ecclesia omniumq; illius membrorum officia erga Ministros & ipsorum ministeriū, in hoc potissimum sunt posita.

I. *Vt quisq; in Ecclesia publicum illius à Deo institutum ministerium, non hominum sed Dei ipsius ministerium esse agnoscat: illudq; vt Dei ordinationē veneretur ac suscipiat.*

II. *Vt Ministris suis legitimis quisq; in Ecclesia, tanq; Christi ipsius legatis in ipsorum ministerio, imò verò tanq; Christo ipsimet Domino, per illos Ecclesiam suam guber*

gubernanti pareat. Admonitiones illorū 287.
tam priuatas q̄ publicas reuerenter atq̄
amāter admittat. Et ab ōni aduersus illos
murmuratione modis planē omnibus sibi
caueat.

III. Vt non solūm sibi quisq̄ à mur-
murationibus contra Ministros in Eccle-
sia caueat: sed vt si quos alios murmurato-
res nouit, illos priuatim primūm, deinde
vno atq̄ altero teste adhibito redarguat.
Et si admonitiones suas contemni videt,
ab illorum familiari cōsuetudine se sub-
ducat, rēmq̄ ad Ministros Ecclesiæ de-
ferat.

IIII. Vt quisq̄ in Ecclesia consensum
doctrinæ vnanimem vnā cum Ministris
retinere se, ac tueri apud omnes debere
statuat. Et si quid in doctrina vitæ Mi-
nistrorum desiderat, illos prius observa-
tis admonitionum gradibus redarguat: q̄
eos quoquo modo ministeriumūe illorum
traducat.

V. Vt quisq̄ in Ecclesia intelligat atq̄
agnoscat esse debiti officiiq̄ sui, vt pro sua
virili adiumento sit toti Ecclesiæ, in alē- 1. Cor. 9.
dis ac fouendis Ministris ipsius. Aequum
est enim, vt qui seminant spiritualia, me-

Y. tant

288 tant corporalia apud eos, quibus caelestia
seminarunt: neq; desit pabulum apud eos
boui trituranti, apud quos ille triturat.

Quae autem plebis totius ac singulorū
membrorum in Ecclesia officia ad mutu-
am fratrum inuicem omnium societatem
pertinet, in hoc imprimis consistere vi-
dentur.

I. Vt quisq; in Ecclesia totius simul cor-
poris Ecclesiae imprimis, deinde verò sin-
gulorum ipsius membrorū inter sese (quo-
ad eius fieri potest) pacem, concordiam,
atq; vnitatem sub verbi diuini obedien-
tia obseruet, custodiat, promoueat, ac tue-
atur pro sua virili: neq; illam (quod in i-
pso est) scindi quoquo modo perturbare
sinat.

II. Vt quisq; in Ecclesia (sicubi aliquis
in praestandis hisce iam praedictis officijs
cessare videatur, aut praestanda non esse
dicat) alius alium fraternè ex verbo Dei
admoneat: & alius ab alio vicissim admo-
nitiones eiusmodi libenter accipiat, neq;
illis offendatur vlllo modo.

III. Vt quisq; in Ecclesia talium admo-
nitionum contemptores (siquidem è caetis
sint Ecclesiae) adiuncto sibi vno atq; atro-

ro fratre redarguat. Et si eiusmodi quoq; 289.
admonitionem ac reprehensionem contēri
videat, vt rem ad Ministros ac Seniores
Ecclesiæ deferat.

Ad obseruanda igitur hæc in cœtu Ec-
clesiæ & inter singula illius membra offi-
cia, priuatus disciplina Ecclesiastica v-
sus vrgetur ac retinetur in nostris Eccle-
sijs: per priuatas inter fratres inuicē ōnes
in Ecclesia admonitiones. Et docentur
fratres Ecclesiæ omnes esse debiti officiorū
ipsorum, vt ad horum officiorum negligē-
tiam cessationēue aut contemptum, in-
ter sese non conuineant quoquo modo. Pa-
remq; culpam esse eorum, qui ad hæc con-
uinet silentiōq; illa suo alunt: cum ijs, qui
negligentia, cessationēue, aut contemptu
officiorum istiusmodi peccant. Neq; mi-
nus dignos esse reprehensione ac discipli-
næ vsu eos, qui scientes ac volentes p̄ suū
silentium indulgent negligentia, cessatio-
ni, aut contemptui prædictorum officiorū
inter fratres: q̄ illi reprehensione vsq; di-
sciplina digni sunt, qui negligentia ipsi-
met cessationisue, aut contemptus istius-
modi culpa tenentur.

Monentur autem subinde in Ecclesia

Y. 2. omnes

209 . omnes: vt in omnibus suis priuatis istius-
modi admonitionibus eorum semper sint
memores, quæ in illis iuxta suprascriptã
disciplinæ diffinitionẽ requiruntur. Nẽ-
pe vt iuxta gradus suos instituantur. Vt
qui admonetur, intelligat Christianas esse,
petiq; ex verbo Dei. Et vt inter omnes in-
uicem fratres in Ecclesia sine vlla cuiusq;
exceptione obseruetur. De quibus alioqui
iã satis est dictũ in ipsa diffinitionis ap-
probatione: in. 3. 4. 5. 6. & 7. obseruatione.

Docetur item Ecclesia admonitiones
eas, quæ vno atq; altero fratre adhibito
instituantur, ad priuatum adhuc discipli-
næ vsu pertinere. Et proinde non prius
esse inuulgandum peccatum admoniti cu-
iusvis fratris per eos, qui illum admonue-
runt: q̃ ad Ministros ac Seniores Ecclesiæ
referatur: lapsusq; frater per illos publi-
ci ministerij nomine reprehendatur. Nisi
si crimen ipsum ita per se sit publicum, vt
calari non possit: aut ita graue, vt illud
propter maiora pericula vitanda oportet
at publicari.

Ex his verò omnibus facile est iam vi-
dere, in quibus potissimum consistat pri-
uata disciplinæ vsus in nostra Ecclesia.
Nem

Nempe in obseruatione mutua inter fra 291
tres Ecclesiæ omnes earum admonitio-
num, quæ aut ab vno duobusue demum
aut tribus fratribus, apud lapsum aliquẽ
fratrem fiunt: atq; ex Christiano pectore
iuxta verbi diuini præscriptum profici-
scuntur. Sic vt nõ eos solùm admoneri ad
hunc modũ oporteat, qui negligẽtia ces-
sationẽne aut cõtẽptu suorũ officiorũ pec-
cant: sed illos etiã, qui scientes ac prudẽ-
tes ad hæc cõnuere, silẽtiõq; illa suo alere
sciuntur. Atq; de privata disciplina vsu tã-
tũ: quã equidẽ obseruari oportet, priusq;
ad publicæ disciplinae vsum perueniatur.
De qua iã demum etiam dicemus.

De publico disciplinae vsu in
plebe Ecclesiæ.

PUBLICÆ disciplinae vsus in
plebe Ecclesiæ nõ aliã locũ ha-
bet, nisi aut post contẽptas
privatas admonitiones omnes:
aut si facinus ita sit publicum, vt calari
non amplius possit: aut ita alioqui graue
vt propter grauiora multorũ totiũsue Ec-
clesiæ pericula publicari õnino oporteat.
Quo: madmodum autem privata disci-
plinae

292. *plinae initium sumitur à priuatis vnius apud alterum fratris admonitionibus: si quidem res priuatim transigi possit. Ita publicæ disciplinae initium sumitur ab ijs, quæ in Ministrorum duntaxat ac Seniorum Ecclesiæ cœtu habentur admonitionibus: posteaq̃ frater apud illos aliquis accusatus est, qui aut priuatas omnes admonitiones contempsisset: aut publicum aliquod flagitium designasset: aut aliquid eiusmodi commisisset molitûsue esset, quod sine multorum totiusq̃, fortè Ecclesiæ periculo premi haudquaq̃ posset.*

Habet verò publica disciplina, quemadmodum & priuata, gradus suos: quos obseruari oportet in legitimo vsu ipsius, vt omnia ordine in Ecclesia fiant. Primum enim accusari legitimi oportet (sub graui ac fide digno duorum aut trium vt minimum testimonio) coram cœtu Ministrorū ac Seniorum Ecclesiæ eos, qui publici ministerij Ecclesiastici nomine redargui reprehendiq̃ debent. Deinde qui ita iam accusantur in ipso etiã Ministrorum ac Seniorum cœtu, sub fide silentij ipsorum reprehendi redarguiq̃, ex verbo Dei ita debent: vt ad resipiscentiam & peccati

peccati sui agnitionem veluti manducã 293
tur & inuitentur. Postea qui ad hunc mo-
dum sunt reprehensi, agnita peccati sui
culpa illã vel apud cœtũ ipsũ Ministro-
rũ ac Seniorũ Ecclesiã deprecari: & cum
omnibus, quos vlllo modo offenderunt, sese
reconciliare debent: pro eo ac Ministri ac
Seniores Ecclesiã id iudicãt magis facere
ad Ecclesiã adificationem. Postremò si
ad hunc modũ reprehensus quispiã in Ec-
clesiã frater, peccati nihilominus sui culpã
neq; agnoscere neq; deprecari vlllo modo
velit: Ministri et Seniores Ecclesiã pgre-
diuntur i publico disciplinã vsu, vsq; ad ob-
stinati fratris istiusmodi excõmunicatio-
nem. De quibus singillatim omnibus iam
nobis dicendum erit.

De accusatione lapsi alicuius fra-
tris apud Ministros ac Se-
niores Ecclesiã.

CIRCA accusationem aduer-
sus fratrem pluresue in Eccle-
siã apud Ministros & Senio-
res instituendam, hæc ita ob-
seruari omnia solent.

Y. 4. Pri-

294 I. *Vt omnis apud Ministros & Seniores accusatio, non nisi sub graui ac fide digno duorum aut trium testimonio instituat.*

II. *Vt accusatores peccatum admoniti fratris non apud alios traducant, post contemptas priuatas suas admonitiones: sed illud Ministris ac Senioribus indicent. Si quo modo fieri possit, vt offensi fratres in cœtu Ministrorum, sine vltiore peccati publicatione, per fratrem admonitum reconcilientur. Præterq̄ si peccatum sit aut ita publicum, vt sit iam in ore multorum: aut ita noxium, vt sine multorum totiusue Ecclesiæ periculo cœlari neq, debeat neq, possit.*

III. *Vt nulla per Ministros ac Seniores recipiatur accusatio: nisi de ijs, quæ vel doctrinæ sanæ consensum, legisq, diuinae obedientiam violare, aut pacem tranquillitatemue publicam, vel ordinem ac gubernationem ministerij in Ecclesia, seu mutuam aliqui fratrum inter se inuicem omnium societatem perturbare aut labefactare quoquo modo possit videantur.*

IIII. *Vt omnes istiusmodi accusationes in charitate & modestia Christi-*

Christiana, non equidem infamandi, sed 295.
lucrifaciendi fratris studio instituantur.
Qui enim infamandi fratris studio accu-
sationes institunt, nō minus sunt digni
publica reprehensione, q̄ is qui accusatus
est: tametsi peccatū illorum eum, qui ac-
cusatur, culpa sua nō liberet. Debentq; ac-
cusatores cum accusato in cœtu Ministro
rū protinus reconciliari: quatenus in sua
aduersus illū accusatione sunt trāsgressi
fines charitatis ac modestiæ Christianæ.

De prima accusati alicuius fra-
tris per Ministros & Se-
niores in cœtu ipso-
rum reprehensi-
one.

CIRCA primam accusati fra-
tris cuiuspiam in cœtu Mini-
strorum ac Seniorum Eccle-
siæ reprehensionē, fontes ac-
cusationis ante omnia sunt obseruandi.
Num videlicet peccatum accusati fratris
eiusmodi sit, vt offensis per illud fratri-
bus in ipso duntaxat Seniorum cœtu sa-
tis fieri, iustaq; inter ipsos reconciliatio fie-
ri

296 ri possit : an verò publicam coram to-
ta Ecclesia pœnitentiã requirat. Etenim
si propter contemptas duntaxat priuatas
admonitiones in priuato etiam peccato
frater quispiam accusetur: Ministrorum
partes sunt, vt accusato fratri culpam sui
peccati ob oculos ipsius ex verbo Dei po-
nant. Et omnia tentent, si quo modo fra-
ter ille accusatus peccati sui culpam (in
medio ipsorum cœtu) agnoscere : & cum
ijs quos offendit, vnâq; & cum Ministris
ac Senioribus Ecclesiæ, apud quos est ac-
cusatus, pariter se se recõciliare possit. Id
porrò si fiat, actis Deo gratijs iunctisq; in-
uicem dextris fit reconciliatio inter accu-
satum fratrem, & qui in illo fuerant of-
fensi : vnâq; inter illum & Ministros ac
Seniores Ecclesiæ omnes, posteaq; accusa-
tus frater ille peccati sui culpam agnouit.
Si verò frater quispiam propter publicũ,
pluriusue alioqui, post publicas admoniti-
ones Seniorum, repetitum aliquod flagi-
tium accusetur : aut quod etiam propter
Ecclesiæ totius aut bonæ illius partis pe-
riculum (cum in vita tum pietate fratrum)
calari minimè possit. Tum sanè partes Mi-
nistrorũ ac Seniorũ Ecclesiæ erũt, vt illũ
ab pu-

ad publicam coram tota Ecclesia pœni- 297.
tentiam in suis admonitionibus ac repre-
hensionibus adhortentur. Equum est e-
nim, ut qui publicè, pluriſue iam alio-
qui per Seniores publico ministerij i-
pſorum nomine admonitus, aut cum toti-
us Ecclesiæ bonæ partis ipsius periculo
peccat: publicè etiam coram tota Ecclesia
culpam peccati sui agnoscat, illamq; depre-
cetur. Quid si accusatus frater quispiam
de eiusmodi flagitio, quod publicam requi-
rat pœnitentiam, sequi velit Ministrorū
ac Seniorum admonitionem: constituitur
illi per Ministros ac Seniores certus dies,
quo id facere debeat. Quæmodò postea
circa formã publicæ pœnitentiæ dicetur.

De progressu disciplinæ publi-
cæ post primam in cœtu
Ministorum ac Seni-
orum admoniti-
onem.

SI POST primam in cœtu Mi-
nistorū ac Seniorum Ecclesiæ
admonitionem accusatus frater
aliquis, siue propter contemptas
prima

298. *privatas aliorum fratrum in privato peccato admonitiones, siue propter publicum aliquod flagitium, aut quod sine Ecclesie totius periculo, bonæque illius partis calari haudquaquam possit: neque culpam peccati sui agnoscere interim, neque illam vel in Ministrorum ac Seniorum omnium cœtu, vel coram tota Ecclesia (si ita res postulet) deprecari velit. Sed contempta Ministrorum ac Seniorum admonitione, in peccato sibi suo indulgere nihilominus pergat: dantur illi dies aliquot, ut intra illos secum cogitet, quidnam facere velit. Interea verò duobus aut tribus Senioribus negotium datur, ut eum oportuno aliquo tempore adeant, & debiti rursus officij sui privatim admoneant. Atque si ad constitutum diem illi frater accusatus ille det signa aliqua veræ resipiscentiæ, ad Ministros rursus ac Seniores venit. Et si propter contemptas duntaxat privatas in peccato privato admonitiones accusatus est: dant operam Ministri ac Seniores, ut in cœtu ipsorum, re non amplius inuulgata, reconciliatio fiat. Si verò propter publicum aliquod flagitium, vel quod propter totius Ecclesie, bonæque illius partis periculum*

culum (vt ante dictum est) minimè calari 299
possit, accusatus est: & signa pœnitentiæ
publicæ ad diem constitutum aliqua dede-
rit: dies illi rursus præfigitur à Mi-
nistris ac Senioribus publicæ pœnitentiæ
peragendæ: pro eo, ac id Ministris ac Senio-
ribus Ecclesiæ videtur expedire. Quod si
autè is, qui propter contemptas priuatas
duntaxat in priuato peccato admoniti-
ones, ne post alteram quidem in cœtu Se-
niorum admonitionem, culpam adhuc su-
am agnoscere, eamq; nec apud fratres of-
fensas, nec apud Seniores Ecclesiæ depre-
cari velit: tū illi tēpus adhuc cogitandi de
resipiscentia pmittitur, ad proximū Dñi
cum diem. Ante quem diem nisi & cum
fratribus offensis, & cum Ministris ac Se-
nioribus Ecclesiæ reconcilietur: tum eo i-
pso die Dominico Ecclesiastes in publica
concione peccatum fratris illius, simulq;
& contemptum admonitionum ordine o-
mniū, corā tota Ecclesia exponit: suppres-
so tamen adhuc illius nomine, si quo mo-
do per peccati duntaxat sui illam sine no-
mine denunciationem, frater ille accusa-
tus ad resipiscentiam adhuc, culpæq; in cœ-
tu Seniorum agnitionem ac deprecationē
induci

300 induci possit. Instituiturq; post talem de-
nūciationē precatio publica p̄ fratre illo.
Et simul monetur Ecclesia, vt qui cū accu-
sato fratre illo familiarius viuere cōsueue-
rūt (quatenus illis quidē est notus) eū cō-
ueniant: & ad resipiscentiam hortentur.
Rursūmq; dies alius designatur per Ecce-
siasten ē suggestu: ante quem, vt se fra-
ter ille & cum fratribus quos offendit, et
cum Ministris ac Senioribus Ecclesie re-
conciliet in medio ipsorum cœtū, publicē
iā tertio admonetur. Porrò si neq; post ter-
tium cōstitutū iā recōciliationis diē frater il-
le (propter contemptum toties repetitarū
admonitionum accusatus) culpam suam
in cœtu Seniorum agnoscere adhuc ac de-
precari velit: tum demum eodem loco
planē habetur deinceps cum ijs, qui pro-
pter publicū aliquod flagitium accusan-
tur. Nempe vt sine publica coram tota
Ecclesia pœnitentia, ad reconciliationem
non amplius admittatur. Sed quemadmo-
dū fratres de publico nominatim accusati
flagitio ad publicā protinus pœnitentiā vr-
gentur: ita & isti deinceps sine publica pœ-
nitentia ad nullam omnino reconciliati-
onem admittuntur. Et si neq; ad constitu-
tū

tum tertio iam reconciliationis diem & 301
fratribus sese, quos offenderunt, & Mini-
stris ac Senioribus in cœtu ipsorum re-
conciliauerint. Tum quemadmodum de
publicis accusati flagitijs, post alteram in
cœtu Ministrorum admonitionem (nisi re-
sipiscant) addito ipsorum nomine coram
tota Ecclesia denunciatur: & peccatum
ipsorum cum omnibus suis circumstan-
tijs publicè accusatur. Ita & isti nomina-
tim iam coram tota accusantur Ecclesia:
exposito & peccato ipsorum, & toties con-
temptis omnibus admonitionibus tã pu-
blicis q̄ priuatis. Vnòq; iam planè atq; eodè
deinceps loco habetur (quod ad recôciliati-
onem publicè faciendam attinet) posteaq;
nominatim coram Ecclesia denunciati
sunt, & qui propter publica flagitia accu-
sati sunt: & qui contemptu admonitio-
num in priuatis etiam peccatis, eò rem ad
extremum deduxerunt, vt nominatim co-
ram Ecclesia, accusarentur.

Quo die verò nominatim iam coram Ec-
clesia fratres aliqui accusantur: institui-
tur denuo pro illis per Ecclesiasten publi-
ca precatio. Et dies rursus constituitur,
quo denunciati fratres illi (nisi interea re-
sipa

si pifcant) sint tandem tandem coram tota
 Ecclesia cum publico illius luctu excōmū
 nicandi. Hortaturq; denuo Ecclesiam Mi
 nister è suggestu, vt si qui se aliquid ad
 huc apud denunciatos fratres illos ad re
 sipifcentiam reuocandos efficere vllō mo
 do posse putāt, ne id pratermittant oīno.
 Sed pro sua virili toti in hoc incumbant,
 ne tota Ecclesia in excommunicando fra
 tre suo lugere cogatur. Et si cui forte in
 Ecclesia indignum id adhuc quoquo mo
 do videretur, vt denunciati fratres illi ex
 cōmunicentur. Hi vt interea ante ipsum
 excōmunicationis diem rationē suā in hac
 parte consilij Senioribus, aut priuatim a
 liquibus, aut simul in cœtu ipsorum oī
 bus ex verbo Dei exponāt. Alioqui Mi
 nistros ac Seniores publicum Ecclesie si
 lentium, pro tacito assensu ipsius acceptu
 ros esse: atq; ita demum ad excommunica
 tionē cum luctu Ecclesie progressuros.

Ibi verò si denunciati fratres illi ante
 destinatū excommunicationis diem, cul
 pam peccati adhuc sui publicè coram Ec
 clesia agnoscere ac deprecari velint: pri
 mū sese cum offensis priuatim fratri
 bus Ministrisq; ac Senioribus in cœtu ipso
 rum

rum reconcilient, vt de vera ipsorum 304
resipiscentia constare possit. Deinde ve
ro toti Ecclesie in publico illius cœtu eo
ipso die, quo excommunicari debebāt: per
publicam pœnitentiam iuxta infrascri-
ptam ipsius formam reconcilientur. Sin-
autē in animi sua adhuc obstinatione p-
sistent, contemptis omnino omnibus admo-
nitionibus: tum demum Ecclesiastes ad
constitutum diem, illos à cœtu ipso Eccle-
siae rescindit atq; Satanae tradit per excō-
municationem. Cuius formam aliequi e-
tiam indicabimus, post expositum ritum
ac ceremoniam publicae pœnitentiae: priusq;
ad excōmunicationem perueniatur.

Ratio ac forma publicae pœni-
tentiae ante excommuni-
cationem.

NE M O ad publicam pœnitē-
tiam prius admittitur, q̄ il-
lius resipiscentia per Mini-
stros ac Seniores Ecclesiae in
cœtu ipsorum diligenter exploretur. Sic
vt qui ad publicam pœnitentiam admit-
ti velit, claram prius ac perspicuam dare
debe

305 debeat in cœtu Seniorum veræ Christiana-
naq; resipiscentiæ (displicentiæ, inq; & ac-
cusationis sui in suo peccato) significatio-
nem, per plenam & disertam culpæ suæ
agnitionem & deprecationem: sic ut in il-
la à Ministris ac Senioribus nihil omni-
no desideretur. Interest enim Ministro-
rum, ne quisq; Christi Ecclesiæ, ipsiq; adeo
Christo Domino per hypocrisim suam si-
mulatamq; pœnitentiã (quatenus id quidẽ
caueri potest) illudat. Tum demum ve-
rò in iudicio Ecclesiæ verè resipuisse quis-
q; existimandus est, dum sibi ipse præ o-
mnibus alijs magis displicet, dum peccatũ
ipse suum plus cæteris accusat: non au-
tem vllas illius excusationes querit: ne-
dum ut alios pari culpa onerare, ad pec-
cati sui extenuationem, conetur. Alioqui
longè abest adhuc à vera Christianaq; pœ-
nitentiã, qui sibi ipse magis q̄ alijs (ne dicã
Ministris Ecclesiæ) in peccato suo placet.
Quine excusationes alijs suspectas in pec-
cato suo querit. Aut qui culpa alios pari
aut etiã maiore onerare conatur, quò ma-
gis peccatũ ipse suũ extenuare possit. Vbi
igitur notæ istæ veræ Christianaę, pœni-
tentiæ, in fratre denunciato non conspi-
ciuntur

306
tuntur: tum sanè Ministri & Seniores
Ecclesiæ post obseruatos admonitionum
gradus (vt dictum est) procedant ad fra-
tris illius denunciati excōmunicationem.
Si verò notas illas veræ Christianæ q̄ pœ-
nitentiæ videât: agnoscit primùm omni-
um denunciatus frater ille, atq; etiam de-
precatur culpam peccati sui in cœtu ipso
Seniorum, apud offensos peculiariter
fratres suos, qui illum accusarant: & si-
mul etiam apud Ministros ac Seniores
Ecclesiæ omnes. Deinde verò dies consti-
tuitur peragenda pœnitentiæ publicæ,
quemadmodum supra dictum est: & fra-
ter ille denunciatus monetur, ne illum pre-
deat publicè coram tota Ecclesia peccatū
suū vtrò ac plenè agnoscere: quandoquā
dem & ipsi omnes sint etiam ex æquo pec-
catores, qui non tam ipsum, q̄ se ipsos po-
tius in ipsius peccato essent apud Deum
pariter omnes accusaturi: pariterq; cum i-
pso etiam veniam peccatorum suorum a-
pud Deum Opt. Max. imploraturi. Deim-
de præstare, vt hic in cœtu fratrum nostro-
rum pudeamus per peccati nostri agni-
tionem: q̄ vt postea coram toto mundo in
cōspectu Dei, Angelorumq; ac Sanctorum
suorum

307. suorum omnium illud inuiti, ad aeternam
nostram condemnationem, agnoscere cogamur: siquidē illud hic agnoscere detrectemus. Hisce & similibus verbis excitatur frater ille denunciatus, ad peragendam vltro ac libenter publicam pœnitentiam ad Dei gloriam & Ecclesiæ ædificationem.

Ad constitutum porrò publicæ pœnitentiæ diē concio publica paululū cōtrahitur, vt brevis quædam de publicæ pœnitentiæ rationibus tractatiuncula apud Ecclesiā haberi possit. Post cōcionē igitur absolutis publicis Ecclesiæ precibus, priusq̃ Psalmus decantetur: Ecclesiastes orditur tractatiunculam de publicæ pœnitentiæ in Ecclesia Christi: atq; illius fontes in scripturis sanctis paucis commonstrat. Oportet enim omnia in Christi Ecclesia institui ad illius ædificationem. Et non est alia vlla, iuxta Paulum, legitima ædificationis in Christi Ecclesia ratio, q̃ vt quidquid omnino extruere volumus, id totum posito iam per Prophetas & Apostolos fundamento superstruamus.

Eph. 4.

Fontes porrò publicæ pœnitentiæ in illo Christi Domini mādato commonstrabit.

bit: quo precipitur, vt qui fratrem suum 308
quoquo modo offendit, illi se protinus re-
conciliet: siquidem vllum opus suum Da Math. 5.
mino Deo gratum esse velit. Etenim hinc
docemur: si plures offenderimus, plures
quoq; nobis reconciliandos esse. Et prom-
de si totam fortè Ecclesiam aut bonam a-
lioqui illius partem offenderimus: toti
nos etiã Ecclesiã reconciliari oportere.
Traditur porrò nobis ibidem ipse modus
etiã eius, quam Christus imperat, recõ-
ciliationis: dum eos quos offendimus adi-
re, illisq; recõciliari iubemur. Et Iacobus Iaco. 5.
vult, vt culpam apud eos nostram agno-
scamus, veniamq; apud illos petamus. V-
trumq; enim id vox consuendi apud Iaco-
bum complectitur. Quare vt nobis sunt
adeundi fratres quos offendimus, agnosce-
dãq; est nobis apud illos offendiculi nostri
culpa, & petenda venia vt eis reconcilie-
mur. Ita si totam aliquam Ecclesiam bo-
namiẽ illius partem offendimus vllõ mo-
do, ipsam nobis etiã Ecclesiam in cõctu
suo adẽdam esse intelligemus: quatenus
sanè vniuersus illius cõctus, vnus in Chri-
sto Dño homo esse censetur. Agnoscedãq;
nobis erit apud totam Ecclesiam offendi-

309 culi nostri culpa & petenda venia: quæ parte illam p nos offensam esse nobis consci sumus, vt illi reconciliemur.

Hoc verò ipsum, nempe reconciliari ad eum modum offensæ per nos Ecclesia, nos publicam pœnitentiam vocamus. Et fontes illius in scripturis hosce commonstramus.

Math. 18.

Luc. 17.

Præterea idem ipse Christus Dominus vch suum in tonat omnibus, per quos offendicula veniunt: sic vt dubium non sit sub ea imprecatione censerì omnes, per quos vnus quispiã frater, nedum tota Ecclesia offenditur quoquo modo. A qua equidem imprecatione liberari haudquaquã possumus: nisi offendiculum quod dedimus, rursus omnino tollamus. Quod sanè fieri nullo alio modo potest: nisi per eorũ, quos offendimus, reconciliati onem: quatenus id quidem per nos fieri potest.

Commonstratis autem ad hunc modum publicæ coram Ecclesia pœnitentiæ fontibus, monetur Ecclesia de ijs, quæ in publica quauis pœnitentiâ imprimis debeãt obseruari. Nempe de tribus notis illius. Primò de vera nostri in peccato nostro

stro (cuius culpam agnoscere & deprecari 310
debemus) displicentia & accusatione. Ne
pe ut nos ipsimet in nostro peccato plus
ceteris omnibus accusemus: non autem
illud aut excusemus quoquo modo, aut a-
lienorum peccatorum commemoratione exte-
nuemus. Hæc enim hypocritarum sunt p-
pria, dum vel inuiti culpa se peccatorum li-
berare non posse vident: interim tamen
omnes rimas quarunt excusandi extenu-
andi, suum peccatum prætextu alienorum
peccatorum. Deinde de fiducia remissio-
nis peccati. Nempe ut in corde nostro sen-
tiamus quietem nostræ conscientie, nosq;
illam etiam coram Ecclesia, pro eo ac pos-
sumus, verbis contestemur: remissum no-
bis esse iam videlicet peccatum nostrum
illud, cuius culpam agnoscimus & depre-
camur: imò verò omnia etiam alia nostra
peccata propter filium Dei Christum Do-
minum, & meritum mortis sue. Hic est
enim fructus nostræ omnis penitentia:
ut consolationem in corde nostro ex re-
missione peccatorum nostrorum in Chri-
sto, autore Spiritu sancto, sentiamus. Po-
stremò de publica totius Ecclesiæ in publi-
ca istiusmodi lapsorum fratrum peniten-

311. *tia, edificatione. Nepe vt quisq; in Ecclesia cogitet peccatum fratris ita pœnitentis non tam ipsius solius, q̄ suum etiam totiusq; adco Ecclesiæ esse: vt quisq; se & totã Ecclesiã in cõspectu Dei æquẽ reã esse statuat, seq; pari apud Deũ recõciliatione in Christo opus habere, atq; lapsum fratrem oportuisse se cum Ecclesia reconciliare in peccato ipsius videt. Ac rursus tota etiam Ecclesia, de certa omnium peccatorum suorum remissione consolationem accipiat: per attestatoriam illam remissionis peccatorum cum Ecclesia fratris lapsi reconciliationem.*

Commonefacta verò ad hunc modum Ecclesia, sistitur frater ille denunciatus in conspectu totius Ecclesiæ: Ministriq; ac Seniores Ecclesiæ illum circumstant obuersa ad Ecclesiam facie. Quod vbi videt Ecclesiastes orditur eam, quæ sequitur, ad totã Ecclesiam admonitionem.

Admonitio ad Ecclesiam super
lapso & publicæ pœnitente fratre

Viri

VIRI fratres, Constitui - 312
mus ecce in medio cœtu
vestro, pro nostri ministe-
rij officio lapsū hunc
fratrem nostrum, qui ad attestandam
apud vos veram suā Christianāmq;
resipiscētiā, non recusat peccati sui
culpam (quo Dominū Deum eiūsq;
Ecclesiam offendit) publicè agnosce-
re, ad suam quidem (vt videtis) erube-
scentiam: sed ad Domini Dei nostri
gloriam, & Ecclesiæ huius nostræ æ-
dificationem. Cupitq; (vobis rursum
omnibus in conspectu Dei reconcili-
ari: & in vestra adeò fraternitate Eccle-
siastica deinceps etiam retineri, Qua-
re vos mihi vestri hic debiti atq; offi-
cij erga illū nō nihil ex verbo Dei ad-
monedi estis: vt sciatis, quid nā & de
lapsi fratris huius, & de vestris adeò
simul ōniū peccatis cogitare omnes
debeat.

Duo nobis igitur de peccato in
scripturis prodita habemus. Alterum,
nos omnes sub peccatum conclusos
esse. Alterum verò conclusos quidem
esse, sed vt omnes etiam per gratuitam
Dei

313 Dei in Christo misericordiam (quod
ad Deum quidem attinet) seruemur:
non autem in peccato nostro perea-
mus. Præterq̄ si contempto Dei erga
nos in Christo beneficio, nobis ipsi
in peccato nostro placeamus: atq; ita
demum in illo etiam, iusto Dei iudi-
cio, obduremur. Hinc porro doce-
mur, quidnam & de nostris ipsorum,
& de aliorum item peccatis cogitare:
ac rursus ad quem modum alij erga
alios, hac potillimum in parte, affecti
esse debeamus. Dum enim audimus,
nos omnes, sine vlla cuiusq̄ exceptio-
ne, sub peccatum conclusos esse: facile
intelligimus nos pariter omnes natu-
ra nostra, in omne scelerū genus sem-
per propendere. Et proinde non ad-
mirabimur aliorum lapsus ullos, mul-
tò minus autem lapsos fratres nostros
præ nobis ipsis vel accusabimus vel cō-
temnemus: sed nostri id debiti atq; of-
ficij esse statuemus, vt aliorum lapsus
omnes, quantūuis graues ac detestan-
dos, pro nostris ipsorū lapsibus omni-
no reputemus. Neq; tā lapsos fratres
nostros, dum resipiscunt, in lapsu ipso-
rum

rum, quæ nos ipsos in illis potius intue- 314
bimur. Neque tam illos præ nobis, quæ nos
simul omnes cum illis coram Domi-
no Deo nostro potius accusabimus.
Etenim si nos unà omnes sub peccatū
conclusos esse verè & ex animo credi-
mus: facere equidem non possumus,
quin eadem quoque opera fateamur ni-
hil à nobis alienum esse, quod ab alijs
quoquo etià modo patrari videmus:
nisi singulari Dei beneficio præserue-
mur. Atque gratias sanè immortales a-
gemus Domino Deo nostro, si nos in
ea ipsa, aut etiam graviora vitia prola-
bi non sinat, in quæ alios prolapsos es-
se audimus. Denique & assiduis nostris
precibus instabimus, ne nos deinceps
labi etiam patiatur. Sed dum nobiscū
reputamus, nos pariter omnes sub pec-
catum conclusos venundatosque esse: o-
mnia nobis inter nos peccata sanè in-
uicem agnoscenda etiam, inuicemque
ferenda ac toleranda esse (dum resipi-
scimus) per mutuam charitatem intel-
ligemus. Alioqui ipsimet nos culpa
peccatorum nostrorum grauiter oneramus, dum alios præ nobis eorū no-
mine

315 mine vel accusamus vel damnamus,
quæ nobis cū illis cōmunia esse (quod
in nobis quidem est) fatemur.

Rursum verò dum audimus, nos
sub peccatum conclusos esse, nō equi-
dem vt pereamus (nō enim amat in-
teritum nostrum Deus) sed vt sola eā-
q; gratuita Dei in Christo misericor-
dia, non autem vlla nostra operūue
nostrorum dignitate, ad laudē & glo-
riā ipsius seruemur: cogitare debemus
non esse nobis hærendum in nostris
peccatis, in quæ nos prolapsos esse vi-
demus. Sed protinus agnita culpa no-
stra recurrendum esse ad Dei misericor-
diam, qua nos ita est complexus in v-
nigenito suo filio, vt omnium pecca-
torum nostrorum culpā in ipsum trā-
flatam esse velit. Ipsiq; totam imputat,
modò & nos nobis ipsi in nostris pec-
catis verè & ex animo displiceamus:
nōsq; ipsosmet in nostra corruptela,
non autem illum in sancta alioqui ac
salutari lege sua, iustōq; suo iudicio ac-
cusemus. Et sola demum ipsius verè
Diuina benignitate confisi, nobis ve-
rò prorsus distinā gratiam eius saluta-
rem

rem vnanimiter toto omnes pectore 316
imploremus. Neq; hinc est seuerus aut
morosus Dominus Deus noster, vt
multos aut magnos verborum appa-
ratus in imploranda sua gratia ac mi-
sericordia requirat. Cor intuetur ille,
non verborum splendorem vllum aut
apparatum. Et si nos in corde nostro
verè nobis displicemus, gratiamq; il-
lius supplices cum vera ac seria nostri
accusatione, ac certa rursus per Chri-
stum fiducia imploremus; audit nos
proculdubio, priusq; etiam clamare ad
ipsum incipiamus. Et in amplexus
nostros vltro procurrit, priusq; nos no-
stra aduersus nos ipsos accusatione in-
stituamus. Imò verò & hoc ipsum no-
bis ille largitur, vt verè atq; ex animo
pœniteamus. Pœnitentes porro hu-
meris filij sui imponit, vt nos ad ouile
rursus suum referat. Et maius in super
gaudium in regno suo instituit su-
per vno peccatore pœnitentiam agen-
te, quam super nonaginta nouem iu-
stis, quos iam antea alioqui regni sui
socios habebat.

Hæc sanè cum ita se habeant omnia
fratres dilecti, vosq; nunc in con-

317 spectu vestro lapsum hunc fratrem nostrum habeatis, qui in vera (vt speramus) sui ipsius displicentia et accusatione culpam peccati sui publice & apud Deum & apud vos omnes, tanquam Dei Ecclesiam, agnoscere ac deprecari constituit: rursumque vobis per hanc suam poenitentiam reconciliari, atque in vestra societate Ecclesiastica (vt frater) retineri cupit. Coniungite iam & vos: imò verò coniungamus simul omnes cum ipsius peccato nostra peccata omnia: & lapsum ipsius, nostrum simul omnium lapsum esse cogitemus. Sumamus exemplum à lapso hoc fratre nostro: vt quemadmodum se ille sibi in peccato suo displicere, publica hac sua poenitentia, testatur: ita & nos nobis omnes in nostris peccatis displiceamus: nosque ipsos vnà cum fratre hoc nostro coram Domino Deo nostro accusemus. Coniungamus preces nostras cum ipsius precibus: coniungamus & lachrymas nostras cum lachrymis ipsius. Desumque supplices pariter omnes inuocemus: vt frater hic noster culpam peccati sui verè & exanimè

mo agnoscat & deprecetur: ad nomi- 218
nis diuini gloriã suãmq; ipsius salutẽ,
& totius nostræ huius Ecclesiæ ædi-
ficationem.

*Precatio super lapsis & pœnitente
publicè fratre, ante ipsi-
us confessionem.*

OMNIPOTENS & mi-
sericors Pater noster cœle-
stis, qui per os sanctorum
Prophetarum & Aposto-
lorum tuorum disertè testatus es, te
nolle mortem peccatoris: sed potius
vt resipiscat & viuat. Quiq; unigeni-
tum filium tuum non pro iustis, sed
pro peccatoribus mori voluisti: vt qui
se peccatorum pondere oppressos len-
tirẽt, sibiq; prorsus diffisi sola filij tui
fiducia thronum gratiæ tuæ supplices
adirent, certò se abste audiri ne dubi-
tarent. Conuenimus ecce in nomine
eiusdem ipsius filij tui Domini no-
stri Iesu Christi, vt peccata nostra a-
pud te ipsimet accusemus: veniãmq;
pro illis per nomen eiusdem ipsius fi-
lij

319 lij tui, ad pedes tuos prouoluti,
petamus. Supplices te oramus i-
gitur Pater indulgentissime: primū,
vt corda omniū nostrū excites per
Spiritu sanctum tuū ad verā ac salu-
tarem peccator nostrorum agnitionē.
Imprimis verò cor lapsi inter nos
fratris nostri. N. qui vt peccato
nuper suo totam hanc nostram Eccle-
siam offēdit, ita culpam illius publi-
cè etiam agnoscere ac deprecari non
recusat: ad sancti nominis tui gloriam
& Ecclesiæ huius tuæ ædificationē.
Deinde vt agnitam per fratrem hunc
nostrum peccari sui culpam, nostraq;
peccata etiam omnia, & illi & nobis
clementer in visceribus prædilecti fi-
lij tui condones. Et nos pariter omnes
Spiritu sancto tuo ita deinceps guber-
nes ac communiās: vt etsi nunq̄ sine
peccatis om̄ino esse possimus, in eius-
modi tamē flagitia ne plabamur: per
quæ nomen tuum adorandum malè
audiat, causa Euangelij filij tui infame
tur, ministerium verbi tui Diuini de-
decoretur, & Ecclesia tua in sacrosan-
cto tuo nomine collecta dissipetur.

Ab

Ab istiusmodi flagitijs libera nos (que 321
sumus) Domine Deus noster pro-
pter filiū tuum: inq; nostra infirmita-
te Diuinam virtutem tuam aduersus
diram in nos Satanæ ac peccati no-
stri tyrānidem exeras atq; illustres, vt
in sanctitate & iustitia regnum filij
tui in ipsius Ecclesia promoueamus.
Cui tecum vnà & cum sancto Spiri-
tu in triade & monade Diuina sit
laus, honor & gloria, in æternum.
Amen.

*Absoluta hac precatōne Ecclesiastes
vertit suam orationem ad fratrem illum
lapsū ac pœnitentem: eūq; audiente
tota Ecclesia alloquitur ad hunc modum.*

Admonitio ad lapsū ac pœni-
tentem fratrem.

AVDIVISTI iam dile-
cte frater, quod sit tuum er-
ga offensam per te Ecclesi-
am officium. Nempe vt pec-
cati tui culpam vltro ipse apud illam
in conspectu Dei agnoscas ac depre-

322 teris, atq; ita demum te reconcilies
offensæ in te Ecclesiæ Christi. Audi-
uisti etiam, quænam sint eius vicissim
partes erga te lapsum ac pœnitentem
fratrem tuum. Nempe vt suum pecca-
tum cum tuis peccatis vnà coniu-
gat: lapsumq; tuum, suum ipsius la-
psu esse cogitet. Coniungat preces su-
as cum tuis pro tuo peccato precibus:
coniungat & suas lachrymas cū tuis
lachrymis. Se tecū vnà accuset, & tecū
vnà etiā Dei gratiā imploret. Hæc ve-
rò omnia à nostra hac Ecclesia facta iā
esse vides, in publica illius precatione.
Nunc itaq; tuum erit præstare etiam,
quod tui officij esse audisti. Nempe vt
peccati tui culpam non in nostram vl-
liusue hominis gratiam, sed ad Dei i-
psius gloriam & veræ tuæ resipiscen-
tiæ testimonium vltro ac sponte tua
agnoscas ac deprecæris.

Igitur intra te ipsum (mi frater) de-
scende: tuumq; ipsius cor in conspe-
ctu Dei (cui nota sunt omnia) intueare
& explores. Cogita te coram Deo sta-
re, non coram hominibus tantum. Co-
gita te cum Deo ipso in nostro mini-
sterio; non autem nobiscum tantum a-

gere. Ac nos quidem (vt homines) fal- 323
li abs te posse: sed Deum non posse fal-
li vllō modo, neq; abs te neq; ab alio
quoq̄. Et nunq̄ impune permittere, si
quis illum in suis Ministris fallere co-
netur. Vide ergo (mi frater) ne Deo
ipso & Spiritui sancto in nostro mini-
sterio imponas. Nos quidem ea dun-
taxat, quæ extimè videmus, contesta-
mur: cæterùm Deus ipsa etiam cor-
dis nostri penetralia intuetur. Et seue-
rum se vltorem esse pluries declarauit
eorum, qui illi in Ecclesiastico ipsius
ministerio imponere voluerunt. Da
itaq; & tu iam gloriam Domino Deo
tuo, in vera tua nunc peccati displicen-
tia & accusatione. Da specimen corâ
hac Dei Ecclesia veræ tuæ Christia-
næq; respicientiæ: per vltroeam cul-
pæ tuæ agnitionem pariter ac depre-
cationem. Hæc est enim Dei gloria,
vt gratuitam illius misericordiam o-
mnes, cum nostri in peccatis nostris
accusatione, per nomen vniigeniti sui
supplices imploremus: perq; eius de-
mum verè Diuinam benignitatem
seruemur. Quod equidem & tibi &
Aa 2 . nobis

324 nobis simul omnibus largiatur trinus
ille & vnus Deus, Pater, Filius, et Spi-
ritus sanctus laudandus in læcula.
Amen.

*Hic verò lapsus frater ille ædet publi-
cam peccati sui confessionem: culpamq, su-
am publicè agnoscet ac deprecabitur, & se
inter membra Ecclesiæ retineri petet. Et
quoniam fieri potest, vt qui ad eum mo-
dum coram tota Ecclesia peccati sui cul-
pam agnoscere ac deprecari debent, aut
imperitia ipsa aut etiam pudore, ea dicen-
di facultate destituantur, quæ ad rem to-
tam explicandam requiri fortè posset: Ec-
clesiastes veluti per epilogum repetit pu-
blicè coram tota Ecclesia lapsi illius, qui
pœnitentiam agit, capita præcipua totius
confessionis. Ac demum à fratre illo pœni-
tente quærit: num ea omnia, quæ ipse cõ-
memorasset, vera esse agnoscat proq, illis a
mnibus culpam suam publicè deprecetur:
& petat hoc ipso nomine cum tota Eccle-
sia recõciliari. Quòd si frater ille pœnitēs se
assentiri testetur: tum Ecclesiastes, versa
ad Ministros alios ac Seniores oratione,
ab illis publicè quærit: num adhuc in pu-
blica*

blica illa fratris lapsi pœnitentia aliquid 325
desiderent & requirant. Ac tum si quid
aliquis Ministrorum in medium vult
adferre, quod in pœnitentia illa desiderari
adhuc posse videatur: id cuiq; illorum (or-
dine suo) licet. Si verò nemo illorū quid-
q; habet quod dicat: tum Ecclesiastes infra
scripta admonitione ad fratrem illum pœ-
nitentem vtetur.

Admonitio ad lapsum ac pœni-
tentem fratrem post eius
confessionem.

AV DIVIMVS tuam cō-
fessionem mi frater, cuius
nomine & tibi & nobis
simul omnibus maiorem
in modum gratulamur. Atq; Domi-
no Deo nostro de hac tua resipiscen-
tia gratias agimus: qua tu non tam sa-
nè te ipsum tuamq; infirmitatem, q̄
potius Satanam ipsum per tuam ad-
uersus illum tuumq; peccatum victo-
riā in Christo Domino pudefecisti,
in culpæ nunc tuæ publica ista agni-
tione & deprecatione. Vincimus e-

A a 3 nim

326 nim adeoq; & pudefacimus re vera
Satanam ipsum cum vniuersa tyran-
nide ipsius, ac pedibus nostris quoda
modo caput ipsius conculeamus: imo
vincit, pudefacit ac conculcat illum in
nobis ipsemet Christus Dominus,
quoties illius beneficio peccata no-
stra auctoremq; illorum Satanam, cum
Diuinæ gratiæ imploratione & cer-
ta spe veniæ propter eundem ipsum
Christum Dominum, accusamus.

Agnosce igitur singulare Christi
Domini beneficium (mi frater) in æ-
dita nunc per te peccati tui adeoq; &
Satanæ ipsius accusatione. Neq; e-
nim hoc aut tuum aut vllius hominis
opus est, qui ex nobis ipsi nihil ali-
oqui boni omnino etiam cogitare
possumus: sed est opus proculdubio
ipsiusmet Christi Domini, qui id p-
suum Spiritum solus operatur, ad Di-
uini nominis sui gloriam, nostramq;
salutem & Ecclesiæ suæ ædificatio-
nem. Hoc agnosce (in q) & caue, ne
tanto beneficio deinceps, per tuam in
peccatis tuis indulgentiam, ad tuam
ipsius (quod absit) condemnationem
abutaris

abutaris . Cogita ægerrimè id laturū 327
esse Satanam: luam istam (in q̄) in tua
hac pœnitentia pudefactionem ac cõ
culcationem. Et proinde nihil non ef-
se tentaturum proculdubio, vt te quo
quo rursū modo illaqueet. Vide igi-
tur (quod in te est) ne illi per peccatorū
tuorum indulgentiam locum in te vl-
lum permittas: ne postrema primis
deteriora fiant. Insta precibus assiduis
apud Dominum Deum tuum, pre-
cēsq; piorum etiam cū tuis precibus
coniungito: vt te regat ac communiat
Spiritu sancto suo. Vtq; tibi armatu-
ram illam subministret, quam nobis
Paulus præscribit: quò minus insidio
sis Satanæ conatibus atque impulsio-
nibus opprimaris. Fidelis porrò est
Deus, vt id faciat: modò illum per no-
men vnigeniti sui filij verè & ex ani-
mo inuocemus. Illi te igitur totum cõ-
menda (mi frater) illum appella, illi te
totum præbe, illi toto pectore confide.
Ita enim fiet haūd dubiè, vt quemad-
modum in capite nostro Christo Do-
mino nihil iam habet, neq; habere vl-
lo modo potest Satan: ita neq; in te

Eph. 6.

328 etiam, nobisq; simul omnibus quid-
q̄ omnino habere amplius possit.

Admonitio ad Ecclesiam,

VOS autem fratres omnes
exemplum à lapsō hoc &
pœnitente fratre vestro su-
mite. Primùm vt vobis in
vestris peccatis verè in corde vestro
displiceatis. Deinde vt vos in illis co-
ram oculis Dei vnà cū pœnitente hoc
fratre vestro accusetis, Diuinàmq; pari-
ter oēs misericordiã supplices implo-
retis. Postremò, si quempiam vestrū
publicè (ad quem modum illi conti-
git) labi aliquando contingat: vt pu-
blicè etiam peccati vestri culpam a-
gnosceret ac deprecari Ecclesiæq; vos,
exemplo fratris huius, reconciliare ne
detrectetis. Quod verò iam restat, con-
donetis iam ex animo in conspectu
Domini fratri huic vestro omnem of-
fensionem omnino: quemadmodum
& vestra vobis peccata omnia à Do-
mino Deo vestro condonari optatis.
Agnoscite illū deinceps pro fratre no-
stro

stro omnium: & omissis in posterum 329
omnibus omnino exprobrationib⁹, o
mnes illum fraterno amore nostro in
Domino complectamur. Atq; vt ipse
certum iam suæ vobiscum reconcilia
tionis indicium ac testimonium habe
re possit: procumbite in genua omnes
Deoq; patri nostro mecum vnâ grati
as agite pro hac fratris nostri istius re
sipiscencia & reconciliatione: ad hunc
modum.

Gratiarum actio pro resipiscen-
tia lapsi fratris & reconci-
liatione.

PA T E R noster cœlestis in-
exhauste fons omnis mise-
ricordiæ & consolationis,
nos equidē indigni sumus
omnes, quos tu respicias, nedum vt
nos audias: multò minus autem vt
nos inter filios tuos numeres, pater-
nâq; benignitate tua complectaris.
Sed dum ineffabilem tuam erga nos
bonitatem ac misericordiam in vnige-
nito filio tuo Christo Domino ipſius
bene-

330 beneficio iutuemur, qua nos, mortē
alioqui æternam dudum commeri-
tos, atque perpetuò etiam magis com-
merentes perire nihilominus nō vis:
sed amanter reuocas ad resipiscentiā.
Condonatāq; nobis gratuito culpa
omni nostrorum peccatorum, in gra-
tiam rursum tuam verè paternam re-
cipis, propter dilectum tibi vnice fili-
um tuum & meritum salutare ipsius.
Non possumus tantum hoc tuum be-
neficium nō supplices agnoscere: tēq;
illius nomine non toto etiam nostro
pectore colere atque adorare, & pro il-
lo tibi ad pedes tuos prouoluti ingen-
tes agere gratias. Nunc te igitur eo i-
pso nomine laudamus Pater sanctissi-
me, vnā cum filio tuo & sancto Spiri-
tu: te adoramus, tibiq; omnes pariter
gratias agimus. Præsertim verò cū tuæ
iltius benignitatis testimonium in fra-
tre hoc nostro, in publica hac ipsi^o pœ-
nitentia, cōspiciamus. Et te supplices
oramus Pater indulgentissime, vt no-
bis omnib⁹ in nostris peccatis cor pœ-
nitens largiri digneris: nempe vt no-
bis in illis semper displiceamus, neq;
erube-

erubescamus nos in illis semper accu- 331
sare: sed per nostri pudefactionē, vir-
tutem ac gloriam tuam in nostra infir-
mitate celebremus: ad nominis tui a-
dorandi gloriam, salutē nostrūm hīc
omnium, & catholicæ tuæ Ecclesiæ
ædificationem. Per filium tuum Do-
minum nostrum Iesum Christum. A-
men.

*Finita hac gratiarum actione, querit
Minister à pœnitente fratre illo. Num de-
inceps quoq; disciplina Ecclesiasticæ sub-
esse velit iuxta verbum Dei. Illeq; respō-
det. Etiam.*

*Tum Minister illi annunciat & con-
testatur veram ac plenā peccati ipsius co-
ram Deo & eius Ecclesia remissionē: non
tantum in terris, sed etiā in caelo. Idq; pro-
pter Christum Dominum, qui mortuus
est pro omnibus peccatis nostris: & mini-
sterium suæ Ecclesiæ in caelo quoq; firmū
ac ratum esse affirmavit.*

*Postremò Ministri ac Seniores ordine
omnes fratrem pœnitentem illum (dex-
eris datis) amplexantur in totius Ecclesiæ
conspectu: & suam cum illo totiusq; Ec-
clesiæ reconciliationem, datis illi osculis
suis*

332 suis, attestantur.

Atq; ita demum Psalmus gratulatorius canitur à tota Ecclesia. 103. Benedic anima mea Domino: aut alius similis. Dimittiturq; Ecclesia more solito, cum pauperum comendatione & benedictione.

Hic simplex publicæ pœnitentiæ ritus priusq; ad excommunicationem perueniatur, sufficere nobis visus est in nostris Ecclesiis. Præsertim cum in se complecti videatur omnia, quæ ad salutarem fratris cuiusq; lapsi resipiscentiam pertinent villo modo: & faciant proculdubio cum ad fratris pœnitentis consolationem, tum verò etiam ad totius Ecclesiæ ædificationem. Quæ quidem potissimum sunt spectanda in toto vsu Ecclesiasticæ disciplinæ. Externas verò illas in vestibus ac gestibus propemodum theatricis notas, quæ vulgo publicæ pœnitentiæ adhiberi consueverunt, non magnoperè morati sumus: quòd neq; prorsus à suspitione libera esse videntur, et fallant non raro sua hypocrisis multorum iudicia. Deniq; non ita multum videntur ad adificationem facere: & pertinent potius ad Magistratus politici iudicia, quàm ad Ecclesiasticæ
disci

disciplinæ observationem. Atq; de pu- 333
blica pœnitentia tantum. Nunc de ex-
communicatione dicendum erit: ad quam
recurrere oportet tanq̄ ad sacram ancorã,
si qui in Ecclesia nullis omnino, neq; pri-
uatis neque publicis admonitionibus (iux-
ta earum gradus) ad resipiscentiam reuo-
cari possint.

De modo ac ritu excommuni-
cationis.

POST observatos omnes õni-
um (vt dictum est) admonitio-
num gradus: si frater quispi-
am illis neglectis ita in peccato
suo obdurescat, vt nullam reliquam spem
faciat resipiscentiæ suæ. Ministris ac Se-
nioribus Ecclesiæ omnibus: tum necessa-
riò est veniendum ad talis cuiuslibet fra-
tris excommunicationem. Dictum est au-
tem iam de gradibus & ordine admoni-
tionum, quæ priuatim & publicè haben-
tur apud lapsum fratrem aliquem, deinde
in cœtu Ministrorum ac Seniorum Eccle-
siæ, postremò coram tota Ecclesia, priusq̄
ad excommunicationem perueniatur: v-
bi

334 *bi de progressu disciplinae agitur. Vbi igitur omnibus illis admonitionibus nihil effici potuit: hoc solum restat tandem, ut contemptor ille omnium istiusmodi admonitionum à cœtu Ecclesiae rejiciatur.*

Neq; verò sola Ministrorum ac Seniorum vnà omnium (ne dicam vnus aut alterius Ministri) autoritate ab Ecclesia quisq; eicitur: sed vnanimi totius Ecclesiae consensu atq; approbatione. Ita enim Paulus lugere vult totam Ecclesiam circa fratris alicuius excommunicationem. Et non temerè spiritum suum toti Corinthiorum Ecclesiae coniungit in tradendo Satanae illo, qui eum Nouerca illic sua cõsuetudinem habebat. Papa quidem Romanus & iurati illi Episcopi Ecclesiam hinc non morantur: sed contempto illius iudicio, nescio quã sibi iurisdictionem arrogarunt. Ad quam id quoq; pertinere putant, vt per illos solos excommunicatio fiat. Hac via scilicet perueniendum erat ad premendam tyrannide Christi Ecclesiam: qui vnicus in omnibus ipsorum cõcilijs scopus fuisse videtur. At verò Paulus, qui non minore alioqui apud Corinthios ministerij sui autoritate, quàm Pe-

trus apud Romanos valebat (ne quid 335
hic de Papa Romano eiusq, cornutis E-
piscopis dicamus) tantum sibi non sumit
interim, vt sua ipse autoritate Corinthiū
illū, thori paterni violatorem, Satanae trā
dat: sed absens cūm esset, Ecclesiam horta-
tur exposita illi sua sententia, vt flagitio-
sus ille in totius Ecclesiae cœtu (tanq̄ se i-
pso etiam præsente) Satanae cum publico
luctu Ecclesiae tradatur. Hoc nimirum po-
scebat fides ministerij Apostolici, vt curā
quidem seriam ac diligentem suae Eccle-
siae (quamlibet absens) haberet: illamq, de
sua voluntate certiozem in eius guber-
natione faceret: adeoq, & officij illam sui
de rescindendis flagitiosis istiusmodi ho-
minibus, grauter admoneret. Sed sibi i-
pse non sumit, vt in publico etiam facino-
re quidq̄ omnino sua solius autoritate a-
gat. Cæterū Ecclesiae ipsi suam autori-
tatem permittit, vt ipsa in cœtu suo id a-
gat, quod ille agendum esse omnino puta-
bat. Ita verò & in nostris Ecclesiis non so-
lum Superintendens, sed ne Ministri qui-
dem ac Seniores Ecclesiae vnā omnes ex-
cōmunicare quenq̄ possūt in sua Ecclesia:
nisi toti simul Ecclesiae assensus publicus
atq,

Diximus autem, quo die frater aliquis publicè & nominatim coram tota Ecclesia denunciatur propter contemp-
 ptas priores omnes admonitiones, simul
 quoq; diè constitui, quo frater ille ita ià de-
 nūciatus (nisi interea resipiscat) excōmu-
 nicari debeat. Et moneri præterea Eccle-
 siam totam: vt si quisq; nimium præcipi-
 tari, aut alioqui parum legitimè peragi
 putet excommunicationem ipsam aduer-
 sus denūciatum fratrem illum, intra octo
 totos dies ante ipsam excommunicationē
 Ministros ac Seniores Ecclesiæ huius ad-
 moneat. Siue priuatim aliquos, quos ve-
 lit: siue simul omnes in consueto cœtu ipso-
 rum. Et sententiæ suæ rationem ex verbo
 Dei reddat.

Si igitur ante constitutum illum excō-
 municationis diem, neq; quisq; alius ex
 verbo Dei ostēdere possit, peccari vllō mo-
 do in denūciato fratre illo ita iam (vt est
 dictum) excōmunicando: neq; ipsemet de-
 nūciatus frater ille vllam det resipiscen-
 tiæ suæ significationem: tum sine longiore
 mora silentium Ecclesiæ habetur pro taci-
 to consensu ipsius, & approbatione futu-
 ra

ne excommunicationis. Si verò aut aliud 337.
quisq̄ è cœtu Ecclesiæ ostendat ex verbo
Dei causas aliquas legitimas differendæ
adhuc aliquousq̄, excommunicationis: aut
frater ipsemet denunciatus ille ante diem
constitutum specimen aliquod certum de
sua resipiscentiæ: tum res tota rursus dif-
fertur spe illius resipiscentiæ in proximâ
alterum Dominicum diem: & causæ hu-
iusmodi dilationis publicè coram Ecclesiæ
exponuntur. Proximo verò deinceps Do-
minico die frater ille denunciatus aut pu-
blica pœnitentia sese reconciliat Eccle-
siæ, iuxta superscriptam illius formâ: aut
tandem tandem necessariò excommunicatur.

Vt autem circa excommunicationem
grauiter & ordine omnia gerantur: pri-
die excommunicationis habendæ conueni-
unt à meridie Ministri & Seniores vtri-
usq̄ Ecclesiæ: & diligens à singulis in-
quisitio fit, nū aliqua causæ proferri possint,
propter quas iuxta verbum Dei excom-
municatio ipsa aut differri adhuc, aut eti-
am planè omitti debeat. Quod si quidem
eiusmodi profertur, quod pondus aliquod
iuxta verbum Dei, habere posse videtur

Bb sius

341 siue id Seniorū aliquis ex sese proferat, siue ab alijs auditū exponat: tum de eo inter Ministros & Seniores ita deliberatur, vt vnanimis omnium consensus habeatur, qui verbo Dei alioqui nitatur. Si verò nihil eiusmodi profertur, tum postredie proceditur ad excommunicationem denunciati fratris: & publicum Ecclesiæ silentium pro assensu illius atq; approbatione habetur.

Quo die verò est habenda ipsa excommunicationis, nempe constituto ad id (vt dictum est) Dominico die: contrahitur nō nihil consueta publica cōcio matutina, vt Ecclesiastes tempus aliquod habere possit ad explicandam naturam ac rationem excommunicationis in Ecclesia Christi. In ipsa verò explicatione hæc potissimum tractantur.

Argumentum admonitionis publicæ de excommunicatione.

I. Exponit Ecclesiastes, quid sit & quid in se complectatur, quàmque vim obtineat ipsa excommunicatio. Docet esse Christi.
Domi-

Domini institutionem, ad retundendum 342
in eius Ecclesia contemptum legitimarū
omnium admonitionum, ordinatam: quæ
nos etiam nostræ invicem omnium aliorū
pro alijs curæ ac sollicitudinis admoneat,
qui nos vnius in Christo corporis mem-
bra esse profitemur. Docet item duo im-
primis esse obseruanda in ipsa excommu-
nicatione. Primò resectionem ipsam mē-
bri à toto reliquo Ecclesiæ corpore: quæ
præsertim fiat in nomine & cum virtute
atq; potentia Domini nostri Iesu Christi:
quemadmodum Paulus loquitur. Deinde
de traditionem resecti membri in potesta- 1. Cor. 5
tem Satanae in interitum carnis. Verumq;
porro id horribile planè esse. Nam istius-
modi resectione iam fieri, vt (tantisper dñi
nos rursus Ecclesiæ non reconciliamus)
nullæ omnino vitæ ac salutis æternæ pro-
missiones ad nos censeantur quoquo mo-
do pertinere. Cum enim Ecclesia sit my-
sticum Christi corpus: vt qui ab illa rese-
cti sunt, ad Christi quoq; Domini corpus
pertinere non possint. Et extra illud ipsū
Christi Domini corpus nulla sit certa sa-
lutis spes Diuinis promissionibus propo-
sita. Quatenus sanè nemo ascendit in cæ- Ioan. 3.
lum,

340 lum, nisi qui descēdit de cœlo. Perspicuum
est resectos ab Ecclesia, ab omni simul eti-
am salutis spe exclusū (quatenus sanè è cor-
poris Christi compage eijciuntur) donec p̄
Ecclesiam rursus facta legitima reconcili-
atione recipiantur. Etsi autem Christus
Dominus eodem loco à nobis haberi velit
resectos istiusmodi admonitionum Eccle-
siasticarū cōtemptores, quo Ethnici & pu-
blicani haberi solent. Est tamen tantò gra-
uior excommunicatorum conditio: quan-
tò grauius est auditas contempisse à Chri-
sto ipso institutas admonitiones, q̄ nunq̄
auditas nō obseruasse. Et dum Dominus
nosler admonitionum omnium contēpto-
res eodem planè cum Ethnicis & publica-
nis loco habendos esse docet: non equidem
hoc agit, vt crimē vtriusq̄ par faciat: sed
vt consuetudinem vtriusq̄, (dum nullum
stant specimen respicientiæ) perinde vitā
dam in Ecclesia esse doceat. Contemptus
igitur admonitionum Ecclesiasticarū gra-
uiorem multò reddit causam eorum, qui
ab Ecclesia per vsum disciplinæ resecan-
tur: cuius equidem nomine Ethnici accu-
sari non possunt. Vt intelligamus peccatū
eorum, qui sunt excommunicati legitimo
Eccle-

Ecclesie ordine, grauiore vinculo ligatū 341
esse in cælo pariter atq; in terra, q̄ peccatū
Ethnicorum. Sed mali magnitudinem cō
duplicat, dum quis ab Ecclesia rescindi-
tur in nomine & virtute ac potestate Do-
mini nostri Iesu Christi. Quemadmodum
enim plurimum interest, humanane aē
verò Diuina vi ac potentia è Diaboli ty-
rannide liberemur: ita plurimum interest
etiam, humanane autoritate an verò in
nomine virtute ac potestate Christi Do-
mini ex Ecclesia eijciamur. Nimirum eos
qui ad hunc modum excommunicantur,
Satanæ ipsi tradi audimus. Qui equidē
indulgere non solet, illis præsertim, quos
sibi ad eum modum traditos habet. Potis-
simum autem si vllam in eis spem resipi-
scentiæ videat. Aut si quibus indulget,
non alio id proculdubio consilio facit:
quàm quòd dū sibi ab illorū resipiscētia nō
magnoperè metuit, contemptum eorum
sua istiusmodi indulgentia alere obsirma-
rēq; conatur. Effetq; planè deplorata ac mo-
dis omnibus desperata causa omniū (quod
in ipsis est) qui ad eū modū ab Ecclesia eij-
ciuntur: si non certis finibus nobis Spiri-
tus sanctus eam Satanæ in excommunica-

345 *tos potentiam circumscripsisset. Sed in carnis interitum tradi eos Satanae Paulus dacet, qui ad eum modum excommunicantur. Ut intelligamus merito quidem eos, qui se per contemptum omnium admonitionum excommunicari patiuntur, Satanae posse tradi, sine spe veniae vlla ad aeternam condemnationem: sed gratuita id Dei erga nos benignitate in Christo fieri, ut in carnis duntaxat interitum tradatur. Si quomodo per immixtas à Satana (iuxta permissam illi potestate) carnis afflictiones caro ipsa spiritui subijci, atq; ita demum qui sunt resecti, ad resipiscetiam & recõciliationem renocari possint. Interim tamen Hiobi exemplo docemur, ad quem modum à Satana tractentur, in quos illo potestatem sibi (quod ad carnem attinet) à Deo traditam habet: quamecunq; id tandem ob causam nonnunq; Dominus faciat. Nec leue est, quod de Corinthio illo p Paulum excommunicato legimus. Nempe non multum abfuisse qui absorberetur in suis afflictionibus, posteaq; reiectus esset. Et certum est in neminem solere esse mitiorem Satanam in hac vita: q; in eos, à quorum resipiscetia sibi nihil metuit.*

Iob, 1.

Sic

Sic ut hoc sanè magis sit exitialis iudicanda eorum excommunicatio, quò minus à Satana tractari videmus: quos ille sibi iam in suam potestatem, potissimum autem in nomine virtute atq; autoritate Christi Domini traditos habet. 346

II. Docet Ecclesiastes, non tam equidem crimina ipsa atq; flagitia quantumvis grauia, q̄ contemptum potius rebellem ac præfractum, excommunicationis remedio ab Ecclesia Christi arceri. Nullum enim tam esse atrox facinus ac flagitium, quod Ecclesia ferre non debeat (cū & ipsa sit oī infirmitatis genere circumdata) præter obstinatum, rebellem ac præfractum contemptum admonitionum ex verbo Dei. Hoc enim fermentum ferre nõ potest Christus Dominus in sua Ecclesia: perinde atq; Diabolum ipsum huius fermenti artificem & autorem. Inde verò facile apparere, quidnam sit sentiendum de Papistis excommunicationibus: dum per illas nõ equidem contemptum legitimarum admonitionum ex verbo Dei arceri ab Ecclesia: sed humanarum traditionum transgressiones puniri per tyrannidem Antichristianam videmus.

III. *Explicit Ecclesiastes modus
& ordinem instituendæ excommunicationis. Nempe excommunicationē nō esse positam in Ministrorum pariter omnium, nedum in vnus (quamlibet magnus habeatur) arbitrio atq; autoritate: sed in vnanimi totius Ecclesiæ consensu iuxta verbum Dei. Et proinde toti Ecclesiæ indicari oportere causas omnes instituendæ cuiuslibet in fratrem quempiam excōmunicationis: cuiusq; publicum assensum requiri, priusq; instituatur. Ita Paulus Corinthium illum non aliter Satanae tradit, q̄ coniuncto spiritu suo cum ipso cœtu Corinthiæ Ecclesiæ. Vt autem legitimus Ecclesiæ assensus haberi possit: & peccatum ipsum excommunicandi fratris cum suis circumstantijs, & obstinationem ipsius in contemnēdi omnibus Ecclesiasticis admonitionibus, coram tota Ecclesia exponit. Docētq; esse id debiti officij, omnium in Ecclesia, vt si quisq; aut in obseruato apud excōmunicādum fratrem admonitionū ordine ac modo, aut in ipso disciplinae progressu aliquid requireret, id tempore Ministris ac Senioribus Ecclesiæ indicaret. Alioqui silentium totius Ecclesiæ habendum*

ad esse pro vnanimi consensu ipsius. Inde 345
verò etiam docemur, quid de Papislicis ex
communicationibus statuendum sit: quæ
sola Pseudoepiscoporum tyrannide pro ipso
rum tribunalibus instituuntur. Et omni
um grauissima esse censeantur, quæ odio ve
ræ religionis in studiosos doctrinæ ac reli
gionis Euangelicæ, Pharisaico supercilio
decernuntur. Nimirum de illis docet Chri
stus Dominus. Beati eritis, cum vobis ma
ledixerint propter nomen meum. Et ad il
las pertinet Propheticum illud. Maledicæ
benedictionibus vestris, quibus etiam ma
ledixi. &c.

Math. 5.

Malac. 2.

IIII. Exponit Ecclesiastes, ex
communicationis vsus non solum nõ pu
gnare cum lege charitatis Christianæ: sed
grauissimè etiam violari legem charita
tis in Ecclesia Christi, si legitimus excom
municationis vsus non obseruetur. Quem
admodum enim infidelis chirurgi est pu
tridum ac noxium toti corpori membrum,
in totius corporis perniciem fouere velle:
quemadmodum item veneficium est non
autem beneficium, fermentum lue aliqua
infectum toti cõspersioni immiscere velle.
Ita cum nihil sit nocentius obstinato, re
bellig.

34⁶ bellig. ac præfractio prorsus contemptu ad
monitionum ex verbo Dei in Christi Ec-
clesia: grauissimè proculdubio peccat Mi-
nistri illius (nedum vt illam ament) qui
infectum lue hac exitiali membrum i-
psius aliquod, in perniciem totius corporis
alere inter sese fouerèq. pergant. Ac non
potius totam admonent Ecclesiam, vt sibi
iuxta Christi & Apostolorum doctrinam
à tam noxio fermento caueat.

V. Exponit fructus legitimæ ex-
communicationis. Nempe, Primum Dei
nomè per illam honoratur, quatenus sanè
legitimo excommunicationis vsu testamur,
nos longe ab illis abesse, qui indulgentiæ
flagitiorum Dei & sui Euangelij nomen
prætedunt. Quæ sanè res facit, vt male nunc
passim audiat doctrina Euangelij Chri-
sti, dum illam indulgentiæ nostræ præ-
texere conamur. Deinde vsu legitimæ
excommunicationis conseruatur Ecclesia
in suo officio: discit sollicita esse pro salu-
te membrorum suorum. Docetur q. res sit
inuisa Deo planeq. intolerabilis admoni-
tionum Ecclesiasticarum contemptus. Co-
adenatur indies magis ac magis per quo-
tidianas inuicem ex verbo Dei inter sese
admo-

admonitiones ac consolationes: atq; assidu
 is istiusmodi exercitijs in unanimi semp
 consensu confirmatur. Postremò remediū
 etiam adhibetur ijs, qui sunt excommuni
 candi, legitimo usu excommunicationis.
 Negari enim non potest curam haberi eo
 rum, qui sunt excommunicandi ab Eccle
 sia. Suffunduntur enim pudore, vt per pu
 blicam pudefactionem peccati sui magni
 tudinem agnoscant: in illoq; sibi displi
 ceant ac tandem resipiscant. Rese
 cantur à reliquo toto Ecclesie corpore cū
 luctu publico, vt cum publica rursus gra
 tulatione per reconciliationem recipian
 tur. Traduntur Satanae, vt agnita demū
 sua miseria Dei misericordiam implorēt.
 Breuiter quemadmodum membra in cor
 pore humano, quae gangræna occupauit, se
 cantur, vruuntur ad hominis reualescenti
 am: & quò maiore id cura fiat, hoc est ma
 ior spes restituendæ valetudinis. Ita ad pro
 pellendam à nobis gangrænam omnium
 maximè exitialem ac pestiferam (contem
 ptum, inq; obstinatum ac rebellem Eccle
 siasticarum omnium admonitionum) insti
 tutum habemus à Christo Domino in sua
 Ecclesia extremum illius remedium, ex-

VI. Ostendit Ecclesiastes, quod sit noxia Ecclesiae intermissio disciplinae, & proinde etiam excommunicationis. Primum ab una morbida pecude facile insci totum gregem, si non illi aliquo remedio tempore occurratur. Deinde prouocari iram Dei aduersus totam Ecclesiam, per disciplinae negligentiam, adeoque & Diuinae punitio accersitur: quemadmodum Paulus docet. *2. Cor. 11.* Neque desunt exempla Diuinae seueritatis grauissima, aduersus disciplinae Ecclesiasticae negligentiam. Nimirum ut non raro declinamus Diuinam ultionem, dum nos diiudicamus: ita dum nobis ipsi neglecto disciplinae usu indulgemus, Dei in nos vindictam prouocamus. Hinc enim & tyrannidis immanitas & sectarum omnium seges. Digni sumus videlicet, qui & sectarum & tyrannidis carnificina puniamur, dum paterna iuxta usum disciplinae Ecclesiasticae virga corrigi non sustinemus.

Hac ita de excommunicatione dicuntur ad totam Ecclesiam. Et impietas eorum accusatur, qui usum disciplinae Ecclesiasticae aut traducunt: aut in gratiam hominum negli-

negligūt seu profanāt. Deinde Ecclesia- 349
stes ad exercēdam ipsam excōmunicationē
progreditur in hunc modum.

Sedēt in prospectu totius Ecclesiæ Mi-
nistri Seniores ac Diaconi omnes. Quos
ad diligenter auscultādum omnia Ecclesi-
astes adhortatur: vt de omnibus, quæ ad
ipsorum ministerium hac in parte perti-
nēt, in conspectu totius Ecclesiæ respon-
dere possent iuxta ipsius interrogationes.
Tandem ad Ecclesiam conuersus, illā al-
loquitur in hunc modum.

Non ignoratis (fratres) admonitū
iam pluries fuisse fratrem nostrū. N.
& priuatim & publicē iuxta vsum di-
sciplinæ Ecclesiasticæ: tam de pecca-
to suo, q̄ etiam de contemptu omni-
um apud ipsum factarum admonitio-
num: tam in cœtu Ministrorum ac Se-
niorum omnium, q̄ hīc etiā semel at-
q; iterum in publico totius Ecclesiæ
cœtu. Ne quid de priuatis aliorū fratrum
admonitionibus dicamus. Atq; hæc
omnia toties facta esse, ne ad lugubrē
nobis omnibus hanc ipsius excōmu-
nicationem perueniretur. Sed cū hæc
omnia frustra apud eum facta esse cū
magno

magno animi nostri dolore videamur
 ipsiq; nulla adhuc det indicia veræ re-
 sipiscentiæ per vllam culpæ suæ legiti-
 mam agnitionem ac deprecationem.
 Vosq; præterea silentio vestro consi-
 lium Ministrorum Seniorum ac Dia-
 conorum vestrorum omnium, de ex-
 ercenda aduersus hanc ipsius obstina-
 tionem excommunicatione, approba-
 tis. Cogemur iam tandem (quanq̄ in-
 uiti, nec sine publico luctu nostrarum
 omniū) descendere ad eius excommu-
 nicationem. Et vt omnibus vobis li-
 quidò constet, nos omnes inuitos ad
 illam planè compelli: peccatum ipsi-
 us, quo aduersus legem Dei fratres su-
 os imprimis, deinde verò vniuersam
 nostram hanc Ecclesiam offendit, ex-
 ponemus.

*Atq; hic Ecclesiastes recenset omnia or-
 dine, quæ excommunicandus ille frater de-
 signauit, tã ante q̄ post admonitiones oēs,
 & priuatas & publicas. Quoties item
 & p quos fuerit admonitus, tam priuatim
 q̄ publicè nomine Ministrorum ac Senio-
 rum omnium, & etiam eoram toto Eccle-
 siæ cœtu. Hæc tamen omnia frustra apud
 ipsum*

ipsum hactenus acta fuisse.

35A

Tādē verò ad reliquos Ministros Seniores ac Diaconos conuersus Ecclesiastes ab eis coram tota Ecclesia sciscitatur, num ita se habeant omnia, quemadmodū ipse narrasset. Illiq; auscultante tota Ecclesia respondent: Etiam. Deinde ab iisdē Ministris reliquis ac Senioribus & Diaconis quærit: num quisq; ex Ecclesia tota illa hebdomade ad ipsos retulerit, quod meritò obstare posse videretur, quò minus ad fratris denunciati excommunicationē procedatur. Illiq; rursus respondent. Aut nihil ad se relatum esse: aut quod non ita multum ad rem ipsam facere videatur. Quod si futilia quædam ad se relata esse dicant: tum ea omnia per Ecclesiasten ex verbi Diuini autoritate confutantur & refelluntur.

Postea vertit sese ad Ecclesiā Ecclesiastes: illamq; hortatur, vt vicem fratris sui illius impœnitentis verè & ex animo doleat: quemadmodum membro in corpore male affecto membra reliqua omnia condolere, malog; ipsius ex animo affici debēt. Et posteaq; extremum illi iā remediū suæ impœnitentiæ adhiberi necessariò oportere

re vi-

re vident, vt dolorem suum ac luctum pro
 impœnitente fratre suo publica sua ad De-
 um precatione in genua procumbentes cõ-
 testetur. Ipse verò Ecclesiastes procumben-
 te in genua tota Ecclesia, ad hunc modum
 clara & expedita voce precatur.

Precatio pro impœnitente fra-
 tre ante eius excommuni-
 cationem.

OMNIPOTENS æterne
 & misericors Pater, qui p-
 tua gratuita erga nos bona
 in Christo voluntate & mi-
 sericordia non vis mortem peccatoris:
 sed potius vt Spiritus sancti tui affla-
 tu conuertatur & viuat. Quiq; eã es-
 se vim testaris Diuini verbi tui, vt pe-
 tras etiam ipsas mallei instar potenter
 comminuat ac contũdat. Te ecce sup-
 plices ac coram oculis tuis prostrati p-
 nomen dilecti filij tui oramus, vt fra-
 tris nostri impœnitentis. N. cor atq;
 animum hæctenus lapidis instar ob-
 duratum, virtute verbi tui autore Spi-
 ritu sancto tuo emollire ad pœniten-
 tiam

tiam, tenebrasq; mentis suæ luce Diu-
 næ tuæ gratiæ dispellere digneris. Vt
 in corde tandem suo sentiat grauer
 se, primùm in te ò Pater indulgentissî-
 me, deinde verò in tuam quoq; hanc
 Ecclesiam peccasse: peccatùmq; hoc su-
 um apud te & hanc Ecclesiam accuset
 ac nobiscum vnà deploret. Ne ipsum
 inuiti, sed impœnitentia ipsius com-
 pulsi, è mystico tuo corpore cum lu-
 ctu nostro excludere cogamur: sed eũ
 potius vt viuum filij tui membrum in
 hac ipsius Ecclesia cum gaudio & gra-
 tulatione retineamus. Exaudi nos
 ò Pater indulgentissime, per nomen
 dilecti filij tui ad te clamâtes. Nostrum
 q; hunc fratrem impœnitentem atq;
 ad interitum iam propendentem in-
 viam rursus clementer verbo virtutis
 tuæ reuoca: quò nos oës, qui propter i-
 psius obstinationem in cõspectu tuo
 lugemus, per eius resipiscentiam exhi-
 larari, illiq; gratulari, & nomen tuum
 adorandum in cœtu hoc nostro cum
 gaudio celebrare possimus. Nos qui-
 dẽ indigni sumus quos tu audias Pa-
 ter sanctissime, qui te aliqui assiduis
 C c nostris

354 nostris peccatis irritamus . Sed tu ne
velis nos ipsos in nobis intueri . Intu
ere autē dilectū filiū tuū, quē in caput
nostrū inq; aduocatū pōtificē media-
torē ac propiciatorē nostrū pro tua mi
sericordia cōstituisti . Hūc ipsū (quē lu
mus) mortisq; suæ pro nobis meritū,
nostriq; in sanguine illi⁹ acceptationē
misericorditer intuere : & ne patiaris
innocentissimum filij tui sanguinem
pro hoc fratre nostro impœnitente, no
bisq; pariter omnibus solum, Satanæ
dolis ac tyrannide profanari . Inclina
aures tuæ misericordiæ Pater benefi-
centissime ad populi huius tui preces,
nomē sanctum tuum super fratre hoc
impœnitente cum luctu inuocantis :
vt tuo beneficio sanetur potius, q̄ in
æternum interitum à corpore tuo ab-
scindatur . Id verò abs te petimus fidu-
cia capitis ac mediatoris nostri Chri-
sti Iesu, iuxta præscriptum nobis ab i-
plō modum . Pater noster . &c,

*Finita hac precatione obseruat Eccle-
siastes, num frater ille impœnitens prode-
at ad dandum aliquod iudicium suæ resti-
piscentiæ . Quod si fiat, Ecclesiastes illū ad
reliquos Ministros ac Seniores & Diaco*

355
nos accedere iubet in conspectu totius Ec-
clesiæ, ut illis mentem atq; institutum suū
exponat. Illiq; eum audiant, & notas ve-
ræ in illo pœnitentiæ obseruent. Quas si vi-
derint, rē mox Ecclesiæ in suggesto stā-
ti indicant, ut excommunicatio differa-
tur. Ecclesiastesq; id totū Ecclesiæ ipsi ex-
ponit: illāmq; ad gratiarum actionem pro
fratris impœnitentis resipiscentia adhor-
tatur. Publica autem fratris illius pœni-
tentiā in aliud tempus differtur: ut quod
iam statuisset, animo bene deliberato rēq;
tota bene excussa faciat, ad maiorem Ec-
clesiæ ædificationem. Præterq; si ita mani-
festa det signa veræ resipiscētiæ, ut omnē
omnino tollant de illa dubitationem. Tum
enim publica eius auditur pœnitētia à to-
ta Ecclesia, loco institutæ excommunicatō-
nis. Illeq; culpā omnem publicè agnoscit
ac deprecatur apud totam Ecclesiam, &
peccati & cōtēptus pariter tā diuturni o-
mnium apud se factarum admonitionum,
pro eo ac per Ecclesiasten omnia narrata
fuerunt. Omniaq; tum demum ad eum mo-
dum fiunt, ad quem modum de publica la-
psorum pœnitentiā in superioribus exposi-
ta habentur. Facto initio ab ea admonitiō-

356 one, quæ ad lapsum ac pœnitentem fratrem
habetur post eius confessionem.

Si autem frater ille impœnitens neque prodit
ipse, neque per alios ullam dat resipiscentiæ
significationem: tum Ecclesiastes paucis
obstinationem fratris illius impœnitentis
apud Ecclesiam deplorat. Et productis ali
quot scripturæ locis ostendet, quanta Di
uina sit ultionis contra obstinatum isti
usmodi contemptum seueritas. Horrendum
esse incidere in manus Dei uiuentis. Ac
multo miserrimum esse, non sentire iram
Dei in nostris cordibus aduersus peccatum:
& proinde illum moneri adhuc semel atque
iterum per nomen Christi Domini pro pec
catis nostris mortui, ut culpam peccati con
temptusque sui adhuc agnoscat, sequi Eccle
siæ reconciliet, & sanguinem Christi Do
mini in se, quo ablutus est, ne conculcare
pergat.

Quod si hisce adhuc aut similibus ad
monitionibus frater impœnitens ille lucrari
fit atque resipiscentiam pollicetur: agendum
cum illo erit, ut iam supra dictum est. Sin
minus, sed animo nihilominus adhuc ob
stinato persistat in contemptu omnium ad
monitionum: tum Ecclesiastes vertit ad
Eccle-

Ecclesiam suam orationem ad hunc mō- 357
dum.

Viri fratres. Posteaq̄ impoenitētem fratrem nostrum. N. contra Dominū & hanc ipsius Ecclesiam tot modis peccasse (vt audistis) neq; ad resipiscētiā vllō modo induci posse videtis. Constatq; illum verbi Diuini testimonio à regno cœlorum beatāq; Christi Domini societate excidisse. Et nobis sanè (quanq̄ inuitis) faciendum est cū publico luctu nostro omnium, quod iuxta Christi Domini præceptum, & Apostolicam obseruationē nostri debiti officiiq̄ esse scimus. Népe vt quos ad Christi Domini nostri societatem non pertinere verbi sui testimonio docemur: eos ad nostram etiam in ipso societatem non pertinere, per institutionem ab ipso excommunicationem, cōtestemur & declaremus. Vt autem nō nostro ipsorum id dūtaxat, sed in Christi ipsius Domini nomine vnā cū virtute & potestate ipsius faciamus; eundem ipsum Christum Dominum nostrum, cui se omne alioqui genuflectere debet, in genua & ipsi nostra

358 procumbentes inuocemus ad hunc
modum.

Inuocatio nominis Christi Do-
mini ad excommunican-
dum fratrem impœniten-
tem vnâ cum ipsa ex-
communica-
tione.

O DOMINE Iesu Chri-
ste vnice atq; æterne Rex
tuæ Ecclesiæ, qui oris tui
Diuini verbo præcepisti, vt
qui de peccato suo admoniti Ecclesia-
sticas nihilominus admonitiones o-
mnes abs te institutas contemnerent,
è communionem tuam Ecclesiæ eijciantur,
atq; vno & eodem loco cû Ethni-
cis hominibus habeantur. Huic igitur
tuæ obtemperantes institutioni, per A-
postolos tuos nobis etiam commen-
data, adsumus ecce in tuo nomine cõ-
gregati, vt fratrem nostrum. N. in pec-
cato ipsius & contẽptu tuæ huius Ec-
clesiæ obstinatum atq; impœnitentẽ,
cum virtute & potestate tua è coetus
nostri

359
nostri corpore excludamus: ad nomi-
nis tui sacrosancti gloriam, ad Eccle-
siae item huius nostrae conseruatione
atq; ædificationem: & ad remediũ ex-
tremum pertinaciae atq; obstinationis
prædicti impœnitētis fratris nostri. Et
quoniam tu ipse te nobis in tuo no-
mine congregatis semper quidem, sed
potissimũ in ministerio Ecclesiae tuæ
versantibus adfuturum esse, ac Spiritu
tuo etiam gubernaturum promisisti.
Te supplices inuocamus, ut nobis vir-
tute tua Diuina adesse, nostrũq; hoc
ministerium in excludendo impœni-
tente hoc fratre nostro à cœtu nostro,
Diuini Spiritus tui virtute gubernare
atq; efficax reddere digneris. Tuisq; iã
verbis confisi, & tui adorandi Spiritus
virtute instructi Domine Rex Doctor
& Pontifex noster æterne, impœnitē-
tem hunc fratrem nostrum. N. omni-
ũq; hætenus Ecclesiasticarũ admo-
nitionum obstinatum cõtemptorem,
in tuo nomine tuãq; potestate & au-
toritate (veluti noxium corpori nostro
membrum) in tuæ Maiestatis Diuinæ
Ecclesiaeq; huius tuæ totius conspe-

360 *ſtu publicè à cœtu dei nceps noſtro, ſa-
lutarîq; eius ſocietate (ipſius interim vi-
cem miſerantes) excludimus ac reſeca-
mus. Eius peccatû pro functione no-
ſtri miniſterij ligamus: ligatûmq; eſſe
in cœlo pariter ac in terra iuxta doctri-
nam verbi tui pronunciamus. Et pijs
vbîq; omnibus pro eiecto foras pror-
ſuſq; iâ Ethnicò homine ac publica-
no habendum eſſe cenſemus. Atq; Sa-
tanæ illum iam (Paulum Apoſtolum
tuum ſequenti) ingemiſcentes tradim⁹
in carnis ſuæ interitum: ſi quo modo
illi adhuc mortuus per afflictiones à
Satana infligendas, ſpiritu interim
ſuo ad extremum extuo beneficio re-
uiuifcere ac ſeruari poſſit. Veniſti e-
nim ſeruare quod perierat: & vt ceſſa-
re facias illius in nobis tyrannidem,
qui propter noſtrum peccatum mor-
tis in nos imperium obtinebat. Qui
cum Deo Patre tuo et ſacto Spiritu vi-
uis ac regnas Deus trinus & vnus in
ſæcula. Amen.*

*Math. 18.
Luc. 19.
Heb. 2.*

*Absoluta porrò ad hunc modum ipſa
excommunicationis declaratiõne, monet
Eccleſiam Miniſter, ad quem modû quæſi-
t*

in Ecclesia erga excommunicatum illum 361
affectus esse, quatenusue cum eo consuetu-
dinem habere debeat: tantisper dum non
resipiscit.

I. Docet habendum esse illum pro
Ethnico & publicano, quemadmodum Chri-
stus docet: cuius videlicet peccata ligata
sunt ministerij Ecclesiastici testimonio in
caelo & in terra: donec se reconciliet Eccle-
sia per publicam penitentiam iuxta ver-
bum Dei. Et proinde ad precum Ecclesia-
sticarum Sacramentorumq; communionem
haudquaquam admittendum esse. In publicis
tamen concionibus ferendum esse tantisper,
dum doctrina Euangelij traditur:
si quo modo illa audita ad resipiscentiam
Spiritu sancto autore permoueri possit.

II. Cum hoc familiare fere exco-
municatis hominibus esse videamus, ut si
quos possint, sua consuetudine in sui mali-
focitatem pertrahant: & ideo potissimum
e cœtu Ecclesiastico eijciuntur, ne alios sua
impietate inficiant. Esse etiam id debiti of-
ficij, omnium in Ecclesia, ut familiarem
omnem cum excommunicato consuetudi-
nem modis omnibus vitent. Corruptunt
namq; bonos mores prava collquia. A ciui-
libus etc.

2. Thes. 3.
1. Cor. 5.
1. Cor. 15.

362 libus tamen contractibus ac negotijs arce-
dus ita nõ est, vt cum illo ea nõ liceat mo-
re politico exercere.

III. Qui tamen solidius in fide in-
structi intelligunt se fructum aliquem a-
pud excommunicatos colloquijs suis ex ver-
bo Dei posse facere, captare omnes occasio-
nes debent illorum admonendorum, & in
viam rursus reducendorum, tanti sper-
dum spem aliquam resipiscentiæ superes-
se vident. Si quo modo fiat per gratiam
Dei, vt ad ouile Christi rursus reuocari
possint.

IIII. ? Vi nemo in Ecclesia iniquis
præiudicijs excommunicatos grauet, ride-
at, despiciat, aut traducat: sed vicem illo-
rum ex animo potius doleat. Cogitentq; in
Ecclesia omnes sibi idem euenire etiã pos-
se: vt qui æque sub peccatum sint conclusi
(quod in ipsis est) atq; illi: nisi Diuina
gratia seruarentur. Fieri q; posse, vt & i-
psi excindantur: & qui iam eiectione sunt rur-
sum inferantur. Quare vt se ipsum quisq;
in Ecclesia obseruet, dum excommunica-
tum aliquem intuetur. Et id pariter oēs
dent operam, vt ab ijs peccatis & contem-
ptu admonitionum sibi diligentissime ca-
ueant

Rom. II.

363
sunt: propter quem alios excommunicatos vident. Hypocritarum esse hoc, non autem Christianorum, ut iisdem malis obnoxij adeoque & grauioribus nonnunquam (etiã non vsq; adeo sint conspicua) præ alijs tamen sibi magis placeant, sanctioresq; alijs haberi velint: & alios præ se despiciant ac traducant. Nihil magis autem ferendam esse in Ecclesia superciliosam talium hypocrisim, si certis documentis conuinci possit, quàm alia quauis flagitia. Et quæ admodum palam flagitiosos ferendos nobis non esse docemur: ita & à fermèto Pharisæico quod est hypocrisis, modis omnibus nobis cauendum esse audimus. Neq; enim dubium est excommunicatos iri hypocritas omnes, nisi tempori resipiscant: producta in lucem coram vniuersi orbis teatro in die Domini hypocrisi ipsorum, sublata demum omni spe veniæ ac remissionis peccatorum. Quæ alioqui in vita hac ipsis etiã excommunicatis ademptam non esse scimus.

V. Monetur Ecclesia, ut quò magis excommunicatos propter ipsorum obstinationem de vita ac salute æterna periclitari videt, hoc diligentius quisq; pro illis domi sua oret: si quo modo è laqueis Diabolii

Math. 16.

Mat. 8.

364 *aboli liberari queant.*

1. Pet. 5.

Postremò hortatur populum Ecclesiastes, vt quemadmodum Diuinæ seueritatis imaginem in eiectione excommunicatorum intuetur: ita se omnes etiam humilient sub potētī manu Dei. Atq; in genua procumbentes precentur, vt eos Dominus ab istiusmodi obstinatione in peccato & contemptu Ecclesiæ seruare: excommunicatum verò illum ab ea sua impietate reuocare dignetur: ad hunc modum.

Precatio post latam excommunicationem.

OMNIPOTENS cœlestis Pater, qui in tua manu habes corda omniū ad salutem ipsorū. Supplices te oramus propter filium tuum Christū Iesum, vt cor pertinax excommunicati huius. N. verbi tui Diuini virtute pellere, Diuinūq; Spiritus tui afflatu flectere digneris. Vt iudicij tui seueritatem aduersus peccatum suum in corde suo sentiat, culpam in illo suam agnoscat, illam apud te accuset, in illa si
bi

365
bi verè & ex animo displiceat, & eius
condonationem apud te primùm per
nomen dilecti tui filij: deinde verò a-
pud tuam hanc, quam offendit, Ecce-
liã supplex precetur ac imploret. Atq;
ita demum ad te conuersus, inq; tuam
rursus gratiam receptus è Satanæ po-
testate, qua nunc cõstrictus detinetur,
liberari: nobisq; per suam resipiscen-
tiam maius adferre gaudium possit, q̃
nos nunc per peccati contentusq; sui
obstinationem in hac excommunica-
tione contristauit. Et sit præterea ex-
emplo nobis omnibus sua resipiscen-
tia: ne & nos pudeat nostrorum quo-
q; peccatorum culpam agnoscere tam
priuatim q̃ publicè (si quando id res-
postulet) illamq; deprecari. Ne aufe-
ras prorsus Spiritum sanctum tuum
Pater misericordissime à resecto iã hoc
corporis nostri membro, etiamsi Sata-
næ sit traditum in carnis interitũ. No-
bis autem natura perinde nostra ad o-
mne etiam malum propendentibus
gratia tua ita assiste, vt veteris Adæ in-
genium indies magis ac magis in no-
bis comprimere, atq; in nouum ho-
minem

minem (qui secundum Deum in sanctitate veritatis & iustitia sua semper incrementa habet) renouari possimus. Et si quando nos dolis Sazanæ circumuentos in quodcunq; flagitium labi contingat (sumus enim omnes quod in nobis est peccati mancipia) ne nos in peccato nostro obdurescere quoquo modo, atq; ita in illo demum etiam perire sinas. Sed aliquos semper excites, qui nos per verbi tui Diuini admonitionem in officio nostro contineant, letalemq; in peccatis nostris securitatem, ac veluti soporem quendam à nobis arceant. Vt nobis Christus Dominus in nostris peccatis non obueletur ad nostri cōdemnationem: sed potius in nostris cordibus ad nostri correctionem illucescat. Da vt salutare omnium admonitiones non modo non contemnamus, illisue offendamur vlllo modo: sed eas expetamus, & memus ex animo, libentérq; actis etiam gratijs audiamus semper atq; amplectamur. Ita fiet enim, vt in vijs tuis pro nostra infirmitate ambulantes, filijq; tui doctrinæ cōfisi, tanq̄ viuæ corporis

poris ipsius mēbra ac viui in ipso pal- 367
mites, vberes in omnibus pietatis of-
ficijs fructus proferamus, ad gloriam
Maiestatis tuæ Diuinæ. In qua cū eo-
dē ipso tuo filio & sancto pariter Spi-
ritu viuis ac regnas vnus atq; æternus
Deus laudandus in sæcula. Amen.

*Absoluta hac precatioe canitur Psal-
mus lingua vulgari à tota Ecclesia. 101.
vel aliquis alius huic argumento accom-
modus. Quo finito dimittitur Ecclesia so-
lito more cum pace, benedictione & pau-
perum commendatione.*

Appendix.

*Qui in Germanorū Ecclesia ad hūc mo-
dum excommunicatur in antemeridiana
(vt dictum est) concione, idem eodem ipso
die etiam in Gallica rursus Ecclesia excō-
municatus esse declatur in pomeridiana
concione: vt & illic pro Ethinco ac publi-
cano habeatur. Ac vicissim qui in Gallica
Ecclesia ad eundem ipsum modum excōm-
municantur in antemeridiana concione,
idem rursus in Germanorum quoq; Eccle-
sia eodem ipso die excommunicati esse de-
claran-*

368 clarantur: ad contestandum vnanimem
trinsq; Ecclesie illius consensum. Quam
sanè in omnibus vbilibet Christi Ecclesie
vnanimiter retineri oporteret.

Ritus recipiendi rursus in Eccle
siam excōmunicatos post
data manifesta signa
veræ resipiscen-
tiæ.

DICTVM est in superiori-
bus excōmunicationem à Do-
mino institutam esse, non in
extremum interitumue eorum,
qui excommunicantur: sed in salutem poti-
us ac remedium obstinationis ipsorum in
peccato. Vt publico exclusionis suæ pudore
suffusi, ac iudicij Diuini aduersus pecca-
tum seueritate commoti tandem tandem
à peccati veluti veterno quodam exper-
gesiant ac resipiscant. Qui igitur excom-
municati reconciliari rursus cum Eccle-
sia postulant per pœnitentiam, aeditis ma-
nifestis signis atq; iudicijs illius: hi in no-
stra Ecclesia ad hunc modum in gratiam
rursus à toto Ecclesie cœtu recipiuntur.

Duo

369

Duo sunt, quæ in excommunicatorum cum Ecclesia reconciliatione potissimum obseruanda esse putauimus. Alterũ, quid nam sit agendum cum excommunicatis, priusq̃ ad publicam in totius Ecclesiæ cœtu pœnitentiam ac reconciliationem admittatur: vt fucus oĩs hypocriseos (quoad eius fieri potest) ab Ecclesia per Ministrorum ipsius sedulitatem ac diligentiam arceatur. Alterum, quo ritu aut modo peragi debeat publica istiusmodi pœnitentia ac reconciliatio ipsorum.

Quidnam fiat per Ministros ac Seniores Ecclesiæ cum excommunicato, posteaq̃ resipiscentiæ spem fecit anteq̃ ad publicam pœnitentiam admittatur.

POSTEA q̃ qui excommunicatus est aliquam siue per se siue per alios resipiscentiæ suæ significationem Ministris ac Senioribus Ecclesiæ dedit, hoc est præcipuũ ipsorum consilium: vt notas veræ resipiscentiæ

370 *Scientiæ in excommunicato illo summa cura ac diligentia obseruent: in hocq; potissimum incumbant, vt illum ad veram resipiscentiã modis planè omnibus reducãt. De notis autem veræ resipiscentiæ habetur in superioribus, vbi de publica nõdum excommunicatorum pœnitentiã tractatur. pag. 305. Seniores autem Ecclesiæ in hoc potissimum studium ac sollicitudinem suam erga excommunicatũ declarant: quòd cum aliqui illorum subinde conueniunt. Nonnunq; singillatim aliqui, nonnunq; verò bini aut terni, pro eo ac res postulare videntur. Eimq; consolantur, officiq; sui admonent: & productis ex verbo Dei testimonijs in proposito suo resipiscendi confirmant. Atq; hortantur ad peccati sui displicentiam & accusationem corã oculis Dei cum veniæ imploratione. Subornant præterea alios ex Ecclesia, quos ei familiares & gratos præ alijs esse norunt: qui hoc ipsam etiam sedulo apud illum agant, donec eò perducatur, vt ipsemet cupiat ad cœtum Seniorum admitti. Cumq; illis ipsemet agat de faciendã cum Ecclesia publica reconciliatione, per publicam pœnitentiã & culpæ deprecationem. Quod si fiat*

stat, constituitur certus dies per Ministros
& Seniores, quo excommunicatus ille ad
cœtum ipsorum vocatur. 374

Admisso autem excommunicato (vt dā
ctum est) ad Ministrorum & Seniorum
cœtum, obseruatīsq; diligenter notis veræ
in illo resipiscentiæ, si Ministri ac Senio-
res in illis aliquid requirant, id amanter
excommunicato exponunt: Et tum hortan-
tur ex verbo Dei, vt quod in ipsius resi-
piscentiæ adhuc requiritur, id ne grauetur
corrigenē ad gloriam Diuini nominis su-
amq; ipsius salutem, & Ecclesiæ edificati-
onem. Et alius illi rursus dies constitui-
tur, vt denuo ad cœtum Seniorum veniat
(siquidem ei protinus non omnia persua-
deri possint) donec omnis suspicio hypocrē-
seos per superscriptas iam aliās veræ resi-
piscentiæ notas animis Ministrorum ac
Seniorum omnium eximatur. Si verò in
primo statim cum Ministris ac Senioribus
colloquio excommunicatus eiusmodi si-
gna dederit suæ resipiscentiæ, vt nihil in
illa per omnes Ministros ac Seniores o-
mnino requiratur: tum mox illius institu-
tum laudatur à Ministris & Senioribus
omnibus: addunturq; illi peculiare scri-
D d 2 pturis

pturis petita consolationes & adhortationes. Diesq; demum aliquis Dominicus constituitur publicæ ipsius pœnitentiæ, & cunctæ Ecclesiæ reconciliationi. Qui interim totæ etiam Ecclesiæ octo antea diebus publicè denunciatur: vt quisq; in Ecclesiâ (peccatorum etiam suorum memor) se se componat ad precationem pro suis & etiam excommunicati illius peccatis: & ad recipiendum rursus in gratiam ac societatem Ecclesiasticam pœnitentem illum cum omni alacritate & gratulatione, quem cum lætæ publico è cœtus sui fraternitate oēs vnanimiter propter eius obstinationem eiecissent. Publicumq; gaudium suum omnes super reperta, quæ perierat, ouicula vnanimiter contestenter.

Quæ ipso die publicæ excommunicatorum pœnitentiæ, & reconciliationis cum Ecclesiâ, fiant.

NON constituitur dies ullus ad publicam excommunicatorum pœnitentiã & reconciliationem, nisi dies Dominicus, & qui-

Et quidem in maximè celebri Ecclesia eæ 371
tu. Nempe in fine solennioris antemeridi-
anae concionis. Quo die verò peragi debet,
contrahitur nonnihil ordinaria concio: vt
sit locus admonitionibus de pœnitētia pu-
blica & reconciliatione excommunicati
cūm ad Ecclesiam, tum etiam ad ipsum ex-
communicatum. Finita igitur ordinaria
concione Ecclesiastes orditur admonitio-
nem ad Ecclesiam de pœnitentia & recon-
ciliatione excommunicati: deq; officio hac
in parte Ecclesiæ totius: ad hunc aut simi-
lem modum.

Argumentum admonitionis ad
Ecclesiam de excommuni-
catorum pœnitentia
& reconciliati-
one.

DVO præcipua capita tractan-
tur (vt diximus) in ea admo-
nitione. Alterum, de excom-
municati ac proinde omnium
etiam peccatorum pœnitentia ac reconci-
liatione cum ijs, quos offenderunt. Alte-
rum verò de Ecclesiæ totius hac in parte

D d 3 officio

Primum caput bimembre rursus esse. Excommunicatos perinde atq; alios peccatores oēs gratuita bonitatis ac misericordiae Diuinae consideratione inuitari merito debere ad pœnitentiã, & reconciliationem omnium, quos vlllo modo offenderūt. Et reconciliationem excommunicatorum fieri non posse, nisi per publicam corã Ecclesie totius cœtu pœnitentiam: vt in illius societatem rursus cū publico eius gaudio ac gratulatione recipiantur.

Ad probandum igitur primum huius capitis membrum inducuntur testimonia ex scripturis, quibus hæc suo ordine probantur.

I. Nos omnes sine vlla cuiusq; exceptione esse peccatores. Conclusos planè sub peccati & mortis seruitutem (quod in nobis est) & proinde nihil mirum esse, si in tanta nostra corruptela in grauißima quacuis etiam flagitia prolabamur. Quin potius nostrum esse, vt nos (quantum in nobis est) vno planè eodẽmq; loco oēs cum flagitiosissimis quibusq; ac deploratissimis hominibus statuamus. Tatum abest, vt excommunicatum illũ post data resipiscencia

scientiæ suæ signa præ nobis quoquo modo 375
aut contemnamus aut iudicemus. In eam
sententiam proferuntur loca, quæ nos oēs
ex æquo sub peccatum conclusos esse docēt.
Rom. 3. 11. Gal. 3. & quæ similia multa in
scripturis habentur.

II. Esse nos quidē omnes sub pec-
catum ac mortem in nobis ipsis (vt dictū
est) conclusos: sed nobis ideo de salute no-
stra ac vita æterna non esse desperandum
ullo modo. Neq; enim nos ideo ita esse con-
clusos, vt in peccatis nostris pereamus: sed
vt in subleuanda nostra istiusmodi serui-
tute ac miseria peccati & moris, opulen-
tia bonitatis ac misericordiæ Dei eluces-
cere ac celebrari in Dei Ecclesia possit. De-
um enim conclusisse nos omnes sub pecca-
tum, non vt nos ita demum perdat: sed vt
omnium rursus misereatur. Rom. 11. No-
lo mortem peccatoris. Ezech. 18. & eius
generis plura.

III. Deū ita nostri in nostris peccatis
misereri, vt neminē oīno (quod in se est)
à sua misericordia excludat: sed oībus pla-
nē illā in Christo deferat (quatenus sanē ille
vniuerso mortaliū in terris generi per suā
se incarnationem adiunxit: ac totius mundi

376 *di peccatum innocentissima morte sua ex-*
piauit. Quò minus autem omnes homines
seruentur, id equidem non fieri vlla Dei
vel culpa, vel negligentia: sed nostra ipso-
rum impietatis obduratione atq; impæni-
tenti obstinatione. Deum sanè esse, qui so-
lem suū super omnes (sine vlla cuiusq; ex-
ceptione) oriri faciat: vt æquè omnibus lu-
ceat. Qui item super omnes sine discrimi-
ne pluat, & qui salutare verbi sui Diuini
semen, super terram omnis generis spar-
gat. Neq; culpa illius fieri, vt sparsum hoc
vbiq; vitæ æternæ semen alibi præfocetur
alibi item conculcetur, alibi verò arescat.
Nimirum, Deum, placatum esse iam vni-
uersæ nostræ carni & nostro sanguini, in
filiij sui incarnatione. Et Christum itè Do-
minum pro omnibus mortuum esse: quate-
nus omnes in Adæ primi parentis nostri
transgressione ad vitam æternam mortui
sumus. Vt quemadmodum vnius homi-
nis transgressio vniuerso hominum ge-
neri exitialis fuit: ita vnius etiam homi-
nis iustitia (in carne præsertim nostra præ-
stata) vniuerso rursus humano generi
(quod in ipso quidem est) salutaris esset.
Et quemadmodum vnius hominis morte,
omnes

omnes sine ulla exceptione mortui su- 377
mus: ita vniuersus etiam hominis resurrectio
ne, omnes rursus (quantum in ipso est) ad
vitam excitentur. Modò ne tantùm hoc be-
neficium nostra ingratitude à nobis ipsi
propellamus: partemq; nobis in Christo ad
vitam æternam resurrectionem, nostra i-
psi impietate (dum hinc viuimus) nobis
vertamus in æternam cõdemnationem.
Ad quem modum & lex Dei ad vitã da-
ta, ad mortem nobis demum cessit per car-

Rom. 7.

IIII. Deum pro ineffabili hoc suo
erga nos in Christo Domino beneficio, ni-
hil aliud à nobis requirere, q̃ vt erga ipsũ
vicissim ingrati ne simus. Neq; tamen eã
à nobis exigit gratitudinem, quam ipsa a-
lioqui tantũ beneficij, suãue item Maiesta-
tis magnitudo meritò postularret: cuiq; nos
haudquãq; pares esse oĩo nouit. Vt si quid
in nobis hæc in parte desideretur, nos iam
propterea condemnare velit. Sed debitum
hoc nostræ erga se gratitudinis à nobis
vult agnosci, etiamsi illi pares esse haud-
quãq; possint. Vt qualicunq; illius signi-
ficatione (pro nostra infirmitate) obstina-
tum nobis illum ac rebellem ipsius contẽ-
ptum

378 ptum improbari prorsus, nõsq, ab eo fidei
nostra testimonio alienos planè esse teste-
mur: & gratuitã ois nostra infirmitatis cõ-
donationem soli ipsius benignitati ac mi-
sericordiã acceptam feramus. Condonat e-
nim nobis gratuito propter Christum om-
nes omnino nostras infirmitates: quas
alioqui filij sui sanguine iã expiatis eiusq,
contectas iustitia, non amplius in suo iu-
dicio intueri dignatur: modò ne in illis no-
bis placeamus, eisq, nimium alioqui secu-
ri indulgeamus, atq, illas ita demum etiã
in oculis Dei extenuare & excusare con-
temur. Neq, enim pro infirmis haberi possunt,
qui in ipso morbo malum interim suum a
deò non agnoscunt, vt in illo sibi etiã pla-
ceant: nedum vt eius remedia expetant,
aut de sua reualescentia cogitent quoquo
modo.

V. Deum in condonandis propter
Christum omnibus nostris infirmitatibus
non intueri externam peccatorum nostro-
rum faciẽ: vt pro infirmitatis nostrã ma-
gnitudine ac veluti gradibus illius qui-
busdam alios præ alijs, aut facilius, aut æ-
grius in gratiam recipiat. Cor enim intu-
etur ipse (fontem videlicet peccati) non fa-
ciem

riem. *Ve quantumuis graue ac capitale fla* 379
gitium in oculis hominum patremus, il-
lud nobis gratuito nihilominus condonet,
si à nostra infirmitate profectum esse vi-
deat: quam nos interim cum opis suæ Di-
uina imploratione accusemus. Contrà ve-
rò leuem quamlibet humano iudicio trās-
gressionem, æterna planè reprobatione cō-
demnationeq; puniat, si destinato rebellig,
verbi sui Diuini, lucisq; in Christo delatæ
comtēptu designetur. Id quod faciliè alio-
qui in Saulis & Dauidis regum exemplis
obseruari potest. Tametsi in sua Ecclesia
aliud longè de peccatis nostris iudiciū ex-
tare velit: propter illius sustentationē &
ædificationem, Nempe vt quæ plus secum
adferunt offendiculi, plusue alioqui da-
mini dant Ecclesiæ, eò etiā grauiora magis
q; capitalia esse censeantur: operosiorēq; re-
conciliatione condonētur. Sic grauius mul-
tò videri potuit Ecclesiæ iudicio Dau-
dis q̄ Saulis peccatum: donec Dominus i-
pse magnitudinem peccati Saulis, tã Pro-
phético testimonio, q̄ pœna etiā subsequen-
tione patefecisset. Reprobasti (inquit Pro-
pheta) verbum Domini: et Dominus te
reprobauit. &c. Quibus sanè verbis, saul,
non

380 non tam infirmitate, q̄ contemptu ac rebel-
lione erga Deum potius peccasse declara-
tur. Præsertim cum eius transgressio Ma-
gica impietati & idololatriæ comparatur:
1, Sam. 16. Pœna porrò peccati sui in eo patefacta est
quòd eum deseruerit Spiritus Dei, ac Sa-
tan mox inuasit, quòdq; desperatione ad
extremum adactus semetipsum occiderit.
Hac tali, & testimonij Prophetici & pœ-
næ exitialis reuelatione, facile iam Davi-
dis peccatū à Saulis peccato discernimus.
Tametsi alias quoq; notas quasdam & in-
firmitatis nostræ & etiam cōtemptus ipsi-
us in scripturis nobis proditas habemus,
quibus ab inuicem discerni iuxta scriptu-
ras possint. Nimirum infirmitatis est non
posse, quod velis. Displicere item sibi in
ea corruptela, illamq; coram oculis Dei ac-
cusare: non autem extenuare quoquo mo-
do, ne dicam excusare. Præterea in ipsa no-
stri displicentia, remedium mali nostri ex-
petere: illudq; oblatum non reijcere, sed de
eo sibi potius gratulari. Postremò autore
ac ministrum illius exosculari atq; amare,
seseq; illi permittere. Hæ sunt (inq;) note in-
firmitatis nostræ, in scripturis nobis pro-
dita. Quas dum in corde nostro (conscien-
tiæ

tia nostra testimonio) sentimus, certi esse 384
possumus de nostra infirmitate, eiusq; con-
donatione propter Christum: quatumvis
grauibus (iuxta humanum iudicium) fla-
gitijs obnoxij simus. Sic Paulus conqueri-
tur, se non posse id sequi, quod vult bonū,
& facere id quod non vult malum: ada-
ctū videlicet per membrorum legem, quā
in corpore suo agnoscit. Displicet sibi item
in morbo hoc: illumq; nō accusat modò, sed
etiam grauissimè deplorat, dum ait. Infa-
lix ego: corpūsq; suum mortis corpus ap-
pellat. Interim verò non auersatur, sed ex-
petit toto pectore mali huius remedium:
dum ait. Quis me liberabit? Amplectitur
oblato, dum ait: gratias ago Deo per Je-
sum Christum. Nec diffidit oblato in Chri-
sto remedio, dum se lege saltem mētis suæ
legi Dei seruire sentit (quam bonam alio
qui & sanctam esse agnoscit) etiamsi lege
mēbrorū ita se oppressum esse videat, vt
peccato (velit nolit) seruire inuitus cog-
tur. Gratulatur præterea, nō sibi tantum,
sed sui similibus omnibus, de oblato gratu-
itò tanto beneficio: dum nullam amplius Rom. 8.
condemnationem reliquam esse docet ijs,
qui Christo Domino insiti essent. Postre-
mò

832. *mò amorem suum ac debitum erga reme-
dij huius autorem contestatur, dñ ait: Pro-
pter te morti tradimur tota die. &c. Et,
quis nos separabit à dilectione Dei? Hanc
eccè infirmitatis nostræ imaginē sub Pau-
li exemplo nobis propositam habemus. Cū
quo etsi paria facere omnes non possimus:
eodem tamē loco cum Paulo (propter Chri-
stum) habendi sumus: si modò similem affe-
ctum in corde nostro esse conscientia in-
tra nos nostræ testimonio sentiamus. Ne-
pe vt illi hac in parte similes esse cupia-
mus, etiamsi nos longissimi ab ipso adhuc
abesse videamus. Contrà verò contempto-
rum est, non velle id quod possis: necdū vt
non possis, inq; eiusmodi instituto nullam
interim peccati culpā agnoscere. Quin po-
tius in illo blandiri sibi ac placere, & alio-
rum lapsus exaggerare, ad sui peccati ex-
tenuationem atq; excusationem. Auersari
omnia peccati remedia, adeoq; & irritari
illis, & ad ea obdurescere. Stultam vide-
ri, nudam ac simplicem verbi Diuini obe-
dientiam: prorsusq; indignam, cui ratio-
nis nostræ consilia cedere debeant vllò mo-
do. Odisse, non tam nos ipsos in nostro pec-
cato, q̄ Deum potius ipsum in legis & in-
dicij*

dicitur sui seueritate. Atq; ita demum contē
 pta omnia peccati remedia iusto Dei iudi
 cio opprimi, vt ad extremum peccati sui
 vim simul cum desperatione sentiant, in
 quo sibi in initio blandiebatur & placebāt.
 Sic Saul rex obedire noluit, cum posset,
 mandato Dei de excindendo vsq; ad inter
 necionem vniuerso prorsus Amalec, sine
 vlla cuiusq; exceptione. Adeoq; sibi in trās
 gressione sua illa placuit: vt eius nomine
 laudem etiam à Propheta coram vniuer
 so suo populo expectaret. Nedum vt in il
 la culpam peccati vllam quoquo modo sen
 taret. Impleui (inquit) verbum Domini.
 Stultam item nudā ac simplicem mandati
 Diuini obedientiam, neq; vlls modo con
 ferendam cum rationis suae consilio, de ser
 uando in triūphū suū rege Agag, ad seruā
 disq; in cultum Dei pinguisimis quibusq;
 Amalec. Non tā quod illi cordi alioqui es
 set Dei gloria: q̄ quod honorē apud popu
 lū, ex triumpho oblationisq; suae illius splē
 dore atq; apparatu venaretur. Facile enim
 apparet non tā illi curae fuisse, vt Deū si
 bi propitiū haberet, cū à Propheta peccati
 iam sui conuictus esset: q̄ potius, vt in po
 puli conspectu publicē à Propheta honora
 tur

retur. Offensum autem adeòq; irritatū
 fuisse, oblato per Prophetam peccati sui re-
 medio (nempe admonitione ex verbo Dei)
 palàm est ex eo, quòd Propheta aduersa-
 tus dixerit. Imò (inquit) obediui verbo
 Domini. Ut innueret se eum non esse, qui
 à Propheta ad hunc modum reprehendi
 aut mereretur, aut etiã vellet. Oppressum
 verò ad extremum iusto Dei iudicio te-
 statur vox illa: Peccavi. Qua tandem tan-
 dem peccati sui dissimulati magnitudinē
 vnà cum desperatione agnouisse videtur.
 Enimuerò de placanda Dei ira aduersus
 suum peccatum, ne verbo quidem memi-
 nit: sed tantummodò Prophetam rogat,
 vt peccatum ipsius sufferat: ipsumq; apud
 populum publicè in suo illo, quod instituerat,
 sacrificio honoret. Magis videlicet sol-
 licitus de populi sui, q̄ de Dei ipsius gra-
 tia ac fauore: à quo se iam reprobatum esse
 audiebat. Odium porrò planè implacabile
 aduersus Deum ipsum, & eius (in Davi-
 dis vocatione) ordinationē facillè relucet, in
 ipsius aduersus Dauidē conatibus, à qui-
 bus nullis omnino neq; admonitionibus,
 neq; itē Dauidis ipsius officijs abduci quo
 quo modo potuit. Sic vt non tam Dauidē
 sanē

sanè Diuina ordinationis organum, q̄ potius Deum ipsum in Dauidè persequi re-
belli obstinatòq; animo, adeoq; & oppri-
mere voluisse videatur. Hanc equidem
voluntarij obstinatiq; contemptus imagi-
nem in vnico hoc Saulis exemplo adum-
bratã ita habemus, vt etiamsi alia nunc o-
mittamus, diuersas sanè cõtemptus ipsius
notas, à nostræ infirmitatis iã suprascri-
pta imagine conspicerè in illo faciliè possi-
mus. Iam quemadmodum non est par
nostra omnium infirmitas: sed interim
est eiusmodi, vt per illam omnes in eum i-
psum contemptum (quod in nobis est) toti
propendeamus, si non ab eo singulari pla-
nè Dei gratia seruaremur. Ita & contem-
ptus hic, quanq̄ maximè inuisus Deo, suos
tamen etiam gradus habet, qui nobis ma-
gis ac magis omnem veniæ spem præclu-
dunt: nosq; magis ac magis præcipites a-
gunt ad æternum interitum seu condem-
nationem. Primus illius gradus est, place-
re sibi in peccato per eius excusationem: ac
proinde nullam illius reprehensionem ex
verbo Dei velle admittere. Secundus gra-
dus est securitas quadam in peccato post
contemptas illius omnes ex verbo Dei ad-

E c   monitiones

386 monitiones : quæ tandem tandem euadit
Ephes. 4. in ἀναλυσίαι peccati ipsius, quæadmodum
Paulus docet. Hoc est, vt in peccato nostro
dolere planè desinamus: donec aliquando
seueritate Diuini iudicij oppressi agnosce
re illud (velimus, nolimus) cum ipsa despe
ratione cogamur. Postremus autem illius
gradus est, odium Dei ipsius & Ministro
rum illius omnium. Nimirum posteaq̃ se
mel in peccato nostro dedoluimus, sic vt no
bis in illo securi iam planè videamur: ac
demum rursus euitare nos haudquaq̃ pos
se videmus formidabilem illam Diuini iu
dicij seueritatem, flammæq̃ illius vehemē
tiam, quæ nos deuorare ad extremum de
beat: accendimur odio quodam in Deum i
psum seueritatis suæ illius nomine, vt non
modo illius recordationē omnem exosam
planè habeamus: sed ne Ministrorū quoq̃
Ephes. 5. 7. ipsius aut vocem aut aspectum etiam fer
& sequenti re vllō modo possimus. Quemadmodum id
bus cap. in Pharaonis exemplo clarissimè nobis de
lineatum videmus. Inter hos igitur contē
ptus istius gradus hoc etiam discrimē ob
seruandum est, quòd quemadmodum in nō
stra infirmitate non prius de illius gratia
ta propter Christum condonatione intelli
gere

gere quidq̄ possumus, q̄ illius promissione 387
ad nos pertinere (fidei nostræ testimonio)
in corde nostro sentiamus. Ita & in hoc cō
temptu non prius nos ab omni veniæ spe
exclusus esse statuamus, q̄ nos in peccato no
stro dedoluisse prorsus, omniq̄ illius sensu
caruisse: ad hæc odio nos etiã planè impla
cabili in Deū ipsum & Ministros illius ac
cēsas esse in corde nostro sentiavius. Duo-
bus ergo extremis hisce contemptus istius
gradibus, illum αὐτοὺς ὄντας esse statue-
mus. Et sicubi neq̄ ἐξ ἁλίστης ἰατρίας manifesta
extare iudicia vlla, neq̄ item δόσους ἰατρίας
palā sese exeruisse videmus: ibi sanè gra-
tia ac misericordiæ Dei locum adhuc reli-
quum esse minimè dubitemus: sed in prio-
ribus etiã contemptus nostri gradibus o-
pem adhuc ad gratiam Domini Dei nostri
& priuatim & publicè imploremus. Ad sa-
nè nos doceri ipso etiã excommunicatio-
nis usu, in Ecclesia Christi. Nimirum fe-
rendum quidem non esse in Ecclesia contē-
ptum ipsum, in prioribus etiã illius gra-
dibus nempe in peccati excusatione, & ad-
monitionis pertinaci auersatione. Sed non
ideo tamē cessandū esse à precibus pro ex-
communicatis ipsis: etiamsi primi iã gra-

388 *duis contemptus in illis conspicui esse videtur.* Cum & ipsam alioqui excommunicationem in remedium contemptus ipsius institutam esse constet.

Hæc ita tractantur per Ecclesiam in ea admonitione ad Ecclesiam, super excommunicationum penitentia & reconciliatone. Ad extremum autem hortatur Ecclesiam Minister, ut procumbens in genua agat gratias Domino Deo, quod excommunicatos illos passus non sit prolabi in gradus illos profususq; iam immedicabiles gradus contemptus ipsorum. Simulq; etiam oret, tam pro se ipsa, q̄ pro excommunicatis illis: ne si quando nos in priores etiam contemptus gradus prolabi forte contingat, illis perstare, sed presentium excommunicationum exemplo tempore adhuc peccatum nostrum agnoscere, illisq; veniam implorare possimus. Membit præterea Minister Ecclesiam, ut pro excommunicatis illis peculiariter oret, ut in sancto illo resipiscencia ac reconciliationis ipsorum cum Ecclesia instituto, per Spiritum sanctum confirmari & gubernari possint. Ac demum Ecclesiam alloquitur hæc verbis.

Ad-

Admonitio ad Ecclesiam super
excommunicatorum pœ-
nitentia & reconcilia-
tione.

399

VIRI Fratres. Posteaq̄ in
conspectu ecce vestro ha-
betis. N. excōmunicatum
istum, qui in vera (vt spera-
m⁹) sui, peccatiq; sui displicētia & accu-
satione, culpā suā apud vos (ad Dei
gloriā & Satanæ pudefactionem) a-
gnosceret: veniāmq; illius primū a-
pud Dominū, deinde verò etiam apud
vos omnes (tāq̄ Dei Ecclesiā) petere in-
stituit. Ut ita demum vobis per suam
pœnitentiam reconciliani, atq; in ve-
stram rursus fraternitatem Ecclesiasti-
cam recipi possit. Iam & vobis id est
præstandum, quod vestri hac in parte
officij esse non ignoratis. Nēpe vt quo-
niam summa facilitate ac clementia
perditum illum filium (in parabola E-
uangelica) à Patre suo receptum esse,
fratrisq; verò sui alterius morositatem
patri ipsi displicuisse scitis. Patris illi-
us beneficentissimi clementiam vobis
poti-

Luce. 15.

390 potius, q̄ fratris morosi inuidiam i-
mitandam, gaudiūq; cum illo veſtrū
ſuper excommunicato hoc (qui perie-
rat & rurſum in viam reductus eſt) cō-
teſtandum eſſe ſtatuatis. Audiit ille p̄-
ditum ſuū filiū, priuſq; ipſe vel ver-
bum vñum protuliſſet. Oſtendite &
vos propenſionem veſtram ad audi-
endum hunc. N. qui è fraternitate ve-
ſtra eiectus, in gratiam rurſus veſtram
recipi cupit. Procurrit Pater ille indul-
gentiſſimus obuiam eminus adhuc re-
deunti filio: vt priuſq; ipſe ſui accuſati-
onem inſtitueret, eum amantiſſimè ex-
ciperet. Procurrite & vos animis ac vo-
tis veſtris in occurſum huius. N. vt il-
lum publica veſtra omnium gratulati-
one in cœtum rurſus fraternitatis ve-
ſtræ reducem aſſumatis. Proruit in am-
plexus filij ſui illius Pater. Conteſte-
mini & vos eundem affectum ve-
ſtrum erga pœnitentē hūc. N. Vt quod
facere inſtituit, tanto alacri⁹ faciat quā-
to vos melius erga ſe affectos eſſe vi-
derit. Coniungite igitur fratres dile-
cti, imò verò coniungam⁹ ſimul o-
mnes cum ipſius peccato noſtra pec-
cata

Finem huius admonitionis habes. pag. 317. linea. 12. in admonitione ad Ecclesiam super publica lapsi fratris nondum excommunicati pœnitentia, qui hic adhiberi debet. Finita admonitione instituit Minister cum tota Ecclesia in genua procumbente pœcationem pro excommunicato pœnitente, quæ habetur pag. 118. sup lapsu nondum tamen excommunicato fratre ante ipsius confessionem & reconciliationem.

Omnipotens misericors Pater noster cœlestis. &c. Nisi quòd in hac pœcatione qui excommunicatus est, nondum appellatur frater, priusq̃ culpam peccati sui publice ipsemet agnoscat ac deprecetur: sicq̃ demum in fratrum numeram recipiatur quemadmodum mox dicitur.

Finita pœcatione hac, vertet se Minister ad excommunicatum illum, & ea admonitione apud eum vtetur, quæ habetur pag. 321. nisi quòd illum adhuc etiam non vocabit fratrem, donec post factam reconciliationem. Audi uisti iam mi. N. quodnam sit tuum erga offensam per te Ecclesiam officium. &c.

*Post hanc admonitionem Excommu-
E e 4 nicatus*

392 *nicatus ille claris ac distinctis verbis peccati totius sui, contemptarumq; ordine suo admonitionum omnium à Ministris Ecclesie factarum, cōtemptæ item totius Ecclesie in illius pro se precibus, culpã agnoscit: palamq; illã confitetur ac deprecatur, primùm apud Deum ipsum: deinde verò apud totam Ecclesiam. Postremò pollicetur emendationem pro summa virili sua: & ita demum petit, vt in fraternitatẽ rursum Ecclesiasticam recipiatur.*

Quòd si ita ad dicendum instructus nõ est, vt vel propter pudorem, vel propter infantiam commodè omnia & cum Ecclesie edificatione recensere non possit: Senioresq; Ecclesie iudicent melius esse, vt Minister ipse & peccatum ipsius, & contemptum item in omnibus admonitionibus ordine summam exponat: atq; à pœnitente demum illo sciscitetur, num in ijs omnibus culpam suã agnoscat & deprecetur. Tum Minister stans in suggestu adhuc, hæc ita cum pœnitente, auscultante tota Ecclesia agit.

I. Reuocat pœnitenti in mentẽ peccatum illius cum præcipuis circumstantijs eius, cuius culpã interim in primis suis admonitionibus

monitionibus agnoscere volebat. Sciscita 393
tūq; ab excommunicato illo, num se ita rem
habere, coram tota Ecclesia agnoscat. Re-
spondetq; excommunicatus ille, Etiam.

II. Commemorat Minister, quo-
ties de peccato suo fuerit admonitus, tum
priuatim tum publicè: non tantum in Mi-
nistrorum ac Seniorum omnium cœtu, sed
etiam coram tota Ecclesia. Et quoties i-
pse omnes illas admonitiones, atq; ad extre-
mum ipsam etiam excommunicationem cõ-
tempfisset. Atq; hic etiam sciscitatur, nũ
excommunicatus ille ea omnia vera esse
agnoscat. Illeq; rursus respondet: Etiam.

III. Querit Minister ab excom-
municato illo. An non in omnibus ijs, que
commemorata essent, sibi ipse coram ocn-
lis Dei displiceat: peccatumq; suum ex ani-
mo accuset, & culpam illius, imprimis a-
pud Deum, deinde verò apud hanc i-
psius Ecclesiam agnoscat supplex atq; eti-
am deprecetur. Respondet: Etiam.

IIII. Querit Minister. An nõ in
hac culpæ suæ agnitione ac deprecatione
publica certam quoq; consolationem in cor-
de suo sentiat, de peccati sui remissione p-
pter Christum iuxta Euāgelicas promissi-
ones

394 ones. Nempe quòd peccatum ipsius expiatum sit morte Christi, & pretio sanguinis ipsius. Respondet: Etiam.

V. Querit ab illo Minister. An nò ille vicissim ad declarandã suam erga Christum Dominum gratitudinem, pro tanto ipsius beneficio cupiat ex toto corde suo vitam deinceps suam corrigere. Fiduciãq; eius ipsius remissionis peccatorum suorum, in Ecclesiasticam se rursus societatem recipi petat: ac denuo sese Ecclesiasticã disciplinã vltro ac sponte sua subycere velit. Respondet. Etiam.

Absolutis hisce interrogationibus rogat Ecclesiastes ex suggesto reliquos Ministros ac Seniores omnes, excommunicato illi circumstantes. Nũ quid præterea in ea ipsius pœnitentia ac reconciliatione quoquo modo vel ipsi requirant, vel ab aliquibus in Ecclesia requiri sciant. Quòd si quid sit eiusmodi, quod peculiarem satisfactionem postulare videatur, monetur excommunicatus ille per Ministrum, vt id præstet, quod in ipso requiri adhuc videtur. Si verò nihil omnino in ipso requiritur Seniorum iudicio: tum Minister excommunicatũ illis paucis alloquitur in hæc modũ.

Agimus gratias Diuinæ bonitati 395
& misericordiæ, pro tua resipiscentia,
qua tu non tam sanè teiplum, q̄ Sata
nam potius pudefecisti & vicisti. Qui
sanè tum demum verè pudefit ac vin-
citur, dum regnum peccati in nobis a-
gnoscimus, nostramq; miseriam cum
opis Diuinæ imploratione (Christi
Domini merito ac promissionibus fre-
ti) accusamus.

*Postea vertit se ad Ecclesiam Min-
ster, & eam hisce verbis adhortatur ad pu-
blicam, de excommunicati illius resipiscē-
tia, gratulationem.*

Exhortatio ad Ecclesiam, vt de
excommunicati resipiscē-
tia gratuletur, post a-
gnitam ac deprecata
culpam peccati i-
pius.

VIRI Fratres. Posteaq̄ præ-
stitum iam esse videtis ab
hoc. N. quod tanto tempo-
re oēs & à Domino Deo
nostro illius nomine precati sumus:
& ab

396 & ab ipso. N. summo desiderio ex-
pectabamus: certo iam documento vi-
detis Deum, quemadmodum impo-
nitentiam impiorum hominum auer-
satur ac punit, ita modis rursus omni-
bus expositum esse ad recipiendum
in gratiam omnes, condonandaq; pec-
cata eorum omnia, quicumq; culpam
illorū agnoscunt & deprecantur, gra-
tiamq; ipsi supplices implorant. Qua-
re vos omnes ante omnia, exēplo hoc
huius. N. cōsolari debetis: & certō sta-
tuere, quōd quemadmodum ipsum à
Domino Deo in gratiam receptū vi-
detis testimonio huius pœnitentiæ i-
pſius (non enim hoc proprium ipsius,
sed Dei potius in ipso opus est) ita &
vos in omnium peccatorum vestrorū
agnitione opīsq; suæ imploratione (cū
q̄ dilectos in Christo Domino ipsius
filios) clementer ad salutem vestra au-
diri, inq; gratiam recipi ne dubitetis.
Deinde etiam huic ipsi. N. ex toto cor-
de vestro gratulari debetis, quōd illū
iam audientis culpā peccati sui ad glo-
riam Dei, ac pudesactionē Satanæ in
medio coetu vestro agnoscentem. Po-
stulantē

stultatem à vobis, vt in vestram rursus 397
fraternitatem recipiatur: & contestan-
tem fidem suã de Christi Domini in se
beneficijs, indubitatãq; peccati sui per
ipsum remissione. *Hæc enim sunt in-
dicia, quibus Deus suam nobis erga il-
lum misericordiam ecce ita patefacit,
vt de illa neq; ipsemet, neq; nos etiam
dubitare amplius quoquo modo de-
beamus. Vt igitur vos id omnes ex
animo facere in ipsius & N. consola-
tionẽ declaretis, in genua omnes pro-
cumbite: vt quemadmodũ ipsum cũ
publico luctu nostro inuiti (iuxta ver-
bi Diuini præscriptum) excommuni-
cauimus, propter eius impœnitentiã
ita illum nunc rursus publica etiam o-
mnium nostrũ gratulatione in cœ-
tus nostri Ecclesiastici fraternam soci-
etatem in cõspectu Christi nostri (in-
uocato eius ad id nomine) recipiamus.
Quẽ sic vnanimiter omnes precemur.*

*Precatio continens in se restitu-
tionem excommunicati
ad Ecclesiasticam fra-
ternitatem.*

Domini

DOMINE Iesu Christe,
 Rex, Doctor ac Pōtifex nō
 ster æternæ, qui ad attestā
 dam iudicij tui seueritatē
 aduersus obstinatum ac rebellem tui,
 & verbi tui, atq; admonitionum inde
 petitarum contemptum, potestātē de
 disti Ecclesiæ tuæ, vt eos tuo nomine
 tuāq; auctoritate Diuina (ligatis ipsorū
 peccatis) Satanæ in interitu carnis tra
 dat, si quo modo spiritu adhuc seruari
 possint, qui institutas abs te in tua Ec
 clesia admonitiones, ipsūmq; ad eō
 tū Ecclesiæ ministerium, & totā de
 nūq; tuam Ecclesiam in precibus ipsi
 contemptim spernerēt. Sed rursus vo
 iuisti, vt eadem ipsa tua Ecclesia plenā
 potestatem atq; auctoritatem haberet
 soluendi peccata omnium tuo etiam i
 plius nomine, qui illorum culpam a
 gnoscerent, illāmq; deprecarentur: ac
 per nomen tuū Patris tui cœlestis o
 pem ac veniam implorarent. Agnosci
 mus Seruator clementissime, admira
 bile vtrobiq; hīc Diuinæ tuæ prouidē
 tiæ cōsiliū. Nimirum qui & propo
 sitis

399
fitis seueritatis tuæ indicijs, & patefa-
ctis itē beneficentiæ ac misericordiæ
tuæ testimonijs ad vtrunq; modū sa-
lutem nostram quærere volueris. Agi-
músq; tuæ bonitati pro tanta nostri
cura gratias immortales. Et vt nostrā
hac in parte erga te tum obedientiam
tum etiam gratitudinem nostram cō-
testemur: conuenimus ecce in cōspe-
ctu tuo, téq; per Spiritum tuū in me-
dio nostri esse non dubitamus. Con-
uenimus autem, vt ouem, quæ perie-
rat, per publicam eius pœnitentiam ac
reconciliationem, in tuum rursus ouī-
le (nostram inq; societatem Ecclesiasti-
cam) publica omnium gratulatione
recipiamus: quæ ob eius impœnitentiā
cœtu nostro excluderam⁹. Te itaq; sup-
plices oramus, vt reductam (quæ perie-
rat) ouem hanc tuam, nōsq; cum illa
omnes oculis tuæ misericordiæ in-
tueri, & nostrum hoc ministerium in
excommunicato hoc. N. ad societa-
tem rursus Ecclesiasticam recipiendo,
raturum in oculis tuis habere cigneris.
Nos enim abs te edocti, te talē pasto-

400 rem esse, qui erraticas oues tuas hume-
ris tuis superimpositas ad ouile tu-
um cum gaudio reportes, modò ne
salutarem verbi tui vocem auersentur
ac refugiant: nostri officij esse putam^{us},
vt tuum hìc exemplum sequuti ouem
hanc tuam erraticam atq; extra septa
ouilis tui interea vagantem: sed inte-
rim vocem tuam in nobis non ampli-
us auersantem, quin potius te inuocā-
tem, & reditum in ouile tuum per pu-
blicam hanc ipsius poenitentiam quæ-
rentem, in Ecclesiasticam rursus cor-
poris tui societatem nostram recipia-
mus. Hoc ipsum igitur iam facimus
Seruator noster clementissime, atq; er-
raticam ouem hanc, tuo ipsius nomi-
ne tuaq; potestate in Ecclesiasticam
rursus corporis tui sacrosancti socie-
tatem (pro ratione nostri ministerij) re-
cipimus. Atq; ad ipsius, & nostram pa-
riter omnium consolationem testa-
mur, omnia illi iam peccata sua haud
aliter in cœlis remissa esse, q̄ hìc nunc
per nos in conspectu tuæ Ecclesiæ re-
mittuntur. Neq; minus in regni tui cœ-
lestis societatem tuo beneficio rece-
ptum

ptum rursus esse, q̄ hīc nunc per nos in Ecclesiasticam rursus nostrā hanc societatem recipiatur: idque propter meritum vi uificæ mortis tuæ: qui cum Patre tuo, & sancto Spiritu, uiuis & regnas trinus & vnus Deus, laudandus in sæcula Amen.

Postea conuertit Minister orationem suam ad receptum in gratiam fratrem: illumq; alloquitur, ad hunc modum.

Admonitio ad receptum
iam fratrem.

E C C E iam denuo per nostrum in hac Ecclesia ministerium, reciperis rursus in coetus nostri societatem.

Qua quidē receptione nos tibi in nomine & virtute Domini nostri Iesu Christi testificamur, te, qui Sathanæ membrum esse cœperas, iam rursus esse membrum sacrosancti corporis Christi. Denuo cooptatum in filium Dei uiui: qui iam præceps ad interitum tuum æter-

Ff namq;

502 namq; condemnationem (Satanæ traditus) ferebaris. Denique te iam rursus esse fratrem Domini nostri Iesu Christi, & p̄inde nostrum quoque in illo omnium, atque ita demum heredem Dei & cohæredem Christi: receptum unâ nobiscum (per gratiam illius) in sortem sanctorum, ut opulentiâ gratiæ ac misericordiæ illius, per tuam istam resipiscentiâ ac reconciliationem in Ecclesia ipsius celebratur. Agnosce igitur Divini huius in te beneficii magnitudinem (mi frater) Hanc agnosce (inquam) & cave, ne tanto beneficio &c.

Ultima hæc verba requirantur pag. 326. paulò ante finem ipsius: atq; p̄sequatur Minister hanc deinceps admonitionem ad finem usque, quemadmodum illic habetur. Finita verò hæc admonitione ad receptum fratrem, adiungitur mox admonitio ad Ecclesiam, quæ etiam habetur pag. 328. Et incipit, Vos autem fratres omnes &c. Quæ demum absoluta innotatur Ecclesia ad eam gratiarum actionem, quæ habetur, pag. 329. Et incipit. Pater noster cœlestis inexhauste fons &c. Finita verò gratiarum acti

503
Vne admonet Ecclesiastes reliquos Mi-
nistros ac Seniores omnes, vt receptum
fratrem ordine omnes dextris datis co-
ram tota Ecclesia amplectentur, suamq;
& totius Ecclesiæ cum illo reconciliati-
onem osculis suis attestentur. Quod vbi
factum est, canitur Psalmus gratulato-
rius à tota Ecclesia: *Benedic anima
mea Domino. Eòq;* decantato dimitti-
tur Ecclesia more solito cum benedictio-
ne & pauperum commendatione.

In pomeridiana autem concione denun-
ciatur apud alias peregrinorum Eccle-
sias, fratris recepti reconciliatio, ne am-
plius ab illis etiam pro Ethnico, sed iam
rursus pro fratre communi omnium ha-
beatur.

Atq; hætenus de vsu disciplinæ ad
totam in genere Ecclesiam pertinente
dictum est. Iam verò de peculiari illius
vsu, inter Ministros duntaxat Ecclesiæ
omnes dicendum erit.

De peculiari disciplinæ Ecclesiasticæ
vsu inter Germanicæ potissi-
mum Ecclesiæ Mini-
stros, Londini.

Ff 2. Cum

CUM legitimus disciplina
 Ecclesiastica vsus ita sit ne
 cessarius in Christi Ecclesia,
 vt quemadmodum corporis
 compages sine nervis, ita & Ecclesia si-
 ne illo consistere omnino non possit: atq;
 is non aliunde magis dependeat, q̄ à Mi-
 nistris ipsis. Nempe vt illum ipsimet in-
 ter sese serio ac diligenter obseruent, &
 à reliqua tota etiam Ecclesia (exemplo
 suo) obseruari curent: facile est videre,
 præstandum hic esse (si vsq̄ alibi) Mini-
 stris omnibus, ipsorum officium. Ne
 quorum opera atq; exemplo reliqua tota
 Ecclesia edificari potissimum debebat,
 eorum culpa ad dissipationem propende-
 at: propter neglectum ab illis inter sese
 in primis vsum Ecclesiasticæ discipli-
 næ. Vinam verò non tantum suæ hic
 indulgissent, primum negligentia, deinde
 verò tyrannidi etiam, qui primarij Ec-
 clesiæ Ministri aliquot iam sæculis ha-
 beri voluerunt. Nimirum nullus procul
 dubio locus vnq̄ futurus erat Antichri-
 stianæ Papæ Romani tyrannidi, qua
 nunc omnem legitimam Ecclesiæ guber-
 nationem, omnemq; adeò religionem
 opo

oppressâ adulteratâq; fuisse videmus. 405
At verò hic non dormiuit Satan, qui
facile alioqui intelligebat, abolito semel
inter Ministros ipsos Ecclesiasticâ disci-
plinâ vsu, irrecuperabilem planè Eccle-
sia confusionem, ruinâq; adeò totius
religionis subsequuturam esse: vt etiam
si quando Papæ Romani tyrannis excu-
teretur, non facile tamen ab illius præ-
stigijs liberari adhuc possemus. Id quod
equidem plus satis nunc experimur, si
rem ipsam propius paulò intueri veli-
mus. Quaquauerus enim nos vertamus,
nihil adhuc videmus ferè, in ijs ipsis e-
tiam locis, in quibus Papæ Romani ty-
rannis omnium maximè accusatur: in
quo non plurimum adhuc desiderare co-
gamur, si nostrâ omnia cum puritate A-
postolica paulùm modò conferamus.
Hæc verò omnia debemus neglectæ po-
tissimum inter Ministros ipsos Ecclesi-
asticæ disciplinæ, circa Ecclesiarum re-
stitutionem. Et haud scio, an sperari
vnq; possit legitima Ecclesiarum ac reli-
gionis restitutio, quæ quidem diuturna
esse possit: tantisper dum legitimum rur-
sus disciplinæ vsu inter Ministros po-

506 tiſſimum ipſos ex verbo Dei, reſtitu-
tum nõ habeamus. Equidem non temerè
Chriſtus Dominus, Miniſtros Eccleſiæ
(ſub Apoſtolorum nomine) lucem mun-
di eſſe docet: & finem ac modum tene-
brarum nullum fore innuit, ſi lux ipſa
(amiſſo ſplendore ſuo) vlllo modo obtene-
breſcat. Cum verò lux ipſa Miniſtro-
rum, non aliter lucere poſſit in ipſorum
miniſterio: q̄ ſi ſuo officio legitimè ac di-
ligenter fungantur. Et fieri haudqua-
quàm poſſit omnino (propter exlegem
prorſus naturæ noſtræ omnium corru-
ptelam) niſi per legitimam ac ſeriã diſci-
plinã (inter Miniſtros potiffimũ ipſos) ob-
ſervationem: quæ in hoc eſt alioqui in-
primis inſtituta, vt in ſuo quemq; offi-
cio contineat. Sanè quemadmodum te-
nebræ depelli non poſſunt re vera, niſi lu-
ce plata quæ luceat: ita cum lux Mini-
ſtrorũ, lucere haudquaquàm verè poſſit in Ec-
cleſiã, niſi legitimus diſciplinæ uſus in-
ter ipſos obſeruetur: minimè obſcurum
eſt, qualiſuam ſit nobis expectãda religi-
onis atq; Eccleſiæ reſtitutio, ſi nulla le-
gitimã inter Miniſtros ipſos diſciplinæ
ratio incatur. Quid enim aliud eſſi ciãt,
quæ

qui non restituta luminis sua luce, sed ob 407
seuri cuiusdam elychnij splendore, velu
tilucis vmbra quadam, tenebras plusq̄
Cimerias dispellere tentent: quàm vt res
in tenebris iacentes (maiore etiam illa-
rum periculo) commoueant duntaxat,
relapsuras alioqui denuo mox ad easdē,
aut etiam grauiores tenebras, posteaq̄
elychnium illud sua qualicunq; vmbra
lucis (quæ sanè diuturna esse non po-
test) destituetur? Ita videlicet aliud no-
bis expectandum non erit, nisi legitimus
disciplinæ vsus inter Ministros ipsos
obseruetur, q̄ aut vt ad Papisimum rela-
bamur rursus, vbi direptis bonis Eccle-
siasticis causa ipsa religionis in odium
atq; inuidiam, propter doctrinæ dissidia
vocabitur: aut non tam equidem subla-
tam, q̄ mutatam potius (ne dicam con-
duplicatam) Papæ tyrannidem habituri
sumus. Atq; sanè postremi huius mali
initia quædam haudquaq; obscura ani-
maduertere iam licet. Nam & doctri-
næ professio, ad vnius alteriusue homi-
nis autoritatem (perinde atq; ad Papā
ipsum) reuocari iam ita cœpit, neglectis
legitimis omnibus catholicæ Ecclesiæ
Ff. 4. iudicijs

508 iudicijs: ut hæreseos dānentur, quicumq;
magnus (si Deo placet) Prophetis illis, &
quib⁹ solis dissetire nō liceat, subscribere
nolint. Et vniversā prætere a Ecclesiæ,
totiusq; adeo cultus Diuini gubernatio-
nē ptrahi ad eos videm⁹, qui ad gladij dū-
taxat ministeriū in Ecclesia diuina or-
dinatione vocati, Apostolicā quoq; functi-
onē sibi i præscribēdis cult⁹ diuini ritib⁹
arrogare videtur. Est sanè Magistratus i
Christi Ecclesia, custos ex diuina ordina-
tione, non modo trāquillitatis publicæ,
sed & pietatis etiā, & p̄ide cult⁹ quoq; di-
uini, in quo magna pietatis pars cōsistit.
Cæterū, custos est dūtaxat, nō dominus:
& præscriptā habet custodiæ huius sua
fūctionē, nimirū nō vt ipse p̄ suo suorū
ue arbitrio leges ritūū i cultu Dei præ-
scribat: sed vt legē Dei (quod ad diuina po-
tissimū attinet) a sacerdotib⁹, & qui sacer-
dotū loco in Christi Ecclesia habentur, re-
quirat ac sequatur. Et quæ illi iuxta
legem Dei (hoc est verbi Diuini præ-
scriptum) obseruanda esse docent: ea vt
iuxta traditum sibi gladij non domina-
tum sed ministerium (pro custodiæ suæ
officio) obseruari curet. In omnibus
interim quæ ab istis docentur, non equa

dem humanæ rationis ac prudentiæ con- 409
silia: sed legis Diuinæ (in scripturæ te-
stimonijs) præscriptum atq; auctoritatem
requirat, ne non tam legis Diuinæ, q̄ hu-
manæ prudentiæ Minister potius fuisse,
in Dei olim iudicio, inueniatur. Nunc
verò, non tam sanè legem Dei, q̄ huma-
næ prudentiæ consilia requiri videmus
passim, in causa restituendæ religionis.
Et neglectis legitimis Ecclesiæ iudicijs,
neglectis item eorum sententijs, quos
per spiritum sanctum in rectores ac gu-
bernatores Ecclesiæ (quod ad diuina at-
tinet) constitutos esse docet Paulus: au-
spicijs consilijsq; Aulicorum restituitur
religio ex Principum arbitrio: cùm ni-
hilo plus auctoritatis potestatisue sibi à
Deo traditæ habeant Principes, Satra-
pæ, illorum omnes, in statuendis de re-
ligione cultiq; Diuino (in eius Ecclesia)
legibus: q̄ verbi Ministri habent, in fo-
rensibus ac politicis legibus in re pu-
blica præscribendis. Nisi quòd quemad-
modum verbi Ministri, sunt quidem &
ipsi custodes politicæ Magistratus in
Christi Ecclesia gubernationis, vt ne
quid in illa contra verbi Diuini præ-
scriptum geratur, statnatur, alatur ac

510 defendatur: sed legitimis hac in parte
(ex verbo Dei) admonitionibus apud
Magistratum quemlibet utantur, qui
pro Christiano haberi, inq; corpore Ec-
clesiæ numerari velit: in alijs verò o-
mnibus commendent ac promoueant po-
liticam Magistratus auctoritatem apud
totam Ecclesiā. Ita & politicus quisq;
Magistratus vicissim, est quidem & i-
pse, custos pietatis publicæ omnium in
Ecclesia Christi: ut intelligat, curam
religionis non minus ad se, q̄ ad ipsos et-
iam Ecclesiæ pastores ac rectores in ver-
bi ministerio pertinere: sed esse præ-
scriptam sibi interim eius suæ custodiæ
rationem. Nempe ut obseruatis legiti-
mis Ecclesiæ (ex verbo Dei) iudicijs, il-
lis gubernandæ Ecclesiæ auctoritatem
permittat (quod ad Diuina, conscientia-
rumq; pacificationem attinet) quos ad
id peculiariter ab ipsomet Deo per Spi-
ritum sanctum suum, constitutos esse
scriptura ipsa testatur. Ex ore tamen il-
lorum, legem verbi Diuini, in omnibus
summa cura ac diligentia requirat,
pro ratione suæ custodiæ, quæcumq; illi
obseruanda esse docent: ne quid & ipsi
p̄-

humanum, pro Diuino, Ecclesie obtru- 511
dant. Sunt enim & illi homines, qui &
falli possunt & fallere vt omnia sanè il-
lorum, probari axaminariq; oporteat. Sed
si sua illi omnia (obseruatis legitimis
Ecclesie iudicijs) verbo Dei consenta-
nea esse, & ad Ecclesie ædificationem
pertinere doceant; officium Magistra-
tus est, ea omnia amplecti, & efficere
iuxta gladij sibi concrediti ministeri-
um, vt per omnes suos reuenter (vt æ-
quum est) ac religiosè obseruentur. Hoc
sanè est officium: cuiusq; Magistratus
in Christi Ecclesia, circa causam religio-
nis. Sed quantum ab illo nunc discessum
sit, facile passim videmus. Quod tamen
totum neglectæ potissimum inter Mi-
nistros ipsos Ecclesiastica disciplina
proculdubio debemus. Quæ si extaret, le-
gitimumq; suum vsum in Ecclesia habe-
ret: neq; sanè verbi Ministris liceret ne-
gligentes esse, in suis apud Magistratum
admonitionibus: neq; Magistratus ipse
item pro Dei Ministro in eius Ecclesia
haberetur, si aduersus Ministrorum le-
gitimas (ex verbo Dei) admonitiones,
pertinaciter aliquid atq; obstinatè age-

512 re in Ecclesia vellet: quemadmodum de
Theodosio Imperatore legimus. Imò
verò, omnia suo loco, suòq; gradu consille
rent in Ecclesia, omniaq; suum haudu-
biè progressum legitimum haberent: si
legitimus Ecclesiastica disciplina vsus,
inter Ministros potissimum ipsos habe-
retur. Proinde & nos, post permissam no-
bis Diuino beneficio & Regia benigni-
tate Ecclesiæ hinc nunc institutionem,
ne nostro hac in parte officio desuisse vl-
lo modo videremur: in hoc protinus o-
mnes omni cura ac studio nostro incubu-
imus, qui ad illius ministerium admo-
ti sumus, vt constitutis Ecclesiæ Senio-
ribus seu Presbyteris, legitimum inter
nos ante omnia disciplina vsum insti-
tueremus. Etiam si nos id sine magnis
multorum clamoribus, magnaq; præte-
rea multorum inuidia facere non posse
intelligeremus. Atq; à nobis ipsis auspi-
candum esse vsum disciplina existima-
uimus: vt reliquæ nostræ toti Ecclesiæ
(vt de alijs taceam) exemplo qualicunq;
nostro hac in parte prælucere-
mus. Qualem igitur instaurandæ inter nos
disciplina vsus, gubernandæq; ad eò in
nostro

nostro ministerio totius Ecclesie ratio-
nem instituerimus: id verò iam totum
ordine ponemus.

PRIMUM tota Ecclesia no-
stra gubernatio, non est po-
sita in vnius aut alterius cu-
iuspiam (quisquis tandem il-
le sit) arbitrio atq; autoritate: sed in v-
nanimi, cœtus vniuersi omnium Mini-
strorum ac Seniorum Ecclesie assensu
& comprobatione. In quo tamen cœtu
interim, non tam equidem numeran-
tur, q̄ ponderantur potius singulorū sen-
tentia: vt omnia ex verbo Dei statuan-
tur, eaq; reijciantur (etiã si numero suf-
fragiorum superiora esse videntur) quæ
verbi Diuini autoritate probari nō
queant. Certè nihil omnino fiat, quod
vllò modo à verbi Diuini doctrina dis-
sentaneum videri possit. Etsi autem
Superintendenti, proximisq; post illum
Ministris alijs, suus honor semper habe-
tur: in gubernatione tamen ipsa Eccle-
sia, dicendaq; (in cœtu Ministrorum ac
Seniorum) sua sententia: nihilo plus ha-
bet Superintendens, vel potestatis, vel
authori

14. *autoritatis, q̄ vnus quilibet è Seniorum numero. Nisi quòd omnium sententias colligit & obseruat: idq, in primis operam dat, vt in ferendis singulorum suffragijs, omnia ordine ac decenter fiant. Maximo enim Ecclesiarum malo videmus, collatum in vnũ aut alterum omnẽ gubernãdã Ecclesiã autoritatem, in Antichristianam tandem tyrannidem erupisse. Et pugnat præterea hæc talis gubernandã Ecclesiã (inter Ministros) ratio, cum Christi ipsius, eiuſq, Apostolorum, doctrina atque obseruatione.*

Deinde Ministri Seniores & Diaconi omnes, alij pro alijs sedulò sunt solliciti: alijq, aliorum (inter sese) curam in eo peculiarem habent: vt si aliquem inter se videant, in præstandis suis officijs negligentiosem (siue quod ad ministerij suscepti functionem, siue quod ad vitã alioqui conuersationem attinet) gradibus admonitionum protinus apud illum vtantur. Caueturq, modis omnibus, ne quisq, è Ministrorum omnium cœtu, à reliqua Ecclesia, aut quibusuis aduersarijs omnino, vllius rei merito notari

notari accusariue possit: cui non iam 415
antea aliqui remedium (inter Mini-
stros ipsos) adhibitum fuisse constet. Si-
ue per priuatas vnius apud alterum, si-
ue per publicas (in cœtu ipsorum) admo-
nitiones.

Postremò ijdem etiam Ministri, &
Seniores potissimum Ecclesiæ omnes, in
hoc toti assiduiq; sunt: vt nihil omnino
prætermittatur apud totam Ecclesiam,
quod ad promouendum vrgendumq; mo-
dis omnibus disciplinæ vsum pertinere
quoquo modo vident. Dântq; omnem
operam, ne quid in fratrum omnium (in
Ecclesia) lapsibus, aut odio cuiusq; exas-
peretur, aut rursus amore vllò distinu-
letur, in faciendis recipiendisue admoni-
tionibus: sed vt omnes omnium in Ec-
clesia fratrum admonitiones, instituantur
in charitate & lenitate Christiana: sine
vllis omnino priuatis affectibus, vlloue
etiam peculiari respectu personarum.

Quemadmodum id iam antea quoq; in
quarta adnotatione, super disciplinæ dif-
finitione, explicatum habetur. pag. 272.

Nempe vt qui vllius lapsus nomine
admonentur, intelligant, nihil apud se
aliud

816 aliud queri, omnibus admonitionibus omnino: q̄ suam resipiscentiam, suiq; lucrifactionem ad vitam eternam. Rēq; ipsa videant, illas, non aliunde, q̄ ex merito amore, ac studio se lucrifaciendi, & ex peccati condolētia ac cōmiseratione puenire. Deniq; vt in corde ipsi suo cōvincatur, aliò non spectare totum disciplina vsum: q̄ vt gloria Dei, in fratru lapsibus (per ipsorum resipiscentiam) Ecclesiaq; totius ædificatio promoveatur.

VT verò Ministri ac Seniores pariter omnes suum in præstandis hisce omnibus officium (quoad eius fieri potest) attestentur & declarent: utq; hic certo suo ordine ac decenter omnia fiant. Primùm publicè coram tota Ecclesia omnes pariter testantur, se non minus velle subesse disciplina Ecclesiastica: q̄ minimus quisque in tota Ecclesia. Et petunt à tota Ecclesia: vt si quis q̄ in illis aliquid videat, in quo admonendos esse putet, eos in charitate & libertate Christiana admoneat: neq; id vllò modo prætermittat. Id faciunt Ministri & Seniores quater in anno, quem-
admo-

admodum postea dicitur. Deinde con- 417
stitutos habent inter sese cœtus suos pe-
culiâres etiam, vt tantò commodius &
de promouendo disciplinæ vsu, tam inter
se ipsos, q̄ apud totam Ecclesiam: & de
rectè gubernanda tota Ecclesia, delibe-
rare semper possint. De quibus ipsorum
cœtibus singulis, nobis iam dicendum
erit.

De peculiaribus Ministrorum
inter sese cœtibus in Ec-
clesia Germanorum
Londini.

P R I M V M habetur cœtus
Ministrorum ac Seniorum
Ecclesiæ omnium, semel (vt
minimum) singulis hebdoma-
dibus: nempe diebus Iouis, hora secunda
pomeridiana. In quo cœtu, posteaq̄ o-
mnes iam Ministri & Seniores conue-
nerunt, inuocatur ante omnia (per vnũ
è Ministris verbi) nomen Domini. Fitq̄
precatio, vt Dominus corda atq; ora Mi-
nistrorum ac Seniorum congregato-
rum, in deliberationibus & consilijs i-
Gg psq-

518 p̄forū omnibus (p̄r Spiritum sanctū
suum) regere & gubernare dignetur :
ad laudem & gloriam sui adorandi no-
minis, & Ecclesiæ (sub ip̄forū ministe-
rio) adificationem , pro qua filius suus
unigenitus, semet ipsum victimam pro-
pitiatoriam offerre non dubitavit. Fi-
nita precatōe, rogantur per Superin-
tendentem singuli ordine suo, num ali-
quid proponēdum habeant: quod vel de
disciplinæ observatiōe, vel de guber-
natione ipsa Ecclesiæ, vel si quid alio-
qui incidat, quod seria deliberatiōe e-
geat, tractandū esse putent. Redigunt
tūq; in scriptum omnia, quæ quisq; in
cœtu tractanda proponit: atq; ex ijs demū
ea tractanda desumuntur, quæ plus ha-
bere ponderis, magisq; urgentia esse vi-
dentur. Postea verò monentur per Mi-
nistrum aut Superintendentem omnes,
vt quisq; illorum, de re in consultatio-
nem vocata, ordine suo id proferat, quod
(sue conscientiæ testimonio) intelligit
maximè facere, ad Ecclesiæ adificatio-
nem (iuxta verbum Dei) & eius con-
servatiōem. Atq; ita demum quisq; or-
dine suo dicit suam sententiā, de cau-
sa

sa proposita: iuxta conscientia sua te- 419
stimonium. Et ubi omnes sententias
suas dixerunt: id demum unanimi o-
mnium consensu statuitur, quod omni-
um maxime verbo Dei consentaneum,
Ecclesiaeque ipsi utile esse videtur. Quod
ipsum alioqui in scriptum protinus re-
digitur, ut certum omnium consiliorum
(per caetum illum approbatorum) docu-
mentum haberi deinceps possit. Sicq;
demum ad aliarum (si quae sunt propo-
sita) causarum tractationem procedi-
tur, eodem ipso, qui est praedictus, ordi-
ne: donec de rebus propositis omnibus
certi etiam aliquid statuatur. Quod si
omnia simul tractari non possint: tum
quae vno conuentu absolui non possunt
in alium proximum differuntur, ut an-
te omnia demum etiam pertractentur.

Porro in hisce caetibus, qui per singulas
hebdomades diebus Iouis (ut dictum
est) habentur: dissidia inter fratres o-
mnia (si quae villo modo exorta sint) con-
ponuntur. Et ad caetus illos vocantur
fratres illi in Ecclesia: qui aut priuatas
aliorum fratrum (in lapsibus suis) admo-
nitiones contempserunt, aut aliquid
Gg. 2. eius-

520 eiusmodi aliquid designarunt, quod vel pluribus iam sit notum, q̄ vt caelari possit: vel totam præterea Ecclesiam in discrimen aliquod adducere omnino videatur. Si quando autem incidat, vt præter ordinarium illum diebus Iouis conuentum, opus sit alio etiam præterea Ministrorum ac Seniorum cœtu: tum non expectato alio rursus die Iouis, Superintendens, aut proximi post illum verbi Ministri, conuocant reliquos Ministros ac Seniores omnes: vt de eo consilia sua communicent, propter quod illos conuocari oportebat.

DEINDE singulis mensibus semel, nempe primo quoq; die Iouis, cuiusq; mensis, habetur etiam peculiaris cœtus Ministrorum, Seniorum, & Diaconorum omnium. Non quòd cura gubernandæ Ecclesiæ ad Diaconos, perinde atq; ad Seniores ipsos ac verbi Ministros pertineat: sed quòd Diaconorum quoq; ministerium, tam in colligendis q̄ in dispensandis eleemosynis, inculpatum atq; irreprehensibile haberi in Ecclesia oporteat. Cuius alioqui Diaconorum ministerij ratio, in mensuris hisce cœtibus potissi-

potissimum habetur. Solet enim ferè hoc 521
genus ministerij multis suspicionibus
atq; obrectationibus passim esse obno-
xium. Vt igitur fidelitas Diaconorum
perspecta sit, non tantum verbi Mini-
stris ac Senioribus, sed toti etiam Ec-
clesiæ: ad hoc potissimum cætus hic men-
struus obseruatur, vt Diaconi pariter
omnes, propositis coram Ministris ac Se-
nioribus acceptarum et expensarum eleē-
mosynarum (mensis totius) tabulis, rati-
onem illarum omnium, in cætu illo (ali-
us post alium) suo ordine subducant.
Denunciatur autem id toti Ecclesiæ,
proximo antè die Solis, in concione pu-
blica: vt si quis ex Ecclesia calculis illis
Diaconorum adesse velit, ad comproban-
dam Diaconorum fidelitatem in ipsorum
ministerio: is cætui ipsi calculisq; Diaco-
norum adesse possit. Et ita demum o-
mnis omnium suspicionum atq; obtre-
ctationum occasio amputetur. Quia ve-
rò Diaconatus ministerium plurimum
laboris ac diligentia requirit: sic vt per
eosdem semper illi satis fieri non facile
possit: ita inter illos etiam constitutum
est, vt alternis mensibus curam colligen-

822. darum ac dispensandarum eleemosynarum inter sese partiantur. Et qui vno mense iam, totum onus aliqui ministrorum sustinuerunt: altero mense per eiusdem ministerij collegas eo onere liberentur, post subductam eorum, quæ ipsi perceperunt & expenderunt, rationem: donec rursus alius mensis recurrat. Post absolutos verò eleemosynarum calculos omnes, si quid Diaconi inter se habent, in quo aliquo modo hæreant id (dimissis alijs fratribus) per Ministros verbi & Seniores disentiendum proponunt. Atque in Diaconorum presentia, per Ministros ac Seniores (more illorum solito) deliberatur de re ad hunc modum proposita. Imò verò in grauioribus etiam totius Ecclesiæ causis, vel quoties in disciplina vsu ad publicas (in cœtu ipso Ministrorum) admonitiones progrediendū est: admittuntur sanè ad Ministrorum ac Seniorum cœtum & Diaconi ipsi: sententiæq; illorum (ordine suo) rogantur, ut & ipsi in suo ministerio pro collegis quodammodo Seniorum ac verbi Ministrorum à tota Ecclesia habeantur: & Ministri ipsi verbi ac Seniores tanto
dili-

diligentius muneri suo incumbant. At- 423
que eo maiorem præterea etiam autorita-
tem consilia illorum obtineant: quo plu-
rium suffragijs comprobantur.

PRÆTEREA quoniam plu-
res sunt peregrinorum sub vno Super-
intendente Ecclesiæ, sic vt vna sine al-
tera periclitari non possit, habetur eti-
am singulis mensibus, primo die Lunæ
cuiusq; mensis, conuentus Ministrorum
Seniorum ac Diaconorum, omnium si-
mul peregrinarum Ecclesiarum. In quo
cœtu post nominis Diuini (vt dictum
est) inuocationem, rogantur per Super-
intendentem Ministri singularum Ec-
clesiarum suo ordine, num quid habeant,
quod in eo cœtu tractandum esse putent,
quod præsertim in commune ad omnes
illas Ecclesias pertineat: aut si quid vni
us Ecclesiæ Ministri in alijs requirant.
Et tum de omnibus, quæ sunt proposita,
instituitur deliberatio, quemadmodum
& in alijs cœtibus: roganturq; (ordine
suo) ac demum etiam colliguntur per Su-
perintendentem, omnium illorum Mi-
nistrorum (ex omnibus peregrinis Ec-
clesijs) sententiæ. Atque ad extremum

824 id statuitur, quod verbo Dei consentaneum esse (quem admodum & in alijs cœtibus) & ad vnanimem omnium illarum Ecclesiarum consensum ac pacem facere videtur. Quod si quando aliquid eiusmodi incidat, quod commune illarum Ecclesiarum consilium (non expectato menstruo conuentu illo) postulet, omnes simul Ecclesias illas concernat: tum protinus conuocantur per Superintendentem Ministri ac Seniores omnium illarum Ecclesiarum. Et de causa illa tractatur (modo prædicto) propter quam cœtus est conuocatus: vt quod ad omnes simul Ecclesias illas pertinere videtur, communi etiam omnium consilio, vnanimiter tractetur & transigatur.

POSTREMO habetur etiam peculiaris conuentus Ministrorum, Seniorum, ac Diaconorum omnium Germanicæ Ecclesiæ (nempe secundo die Iouis quarti cuiusq; mensis) ad obseruandum inter ipsos peculiariter, Ecclesiasticæ disciplinæ vsus, reiectis omnibus, quæ eo aliqui die agenda erant, in proximum demceps Iouis diem, aut aliquè alium: si tanta mora noxia esse videatur.

227. In quo cœtu id imprimis agitur, vt 525.
doctrinæ puritas, consensusq; vnanimis,
& vitæ item probitas atq; integritas in-
ter Ministros, Seniores ac Diaconos si-
mul omnes, obseruetur & custodiatur.
Primus autem istiusmodi cœtus habe-
tur mense Martio, secundo die Iouis illi-
us. Alter verò secundo die Iouis, in
mense Iunio, Tertius item die Iouis se-
cundo, in mense Septembre. Et quar-
tus, die Iouis secundo, in Decembre. Pro-
ximo autem die Solis, ante prædictos
hosce disciplina inter Ministros obser-
uandæ dies, monetur eius rei in publica
concione tota Ecclesia: & rogantur fra-
tres in Ecclesia omnes, vt si quis omni-
no, vel in doctrina, vel in vita Mini-
strorum, Seniorum, ac Diaconorum, ali-
quid vlllo modo requirat, aut quenq; il-
lorum vllius rei nomine admonendum
reprehendendumue esse putet, id vt ante
præscriptum diem Iouis illum, alicui è
Senioribus indicet, in charitate & li-
bertate Christiana. Vt hoc ipsum per
fraternas (in cœtu illo) admonitiones
corrigi in tempore possit. Hoc sanè esse
officium omnium membrorum Eccle-
sias

§26 sic, ut omnium clandestinarum obtre-
stationum ac murmurationum aduer-
sus Ministros in Ecclesia occasiones om-
nes tollantur. Quisquis enim (non ad-
monitis vlla de re Senioribus) Mini-
strorum deinceps, Seniorumq; ac Diaco-
norum, vel doctrinam, vel vitam nihil-
ominus in Ecclesia traduceret: is sanè
non alio, q̄ perturbatoris ac murmurato-
ris loco à fratribus omnibus habendus
esset. Interim tamen ne quisq; vllam ac-
tuationem adferat, aduersus quenquã
Ministrorum verbi, Seniorumue, aut
etiam Diaconorum omnino: nisi illam
duorum aut trium testimonio comproba-
ri posse sciat. Qui præsertim aut è fratrum
numero essent, aut alioqui ita inculpa-
tè viuerent, ut de fide illorum dubitari
non posset. Prohiberi enim à Paulo, ne
vllæ aduersus Ministros Ecclesiæ accu-
sationes admittantur: nisi sub certo du-
orum aut trium testimonio. De hoc ita
monetur publicè tota Ecclesia, die Solis
proximo, ante illum diem Iouis, obseruã
diæ inter Ministros Ecclesiasticæ di-
scipline destinatum. Postea verò q̄ ad
constitutum diem illum Iouis Ministri
Senio

1. Tim. 5.

Seniores ac Diaconi omnes conueni- 527
runt: tum vnus è verbi Ministris hor-
tatur omnes ad diuini nominis seriam
inuocationem. Ipseq; alijs auscultan-
tibus precatur, ad hunc aut similem
modum.

Precatio in cœtu Ministrorum
circa disciplinæ inter i-
psos peculiarem ob-
seruationem.

DOMINE Deus, fili
Dei viui vnigenite Iesu
Christe: qui nos miseros
planèq; indignos homi-
nes, in regni hîc adeòq; & corporis
tui mystici (quod est Ecclesia) mini-
sterio constitui voluisti. Agnosci-
mus (Seruator clementissime) mini-
sterij huius sublimitatem multo ma-
iorem, q̄ vt illi pares vllo modo esse
possimus. Agnoscinns item nostrâ
in illo tenuitatem & insufficienti-
am: etiamsi omnes vires nostras ad
illud rectè obeundum conferamus.
Sed agnoscinus præterea etiam no-
stram

428 stram in illo negligentiam: cuius culpam apud te supplices deprecamur. Et te oramus: Rex ac Pontifex noster æterne, vt nostræ huic negligentia propitius esse, verumq; illius Iesum atque agnitionem in nostris animis augere (ad nostri correctionem) per Spiritum tuum digneris: in mutuis potissimum nostris (quas inter nos instituimus) admonitionibus fraternis. In hoc enim conuenimus vt nostram inuicem (alij pro alijs) sollicitudinem fraternam, in communi nobis omnibus corruptela nostra, per mutuas (abs te institutas) admonitiones declaremus: fidemq; nostri ministerij tibi primum, tanq; vero summo atque æterno Regi, Doctori, ac Pontifici nostro, deinde verò tuæ huic etiam (cuius Ministri sumus) Ecclesiæ pro nostra infirmitate approbemus. Te igitur supplices deprecamur Domine Iesu Christe, vt nostro huic instituto (per Spiritum sanctum tuum) adesse, cordaq; ac linguas nostrum omnium ita gubernare digneris: vt omnes nostræ inuicem
admo-

admonitiones Diuino afflatu tuo 429
instituantur, atque in nobis fructifi-
cent, ad gloriam tui adorandi nomi-
nis, ad nostram item omnium cor-
rectionem, ornamentumq; tui in no-
bis ministerij, & ad Ecclesiæ tuæ æ-
dificationem. Amen.

FINITA hac aut simili pre-
catione, hortatur Superintēdēs
aut verbi Minister aliquis, re-
liquos Ministros Seniores ac
Diaconos omnes: ad habendam ratio-
nem (in omnibus admonitionibus, vel
faciendis, vel accipiendis inuicem) cha-
ritatis potissimum & libertatis Christi-
anæ. Charitatem enim esse condimen-
tum cuiusmodi, vt omni ferè offensione
careat, quæ à charitate Christiana pro-
fecta esse constat. Et libertatem rursus
cum omni modestia ac lenitate coniun-
ctam, certissimum est argumentum in
istiusmodi admonitionibus, eas Spiritu
sancto autore institui: qui hypocriticam
alioqui (in distimulandis fratrum vi-
tijs) seruitutem, ferre non potest. Vbi
Spiritus (inquit Paulus) ibi libertas.
Super

Super omnia autem monet Superintendens, ut omnes sibi ab eo caveant: ne fratris illius quodcumque peccatum aut exaggeretur odio villo, vllane fratris admonendi inuidia, in institucendis apud illum admonitionibus: aut etiam villo cuiusq̄ favore atque amore extenuetur, excuseturve vel dissimuletur. Sed in omnibus admonitionibus queratur gloria Dei, correctio admonendi fratris, & Ecclesie edificatio. Initium porro admonitionum sit ab ipso Superintendente, si adsit: aut proximo alioqui post ipsum verbi Ministro. Sic ut vel Superintendens (si adsit) vel proximus alioqui post ipsum verbi Minister, paululum cœtu aliorum omnium excedat: ut ipso absente, à reliquis fratribus delibere- retur, cuiusnam rei nomine in cœtu illo, ipsum, reliqui fratres omnes, aut admonendum, reprehendendumve, aut etiam consolandum animandumq̄ esse putent. Prusq̄ tamen cœtu excedat (siquidem adest) Superintendens, quem tamen adesse oportet, si nullo alioqui legitimo impedimento distringatur: recensentur paucis illius officia, in eius misericordia:

de quibus dictum est in superioribus, in 43
ca concione, quæ habetur, circa Super-
intendentis electionem: pag. 18. Quibus
cõmemoratis, Superintendēs sese subiecit
fratrum reliquorum (in cœtu illo) admo-
nitionibus & censuræ: quacunq; in re,
suo officio (sive in doctrina sive in vita)
defuisse videatur. Atque ita cœtu illo
paulisper excedit: donec rursus per a-
liquem fratrum ad cœtum reuocetur.

Interea verò ipso absente, singuli fra-
tres (ordine suo) per vnum è Ministris
interrogantur: num qua in re illum ad-
monendum esse putent: sive in doctrina,
sive in vita ipsius. Adnotanturq; ea o-
mnia: in quibus vel admonendus, vel
etiam reprehendendus, aut alioqui con-
solandus esse videtur. Actum rursus ad
cœtum reuocatur: exponunturq; illi ea
õnia liberè & amāter totius cœtus nomi-
ne: quæ fratres in ipso admonitione di-
gna esse iudicarāt. Illèq; cum omni subie-
ctione recipit omnes, quæ ad ipsum fi-
unt admonitiones. Ad eundem porrò mo-
dū agitur cum reliquis verbis Ministris,
Seniorib; & Diaconis: iuxta ipsorū ordi-
nes. Prius tamē recitatis eorū officijs, q̄
cœtæ

432 cœtu ipso excedere iubeantur. Nempe
ut priusq̄ aliquis è verbi Ministris exi-
re iubeatur, legantur verbi Ministro-
rum officia: quæ habentur in concione,
circa Ministrorum verbi electionem:
pag. 9. ac deinceps. Rursus priusq̄ ali-
quis Seniorum exire iubeatur, recitan-
tur etiam ipsorum officia: quæ haben-
tur in concione circa ipsorum electionem
pag. 13. Ac priusq̄ rursus Diaconorum
aliquis exire iubetur, recitantur quoq̄
Diaconorum officia: quæ habentur in
concione circa ipsorum electionem: pag.
24. Ita verò singillatim alij post alios,
& verbi Ministri, & Seniores, & Dia-
coni è cœtu sese paulisper subducunt: ut
de singulis, reliqui fratres omnes (sub
ipsorum absentia) suas sententias ro-
gentur, ac ferant: quemadmodum de Su-
perintendente dictum est. Et singulis
rursus totius cœtus nomine (dum ad cœ-
tum reuocatur) exponitur: qua in re v-
numquęq̄ fratrum, admonendum, re-
prehendendumue, aut etiam consolandum
esse iudicarunt.

Quòd si quis Ministrorum in genere
omnium admonitionē cœtus illius vllò
modo

modo contemnat, aut illi reluctari quo- 533
quo modo velit: tum sanè quisquis ille
omnino sit, quaecumq; autoritate aut
eruditione præditus, à ministerij protin-
nus sui functione (cætus totius autori-
tate) suspenditur, donec aut culpam con-
temptus sui illius coram eodem ipso cæ-
tu agnoscat ac deprecetur: aut ex verbo
Dei ostendat, se non rectè atque meritò
admonitum reprehensumque fuisse. Su-
spenditur item & à cœnæ Dominicæ v-
su: donec alterum horum, quæ iam sunt
dicta (in cætu ipso) faciat. Si verò in
contemptu suo illo perstet: neq; ullum
resipiscentiæ indicium faciat, in subse-
quentis hebdomadis cætu Ministrorum
ac Seniorum: tum si post vnâ adhuc
aut alteram admonitionem in suo nihil-
ominus contemptu perseueret, cum ma-
iore indies ministerij sui dedecore, ma-
ioreq; indies Ecclesiæ offendiculo ac per-
turbatione: in concione publica coram
tota Ecclesia exponitur contemptus i-
psius cum obstinatione coniunctus. Rur-
susq; coram tota Ecclesia ad resipiscen-
tiam inuitatur. Et si ne sic quidem ad-
monitus resipiscere adhuc velit: tum se-

H h quenti

434 quenti die Dominico publicè coram to-
ta Ecclesia cum assensu illius (qua eius
ad octauum ante diem admonetur) mi-
nisterio suo destituitur in publica ante-
meridiana concione. Ad extremum ve-
rò, si adhuc obstinatus esse pergat: proce-
ditur ad eius excommunicationem. Ad
ministerium verò suum non facile reci-
pitur, si semel destituatur: etiamsi postea
cum cætu Ministrorum ac tota Ecclesia
per pœnitentiam publicam reconciliatur.
Præterq̄ si insigne aliquod pœnitentiæ
specimen adat, quale in Petro Aposto-
lo & Dauide legimus: inq̄ illius seria
perseueratione per iustum aliquod tem-
pus exploretur, sic vt Ecclesia ipsa, co-
gnita ipsius vera, iustiq̄ tēpore declara-
ta resipiscencia, restitui illum rursus po-
stulet: ne in sua illa pudesactione absor-
beat.

Cæterùm si ita incidat (quod absit) vt
Superintendens ipse cætus illius admo-
nitionibus parère nolit, tum sanè de illo,
& ministerio suo vel suspendendo, vel
magis multò destituendo vnius Eccle-
siæ Ministri, Seniores ac Diaconi nihil
sibi statuendum sumunt: nisi coniunctis
sibi

fibi aliarum etiam peregrinarum Eccle- 435
fiarum Ministris omnibus. Coniun-
cti autem simul omnium peregrina-
rum Ecclesiarum Ministri ac Seniores
aduersus contemptum Superintendenten-
tis ita procedunt in singulis ipsorum Ec-
clesijs, ad eius suspensionem, atq; etiam
destitutionem, & ad extremum ad eius
quoq; excommunicationem (si obstina-
tus esse pergat) quemadmodum de vno
quolibet alio Ministro, contemptore ad-
monitionum, dictum habetur. Neq; e-
nim in vsu disciplina vlli homini par-
ticitur, qui modo ad Ecclesiam pertinet:
nedum vt vllius, peculiaris aliqua ratio
habeatur, nisi quatenus id ipsa ministe-
rij vocatio postulare videtur. Quin po-
tius tanto maiore seueritate agitur ad-
uersus præcipuos quosque Ministros in
Ecclesia, si disciplina Ecclesiastica pa-
rere quoquo modo recusent: quanto ma-
gis sunt exposita oculis omnium exem-
pla illorum, plusq; & offendiculi & peri-
culi etiam adferre videntur. Equidem
palàm est, nihil esse, quod maiorem se-
cum ruinam totius Ecclesie vel traxerit
hactenus, vel trahere etiam possit: q; si
H. 2, Mini-

336. *Ministri Ecclesie (in quacumq; eandem
functione versentur) ab usu disciplinae
Ecclesiasticae seipfos eximant, quam alijs
praescribunt: cum ipsorum in primis
partes sint, illam suo exemplo alijs com-
mendare. Ita in vetere Israelis Eccle-
sia, profanatam fuisse legimus omnem
ferè religionem: quod Principes sacerdo-
tum ac Pharisei, ne summis quidem di-
gitis ea attingere dignabantur, quae vel
ipsimet in populo statuebant, vel Diui-
nitas instituta habebant. Ita verò
nunc idem etiam, oculis ipsi nostris in
Papae Ecclesia videmus: vbi abiecto
prorsus per Ministros omni legitimo
Ecclesiasticae disciplinae usu, adultera-
tam nefandissimè omnem religionem, ac
verum Dei cultum: inuectamq; prodi-
giosam planè, ac ne Ethnicis quidem vn-
q; auditam ἀγρολατρίαν: & tyrannidem
ad extremum prorsus Antichristianam
iudictam vsurpatamq; (tāto iā tēpore) iue-
mur. Imò ne nūc quidem post reuelatā
passi Diuino iam beneficio Romani An-
tichristi eiusq; cornuū tyrannidē, et resti-
tutā (magna ex parte) Euāgelio lucē suā,
verā adhuc religionem interim, legiti-
mūq; Dei cultū (propter solā disciplinā*

inter Ministros negligentiam contem- 537
ptumq; admonitionū) repurgari vllō mo-
do posse videmus. Et periculū est (siqui-
dem disciplina hīc Ecclesiasticā remedi-
um tempori nō adhibeatur) ne quam
magnis clamoribus accusamus Papæ ty-
rānidem, non tam sanè sublata, quam
mutatam potius in orbe Christiano ha-
beamus. Qua sanè de re multa dicenda es-
sent, sed nunc vel leuiter attigisse satis
erit: vt omnes intelligant, nullam verā
ac legitimam verā religionis, veriq; cul-
tus Dei instaurationem, aut repurgati-
onem expectandam nobis esse: donec v-
sum legitimū disciplina Ecclesiasti-
cā, inter Ministros potissimum ipsos, ple-
nè restitutum videamus. Quemadmo-
dum sanè negari non potest, neglectum
initio, deinde verò prorsus abolitum il-
lius vsum, causam fuisse atque etiā nū
esse, omnis profanationis, omniumq; ab-
usum, & omnis tyrannidis, in orbe
Christiano. Proinde nos Ecclesiæ nostræ
institutionem inde potissimum auspiciā
dam esse existimauimus, vt ante omnia
Ministri ipsi disciplina Ecclesiasticā
se se subijcerent, illamq; summo studio ac-
cūra inter se se obseruarent (sine vlla cu-

538 iusq̄ omnino exceptione) vt amnis disci-
diorum, indulgentiaq̄, in peccatis, deniq̄,
& tyrannidis inter illos occasio amputa-
retur. Et re ipsa experti sumus, indiesq̄
magis experimur: nulla alia ratione in
Ecclesia, & bona retineri, & mala ònia
vitari posse (per gratiam Dei) q̄ seria ac
diligenti legitima (ex verbo Dei) disci-
plina Ecclesiastica obseruatione

Atq̄, hætenus quidem de usu disci-
plinæ in nostra Ecclesia, tam in plebe v̄
niuersa totius Ecclesiæ, q̄ inter Mini-
stros in genere omnes. Sub Ecclesiæ ve-
rò nomine eos duntaxat intelligimus,
qui ex natione Germanica, ædita publi-
cè fidei suæ confessione, vel coram tota
Ecclesia, vel in cœtu saltem ipso Mini-
strorum, disciplinæ ipsi sese præterea
etiam Ecclesiasticæ vltro ac sponte sua
subiecerunt. Eorum porrò qui sunt
extra nostram Ecclesiam, curam, iudici-
um ac sollicitudinem, Ministris ac pa-
storibus ipsorum permittimus: quibus
interim nostræ omnia deferimus officia:
si vlla in re operam consiliūue nostrū,
vel ipsimet, vel Pastores eorum requi-
rant. Cæterum si quis peregrinorum pa-
tissimè

539
tissimum autē Germanus, nostræ Eccle-
siae non adiunctus, prætextu nostræ Ec-
clesiæ falsam aliquam doctrinam serere,
sectæ suæ vllas alere velit, nobisq; id vllō
modo innotescat: nos pro nostri mini-
sterij fide in nostrâ Ecclesia hunc morē
(qui sequitur) retinemus.

De ijs Germanis, qui non ad-
iuncti nostræ Ecclesiæ fal-
sam aliquam doctrinā
spargunt: aut sectas
alioqui in Ec-
clesia a-
lunt.

SI Superintendens cum reliquis
Ministris ac Senioribus intelli-
gat aliquem Germanum aut a-
lioqui peregrinum esse, qui in
fraudem nostræ Ecclesiæ aut falsas doctri-
nas vllas spargat, aut sectas vllas alat:
primū omnium designantur duo aut
tres e Senioribus Ecclesiæ, qui illum a-
deunt, vt fontes doctrinæ ipsius susse-
ctæ ab ipso resciscāt. Et videant cū om-
ni modestia ac mansuetudine, si quo modo col-
loqui-

540 loquium (ex verbo Dei) admittere velit, super suspecta illa doctrina sua. Et si admittat: agūt cū illo priuatim & amanter: ac fontes doctrinae ipsius cum ipso excutiunt. Vt videant, num accuratiorem doctrinae suae examinationem non refugiat. Quod si illam non refugit: inuitatur per designatos illos ad cœtum Ministrorum ac Seniorum Ecclesiae: & dies constituitur, quo venire debeat. Atq; tum in cœtu, primū fontes doctrinae ipsius omnes nemine interurbante audiuntur, atq; adnotantur: vel ab ipsomet autore in scripto petuntur. Quibus demum legendis atq; excutiendis (si sint prolixiores) aliud tempus constituitur. Qui verò vocatus venit, actis illi gratijs dimittitur, donec rursus (vt aliās redeat) ei indicetur. Et si quid post dimissum e cœtu eum, qui vocatus fuerat, de doctrina illius excuti potest, id sit rogatis ordine singulorum sententijs, de vnoquoq; fundamento doctrinae suspectae: vt vel adnotata sunt, vel ab ipsomet autore tradita habentur: & quæ tunc absolui non possunt, in alium diem cœtus reijciuntur. Excusis verò omnibus doctrinae illius suspectae

54
suspectæ fontibus, testimonijs ac rationi-
bus, in scriptum rediguntur omnia, quæ
à singulis Ministris ad singula testimo-
nia ac rationes producta fuerunt (præ-
terq̄ si eadem à pluribus sine repetita) ac
demum responsio (reductis in ordinē o-
mnibus quæ sunt dicta) formatur, q̄ bre-
uissima haberi potest. Atq̄ demum autor
ille suspectæ doctrinæ ad cætum inuita-
tur. Respondeturq̄ illi ad traditos, vel
per nos ipsos adnotatos fontes doctrinæ
ipsius. Et si quid ille, vel in responsione
desideret, vel denno fortè ad doctrinæ su-
æ confirmationem adferat: id obiter aut
explicatur, si quid obscurius dictū vide-
tur, aut etiā excutitur, si quid præter prio-
ra sit productum. Ac demum auctori illi
suspectæ doctrinæ in alium vsq̄ cætum,
tempus deliberandi permittitur: vt ostē-
dat, qua parte illi satisfactum non sit, in-
tradita ei Ministrorum ac Seniorum o-
mnium responsione. Ad constitutum
porrò diem auditur rursus ille. Et ubi
finem dicendi fecit, quaritur ab illo: nū
alia vlla adhuc documenta doctrinæ su-
æ habeat: vt omnia producat. Vt illi si-
mul etiam ad omnia respondeatur. Po-

stea

542. Itē verò illo rursus dimisso excu itur,
si quid denuo ab ipso est productum. Et
si quis priori adhuc responso aliquid præ
terea addendum esse putat, id in mediis
adfert, ut adnotetur: et suo demum lo
co in responsione addatur. Excussis por
rò omnibus doctrinæ illius suspectæ fon
tibus ac testimonijs, ubi denuo autor il
le suspectæ doctrinæ ad cœtum Ministro
rum & Seniorum vocatur: repetitur
illi rursus obiter, data illi antea respon
sio: & suppleantur, si quæ antea forte
prætermissa erant. Refelluntur item ea,
quæ in ultimo colloquio prolata fue
runt, neq; quidq; prætermittitur intactu,
eorum, quæ autor ille ad suspectæ doctri
næ suæ confirmationem adferebat. Ibi
verò si autor ille doctrinæ suspectæ neq;
responsiones cœtus diluere (ex verbo Dei)
neq; interim à serenda suspectæ doctrinæ
suæ cessare velit: tum cœtus uniuersi no
mine monetur, ne in fraudem ac pernici
em nostræ Ecclesiæ doctrinam suam il
lam deinceps seruat: quam verbi Diuini
autoritate defendere non possit. Etenim
si ipse non cessaret falsa sua doctrinæ per
turbare nostras Ecclesias: fidem nostram
minu-

ministerij id non permittere, vt nostram 543
Ecclesiam per ipsum ita perturbari, ac
falsa ipsius doctrina falli sinamus. Quod
si nec sic quidem à suo instituto dimoueri
potest, doctrinamq; suam nihilominus
adhuc spargere ac tueri pergit: tum in
publica concione coram tota Ecclesia no-
men eius denunciatur per Ministrum,
summūq; doctrinæ suæ exponitur, cum
eius (in catu Ministrorum habita) refu-
tatione. Monetūq; Ecclesia, vt si cui in
Ecclesia doctrina illius nondum satis re-
futata esse videatur: is vt (qua parte in
illa fortè adhuc hæret) dubitationes suas
per aliquem è Senioribus (sive verbis si-
ue scripto) in Prophetia publica proponi
sint: vt ad illas publicè per Ministros
ac Seniores respondeatur. Omnesq; præ-
textus defendendæ ad eòq; & excusandæ
doctrinæ illius (quoad eius fieri potest)
amputentur.

NE QVE hic moramur cauillos
quorundam, qui hac tali hominum hæ-
reticorum denunciatione publica pecca-
ri clamant, aduersus legem charitatis
Christianæ. Non est sanè huius loci
velle persequi, quæ ab istis adferuntur:

444. & fortassis hoc aliàs commodius fiet.
 Nunc satis erit ostendisse nos huius no-
 stri consilij, Christum Dominum ipsum-
 met (qui summa est alioqui charitas) du-
 cem atq; autorem habere: vnag; & Apo-
 stolos, & antea multò Prophetas quoq;
 ipsius. Quos dum sequimur: nihil equidẽ
 hìc moramur, aut humane rationis ar-
 gutias, aut periculorum metum, quem à
 nonnullis pratendi videmus. Christum
 Dominum ducem hìc atq; autorem no-
 stri consilij habemus: dum traductis no-
 minatim Pharisæis, & cauendum ab il-
 lorum doctrina Discipulis suis omnibus
 esse docet. Et vult, vt ab eis segregati, il-
 los omittant, prorsusq; valere sinant. Sic
 & Ieremias, publicè accusat Hananiam
 apud totam Ecclesiam, ex Dei ipsius m-
 dato: interitumq; illi denunciat. Sic &
 Paulus nominatim accusat Hymenæum,
 Alexandrum, & Philetum, falsæ doctri-
 næ nomine. Timotheumq; vnà cum ipsi-
 us Ecclesia admonet, vt ab eorum do-
 ctina sibi caueat. Quid? quòd Chri-
 stus Dominus, in eo potissimum fidem
 boni Pastoris in eius ministerio com-
 mendat: si sedulam ac diligentem cu-
 ram

Matt. 16.

Ierem. 28.

1. Timo. 1.

2. Tim. 2.

Ioan. 10.

ram ouium suarum aduersus luporum 545
morsus habeat? An verò hoc est cu-
ram habere ouium: vt ad lupi aduen-
tum conuiueamus: canesq; ouium custo-
des, non ab inuadendis modò lupis, gregè
nostro insidiantibus: sed ab ipso etiam
latratu, dum eos ouili imminere vident,
arceamus? Charitatis est scilicet, lupis
parcere, totius ouilis periculo: ac non po-
tius, oues ab illorum arcere insidijs, etiam
si illi à canibus dilacerari debeant, si sui
similes esse pergant. Nos hìc pluris sanè
nobis faciendum esse putamus exem-
plum ac doctrinam Christi, Prophetarum
item atq; Apostolorum ipsius: q̄ le-
ges nouas quasdam præposteræ, nescio
cuius, charitatis. Et cum ouium nobis
Christi (in nostra Ecclesia) non autem
luporum, gregi nostro insidiantium, cu-
ram à Domino commendatam habea-
mus: nostri præculdubio, fideliumq; præ-
terea Pastorum omnium debiti atq; of-
ficij esse putamus, vt dum oues suas à lu-
porù insidijs tutas alioqui esse nõ posse vi-
dent, canes ipsos potius, aduersus dolos
ipsorum arment: nedum vt illos à latra-
tu arceant, tametsi lupis non modò peri-
culum

346 culum, sed certum etiam interitum im-
minere videant, q̄ vt vel vnus ouicu-
la periculo, luporum sibi curam vllam
habendam esse putent. Quare & si lupos
etiam ipsos (si id vllō modo fieri posset)
lucrifieri omnes cupiamus: neq̄ (quod ad
eam rem attinet) prætermittendum hic
quidq̄ esse libenter fateamur: tamen si o-
uiculas nostras ab ipsis periclitari, neq̄
eos alia ratione à nostris ouilibus arceri
posse videmus: malumus (iuxta Christi
Domini Prophetarumq̄ & Apostolorū
doctrinam pariter atq̄ exemplum) ouic-
ulas nostras de luporum illis imminen-
tium insidijs submonere, vt ab illis sibi
caueant: adeoq̄ & lupos ipsos commo-
strare, q̄ vt per nostrum silentium oues
nostras fraudemus, ac fraudulentis lu-
porum morsibus exponamus. Quemad-
modum enim maius gaudium esse legi-
mus, super vnus peccatoris resipiscen-
tia, q̄ super nonaginta nouem iustis: Ita
rursus maiorem luctum fore non dubi-
tamus super interitu vnus ouicula: q̄ no-
naginta nouē luporū. Nēdum vt vni-
us lupi salutem infinitis ouibus atepone-
re debeamus: præsertim cum nihil esse
scia-

sciamus vel fraudulentius vel nocenti- 847
us lupina hypocrisi in Ecclesia Christi.
Atq; utinam pauciora illius exempla no-
stro hoc tempore videremus.

Hæc verò de observatæ in nostra Ec-
clesia disciplina vsu ita iam recensuisse
fatis erit: tam in vniuerso cœtu illius, q̄
inter Ministros ipsos. Ad alias iam igi-
tur etiam nostræ Ecclesiæ ceremonias
veniamus. Ac primùm de publicis illius
(si quando id res postulat) supplicationi-
bus dicemus.

De publicis Ecclesiæ
supplicatio-
nibus.

VETVS est consuetudo
catholicæ Dei Ecclesiæ, vt
quoties aut insigne aliquod
beneficium à Domino Deo
accepit, aut publica aliqua necessitate
premitur, aut grauem sibi vllam alioqui
calamitatem impendere etiam videt: ad
Deum sese precibus ac ieiunijs tota con-
uertat. Proq; collatis beneficijs gratias a-
git: in præsentis verò necessitate opem il-
lius

848 *litus imploret: et mala item impenden-*
tia omnia, supplex deprecetur. Sic igitur
& nostra obseruat Ecclesia: vt quatuor,
aut illi, aut vrbi alioqui nostræ, in qua
versamur, totiue in primis regno, siue bo-
ni aliquid siue etiam mali obuuisse im-
penderēue videmus, publicæ mox in il-
la ac peculiare supplicationes instituā-
tur ad hunc modum.

A N T E omnia conuocatis Mini-
stris ac Senioribus Ecclesiæ, proponitur
illis causa instituendæ publicæ supplica-
tionis: vt dispiciant, num sit necesse atq;
utile illam institui. Quod si annuant:
tum dies certus in sequenti hebdomade
huic tali supplicationi deputatur, qui, o-
mniū maximè commodus conuocandæ
Ecclesiæ esse videtur. Die verò Domini-
co, ante constitutum diem illum, Ecclesi-
astes pro concione publicæ denunciatur to-
ti Ecclesiæ, diem illum publicæ supplica-
tionis destinatum. Causasq; illius omnes
recenset, & Ecclesiam totam ad totius
eius diei ieiunium (quatenus id cuiusq;
valetudo permittat) adhortatur. Mo-
nētq; omnes, vt sese per veram peccato-
rum suorum agnitionem, ad publicas
pre-

preces toto illo die constituto compo-⁴⁴⁹
nant, atq; in templo tempore omnes ad-
sint.

Ad constitutum porrò diē ubi Ecclesia
ante horā nonam cōuenit, orditur Ecce-
siales suam concionem; in qua sibi locū
aliquē è scripturis desumit, quem ei cau-
sæ, propter quam est instituta publica
supplicatio, subscribere nouit. Vt enim ua-
riæ sunt tam beneficiorum diuinorum,
quàm etiam calamitatum, quæ incidunt,
occasiones, ac rationes: ita conciones
quoq; in hoc argumento ad unam formam
reduci non possunt. Et proinde satis erit
adnotasse communes quosdam locos, cir-
ca quos potissimum minister in sua con-
cione uersatur.

Quòd si propter publicam aliquam ca-
lamitatem instituta est supplicatio: tum
de his potissimum monetur Ecclesia in
publica concione.

Argumentum concionis in publica Ecclesiæ cala- mitate.

1. Docetur Ecclesia, non sine causa fie

450
 409 ri, ut Deus, non solū impijs hominibus, sed
 suæ etiam Ecclesiæ publicas calamitates
 immittat, neq; posse nobis quidquam om-
 nino ullo etiã modo obuenire, nisi qua-
 tenus immittitur à Domino Deo nostro.

Atq; huc citantur testimonia, Esa. 42.
 Dominus est, qui tradit Iacob, ut concul-
 cetur &c. 45. Ipse est, qui facit pacem, et
 creat malum. Amos 3. Nullum est malum
 in ciuitate, quod nõ sit à Domino. & quæ
 multa eiusmodi habentur, quibus manife-
 stè impietatis conuincuntur, qui & bona
 & mala omnia fortuitò obuenire pu-
 tant.

2. Monetur Ecclesia de causa, pro-
 pter quam omnes alioqui calamitates à
 Domino nobis immittantur, nempe de pec-
 cato: omnes enim calamitates non pro-
 pter aliud, quàm propter peccatum ob-
 uenire, infinitis scripturæ locis ostendi-
 tur. Esa. 50. 59. 65. Hierem. 5. 9. 18. 19.
 1. Cor. 10.

3. Docetur, Etsi una sit causa calami-
 tatum omnium, fines tamen illarum diuer-
 sos esse. Impijs enim immitti calami-
 tates, ueluti primitias quasdam æterni ipso-
 rum

rum cruciatus, & aeternae condemnationis: quemadmodum in Sodoma & Gommorrhæ exemplo uidemus: Pijis uerò immitti, ueluti remedia quaedam infirmitatis eorum, ad salutem ipsorū; nempe incitamenta nobis necessaria, ad nostri in peccatis nostris agnitionem, ad fidei nostrae explorationem, et aliorum (per nostram tolerantiam) confirmationem. Ad nostri in peccatis nostris agnitionem calamitates nobis immitti à Domino, docetur manifestè Ionæ quinto, in exemplo Ninuitarum. Rursum Hierem. 18. Si redierit (inquit) ea gens, contra quam loquebar, à malitia sua: iam & me quoque poenitebit mali, quod ei facere constitueram &c. Immitti uerò nobis calamitates à Domino, ad fidei nostrae explorationem, insigni illo tēpestatis excitatæ exēplo docemur: dū Christo Domino dormitāte, Matt. 8. apostoli, metu periculi, animū propemodū despōderent, atq; Christū Dominū è somno excitarent. Et ad aliorum per nostrā tolerantiam cōfirmationem calamitates nobis immitti quādoq; docemur à Paulo, dum se ille pro Corinthiorum suorum 2. Cor. 2.

1452 cōsolatione affligi docet, quatenus uideli
cet Corinthij eā Pauli in afflictionibus to
lerantiā, sine magna cōsolatione, secū nō
poterant reputare. Et est insigne exem
plum illud cæcinati, Io. 9. in quo Christus
Dominus disertè fātetur, cæcitatem homi
nis illius non fuisse illi immissam, propter
ullū, aut ipsius, aut parentū eius flagitiū:
sed propter solā diuinæ in illa gloria illu
strationem: ut intelligamus, piorum affli
ctiones omnes nō tam equidem prouenire
à seueritate diuini iudicij, peccata nostra
pumentis: neq; enim qui credunt, in iudici
um ueniūt amplius, Io. 5. quā à paternā
potius benignitate illius ac misericordia,
qui nostram in peccatis nostris indulgen
tiā, ad quā per naturæ nostræ corrupte
lā propendemus, immissa cruce aliqua fre
nat: ut nos in officio nostro cōtineat peri
clitatuos alioqui, nisi sic cōtineremur.
4. Monetur Ecclesia, ut fines eos, pro
pter quos calamitates omnes à Domino in
suos immittuntur, secū diligenter expen
dat: atq; ad se cogitet pertinere, postea
quā se præsentī calamitate à Dño exer
ceri ac probari uidet. Hicq; minister ex
ponit

ponit calamitatis immiffa, aut impendens;
tis, magnitudinem: atq; inde sumit occa-
fionem reprehēdendi exaggerandiq; pec-
cata, quibus omnium maximè Ecclefiam
laborare, obnoxiamq; effe nouit, adhortā
diq; omnes in Ecclefia, ut quisq; intra fe
fe descendat, fuamq; conscientiam in pec-
catis fuis exploret, ut illa agnofcat, in il-
lis fibi displiceat, illorū fe nomine accu-
fet, illa deploret, proq; illis ueniā fupplex
petat. Deinde hortatur Ecclefiam, ut in
ea calamitate à Dño immiffa, aut impen-
dente, fidem quoq; fuam, de Dei bonitate
ac mifericordia gratuita, exploret, hoc
eft, num quisquā in Ecclefia, poft agnitū
accufatumq; peccatum fuum, ac petitam
pro illo ueniam, intra fe etiam in consciē
tia fua, habeat fenfum aliquem benignita-
tis erga fe ac mifericordiæ diuinæ: num
pro illo oret, num illum expetat, num ulla
illius fuauitate in corde fuo tangatur:
hucq; inducit testimonia ex fcripturis,
quæ nobis expositam opulenter effe testā-
tur gratuitam Dei erga nos mifericor-
diam, in Chrifto, etiam priusquam illā im-
ploremus, modò ne illam contemptu ipfi

454 nostro à nobis propellamus: imò uerò im-
plorasse Dei misericordiã, adeoq; & illã
in corde nostro expetisse, esse peculiare
in nobis opus Diuinæ erga nos misericor-
diæ, qua fit ut excitemur per spiritũ ipsi-
us ad eius implorationẽ. Et proinde præ-
sentem etiam aut impendentẽ alioqui ca-
lamitatẽ, debere omnibus in Ecclesia esse
incitamentum quoddam, ad fidei nostræ
in nobis explorationem: nũ uidelicet nos
in ea calamitate, aut deserendos, aut iu-
uandos esse in corde nostro statuamus:
aut nos alioqui excitari sentiamus, ad pe-
tenda à Domino fidei nostræ incrementa,
quatenus uim illius in nobis refrixisse, pla-
neq; elanguisse uidemus. Postremò docet
Ecclesiastes, intuendam esse omnibus Dei
gloriam, in ea calamitate, quã nobis, aut
immissam esse iam, aut alioqui impendere
cernimus, nepe ut fidei nostræ testimonio
persuasi, non posse nobis nisi optimè cede-
re, quidquid omnino in nos Dominus per-
mittat, cursq; nostri tota illi concredita-
id potissimũ oremus, ut per eam calami-
tatẽ, Dei gloria, in nobis nostraq; tolerã-
tia illustretur, hoc est, ut qui nobis in fidei
nostræ

nostræ cōfessione nondū assentiūtur, lucrifigant
siant Domino, cōspecta nostra tolerātia,
si ullo modo fieri potest: infirmiores con-
firmētur in sua fide, et qui sunt firmiores,
et sibi, & nobis pariter (in Domino) de
fidei paciētiaq; nostræ dono gratulētur.

Postea exponit Ecclesiastes, ideo insti-
tutam esse in Ecclesia publicā illam sup-
plicationem, & publicum ieiuniū, ut eos
ipso immisso aut impēdentis calamitatis
fines, Ecclesia uniuersa, & singula illius
mēbra, tanto maiore cura, studio, atq; at-
tentione secum reputent, tantoq; diligen-
tius sese componant ad præstāda ea, quæ
fines prædicti requirunt (pro doni quis-
que sui mensura) quātō calamitatē ipsam
(siue iam sit immissa, siue adhuc impēde-
at) grauiorem esse constat.

Ieiuniū porrò tale, hac fine institutum,
esse proculdubio cultum Deo gratissimū,
si legitimè obseruetur: hoc est, si affli-
ctis inedia ultronea nostris corporibus,
quæ nos meritò à Domino affligi testetur,
ieiunio istiusmodi nostro, studium atq; ar-
dorem in nostris cordibus, inuocandi
super nos diuini nominis, respiscendiq; à
nostris peccatis, cōiunctū esse sentiamus.

456 quale ieiunium nobis alioqui in Niniuitis, & propositum, & cōmendatum haberemus. Ac proinde uniuscuiusq; in Ecclesia officium esse, ut institutum illud in Ecclesia publicum ieiunium, Domino Deo ad eū, ut dictum est, modum, approbare possit. Alioqui ieiunium nostrum fore abominationem in oculis Dei, atq; adeò placatum non iri Dominum nostro ieiunio: ut etiam conduplicandus sit furor illius contra nos, propter nostram hypocrisim: quā Deus grauissimè odit, & punit. Hierem. 18. Luc. 13.

Hic uerò taxatur abusus Ieiunij in Papismo, ubi neq; propter ullam publicam Ecclesie necessitatem, sed propter cultū diuorum idololatricum, Pharisaicamq; superstitionem instituitur. Et nō tam inedia, quā ciborum delectui, meriti opinio ad fingitur, contra dignitatem unius meriti Christi. Hoc porrò tali abusu Papistici Ieiunij, abolitū esse usum legitimū Ieiunij ueri in Ecclesia Christi.

Hæc ita pro conione attinguntur, in die ieiunio publico, publicæq; supplicationi destinato, propter præsentem aliquam

quã aut impendentem etiã publicam Ecclesię calamitatem aut necessitatem: qui
bus absolutis hortatur Ecclesiastes totam Ecclesiam ad seriam atque ardentem
nominis Diuini, pro omnibus Ecclesię necessitatibus, inuocationem, procumbenteq;
in genua tota Ecclesia, orditur consuetas Ecclesię preces publicas: atque
ijs interserit precationem, pro depellenda calamitate illa, cuius nomine instituta
publica supplicatio, ad eius inuocationem, quę habetur Danielis nona cap.
cum peccatorum confessione.

Vt autem tamò ardentioribus animis Ecclesia tota ad precandum sese componat, administratur eodem ipso die etiam Cœna Dominica, ad cuius usum Minister Ecclesiam totam (absoluta hac precatione) adhortatur: de umptis ex ea admonitione seu concione, quę ipso die Cœnæ ordinariè haberi solet pa. 203. præcipuis quibusdam capitibus, quę ad Cœnæ Dominicæ commendationem (pro eo ac tempus id permittit) uidentur pertinere. Ac ita demum Cœna ipsa solito ritu suo administratur. Qua peracta, ac

458 Psalmo (de more) decantato , monetur
Ecclesia, ut quisque domum suam reuer-
sus, precatione, lectioneq; sacrorum, ac
ieiunio totum diem illum transigat: qua
tenus id cuiusque ualetudo ferre queat.
Atq; sic demum dimittitur Ecclesia cum
benedictione, et egenorum commendatio-
ne. Quòd si Ministris ac Senioribus utile
uideatur, iubetur rursus Ecclesia con-
uenire hora secunda pomeridiana: habe-
turq; rursus admonitio, quæ ad institu-
tum faciat. Ac demum instituitur Pro-
phetia, quæ ieiunio illi ac supplicationi
publicæ subseruiat, ut totus ille dies cul-
tui Diuino et sacrorum tractationi im-
pendatur, publicumq; ieiunium in omni
abstinentia ciborum toto eo die ad ue-
esperam usque obseruetur, sine ullo inte-
rim ciborum discrimine: præterquam
si cuius ualetudo id ferre (sine incommo-
do) non posset. Sabbatum enim propter
hominem: non homo propter Sabbatum.

Supplicatio gratiarum actoria
pro publicis beneficijs in
Ecclesiam collatis.

Ad

AD eundem porro modum per Mi
nistros ac Seniores designatur
dies aliquis publico ieiunio, & publicæ
supplicationi: si quando (Dei benefi-
cio) insigne aliquod beneficium, aut no-
stræ Ecclesiæ, aut toti ciuitati, aut uni-
uerso alioqui Regno obtigisse constet.

Omniaq; ad eum ipsum modum instituun-
tur, ad quem modum diximus institui pu-
blicum ieiunium, et publicam supplicatio-
nem, propter publicam Ecclesiæ calami-
tatem, aut iam immissam, aut impenden-
tem: nisi quòd argumentum concionis ac
precaionum (pro rei diuersitate) mu-
tatur, ad hunc modum.

Argumentum concionis postcol-
latum in Ecclesiam publicum
aliquod beneficium.

Sumitur locus aliquis è scripturis,
quo bona Dei erga nos uoluntas ac mi-
sericordia, in sustentanda, tuenda, or-
nandaq; præterea atque extollenda sua
Ecclesia, cõmendatur: nimirum quemad-
modum Deus ad nos in nostro conti-
nendos officio, nostram erga se fidem
exercere uult quandoque immissa
cruce

460 cruce aliqua, pro admirabili sua prouidentia, ita immensam uicissim etiam bonae suae erga nos (propter Christum) uoluntatis opulentiam, collato publico beneficio Ecclesiae suae declarat, ut suam nobis beneficam alioqui beneuolentiã aduersus omnes nostros aduersarios approbet & attestetur. In commendatione porrò eiusmodi beneficiorum Dei, horum imprimis Ecclesia admonetur.

1. Omnia quidem beneficia, non aliunde, quam à fonte ipso bonorum omnium prouenire, nempe Deo: & proinde uelut ex ipsius Dei manibus cum gratiarum actione semper accipienda esse. Sed cum non eadem sit semper omnium beneficiorum ratio, etiamsi ab uno Deo omnia proficiantur: obseruandã esse diligenter eius beneficij rationem, cuius nomine publica supplicatio instituta esset.

2. Monetur Ecclesia, in collati huius beneficij ratione obseruanda hæc esse, ut illo rectè utamur. Primum quãnam occasione: Deinde, per quos: Postremò, gratuitone, an uerò sub conditione ulla sit colla-

collatum. Plurimum enim interest, qua occasione, per quos, & qua conditione beneficia conferantur. Aut enim beneficia collata respondent eorum uocationi, in quos sunt collata: atque ita demum in totam etiam Ecclesiam redundant. Aut non respondent, etiamsi in totam Ecclesiam redundare possint. Aut enim ea occasione collatum est beneficium, ut & qui illud contulit, & in quos collatum est, utriq; pariter id imprimis quaesierint, ut legitima earum in Ecclesia uocationum functio promoueretur, sine quibus illa neque rectè gubernari, neque consistere facillè posset: Aut sanè qui beneficium contulit, aliam habuisse uideri potest conferendi illius occasionem.

Rursum de pietate eius qui beneficiū contulit, aut constat planè, aut adeò non constat, ut diuersum multis argumentis colligi possit. Postremò, Aut gratuitum esse uult beneficiū, qui illud contulit: aut certis illud legibus adstringit. Hæc igitur omnia obseruanda esse docentur in Ecclesia in ijs beneficijs, quorū nomine instituantur publicæ supplicationes. Latère enim

462 enim hic solet (ut dicitur) sub uno quoq;
lapide scorpius.

3. Monetur Ecclesia de occasione col-
lati beneficij, pro quo est instituta suppli-
catio : eaq; omni Ecclesiæ exponitur.
Et si constet, hac occasione collatum esse
beneficium, ut quesita sit ab eo, qui illud
contulit, uia ac ratio, promouendi legiti-
mam (in Ecclesia) earum uocationum
functionem, sine quibus illa neq; governa-
ri rectè, neque facilè consistere possit :
cōmendatur occasio ipsa, toti Ecclesiæ,
collati illius beneficij : ut ad ardentiorē
pro illo gratiarum actionem excitetur.
Sunt enim, ut Deo gratiora, ita etiam
magis diuturna, quæ è bonis fontibus pro-
manant : & proinde maioribus etiam
præconijs, deniq; et gratijs maioribus di-
gna, quàm quæ aliunde alioqui prouene-
runt. Si uerò de eiusmodi occasione colla-
ti beneficij non constet, atque adeò uide-
ri etiam possit, non usque adeò bona oc-
casione collatum esse beneficium, pro
quo est instituta supplicatio : commen-
danda nihilominus est Domini Dei, po-
tentia, benignitas, & providentia, qui
malo-

malorum etiam hominū, deniq; & tyrannos
norū autoritatem ad Ecclesie suæ bonū
publicū deflectere potest, uult, & optimè
nouit. Agendæ sunt enim gratiæ Deo, pro
omnibus beneficijs, per quæ modò gloriā
Dei promoueri cōstet: siue ea per uerita
tē (ut Paulus ait) siue per qualemcūq; oc
casionē cōferantur. Sed monēda est Eccle
sia, maiorē adhibendā esse diligentiam ac
solicitudinem, ne istiusmodi beneficijs ille
cti, transuersè tandem (intermissa officio
rū nostrorū in Ecclesia cura) agamur.

4. Monetur Ecclesia, non tantū de
occasione, sed etiam de ministro ipso col
lati beneficij: per quem illud alioqui De
us conferri uoluit. Vt enim optima quaq;
occasione uir malus abuti potest ad impo
nendum pijs: ita satis non est, beneficio
rum occasiones obseruasse, sed illi quoq;
nobis diligenter sunt obseruandi, per
quos beneficia conferuntur: nimirum hīc
artificem agit Satan: & uideri uult ipse
quoque in tyrannis suis nocentiſſimis
altor (si Deo placet) ac propugnator
Christi Ecclesie: ac proinde hypocriti
sam animi sui erga illam propensionem,
præcla-

464 præclaris in speciem suis officijs, apud
pios non raro attestari & comprobare
conatur, quo illis demum fraudulentius
imponat. Quare magna diligentia sem-
per est obseruandum, per quos nobis con-
ferantur beneficia: quæ præsertim pu-
blica sunt, & ad totum alicuius Eccle-
siæ corpus pertinere uidentur. Atque si
constet beneficium in signe aliquod in Ec-
clesiã collatum esse per hominem ueræ re-
ligionis amantem, qui sibi Dei gloriam
cordi semper esse declararit: commen-
datur toti Ecclesiæ collatum beneficium,
eius etiam personæ nomine, qui illud con-
tulit. Et excitatur Ecclesia ad tantò ar-
dentiorē pro collato beneficio gratia-
rum actionem, ad spem item tantò melio-
ris successus post collatum à tali homi-
ne beneficium: quantò eum qui illud con-
tulit, ueræ pietati, ac promouendæ Dei
gloriæ magis addictum esse constat. Ad
quem modum nos habere nobis uidemur
iustissimam rationem commendandi pijs
ubique omnibus, omnia etiam beneficia in
nostram collata Ecclesiam, Regiæ ipsius
Maieſtatis nomine, EDVARDI (in-
quam)

quam) Sexti Angliæ &c. Regis: qui 363
sanè non alia occasione, quàm sola pe-
regrinorum hominum commiseratione,
qui relictis patrijs sedibus, ad Regnum il-
lius se conferre, ueræ religionis nomine,
quàm domû suæ tyrannide Antichristia-
na premi maluerunt: neq; alio item consi-
lio nostram hic instituit Ecclesiam, quàm
ut ea occasione ueram religionem in do-
ctrinæ ex cultus Diuini puritate, per uo-
niuersum Regnum suum promoueret. Si
uerò suspicio sit, hypocritâ esse, per quem
est collatum beneficium, cõmendatur qui-
dem Ecclesiæ beneficium ipsum, uelut à
Domino profectum. Qui non frenare mo-
dò tyrannorum impietatem ac truculen-
tiam, potèst, uult, et nouit: sed eos ipsos-
met etiam, aut imprudentes, aut inuitos
quoque, publicis Ecclesiæ commodis fa-
cit non rarò subseruire: qua sanè in par-
te cõmendatur insigniter, potentia, be-
nignitas, et prouidentia Dei. Sed interim
monetur etiam Ecclesia, ut summam cau-
tionem adhibeat, precibusq; assiduis a-
pud Dominum instet; ne quo modo sub
prætextu beneficij, furo ac dolis eorum

466 hypocritarum fallatur, aut quò nò oportet inducatur, per quos collatū illud beneficium accepit. Nihil enim fraudulentius ea hypocrisi, quæ specioso aliquo pietatis fūco, ornari posse uidetur.

5. Monetur Ecclesia, non tantum esse obseruandam occasionem, ministrumue ipsum beneficij, per quem est collatum: Sed etiam, gratuitōne, an uerò certis quibusdam legibus conferatur. fieri enim posse, ut & optima occasione, & per pios alioqui homines etiam conferantur beneficia: interim tamen eiusmodi legibus astringantur (sive per imprudentiam, sive per nimiā quandoq; prudentiam) ut sine Ecclesiæ seruitute quadam, ipsiusq; a deò religionis periculo, non facile accipi possint. Quamobrem id quoq; diligenter esse obseruandum: num beneficium, cuius nomine est instituta supplicatio, collatū sit gratuitò, sine adstrictionibus ullis: an uerò certis aliquibus legibus conditionibusue conferatur. Gratuitam porrò beneficij collationem uocamus, dum is qui confert beneficium, aliud nihil ab ijs requirit, in quos illud contulit: quàm ut in
omni

omni sua doctrina, omnibusq; suis ritib. 467.
solā duntaxat Apostolicā doctrinam atq;
obseruationem sequantur. nam hoc sem-
per est præstandum, quo ad fieri potest,
etiā si nulla omnino in nos beneficia con-
ferantur. Si igitur gratuito est collatum
beneficiū, cuius nomine est instituta publi-
ca supplicatio: magnitudo ipsa beneficij
cōmēdatur Ecclesiæ, per amplificationē.
Et ob oculos toti Ecclesiæ ponitur debiti
rursum nostri, nostræ (inquam) gratitudi-
nis ratio, pro beneficij magnitudine. ni-
mirū quamò maius est beneficiū, tamò ma-
ius esse etiā gratitudinis nostræ debitū:
quæ nobis alioqui declaranda est præstā-
dis nostræ erga Deū obseruantia atq; obe-
diētia officijs (pro summa uirili nostrā)
nisi in gratitudinis accusari, atq; illius no-
mine puniri etiā alioqui uelimus. Si uerò
collatis aliquib. in Ecclesiā beneficijs cōdi-
tiones certas (extra uerbū Dei) adnexas
esse uidemus: cōmēdatur sanè nihilominus
toti Ecclesiæ collatū in illā beneficiū. do-
ceturq; amplectendū esse, tāquā ex ipsius
Dñi manib. siquē adnexas illi leges aut cō-
ditiones, ad nullā nos manifestā impietate

468 necessariò adstringant impellantue. Sed
monetur etiam diligentissimè Ecclesia,
potissimùm autem Ministri ac Seniores
illius, ne se ullis omnino (extra uerbum
Dei) conditionibus implicent, ullius etiã
beneficij nomine: nisi quatenus duntaxat
pertineant, ad ferendam ut cunq; (cum fra-
terna interim reprehensione) non autem
alendam comprobandã mæ ullo modo ul-
lam etiam inter nos infirmitatem mutu-
am: quæ præsertim aut superstitionem ali-
quã habeat, aut progressum puritatis A-
postolicæ, tã in doctrina, quàm in cultus
Diuini ritibus impediat ac remoretur. fe-
rendam enim esse nobis inuicem in chari-
tate Christiana nostram infirmitatem:
sed ita ferendam, ut ad perfectiora inte-
rim semper progrediamur, obseruatis
uidelicet Christianis admonitionũ gradi-
bus, ex uerbo Dei. Cæterùm nostram inui-
cem infirmitatẽ alere quoquomodo, sine
ullis omnino reprehensionibus, progres-
sumq; ueræ religionis (per nostræ inter
nos infirmitatis istiusmodi indulgentiam)
remorari, haudquaquam planè debemus.

6. Monetur Ecclesia, nostram erga De-
um gra

um gratitudinem consistere, non tantum 469
in publica oris in coetu Ecclesie gratia-
rum actione, externoue illo totius Eccle-
siae ieiunio: sed potissimum in interno no-
stri cordis motu, ad resipiscenciam: qua-
tenus uidelicet nostrum cor ad praestanda
(pro nostra uirili) omnia gratitudinis
atq; obseruantiae nostrae erga Deum offi-
cia, affectum esse sentimus. Vt enim cor
est affectum, ita & loquimur & agimus o-
mnia. Et si nullam in affectibus, uerbis, atq;
operibus nostris resipiscenciam declaramus,
frustra equidem nobis (gratitudinis ulli-
us nostrae erga Deum, eiusq; beneficia nomi-
ne) blandimur.

7. Monetur Ecclesia, Deum ita requirere no-
stram erga se suamq; beneficia gratitudinem,
ut nisi illam (pro uirili nostra) declarare
studeamus, post collatum praesertim in nos
aliquod ipsius beneficium, conuersurus sit
et ipse rursus sua beneficia, in publicas,
casq; grauissimas calamitates, ad punien-
dam nostram ingratitude, non aeterna
modo nostri condemnatione, sed plagis
etiam publicis in uita hac: ut ira ipsius ad-
uersus nostram ingratitude, mundo e-

470 tiam toti conspicua fiat. Huc uerò inducuntur loca ex scripturis aliqua id ipsam contestantia. Vt est Hier. cap. 18. & Threni eiusdem. Item Ezech. 5. 7. 28. & quæ huius generis alibi habentur.

8. Monetur Ecclesia, duo nobis maxime esse uitanda, quoties publica in nos à Domino beneficia ulla conferuntur, nempe, indulgentiam animi cum nimia quadam securitate coniunctam: & fastum quendam, qui felicem ferè rerum successum comitari semper solet. quòd per hæc duo, ueluti per gradus quosdam, deducamur plerunq; ad Dei ipsius Diuinorumque omnium contemptum: quem Deus nunquam alioqui inultum sinit: adeoq; & tamò grauius punit, quantò maiora illius in nos beneficia extiterunt.

De his ita monetur Ecclesia, ut ex hac tali beneficiorum Diuinorum consideratione, sui erga Deum officij memor esse discat. Primum, propter debitum nostræ gratitudinis, quæ tamò maior requiritur, quantò sunt maiora beneficia, quæ in nos collata uidemus. Deinde propter periculorum magnitudinem in conferendis benefici-

Beneficijs, ex observatione occasionū, aucto-
torum, & conditionum, ut est dictum.

Postremò, propter grauissimas Dei com-
minationes, quibus se ille sua beneficia, in
horribiles calamitates conuersurum esse
minatur: si eis per nostram indulgentiam
abutamur.

Quibus ita omnibus absolutis, hortat-
ur Minister Ecclesiam ad gratiarum ac-
tionem pro accepto beneficio, cuius no-
mine est instituta supplicatio. Moxq; or-
ditur publicas Ecclesie preces: quibus ad-
iungitur publica pro accepto beneficio
gratiarum actio. Et precatio item ad-
uersus securam illam post accepta bene-
ficia indulgentiam nostram, ac factum:
ne per hæc, Ecclesia, collato in se Dei be-
neficio abutatur.

Postea monetur Ecclesia de Cœnæ Do-
minicæ usu legitimo, quæ mox administra-
tur. Et omnia deinceps administrantur,
quemadmodum antea paulò in supplica-
tione calamitatis publicæ tradita habentur. pa. 557.

472. DE CONIUGIORVM CON-
iunctione: in Ecclesia Ger-
manorum.

Nemo in Ecclesiæ nostræ ministe-
rio coniungitur matrimonij uin-
culo, nisi in publico Ecclesiæ cœtu, tum
ut publica matrimoniorum honestas ple-
nè obseruetur, tum ut admonitiones huc
pertinentes, à tota semper Ecclesia, audi-
antur, ad illius ædificationem.

Deinde, nulla etiam matrimonia pro
legitimis habentur in nostræ Ecclesiæ mi-
nisterio, priusquam in publico Ecclesiæ
cœtu per eius Ministros coniungantur.

Postremò, nemo coniungitur in nostræ
Ecclesia, nisi qui sese ultrò ac spontè di-
sciplinæ Ecclesiasticæ prius subiecit in
cœtu Ecclesiæ: post æditam illic fidei suæ
confessionem.

Monetur autem subinde Ecclesia, ut
in inuendis desponsionum contractibus,
graues semper aliquot uiri, & (si cōmo-
dè fieri potest) nonnulli etiam ex seniori-
bus Ecclesiæ adhibeantur, qui deinde o-
mnia ritè ac decenter peracta esse, in Mi-
nistrorū ac Seniorum omnium cœtu, testifi-
cari possint.

Mone

Monetur præterea subinde Ecclesia, 1972
ne in ineundis desponsionum contracti-
bus, ulla eiusmodi uerba intercedât, quæ
ita alioqui iam sponsum cum sponsa inui-
cem obstringant, ut non amplius coniugi-
um inter ipsos (si quæ impedimenta in-
tercedant) rescindi possit: donec coram
coetu Ecclesiæ ritu publico approbetur
& coniungatur.

Postea uerò quàm contractus despon-
sionis aliquis inter certa Ecclesiæ nostræ
membra (ut iam est dictum) ritè ac decen-
ter transactus est, defertur res tota (ut
acta est) ante omnia ad coetum Ministro-
rum & Seniorum omnium, ibiq; inquiri-
tur, num quis aliquid obstare posse putet,
quo minus desponsio illa in coetu Eccle-
siæ approbetur: atq; desponsi inuicem
illi, publicè etiam (de more) coniungan-
tur. Et si nihil eiusmodi profertur, insti-
tuuntur protinus ternæ coniungendi eius
matrimonij denunciationes publicæ, &
nomina contrahentium, catalogo eorū,
qui in nostra coniunguntur Ecclesiæ, ad-
scribuntur. Denunciationes porrò ille-
ternæ fiunt in publicis concionibus singul-

474 *latim sub finem illarum, in hanc ferè sententiam.*

Primum nomina contrahentium toti Ecclesie indicantur, dicunturq; sibi inuicem, matrimonij fidem (in grauium uiro- rum, & seniorum quorundam etiam præ- sentia) spopodisse, quod equidem in coetu Ecclesie cuperent approbari, atq; ita de- mum sanciri etiam, præterquam si legiti- mum aliquod impedimentum sub ternis illis denüciationibus (ante destinatum nu- ptijs diem) proferretur. Proinde si quis- quam in Ecclesia aliquid eiusmodi sciret, quod meritò progressum matrimonij im- pedire posset: id ut intra tempus trium illarum denüciationum ante nuptias i- psas ad Seniores Ecclesie deferret: alio- qui matrimonium ipsum comprobatum deniq; & sancitum iri in totius Ecclesie coetu. Interea uerò omnes in Ecclesia de- bere diligenter precari, ut denunciatum matrimonium illud (si nullum profera- tur impedimentum) in Christi Domini no- mine coram tota Ecclesia sanciat: con- trahentesq; ipsi, illud, in timore Domini, cum eius benedictione, ad illius gloriam.

Et suam ipsorum salutem auspicentur: 475
Et in illo demum etiam per omnem ipso-
rum uitam, in pace ac concordia Chri-
stiana, mutuoq; inuicem amore perpetuo
atq; unanimiter perseuerent.

In hanc sententiam denunciatur ter,
in tribus publicis concionibus coniungen-
da in cœtu Ecclesiæ matrimonia: prius-
quam nuptiæ fiant. Quòd si interea ante
destinatum nuptijs tempus legitimum ali-
quod impedimentum profertur: tum et
tempus nuptiarum differtur, donec de
producto impedimento illo legitime sta-
tuatur. Si uerò in tertia denunciatione
nihil proferatur: tum coniugium illud,
ter iam, ut dictum est, denunciatū, in cœ-
tu Ecclesiæ per ministrum illius, appro-
batur, et sancitur, ad eum qui sequitur
modum.

Ritus coniungendi publicè
matrimonia in Eccle-
siæ cœtu.

Post factas suis temporibus publicas
coniugendi coram Ecclesia matri-
monij denunciationses, et non productum
à quo-

476 à quoquã legitimum ullum illius impedimẽ-
tum: ubi tempus nuptiarum uenit, iubentur
adesse contrahentes illi in templo, ante
publicam concionem, ut illam audire
possint. Veniunt autem sine ullo aut stre-
pitu, aut fastu, pompãue theatraica ulla,
nisi quoddã sponsum, unus aut alter uir ho-
nestus: sponsam item aliqua honeste ma-
trone, in silencio et moderatione Chris-
tiana, deducunt.

Absoluta autem concione, & publicis
Ecclesiæ precibus, priusquã Psalmus
extremus decantetur, prodire iubentur
contrahentes in locum paulò editiorem
coram Ministris et Senioribus, ut à tota
Ecclesiâ conspici possint, atq; illic in to-
tius Ecclesiæ prospectu constitutis, Mini-
ster ante omnia Ecclesiam ipsam alloqui-
tur, claris & disertis uerbis, in hunc qui
sequitur modum.

Admonitio ad Ecclesiam in
publica Matrimonij con-
iunctione.

Viri fratres ac sorores in Do-
mino, & quicunq; præterea
hic

hic adestis: Iam pridem audistis, 477
hos qui nunc ecce in uestro omni
um conspectu adstant, N. & N.
unanimiter id postulare, ut corā
cœtu hoc uestro, posteaquam nul
lum hæctenus legitimum matri
monij ipsorum impedimentum
est à quoquā productū, in nomi
ne iam tandem Dei patris, & fi
lij, & spiritus sancti coniungan
tur. Proinde horum uos iam o
mnium testes esse, & adorandū
præterea nomen Dei, super con
trahentes istos (in uestris cordi
bus) suppliciter inuocare debe
tis: ut hoc ipsorum matrimoniū
per nostrum ministerium, cum
uirtute & potestate Domini no
stri Iesu Christi (aduersus omnes
Satanæ conatus) sanciat, & cō
iungatur, ad gloriam diuini no
minis, ad salutem ipsorummet
contrahentium, & ad Ecclesiæ
Christi ædificationem. Amen.

ABSOLVTA hac admonitiuncu
la, accedit Minister ad ipsos contra
hentes,

478 hentes, ut unà cum eis à tota Ecclesia
conspici, & commodè audiri etiam pos-
sit. impositoq; silentio, & conuersa ad
contrahentes ipsas oratione, orditur suà
ad illos admonitionem: in qua hæc potissi-
mū tractātur, pro eo ac tēpus id p̄mittit.
Argumentum Admonitionis ad
contrahentes in publica ipso-
rum coniunctione.

ANte omnia gratulatur minister i-
psis contrahentibus, adeoq; & cō-
iugatis in Ecclesia omnibus, de ipsorum
felicitate: quòd ipsos Dominus ad hoc ui-
tæ genus (pro sua misericordia) uocārit.
Esse enim hoc uitæ genus eiusmodi: ut illo
in terris (iuxta ipsam creati à Deo ho-
minis naturam) neq; gratius ullum Deo,
neq; homine ipso dignius, neq; itē felicius
ullo modo esse queat. id uerò explicat ad
hunc modum.

I. Matrimonium, esse omnium gratissi-
mum in terris uitæ genus Deo, id clarum
esse ex illis Dei uerbis: Non est bonū homi-
ni, ut sit solus. Quod enim hic Deus, homi-
ni conuenientius, utilius, deniq; & cōmo-
dius esse iudicat: idem sibi quoq; eadem
opera

opera gratius esse testatur, non commen- 479
daturus alioqui societate illam coniugale,
præ omni solitudinis genere: si non illi
gratior etiam acceptiorq; fuisset. Dein-
de idē probari etiam, lege illa, non huma-
no tantum generi (sub primorum parentū
nostrorum persona) sed omnibus etiam a-
nimantibus data: Progignite, Multiplice-
mini, replete terram. nimirū quamō grā-
tiores tum Deo (ante peccatum) in lūbis
parentū nostrorū eramus, qui nūc nihil
alioqui sumus aliud in nobis ipsis, quam
iræ et mortis filij; tamō sanē Deo gratius
esse oportuit, illud uitæ nostræ genus, præ
alijs omnibus, quod tam ipse, non humano
tantum (in primis nostris parentibus) sed
uniuerso etiā animantiū omnium generi,
præcepit, & ita præcepit, ut uim ipsam
progignendi ueluti diuinæ suæ uirtutis
partem quandam, deniq; & affectum ad
progignendum peculiarem (rectum inte-
rim, non autē uagum aut ex legem) natu-
ræ nostræ in se uerit atq; impresserit: qui
alioqui tunc imaginis similitudinisq; suæ,
nostræ ipsorum natura (in primis nostris
parentibus) participes adhuc eramus.

Neg;

480 Neq; uerò huic mandato quidquam est
derogatum, per naturæ nostræ corrupte
lam, post peccatum, quemadmodum ple-
riq; somniant: Confirmatur enim denuò
hoc ipsū, & uniuerso rursū humano gene-
ri in Noah et filijs eius præscribitur post
Diluuium, cum iam natura nostra in illis
etiam planè corrupta esset. Esse igitur
matrimonium (etiam in corrupta iam na-
tura nostræ) uitæ nostræ genus omnium
gratissimum Deo, perinde atq; initio no-
stræ creationis erat, quod in se quidem
est: etiamsi plurimum incōmodorum in
matrimonio secum attulerit, naturæ no-
stræ corruptela. Quod enim matrimo-
nio, per naturæ nostræ corruptelam, de-
cessit: id e quidem ut nulla matrimonij cul-
pa (per se) obuenit, ita etiam matrimonio
ipsi adscribi nullo modo potest. Quæ hîc
de uirginitatis laudibus adduci solent, po-
stea suo loco excutientur. Præterea doce-
tur alia quoq; ratione, matrimonium esse
genus uitæ nostræ, Deo (quod in se est)
omnium longè gratissimum, eò quòd in
illo magis reluceat, quàm in ullo alio ui-
tæ hîc nostræ genere, imago quædam, non
modò

modò benignitatis erga nos diuinæ, sed etiam inconspiciæ, prorsusq; ineffabilis existentie ipsius. quemadmodum enim nõ potest non esse gratissimũ Deo, ita hominibus innotuisse, ut se nobis ipsemet patefecit (id quod alioqui & incarnatio ipsa filij Dei, & institutum præterea ab ipso publicum Ecclesiæ ministerium locupletissimè testantur) ita non potest etiam matrimonium ipsum nõ esse omnium gratissimum Deo uitæ hinc nostræ genus: quatenus in illo (præ alijs omnibus uitæ nostræ generibus) imago (ut dictum est) quædam, & existentie, & benignitatis diuinæ erga nos magis exprimitur ac refertur. Imaginem porrò nobis diuinæ tum existentie, tum benignitatis, matrimonij uinculo (præ alijs omnibus uitæ hinc nostræ generibus) adumbrari; id uerò certissimis documentis ostēdi posse. Primum uinculo matrimonij monemur, pluralitatis personarum, in monade diuina. ut enim indiuiduæ iam alioqui societatis (in matrimonio) nomine, plures in unum corpus quodãmodo cõcreuisse (Deo ipso autore) uidemus, sic ut alter alterius caro

482. una iam, et quidem caro ex eadem carne,
& ossa ex iisdem ossibus esse censeantur.
ita nobis imaginem quandam pluralitatis
personarū, in una interim atq; eadē diui-
næ existentie monade umbra hac nexus
cōiugalis exprimi suo quodammodo, atq;
representari, deniq; et cōmendari intellē-
gamus. id quod nullo alioqui cœlibatus
cuiuscunq; genere adumbrari ullo modo
potest. Deinde uis ipsa, & affectus ille
progignēdi in matrimonio, naturæ nostræ
(Deo ipso autore) inditus, atq; penitus im-
pressus, Dei quoq; Patris inscrutabile cō-
siliū illud nobis uelut ob oculos ponit: quo
nimirū pater deus, æterna sua illa, nobisq;
prorsus ineffabili generatione filium suū
unigenitum ex semetipso genuit. ut cū ge-
nus humanū per generationem multipli-
cari in matrimonio (infito naturæ eo af-
fectu) cernimus, ex Dei ipsius prouidētia
atq; ordinatione. tū sanē Patrē Deū etiā
(ut nostrū Archetypum) unam atq; indi-
uiduam diuinæ suæ existentie monadem,
in plures personas (per æternam suā, no-
bisq; minime inquirendā generationem di-
uinam) multiplicare uoluisse credamus.
Quod uerò ad diuinæ erga nos benigni-
tatis

tatis adumbrationem attinet: eam sanè no 483
bis à Paulo Apostolo in matrimonij uinculo ita cõmendatam habemus, ut uel solius illius nomine, matrimoniũ ipsum, omnibus alijs uitæ hîc nostræ generibus, meritò anteponi possit. Dũ enim Apostolus, matrimonium nostrũ, typum quendã desponsionis esse docet inter Christum Dñm & Ecclesiam ipsius: simul equidem testatur, adũbrari nobis, adeoq; & suo modo exprimi admirabile illud mysterium desponsionis filij Dei cũ sua Ecclesia, ad salutem illius. in qua sanè desponsione omnium euidentissimè nobis innotuit diuina erga genus humanum beneuolentia ac propensio. Quẽ admodum enim quiuis sponsus; sponsæ suæ adglutinatur, indiuiduo iã deinceps per omnem uitã matrimonij uinculo: ita quoq; filius Dei uniuerso se mortaliũ generi adglutinare dignatus est, per carnis nostræ assumptionem, in sua incarnatione. Ac rursus quemadmodum sponsus spõ se suæ adglutinatus, & sibi cũ illa, et illi secum communia uult esse omnia: præter quàm si ipsa cõiugij fidem (adulterij perfidia) uiolet atq; infringat. ita & filius Dei uniuerso iam mortalium generi

484: per suam incarnationem adglutinatus, omnem illius calamitatem sibi cum illo iam, & omnem suam item plenam sufficientiam, illi secum uicissim uult omnino communem esse: præterquã si qui tantum ipsius beneficium destinata ac rebeli prorsus impietate sua scientes ac uolentes à se reiciant ac propellant, ruentes salioqui in omne scelerum genus ὡς πλεονεξία, & abiecto planè omni metu ac sensu iudicij diuini, aduersus talem defectionem, quemadmodum Paulus docet. Quatenus igitur non potest non esse Deo gratissimum, ita hominibus innotescere, ut se nobis ipse in uerbo suo patefecit: Hactenus certè negari etiam non potest, tantò illi esse gratius matrimonium præ alijs omnibus uitæ huius nostræ generibus: quantò nobis per illud significantius, summa illa quæ recensuimus diuinæ cognitionis mysteria, adumbrantur, exprimentur, et commendantur.

2. Non esse ullum in terris uitæ genus homine ipso dignus, Matrimonio, iisdem ipsis rationibus docetur: quibus illud Deo ipsi omnium gratissimum esse dicebamus. Quibus enim rationibus aliquid Deo gratissimum esse in uitâ hominis constat: iisdem utiq;

utiq; etiam ex homine ipso dignissimum 485
esse negare non potest, quisquis nostram
dignitatē è diuinæ dignitatis reputatio-
ne æstimare uolet. Vt enim Deo nihil esse
potest gratum, nisi idem sit ipso dignum
etiā: ita quò illi gratius aliquid esse cog-
nouimus, idem sanè dignius quoq; ipso, ac
proinde nobis etiā omnibus esse, statuere
profectò debemus. Est nimirū ea summa
imaginis cuiusq; laus ac dignitas, ut ad su-
um Archetypū quàm proximè accedat: i-
psūq; significantiſsimè exprimat, ac re-
presētet. Sed tamen si uel originē præ-
tere ipsam, finem uē, aut ornamenta ma-
trimoniij (iuxta uerbū Dei) consideremus:
nullū omnino uitæ hic genus, homine ipso
dignius esse cōperiemus. Quodq; ad ori-
ginem primum matrimoniij attinet: Cū nō
sit dubium, naturā nostram ante peccatū,
in sua adhuc integritate, magis placuisse
Deo, quàm nūc placeat in peccati nostri
corruptela, quantum in nobis quidem est.
Certè quē admodū nobis locū tunc omnium
honorificentissimū, omniumq; deliciarū gene-
re affluentem in terris designarat; cum
quo nullus alius conferri in terris potest:

1486 ita & uita genus quod tum Deus homini
prescripsit tale fuisse oportet (nempe ma-
trimonium ipsum) ut cum illo nullum ali-
ud omnino comparari ullo modo possit. At
uerò est etiam & uirginitatis & omnis
eiusmodi coelibatus autor Deus: qui pro-
pter Regnū Dei sine uestione obseruatur.
Et habet talis siue uirginitas, siue coelibatus,
laudem suam ac dignitatem non uul-
garem in scripturis expressam: Sed quæ
cum laude ac dignitate matrimonij cōfer-
ri haudquaquam possit. Quidquid enim
laudis ac dignitatis habet quæcūq; tandē
cominemiæ obseruatio: eam sanē non ali-
unde quàm ex peccato, propter naturæ
nostræ corruptelam habet. Alioqui neq;
uirginitas ipsa, neq; ullū omnino castratio-
nis Euangelicæ genus nō laudē modò aut
dignitatē ullam, sed ne locū quidem ullū
(sine graui altoqui comēptæ benedictio-
nis diuinæ culpa) in Christi etiā Ecclesia
obtinuisset: si natura nostra in prima illa
creationis suæ integritate permansisset.
Quæ uerò hæc est ratio, ut quorū laudē
ac dignitatem nobis cōmendat, nō tā e quæ
aut ipsa rei excellētia per se, aut eterna
alioquū

alioqui Dei cēſura ulla, quā potius pec 487
cati ac corruptelæ noſtræ calamitas: ut
hæc (inquam) cum eius uitæ generis digni
tate conferantur, nedum ut ei anteponan
tur (quod tamen à plerisq; factum uide
mus) quod & æterna Dei cenſura (in na
turæ adhuc noſtræ integritate) collauda
tū: ac ruruſum (in corrupta demum etiam
natura noſtra) præſcriptū: & tot præte
rea tātisq; diuinis myſterijs cohoneſtatū
commendatūq; eſſe conſtat? Quatenus igitur
omnē nobis omnino omnis etiā coelibat
us obſeruādi laudē ac dignitatem pepe
rit, ipſa peccati noſtri noſtræq; corrupte
læ calamitas. Quatenus item omnia cora
ruptelæ noſtræ incōmodorūq; ab illa pro
ſectorū remedia, nō aliò ſpectāt, quā ad
amiſſæ primæ illius noſtræ integritatis
ac dignitatis, reparationē, in qua matri
moniū alioqui ipſum olim præſtantiſſimū
in terris uitæ genus futurum erat (etiā ſi
illam nunc in Chriſto Domino locupletiſſi
mè reſtitutam, atq; ampliſſimo præterea
ſœnore auctam habeamus) Haftenus
certè neq; uirginitatis ipſius, neq; ullius
omnino quamlibet laudati coelibatus
dignitas, cum laude ac dignitate

488 matrimonij conferri ullo modo potest. Et
proinde si originē ipsam matrimonij, cum
laudatissimo quoq; etiā cœlibatus genere
cōferamus: facile uidebimus nullū omnino
uitæ hīc nostræ genus (quod in se est) ma-
trimonio dignius esse quoquomodo, ex i-
psa Dei institutione: etiā si nobis uirginita-
tē, aliaq; laudati cœlibatus genera, uel Ec-
clesiæ collapsæ necessitas, in ipsius mini-
sterijs obeūdis, uel etiā cōmoditas quæ dā
sub hac corruptelæ nostræ miseria, insi-
gniter (Deo ipso autore) cōmendet. De-
indē si finem quoq; ipsum matrimonij spe-
ctemus: inde quoq; facile apparebit, non
esse ullū omnino in terris dignius uitæ
genus, matrimonio. Cū enim Deus ita ab
æterno statuisset, ut genus humanum per
generationē multiplicaretur: Atq; nō uim
modò ipsam (diuinū planè alioqui donū)
sed affectum etiam peculiarē, naturæ no-
stræ (diuina sua benedictione) inseuisset:
Equidē ut nihil est cōuenientius, ita nihil
etiā est dignius homine, quàm ut mentē ac
consiliū æternum Dei, de multiplicando
per generationem humano genere, sequa-
tur: cū ad id præsertim, & uim ipsam, &
affectum

effectum, naturæ suæ (Dei ipsius benedi- 489
ctione) insitum ita habeat, ut negare non
possit, se in hoc ita à Deo ipso condi-
tum omnino esse. Alioqui cum Deus ipse-
met, solitudinem, homini non bonam, hoc
est, naturæ ipsius planè inconuenientem
esse pronunciarit, eò quòd Diuino suo
illi consilio de multiplicando per genera-
tionem humano genere non responderet:
eodem sanè decreto omne solitudinis ge-
nus, homine ipso indignum esse (in illa po-
tissimùm naturæ suæ integritate) iudica-
uit. Quin et in corrupta iam etiam (post
peccatũ nostrum) natura, hoc ipsum ad-
uersus omnem solitudinem decretum de-
nuò, Dominus ipse comprobauit: dato
iam post Diluuium eodem ipso mandato
de progignendo, ipsi Noah, & omnibus
liberis ipsius, sine ulla cuiusquã exceptio-
ne: quòd antea Adæ & Hæuæ dederat,
ante ullam omnino naturæ nostræ corru-
ptelam, additurus proculdubiò aliquam
mandato illi suo exceptionem, si ullum o-
mnino cœlibatus obseruandi genus, æquè
dignum esse homine, atque est matrimoni-
um (in corrupta iam alioqui etiam natu-

490 *ra nostra*) iudicasset. Proinde uerbis Dei
illis (Non est bonum homini, ut
sit solus) manifestè nos doceri: tantò
esse digniorem homine, conjugalem so-
cietatem, præ omni quantumuis laudato
solitudinis genere, quatenus uidelicet Di-
uino illi consilio (de generis humani mul-
tiplicatione) mandatoq; illi de prog-
nando (semel atq; iterum dato) subser-
uit: quantò Deus ipsemet, omnem omni-
no solitudinem, minus bonam homini, hoc
est, naturæ humanæ ad progignendum
formata, minus conuenientem & proinde
incommodam quoq; esse pronunciauit.
Ipse igitur etiam matrimonij finis claris-
simè testatur, nullum omnino continentie
obseruandæ genus, cum societate conjuga-
li (quod ad eius dignitatem attinet) con-
ferri quoquomodo posse. Postremò si or-
namenta matrimonij intueamur, in scri-
pturis duntaxat nobis prodita: ea sanè
tot tantaq; sunt, ut illorum tantummodò
nomine, matrimonium ipsum, omnibus pla-
nè uitæ hinc nostræ generibus meritò autè-
poni, & possit, & etiam debeat omnino.
Ut eum hoc loco iam omittatur, incom-
parabilis

parabilis planè Diuinorum mysteriorum
excellètia, de quibus iam antea dictum
est: quæ ut uinculo matrimonij (præ o-
mnibus alioqui uitæ hîc nostræ alijs gene-
ribus) exprimuntur & commendantur
ita illi maximum etiam proculdubiò orna-
mentum adferunt. Equidem promissio-
nes, quæ Deum, seminus nostri Deum, li-
berosq; nostros in Ecclesia, sanctos esse
omnes testantur: eiusmodi sunt ornamen-
ta matrimonij, ut illud planè in terris, in-
comparabile genus uitæ esse testentur.

Quid enim homine esse dignius illiq; hono-
rificentius, aut etiam iucundius obtinge-
re potest, quàm si Dei iam ipsius filios
(Christi Domini beneficio) ex suis ipsius
lumbis progignat: ciuium Regni cœlestis
numerum (per Diuinam benedictionem)
ex sua ipsius carne augeat: & in cœlesti
demum gloria, multiplicatum uariè lum-
borum suorum fructum in æternitate illa
nunquam finienda conspiciat? Certè ut
fructus atque ornamentum istiusmodi, ne-
que in uirginitate, neque in alio planè ul-
lo cœlibatus nostri genere demonstrari
ullo proculdubiò modo potest: ita nemo
etiam

492 etiam aliud ullum uite genus equare ma-
trimonio (ornamentorum præsertim ac
fructuum nomine) ullo modo potest.
Quæ hîc de uirginitate, atque Euangeli-
ca illa (propter Regnum Dei) castra-
tione dicuntur, nempe quòd per hæc plu-
res multò filij Dei progignantur in Ec-
clesiastico ministerio, quàm in matrimo-
nia: ineptè planè (ne dicam impiè etiam)
adducuntur, ad matrimonij eleuationem.
Quis enim dicat, uirginitate id, aut ulla
omnino ministrorum castratione effici:
ut filij Dei ulli omnino, per Ecclesiasti-
cum ullum ministerium progignantur?
ad quem sanè modum uerè dici de matri-
monio potest: legitimo illius usu id effici
in Christi Ecclesia, ut ex nostris ipsorum
lumbis (uirtute Diuini nobiscum foede-
ris) filios Dei progignamus. Spiritus san-
cti id quidem uirtuti Diuinæ in ministerio
Ecclesiastico libenter tribuimus: sed non
ulli omnino ministrorum dignitati, multò
minus autem eorum uirginitati, aut ca-
strationi, quæ commoditatem sanè ali-
quam in ministerio secum adferre utcum-
que potest, propter natas ex peccato (in
cora

corrupta iam natura alioqui nostra) ma 493
trimonij molestias: ceterum uirtutem i-
psam atque efficaciam progignendi in mi-
nisterio filios Dei, eam profectò ut in se
non habet ullam, ita nullam etiam ipsi mi-
nisterio addere quoquomodo potest.

Hoc nimirum soli spiritui sancto est pro-
prium, ut cum ipse sit perpetuus testis ac
glorificator Christi Domini in omneius
institutione, idem quoque potens atque
efficax reddat ad salutem, institutum ab
ipso Ecclesie ministerium, Diuina uirtu-
te sua, pro eo ac uult, iuxta fidei cuiusq;
hominis mensuram. Vnde demum facile
etiam est uidere, quàm sit futile dictum il-
lud (etiamsi magnos autores habeat)
Matrimonio quidem terram: uirginitate
autem cœlum impleri: cum istiusmodi di-
cta in ipsius etiam spiritus sancti contume-
liam redundare quodammodo uidean-
tur. iam uerò & illud est non uulgare ma-
trimonij ornamentum, quòd eiusmodi sit
uinculum, ex Dei ipsius ordinatione: ut il-
lud parentibus ipsis etiam oporteat an-
teponi. nimirum Deus ipse aperte indi-
cat quam uinculum hoc matrimonij &
ipse

494 ipse faciat, & à nobis haberi uelit: dum
ei ipsos etiã parentes (quos alioqui hono-
rari uult) posthaberi iubet. Quid uerò
istiusmodi aut de uirginitate, aut de quo-
cunque tandem cœlibatus genere audi-
mus? Proferuntur & hîc quidem nescio
quæ uirginitatis ac cœlibatus sponsio-
nes: sed proferuntur præter uerbi Diui-
ni mentem ac dispositionem. Omnes enim
sponsionum illarum nexus unico duntaxat
uerbi Diuini illo apud Paulum ar-
te petiti concidunt: Propter libidi-
nis intemperiem suam quisq; u-
xorem habeat, & suum quæq; ma-
ritum: eò quòd sit melius iungi
matrimonio, quàm uri. Nedum ut
sponsiones illæ omnes quantumuis solen-
nes, leuissimum etiam parentum contem-
ptum excusare in Dei iudicio ullo modo
possint. Sed & hoc singulare est matri-
monij ornamentum: quòd si quis ab illo,
ullum omnino hominum genus arcendum
esse (cum qualicunq; eius contumelia)
statuat: is sanè non qualiscunq; herese-
os, sed ipsorum adeò Demoniõrum doctri-
nae, & quidem non humano ullo, sed ipsi-
usmet

usmet spiritus sancti iudicio damnetur. 495.
quid uerò simile in scripturis usquam uel
de uirginitate, uel de laudatissimo quo-
uis alio cœlibatus genere habetur? Certè
et uirginibus, et inconiugatis in genere
omnibus (si quidem urantur) præcipi ma-
trimoniū audimus. Virginitatem autem
seu quemuis alium cœlibatum adeò non
audimus præcipi ullo modo: ut omnes e-
tiam qui id conentur facere, Diabolicæ do-
ctrinæ accusari adeoq; et damnari au-
diamus. Quum igitur reliqua huius uitæ no-
stræ genera omnia, longè sint infra hæc
quæ iam sunt exposita matrimonij orna-
menta: et non desint multò adhuc plura
alia, quæ singula commemorare nimis
longum fuerit: palàm est, matrimonium
ornamentorum suorum (ex uerbo Dei)
nomine, omnium esse dignissimum in ter-
ris uitæ genus: neque aliud cum illo ullum
conferri omnino posse.

3. Docetur, non esse felicius etiam
in terris ullum uitæ genus matrimo-
nio. Etenim cum homo ita sit natura
ipsa ad societatem comparatus, ut o-
mnes planè societatem nescio quo modo
expeta-

496 expetamus, solitudinem uerò omnes eti-
am refugiamus atq; auersemur (quo sanè
nomine, homo, sociale animal à plerisq;
uocatur) Atq; ea demum felicissima so-
cietas esse censetur, quæ & coniunctissi-
ma sit, & maximè diuturna: Equidem
quò magis est coniuncta, magisq; diutur-
na coniugalis uinculi societas, præ omni-
bus alijs societatis humanæ generibus: hoc
illam etiam feliciorē esse, fatendum pro-
culdubio erit: Non esse autem ullius omni-
no societatis humanæ, arctius, magisq;
diuturnum uinculum, matrimonio: id ue-
rò res ipsa docet. nimirum hic non animi
tantum uoluntatesq; mutue inuicem con-
iunguntur (quod equidem in alijs omni-
bus honestis uitæ societatibus summum
est) sed ipsa etiam corpora (altera uide-
licet nostri pars) in unam atq; eandem
carnem nostram unanimiter conglutinan-
tur. fortunèq; præterea omnes nexu iam
deinceps indiuiduo ita consociantur: ut
per omnem uitam in coniugio, neuter iam
in suum ipsius, sed alter in alterius cor-
pus potestatem, iusq; connubiale habeat:
omnibus etiam fortunis suis in commune
semper

semper utantur. Quid uerò hac tali so- 397
cietate felicius, aut optatius etiam: in qua
(nexus alioqui per omnem uitam indivi-
duo) ita sunt omnia inter socios inuicem
ipsos communia, tum leta, tum tristia: ut
& letitia semper conduplicetur, & mo-
lestie rursum omnes quodammodo dimi-
dientur? siue igitur uinculi ipsius nexum,
in coniugali societate, siue etiam illius
diuturnitatem intueamur: manifestè ui-
demus, non esse ullum societatis humanæ
genus in hac uita felicius, matrimonio
Christiano. Nos enim de Christiano hîc
duntaxat matrimonio loquimur. cuius
cum Deus ipse autor sit, gubernat sanè
(in illo) & sustentat etiam coniuges i-
psos: ut Satan, nullū in eos imperium (ad
alenda dissidia mutua) habere omnino
possit. Tanti refert uidelicet, coniungi
(in Domino) matrimonia. hoc est, ut in
illis coniungendis, eos potissimum fines
spectemus (ad Dei ipsius gloriam, no-
stramq; ipsorum salutem) propter quos
matrimonium ipsum à Domino instituo-
tum esse constat: & super contrahentes
ipsos nomen Domini etiam, unà cum illis;

498 serid̄ inuocemus. Deinde si ea demum so-
cietas felix esse censetur, in qua & amo-
rem ipsum socialem, & fortunas adeò o-
mnes, augeri indies magis ac magis uide-
mus; Equidē nulla est in terris uita socie-
tas, matrimonio felicior, in quo & amor
inter coniuges indies augetur, per nostri
ipsorum quaudam (in mutuis prolibus)
multiplicationem: et actiones item omnes
prosperantur, per adiunctā semper Chri-
stiano matrimonio (quatenus id quidem
coniugatis ipsis salutare est) diuinā pro-
missionem simul et benedictionē: id quod
alioqui in nuptijs illis Cananæis à Christo
Domino, & presentia ipsius, & miracu-
lorum suorum primitijs abundē compro-
batum habemus. Ad hæc, quænam maior
felicitas haberi potest: quàm si nostras i-
psorum proles, ex lumbis nostris proge-
nitas, nostraq; cura (per Dei gratiam)
ita institutas conspiciamus, ut non tantum
nobis ipsis, sed uniuersæ adeò Christi etiā
Ecclesiæ, adiumento, solatio, deniq; et or-
namemo (in hac quoque uita) esse pos-
sint? Postremò si id demum uerè est felix,
quod Deus ipse felix in uita hac beatumq;
esse

esse pronunciat: Sanè nullum uita hìc no 499.
stra genus matrimonio felicius constitui
potest. Siquidem Deus ipsemet, matrimo-
nium ipsum, in summa beatitudinis felici-
tatisq; hìc nostræ parte connumerat: &
præcipuum ad eò præmium in uita hac,
timoris sui ac pietatis esse fatetur. Psalm.
128. id quòd sanè de alio quouis uita hìc
nostræ genere dictum esse, nusquam osten-
di potest. Hæc igitur tanta tamq; multi-
plex felicitas cùm in nullo alio uita gene-
re (præterquàm in matrimonio) cõmon-
strari (ex uerbo Dei) potest: certum est,
non esse ullum hìc genus uita felicius ma-
trimonio: ex Dei ipsius institutione & be-
nedictione. Atq; habet sanè matrimoniũ,
adiunctã sibi etiam crucem suam, uarij q;
generis molestias, quemadmodum Paulus
docet: Sed quæ interim, cùm non tam equi-
dè matrimonij, quàm corruptelæ nostræ
potius nomine propter peccatũ nobis ob-
ueniant, matrimonio certè etiam imputa-
ri meritò non possunt. Et in omnibus alio
qui matrimonij molestijs, certissimã haud
dubiè consolationem habemus, quæ ad cõ-
iugatos potissimùm pertinet: in Diuina il-

500 la, Abrahæ cõiugato facta, promissione:
nempe quòd sit pariter, & noster, & se-
minis nostri Deus. Vt enim semen sibi no-
strum excitari non uult, nisi in matrimo-
nio: ita suam etiam de nostro semine pro-
missionem, ad coniugatos proculdubiò
uult peculiariter pertinere. Quatenus igitur
in legitimo potissimum matrimonio,
Deus se pariter, & nostrum, & seminis
nostri Deum esse profitetur, ut nobis il-
lum in coniugio adesse semper intelliga-
mus, dum nostro semini excitando iuxta
eius ordinationem atque demum etiam
(iuxta eius uoluntatem) educando, ope-
ram damus: Hactenus quoque certum est,
illum, ut nostrum iam pariter ac seminis
nostri Deum, nunquam nobis esse de futu-
rum in omnibus nostris afflictionibus ac
molestijs (quæ nobis alioqui sine ipsius uo-
luntate nullæ omnino obuenire possunt)
dum nos (in matrimonio) semini nostro,
tum excitando, tum educando operam
damus, ut dictum est: si modò adorandũ
ipsius nomen, super nos ac semen nostrũ,
(promissione ipsius freti) supplices assi-
duè inuocemus. Et proinde moderaturũ
semper

semper etiam, omnes nostras afflictiones. *For*
ac molestias, in omni cruce nostra: ut re-
ipsa testetur & declaret, se omnino esse,
& nostrum simul & seminis nostri De-
um: hoc est, nostrum in coniugio guberna-
torem, sospitorem, consolatorem, &
seruatorem. Ita Christus Dominus ad nu-
ptias uocatus, libenter illis adfuit: spon-
sique inopia liberaliter succurrit, quatenus a-
lioqui miraculum suum, gloriæ Dei Pa-
tris sui subseruire intelligebat. Quid quod
nullum est omnino uitæ genus, quod non
suam crucem habeat, perinde atque matri-
monium ipsum: ne quid dicam aliud? Equi-
dem nulla est alia grauior crux atque af-
flictio, quàm quæ animum ipsum imprimis
angit atque affligit. Pacificatis nanque &
erectis uerbo Dei nostris animis: magna
iam molestiarum omnium pars leuata
est, quæ uel corpora alioqui nostra, uel
etiam fortunas nostras infestant. Cum ue-
rò eiusmodi crux animi, nusquam facilius
depelli possit, quàm in Christiano matri-
monio, in quo semper presentem, nobis et
nostro semini, Deum habemus, iuxta ipsi-
us promissionem, quæ nobis mentiri non

602 potest. & quæ peculiariter (ut dictum
est) ad coniugatos pertinet. Cum item om-
nes molestiæ in matrimonio (ut antea
quoque diximus) dimidientur : Sanè tan-
tum abest , ut matrimonium (crucis at-
que afflictionum nomine) refugiamus ul-
lo modo , aut auersemur : ut uel propter
leniendas crucis atque afflictionum mo-
lestias , matrimonium ipsum expetere in
Domino debeamus. Quæ uerò est crux
grauior ulla , quàm est uisio in omni cœ-
libatus genere , libidinisq; impotentia :
quæ plurimos alioqui ad desperationem
atque insaniam , denique ad necem ipsam
etiam quandoque impellit ? Hæc uerò
cum frenetur atque arceatur matrimo-
nio : Quomodo (obsecro) quis refugiat
matrimonium crucis nomine : quod alio-
qui in crucis remedium à Deo ipso con-
stitutum habemus ? Qui donum habet
cominentiæ , ut nunquam uratur (siue
masculus sit siue scæmina) is quidem sibi
molestiam non necessariam accersit , dum
matrimonio iungitur : recipit enim in se
curam familiæ , à qua liber esse alio-
qui & Deo eiusque Ecclesiæ , in libera
tate

tate sua, non diuisus (ut Pauli uerbo u- 603
tamur) seruire potuisset. Et proinde
hoc dono præditus, melius facit, si cu-
ram Ecclesiæ, curæ unius familiæ ante-
ponat: neq; cuiquam adstrictus, totum se
ministerio Ecclesiastico impendat. Sed
non peccat interim, si (in Domino) ma-
trimonio iungatur: præterquàm si con-
tempta Ecclesiæ necessitate, propter su-
um ipsius uentrem id faciat. At uerò is
iam non in Domino iungitur: nos uerò de
ijs loquimur, qui in Domino iunguntur.

Non igitur adimit matrimonio suam
felicitem, crucis ullius molestia: quin
potius (magna ex parte) crux ipsa, ma-
trimonio leuatur, frenatur, arcetur, et
quodammodo (ut dictum est) dimidia-
tur. Estq; perspicuum, non esse hinc uitæ
genus aliud ullum, matrimonio (quod in
se est) uel Deo gratius, uel homine (mul-
tis nominibus) dignius, uel etiam felicius
quoquomodo.

Accedunt adhuc ad matrimonij com-
mendationem, uxoris encomia scripturis
prodita: dum illam (spiritu sancto au-
tore) Viri bonum, auxilium, gaudium,

604 donum, benedictionem, & coronam
ab ipso Deo ordinatam uocari audimus.

Commendato ad hunc modum matri-
monij uinculo, hortatur Minister con-
trahentes ipsos, et cōiugatos ad eō omnes,
ut rei tam sanctæ fines potissimum
ipsos secum diligenter reputent: ac per
omnem uitam suam in prospectu suo sem-
per habeant, summaq; cura obseruent:
siquidem piè simul in coniugio uiuere
(iuxta uoluntatem Dei) gratiãque
ac auxilium denique & benedictionem
Dei perpetuam habere uelint. Tres au-
tem fines præcipuos esse, propter quos
potissimum sit matrimonium institu-
tum.

Fines, propter quos potis-
simum est institutum ma-
trimonium.

Primus finis instituti coniugij est, ut
solitudinis incommoda ac molestia
uitentur; dum Deus ipse, solitudinem, ut
ab ipsa hominis natura alienam, ita il-
li etiam incommodam atque inconue-
niensem esse pronunciat. Ac proinde
uitæ eiusmodi societatem instituit;
uiri

uiri & feminae (inquam) ut alter al- 603
teri prestò semper adesset, alter alteri,
adiumento, solatio, atq; ornamento esset.
Atq; in hac quidem tali societate, nullam
unquam fuisse futuram inæqualitatem: si
eam nobis felicitatem Satan non inuidis-
set. Sed peccato demum parentum no-
strorum factum esse: ut mulier (que pri- Gen. 2.
or peccauerat) uiro suo (ex Dei ipsius Eph. 5.
decreto) subijceretur. maritus uerò ius-
sus sit nihilominus uxorem, eo loco habe-
re, quo suum ipsius corpus: non autem ul-
lo modo aduersus ipsam (præminentia
illius suæ nomine) insolescere, aut eã præ-
se contemnere quo quomodo. Hæc igitur
contrahentibus ipsis, & omnibus ad eò
coniugatis in societate matrimonij consi-
deranda atq; etiam præstanda esse. sic ut
alter alteri in coniugio cogitet se debere
esse semper adiumento, nõ oneri: solatio,
non mœrori: ornamento, nõ dedecori: uir
quidem in sua præminentia, uxor autem
in sua subiectione, hæc quidem in omni
(secundum Deum) obseruantia: ille uerò
in omni beneuolètia, et ueluti proprii sui
corporis amore, ac dilectione.

Secundus finis coniugij est liberorum

606 procreatio. cum enim Deus ita hominem
formasset initio suæ creationis, ut illi so-
litudinis inconueniens atq; incommoda futu-
ra esset, societas uerò magis multò conue-
niens ac commoda: Atq; etiam statuisset,
genus humanum, non equidem unica crea-
tione (quemadmodum in Angelis fecit) sed
generatione multiplicari, cum et ipsemet
unam atq; eandem diuinitatis suæ Monar-
chiam, non sanè per ullam creationem, sed
per æternam atq; ineffabilem æterni etiã
filij sui generationem multiplicasset, in
personarum pluralitatem. hanc talem à
se institutam hominis societatem, ut atq;
affectu progignendi (per suam benedi-
ctionem) exornauit. iussitq; ut pro-
gignendæ soboli, atq; ita demum mul-
tiplicando humano generi operam da-
rent, qui hac tali societate coniuncti es-
sent.

Tertius finis instituti matrimonij est,
iustionis in corruptam naturam nostram re-
medium. nimirum affectus ille progignendi
initio quidem optimus, post peccatum autem
(per naturam nostram corruptelam) uagus
atq; exlex factus, remedio ac freno eget:
Quod

Quod utrunq; nobis Paulus in matrimo- 607
nio commonstrat. Vult enim, ut propter
libidinis æstum matrimonio iungamur: ut
morbi nostri remedium indicet. Et frenū
morbi commonstrat, cū non nisi unam
uxorem uiro, & non nisi unum maritum
uxori (tamisper dum unā uiuunt) permit-
tit. Ex quibus Pauli uerbis tertium hunc
matrimonij finem colligi constat.

Hos fines matrimonij coniugatos omnes
intueri semper diligentissimeq; observa-
re debere, ut uitam omnem suam inter se-
se ita componant, ut hisce finibus respon-
deant. Et quoniam contrahentes ipsi,
coniugalem eam societatem inter sese co-
ram Ecclesia inire uellent, ab utroq; sin-
gillatim sciscitatur Minister coram to-
ta Ecclesia, de eorum mente (hac in
parte) & uoluntate, ad hunc mo-
dum.

Admonitio peculiaris ad Sponsum.

A Vdisti mi frater N. com-
mēdationem & fines Chri-
stiani cuiuslibet matrimonij.

Quare

608 Quare tibi iam cogitandum est, te
à Deo ipso ad hoc uitæ genus uo-
cari. ut in coniugali tuâ iam deinceps
cum adstante tibi ecce sponsa
hactua, N. societate (tantisper-
dum uos Dominus unâ supersti-
tes esse uolet) uiuas. intelligas quæ
te iam in maritum ipsius consti-
tui Deo ipso autore: nempe ut sis
iam caput uxoris huius tuæ, il-
lamque diligas ut tuum ipsius cor-
pus. habeas curam illius, illam in-
struas in omnibus, consolers, tu-
earis, alas, & gubernes: ad quem-
modum corpus uniuersum, capi-
tis industria, cura, ac prouiden-
tia, alitur, sustentatur, guberna-
tur, ac defenditur. sisque erga illam
ita planè affectus, ut Christum
Dominum, erga mysticum cor-
pus suum (quod est Ecclesia) affec-
tum esse scimus: & tu ipse erga
te affectum esse cupis: nempe ut
omnem uxoris tuæ infirmitatem
in te ipsum recipias: illam aman-
ter feras, tegas, & non tam illi,
quàm

quàm tibi ipsi imputari uelis. 609
Proinde alienā à te omnino esse
oportet omnem amarulentiam,
omnemq; duriciem ac seueritatē
erga illam: sed omnia tibi aman-
ter, in charitate, sustinenda erūt,
ne usquam modestiæ & manue-
tudinis Christianæ septa transi-
lias. sed tuam hanc uxorem, ut ua-
sculum infirmius, in omni lenita-
re possideas & honores. Præte-
rea quoniam uiro id est constitu-
tum, ut in sudore & labore uictū
sibi ipse paret: hoc tibi quoq; pro
tua uirili præstandū erit, ne uos
in uicem ocio ac luxui dedatis;
sed (iuxta uestram uocationem)
operi uestro, diligenter, & in ti-
more Domini instetis, ut familię
uestrę ne desitis, & egenis fratri-
bus etiam, de uestro (pro eo ac fa-
cultates uestrę ferent) succurrere
possitis.

Hęc ne ita agnoscis omnia, mi
N. & in animo tuo proponis
(per Dei gratiam) atq; hic etiam
coram

610 coram hac Ecclesia profiteris, te
ad eum modum per omnem uitā
tuā unā cū uxore hac tua N. uel-
le uiuere: quā tu iam publicè hic
agnoscis esse unicam, uerā, ac le-
gitimam uxorem tuam, tibi à Do-
mino datā: ut illā tibi adiungas,
& illi uinculo matrimonij adglu-
tineris? Sponsus respondet: Etiam.

Deinde seuerit Minister ad sp̄sam i-
psam: & ab illa etiam mentem ac uolun-
tatem ipsius coram tota Ecclesia sciscit-
tatur, cum tali admonitione.

Admonitio peculiaris ad Sponsam.

IAm & tu mea soror, N. audiui
Isti, quo pacto maritus hic tuus
N. tecum deinceps uiuere (per
omnem uitam simul uestram) de-
beat. Et hoc tibi igitur etiam est
audiendum, quo pacto tu uicif-
sim cum ipso uiuere debeas: nem-
pe ut ea omnia præstare modis
omnibus studeas, pro uirili tua:
quæ tui officij esse audies, iuxta
uerbum

uerbum Dei. nempe ut maritum 618
tuum ex toto corde tuo (secun-
dum Deum) diligas atq; ames, ue-
nereris illum, ac reuereris, sisq;
illi subiecta, ut Domino tuo :
quemadmodum corpus totum
capiti suo subiectum esse uide-
mus, atq; agnoscimus, Ecclesiam,
Christo Domino, subiectam esse
oportere. cogites te dari marito
tuo à Domino Deo tuo, in adiu-
mentū, non in impedimentū: in
solatium, non in molestiam: in
ornamentum; non in dedecus
aut ignominiam uitæ ipsius. Pro-
inde nihil tibi unquā sumere aut
quoquomodo permittere debe-
bis aduersus maritum tuum: sed
in silentio & subiectione tuū of-
ficiū, amanter, & placidè illi præ-
stabis: ut sis adiumento, solatio,
& ornamento, uitæ ac familiæ i-
psius. Ita enim hoc à Deo cōstitu-
tum est, ut uxoris cuiusq; deside-
rium esse debeat, ad maritum, nō
autem aduersus maritum ipsius.
&

612 & quòd maritus illi dominetur.
Cauebis igitur summa cura ac
diligentia, ne hanc talem Dei con-
stitutionem uioles ullo modo:
ut tibi uidelicet ullum omnino
imperium sumas in maritum tu-
um, aut tibi id suaderi permittas.
Sed quò te magis sibi maritus tu-
us æquare uolet, pro suo officio,
suoq; in te amore: hòc tu magis
te uicissim demittere apud ipsū,
in omni subiectione atq; obediē-
tia debebis. Et sequendum tibi es-
se hic statues mandatū Dei, atq;
item exemplum sanctarum ma-
trouarum quæ nobis eo nomine
potissimū in scripturis commē-
datur, quòd maritis suis (spe sua
in Dominum Deum collocata)
morigeræ planēq; subiectæ es-
sent. ad quem modum Saram A-
brahæ suo subiectam fuisse legi-
mus: ut illum, dominum suum es-
se agnosceret, & uocaret. Eris igi-
tur in istiusmodi subiectione,
adiumento, marito tuo, in cura
ac

ac gubernatione domus suæ, cum ⁶¹²
omni modestia, placiditate, & so-
brietate, sine fastu luxuq; ullo: ut
tuæ pietatis atq; parsimonix ex-
emplo alijs præluere possis, ad
Dei gloriam, & mariti tui, uniuersæq;
adeò familiæ uestræ orna-
mentum.

Hæc ne ita mea soror N. agno-
scis esse tui officij omnia? atq; in
animo tuo (per gratiam Dei) pro-
ponis, & coram hac Ecclesia etiã
profiteris, te, ea omnia (pro sum-
ma tua uirili) in coniugali iam de-
inceps tua societate per omnem
uitam tuam præstare uelle, cum
adstante ecce tibi N. quem hic iã
(corã hac Ecclesia) publicè agno-
scis esse tuum unicum, uerum, ac
legitimum maritum, tibi à Do-
mino datum: ut te illi adiungas,
omnemq; tuam uitam cum ipso
uiuas? Respondet sponsa: Etiam.

His ita peractis coniungit Minister
inuicem manus contrahentium in totius
Ecclesiæ conspectu, eosq; iunctis iam in

614 uicem manibus, audiente tota Ecclesia, al-
loquitur in hunc modum.

Coniunctio ipsa matri-
monij.

DEus Opt. Max. qui uos ad
coniugalem inuicem socie-
tatem uocauit, coniungat, & con-
glutinet uos inuicem in unā car-
nem per uinculum spiritus sui, in
uera perpetuaq; dilectione mu-
tua, & timore suo. ut per omnem
simul uitam uestram, in uestro
coniugio, admirabile mysterium
illud desponsionis Christi Do-
mini cū sua Ecclesia, exprimere,
uosq; ipsos illius reputatione in-
uicem semper consolari possitis.
fecundet uos insuper ac multi-
plicet Dominus Deus noster, ad
gloriam diuini sui nominis, ad
uestram ipsorum salutem, & ad
incrementum suæ Ecclesiæ: pro-
pter eundem ipsum Dominū no-
strum Iesum Christum, Amen.

Postea hortatur Minister coniunctos
illos, & totam Ecclesiā ut audiant, quā
firmi-

*firmiter Deus obseruari uelit uinculum 615
hoc coniugij: & ad quem modum, uiolari
etiam, atq; infringi possit. id uerò utrunq;
contineri dicit cap. 19. Matthæi. Vnde lo-
cum illum de conuugio ac diuortio reci-
tat, auscultante tota Ecclesia, ad hūc mo-
dum.*

ET adierunt Christum Phari-
sæi, tentantes eum: & dicen-
tes ei: Licet ne homini dimittere
uxorem suam, quamuis ob cau-
sam? Qui respōdens dixit eis: An
non legistis, quòd quī initio con-
debat, masculum & fœminam fe-
erit eos? Et ait: Propterea dese-
ret homo Patrem ac Matrem: &
adglutinabit uxori suæ. Eruntq;
duo, in carnem unam. Proinde iā
nō sunt duo, sed una caro. Quod
igitur Deus copulauit, homo ne
separet. Dixerunt ei: Cur ergo
Moses iussit dare libellū repudiij,
& dimittere eam? Ait illis: Me-
ses ob duritiam cordis uestri,
permisit uobis dimittere uxores

616 uestras : cæterum ab initio non
fuit sic. Dico autem uobis: Quòd
quisquis dimiserit uxorem suã,
nisi ob stuprũ, & aliam duxerit:
is in adulterio uiuit. Et qui dimis-
sam duxerit, is quoq; in adulte-
rio uiuit.

*Recitato hoc Matthæi loco, uertit se
rursum Minister ad recens coninctos il-
los: eosq; alloquitur in hunc modum:*

Ex hisce Christi Domini uer-
bis facilè uidetis, quàm sit firmũ
prorsusq; indissolubile matrimo-
nij uinculum: nimirum quòd non
nisi morte sola, & scortatione di-
rimatur. Cauete igitur uobis di-
ligentissimè, nō tantum ab adul-
terio, seu scortatione: sed ab o-
mni etiam occasione petulantiiũ
uerborum ac cogitationum. Ho-
rum enim indulgentia facilè de-
mum fit, ut parum casta etiam
opera, ipsaq; adeò adulteria se-
quantur. Ne fraudetis uos inui-
cem, nisi pusillum aliquid: idq; ex
consensu mutuo, & quidem non
odio

odio aut fastidio ullo uestri inui-617
cem: sed duntaxat, ut tantò expe-
ditiores esse possitis ad unanimi-
ter precandū ac ieiunandū ad tē-
pus aliquod. Et memineritis neu-
trum uestrum sui, sed alterum al-
terius corporis ius ac potestatem
habere. Coadunet uos igitur Do-
minus in carnem unā, per omnē
uitam uestram: ad gloriam sui no-
minis, & uestram salutem. Amen.

Postea inuitat Minister totam Eccle-
siam ad publicam precationem pro re-
cēns coniunctis illis cōiugibus. ipseq; pro-
cumbente in genua, atq; auscultante Ec-
clesia, precatur clara uoce, ad hunc mo-
dum.

Precatio pro recēns iunctis
coniugibus.

OMnipotens misericors De-
us, Pater noster cœlestis,
qui nobis uinculum cōiugij, mul-
tisonominibus, perluculentissima
uerbi tui testimonia, insigniter
cōmendas, & damnas supra ac
scortationes omnes: te supplices

618 precamur, ut coniuges istos no-
uos, per nostrum nunc ministe-
rium, in tuo nomine copulatos,
regere uelis spiritu sancto tuo, in
coniugali hac societate ipsorum.
Connecte corda ipsorum inui-
cem, amore inter sese mutuo: &
tua illos Diuina benedictione
complectere, quam in patribus
nostris, seruis atq; amicis tuis, A-
braha, Iſaaco, & Iacobo, opulētis-
simè declarasti. fecunda eos (Pa-
ter indulgētissime) ut re ipsa cō-
periant, te uerè esse, & suum, & se-
minis ipsorum Deum. fac (pro
bona uoluntate tua) ut semen ti-
bi suum suscitent, illudq; edu-
cent ac instituant in timore tuo,
ad gloriam tui sancti nominis, &
ornamentum tuæ Ecclesiæ: qua-
tenus id illis salutare esse nosti.
Conuerte aquas omnes affli-
ctionum omnium, quibus illos
quandoq; exerceri uoles, in ple-
num suauitatis uinum illud tua-
rum promissionum: ut uim ac
conso

consolationem illarum, in o- 617
mni cruce sua (spiritu sancto tuo
autore) sentiant, seq; illis susten-
tent. Largire illis gratiam tuam,
ut in sancta hac à te instituta
coniugali societate, iuxta tuam
uoluntatem, piè, & unanimi-
ter inuicem uiuere unà nobis-
cum, & ad cœlestem demum
gloriam peruenire possint, me-
rito & beneficio dilecti tui fi-
lij, Domini nostri Iesu Chri-
sti, tecum in secula laudandi,
Amen.

*Finita precatone, uertit se Mini-
ster ad novos coniuges, illisq; auscultan-
te Ecclesia benedicit, in hunc mo-
dum.*

Deus optimus Max: uestri
huiusconiugij autor, bene-
dicat uobis in coniugali hac so-
cietate uestra: ut uos ipsos in ue-
stro semine multiplicare (per gra-
tiam ipsius) illudque in timo-
re ipsius educare possitis, qua-
tenus id ille pertinere nouit, ad

620 gloriam adorandi sui nominis,
ad uestram ipſorum ſalutem, &
Eccleſiæ ſuæ ornamentum atq;
ædificationem. Iſ igitur uobis, &
nobis pariter omnibus ad eſſe di-
gneretur. Amen.

Postea canitur Psalmus à tota Eccle-
ſiâ, Beati omnes qui timent Dominum, 128.
aut Psalmus 127. Nisi Dominus ædifica-
uerit domum. Decantatoq; Psalmo dimit-
titur Eccleſiâ cum ſolita benedictione, et
egenorum commendatione.

De Aegrotorum uifitatione
in Eccleſiâ Germano-
rum.

Q Vandoquidem Germani noſtræ
Eccleſiæ omnes, ſparſim per to-
tam ciuitatem Londinenſem habitant, ſic
ut miniſtri non facile de morbis omnium
ſemper ſcire poſſint: Monetur ſubinde
Eccleſiâ in publicis cõcionibus, ut ſi quis
in morbum fortè aliquem incidat, id ut
uel æger ipſe per ſuos, uel uicini ipſius, ſi
qui ſint è noſtra Eccleſiâ, continuo indi-
cent Miniſtris aut Senioribus Eccleſiæ.
Atq; tum protinus designantur, qui æ-
grotum

grotum fratrem uisitent, admoneant & 628
consolentur ex uerbo Dei: pro eo ac cu-
iusq; mores id atq; ingenium, deinde uerò
ipse morbus etiam postulare uidemur. Ut
enim sunt uaria hominum ingenia, uarij
item in morbis affectus, & aliàs minus,
aliàs uerò maius in morbo uitæ pericu-
lum: ita non potest etiam una atq; eadem
admonitionum (ex uerbo Dei) aut conso-
lationum forma, ægris ex æquo omnibus
subseruire. In hoc igitur est minister, ut
in omnibus apud ægrotos admonitioni-
bus ac consolationibus, mores imprimis
atq; ingenium decumbentis, siue fratris,
siue sororis, morbiq; magnitudinem ob-
seruet: & remedium adhibeat, qua parte
illo maximè opus esse uidet, atq; ipsa etiã
morbi id ratio magnitudoq; permittit.
Neq; ullam sanè certam hinc admonitioni-
um aut consolationum formam præscriptam
habemus, habendamue esse putamus: sed
quæ in omnibus alioqui morbis ac calami-
tatibus obseruari semper in genere oportet:
de his (pro eo ac res ac tempus per-
mittunt) ægroti in eam ferè sententiam ad-
monentur.

- 622 1. Monetur eger, ut cogitet, morbos omnes, non equidē temerē, casūue sortuito, sed certo Dei consilio (iuxta ineffabile illius providentiā) immitti. Et proinde nō dubitet, morbum quoq; suum, non aliunde, quā a Domino Deo suo, sibi immissū esse. Agnoscatq; illum sibi (tanquam ipsius Dei manibus immissum) cum omni animi gratitudine ac tolerantia ferendum esse.
2. Monetur, ut cogitet, non frustra nobis a Domino, morbos, aliāq; uaria crucis genera immitti: sed ut nos in natura hac nostra corruptela subinde admoneāt, iustitię pariter ac misericordię Dei, dum & affligimur, et afflicti interim etiam iuamur.
3. Monetur, ut intelligat, morbos esse quidem euidentia documenta iustitię diuinę tā in pijs, quā in impijs (perinde enim iusto Dei iudicio puniuntur, et pij & impij) sed alia interim iustitię diuinę ratione immitti morbos impijs: alia uerō pijs. Impijs enim, Dei, beneficiorumq; eius contempto ribus, infligi pœnas impietatis ipsorū, etiam in hac uita: ueluti primitias quasdam æternę ipsorum cruciatus, æternęq; condemnationis. ut iā etiā in uita hac horrore illū iusti iudicij diuini semiāt: in quo alios
qui

qui nihil aliud intueantur, quàm inexplēbilem illā flammæ aduersus se exardescētis imaginem, quæ illos tandem totos abripiet (sub extremum iudicij diem) in æternam condemnationem. Pijis uerò immittit morbos, atq; alia crucis genera omnia, iusto quidem etiā iudicio Dei (per peccatū enim mors, & omnes appendices illius) sed tamē non tā pœnæ sanè illius (peccato nostro promeritæ) ad condemnationem: quàm potius remedij cuiusdā salutaris nomine, ut nos in nostro officio ad uitā æternam contineant. Ita enim uisum esse Deo, ut etsi nostra omnis condēnatio, peccato nostro in primis nostris parentibus iā olim promerita, sit in Christo Dño per mortem eius expiata prorsusq; abolita, quatenus hoc tantum beneficium contumaci nostræ incredulitate à nobis ipsi nō propellamus: tamē quoniā corruptela nostra in nobis hæret adhuc (etiā si propter Christū nō amplius mēbris ipsius imputetur) atq; ea nos transuersè agit semp, ut nobis ipsi nūmū semp nescio quomodo placeamus: ac proinde reb. secūdis plus æquo etiā insole scamus, Deiq; propemodū obliuiscamur.

Ita

624 Ita (inquam) uisum esse Deo, ut per mor-
bos, & alia quæuis crucis genera, frenū
quoddam nostræ in nobis corruptelæ inji-
ciat. nostræq; afflictiones omnes, miseriæ
nos nostræ (sub quam, iusto Dei iudicio,
per peccatum prolapsi sumus) & magni-
tudinis item diuinæ erga nos (in Christo)
misericordiæ subinde admoneant. Ut neq;
rebus perpetuò secundis nimium insolē-
scamus: sed morbo, aut alio quocunq; cru-
cis genere pressi, seruitutis ac miseriæ no-
stræ in peccato memores simus: hanc in
nobis accusemus, nullamq; in nobis pla-
nè salutis nostræ spem (quod in nobis est)
reliquam esse agnoscamus. Et ut nobis
ita iam diffisi, ad magnitudinem
protinus gratuite Dei erga nos in Chri-
sto misericordiæ, oculos nostros (per fia-
dem) conuertamus: illosq; totos in admi-
rabile illud, idemq; etiam indissolubile no-
stræ cum Christo Domino gratuito nobis
delectæ cōmunionis uinculum defigamus.
in quo ille, omnem nostram infirmitatem
cum omnibus eius fructibus, non equidem
nobis amplius, sed sibi ipsi: omnem uerò
suam iusticiam ac plenissufficienciã nobis
secum ita uult imputari: ut neq; nos sine
illo

illo affligiam possimus, corruptela no- 619
stra in ipsum translata nomine: neq; ille
sine nobis in caelesti sua gloria (ut caput
sine corpore) regnare etiam possit. Habe
re igitur impios beneficiorum Dei contem
ptores crucem suam in uita hac, ueluti
primitias quasdam aeternorū cruciatuū,
& aeternae condemnationis: eò quòd dela
tum sibi communionis huius cum Christo
uinculum, destinata incredulitatis suae
contumacia à se ipsis repulerunt: quando
quidem extra hoc communionis istius cū
Christo uinculum, nō est spes salutis ulla:
omniaq; tam leta quàm tristia exitialia
planè esse oportet. Habere item & pios
crucem suam, iuxta externum quidē car
nis aspectum, cruci impiorum non absimē
lem, eò quòd utriq; in eadē carne hic ad
huc uersentur: sed iuxta internum spiri
tus iudicium in fide, longè dissimilem. nem
pe quae & ipsa quidem pios omnes admo
neat diuinæ iustitiæ, sed longè diuersa ra
tione: nempe adiuncta simul etiam diui
nae misericordiae, & nostrae iam cū Chri
sto Domino communionis consideratio
ne. Esse enim crucem piorum, memoracu
lum

626 lum quoddam iusti Dei aduersus peccatum iudicij. quod etsi Christus Dominus loco nostro (in carne uidelicet nostra) sustinere iam olim, omnemq; peccati nostri cōdemnationem morte ita demum sua expiare dignatus est: reliquias tamen illius quasdam extare adhuc uult in sua Ecclesia. non quæ ad nostram amplius condemnationem ullo omnino modo pertineant (hæc enim locupletissimè iam expiatã habemus) sed quæ (ueluti frena quasdam nostræ in nobis corruptelæ) in nostra nos officio ad uitam æternam contineant. nempe ut & nostrã ipsi miseriam, in perpetua hîc peccati seruitute: & gratuite simul etiã Dei erga nos misericordie magnitudinem, cruce aliqua pressi, per omnẽ hîc uitam nostram agnoscere discamus.

4. Monetur æger, ut posteaquam morbus ipsius est illi immissus à Domino, in memoraculum diuinæ iustitiæ simul ac misericordie: ipse quoq; diuinæ erga se (in morbo suo) & iustitiæ & misericordie meminisse uelit. iustitiæ porrò diuinæ omnium optimè meminimus, in Decalogi consideratione. Misericordiam autem nobis

nobis omnium evidentissimè commendat, no 627
stra cum Christo Dño cōmunio: si uim
ac dignitatem illius nobiscum, in promissio-
nibus Euangelicis, diligenter reputemus.
Quantò enim longius abesse nos à
Decalogi obedientia uidemus, quæ co-
ram Dei præsertim iudicio subsistere
possit (absumus autem quàm longissimè)
tantò maiore sanè nostro merito, maio-
req; adeò bono etiam nostro, morbos no-
bis, & alia crucis genera à Domino im-
mitti intelligemus. ut nostram in peccato
misericordiam, cruce aliqua præsi, tantò dili-
gentius obseruemus: in illa nobis ipsi di-
spliceamus: & cum nostri ipsorum ac-
cusatione, ad opis diuinæ implorationem
accendamus. Rursum si nostram cum
Christo Domino communionem intuea-
mur, intelligemus, nos, ut membra iana
corporis Christi salutis eternæ destina-
ta, ad instar Auri uel Argenti probari,
ad fidei nostræ explorationem. ut quem
admodum ille suarum nos afflictionum
participes hic facit, ad nominis sui glori-
am: uultq; ut afflictionum ipsius reli-
quias in nostris etiam corporibus perfera-
mus,

628 mus, non ad nostri ipsorum explorationē
tantum, sed ad Ecclesiæ etiam suæ edifica-
tionem atq; ornamentum (ad quem modū
Paulus reliquias se passionum Christi in
suo corpore pro Ecclesia sustinuisse glo-
riatur) ita nos olim etiam cœlestis suæ glo-
riæ participes reddat: atq; conspicuam to-
ti mundo faciat fidem ac tolerantiam no-
stram, in nostris hîc afflictionibus: quo
magis diuina uirtus ac potentia illius in
nostrâ infirmitate (ad pud faciendam Sa-
tanæ truculentiam) illustretur. Cogitaret
igitur eger, morbum suum ideo sibi à Do-
mino immissum esse: ut per eius fidem ac
tolerantiam, Satanæ olim truculentia pu-
descit, Diuina uerò (in nostra hîc infirmi-
tate) uirtus ac gloria toti mundo conspi-
cua fiat. ad quem modum Iobi olim fides
ac tolerantia (in morbo ac cruce ipsius)
Satanæ proculdubio truculentiam cui-
demissimè infamabat: Diuinam uerò in
sua infirmitate uirtutem ac potentiam,
insigniter illustrabat. Atq; hîc quidem mi-
nister se accommodat egri ingenio (pro-
eo ac morbus id permittit) ut illi, aut iu-
stitiæ diuinæ opus inculcet, si illum plus
equo

æquo sibi indulgentē in conscientia certa 629
mine esse uideat: aut ad diuinæ illū miseri-
cordiæ, nostræq; cum Christo communio-
nis reputationem excitet atq; erigat, si il-
lum in sua conscientia angit, morbiq;
magnitudine grauius uideat pertur-
bati.

5 Monetur eger, ut quoniam fides ac
tolerantia sunt dona Dei, quæ ille nobis
impertitur pro eo ac uult: nosq; thesau-
rum nostræ fidei, in fragilibus nostris ua-
sculis circumferimus, quæ Satan multis et
magnis arietibus impetere nunquam ces-
sat: Apostolorum hinc sibi precationem
imitandam esse statuat, nempe ut cum il-
lis assiduè in corde suo clamet: Domine
adauge nobis fidem. capita religionis no-
stræ, Apostolico Symbolo comprehensa,
subinde ac diligenter secum repetat. My-
steria item baptismi & cœnæ Domini
ob oculos suos posita semper habeat. Hæc
enim cum ad nos pertineant Sacramento-
rum testimonio, & quidem ex Christi i-
psius (qui non mentitur) institutione: non
possunt sine magna consolatione nostræ
reputari. nimirum baptismus noster testa-

630 tur, nos, ad quem modum aqua sordes omnes eluuntur, ita sanguine Christi etiam ablutos esse in morte ipsius. ut etsi in nobis serui adhuc peccati simus per omnem hanc uitam nostram: in Christo tamen Domino mundi iam modis omnibus simus, per salutarem sanguinis sui in morte ipsius ablutioem: sic ut nulla iam nostra infirmitas imputari nobis possit (propter Christum) ad nostram condemnationem. Et cœna rursus Dominica testatur etiam, omnem iustitiam, omne meritum, & omnem gloriam Christi Domini tam certo ad nos omnes pertinere, qui de uno pane edimus, & de uno poculo bibimus in cœna sue usu iuxta eius institutionem: quam certo credimus ex Pauli doctrina, Cœnam ipsam Dominicam, esse indubitatam communionem corporis & sanguinis Christi. hoc est, societatem nostram indiuiduam cum Christo Domino, in ijs omnibus, quæ ullo modo pertinere possunt ad corpus & sanguinem ipsius. sic ut neq; nos sine Christo Domino damnandi unquam simus: neq; ille sine nobis (corporis sui socijs adsoq; & membris mysticis) in
caelest

coelesti sua gloria regnare etiam pos- 630
sit.

6. Monetur aeger, ut quoniam morbi
nostri, & omnia alioqui crucis genera, no-
bis à Domino ad fidei nostræ explorationē
immittuntur: & fides nostra non aliunde
melius, quàm ex charitatis officijs esti-
mari potest: iisdem quoq; charitatis offi-
cijs illam aeger ipse, & Deo ipsi, & suæ
etiam Ecclesiæ studeat in morbo hoc suo
approbare. Esse autem hæc præcipua cha-
ritatis inter eos officia: Reconciliari ijs,
quos offendimus, siue domi nostræ, siue fo-
ris, ignoscere omnibus, qui nos ullo etiam
modo offenderunt. Restituere, si quid
cuiquam præripuimus. Cauere, ne ullis
turbis ac disidijs ullam etiam post nos
occasionem relinquamus. Si quem igitur
offendisset aeger, siue consultò, siue per im-
prudenciam, potissimum autem in sua i-
psius familia, huic ut recõcilietur, & pro-
uirili sua satisfaciat. Ablata restituat:
habet enim ultorem Deum omnis iniusti-
tia. atq; adeò excluditur etiam à Regno
Dei. Ignoscat omnibus, à quibus ullo mo-
do lesus est: ad quem modum ipsemet suas

632 sibi peccata à Domino remitti ac condonari optat. Disponat tempore de bonis ac rebus suis omnibus, siue per testamentum, siue alio quouis modo: tollatq; (quod in ipso est) omnes post se litium ac dissidiorum occasiones.

In hanc ferè sententiam habentur potissimum apud egros admonitiones, obseruato (ut dictum est) ipsorum ingenio atq; affectu in morbo ipso. obseruata item morbi magnitudine, ac periculo: ne importunè conscientia ipsorum grauetur.

Habentur etiã preces publicæ in templo per Ecclesiam pro egrotis illis fratribus nominatim: si ullo modo de uita periclitari uideantur. admoneturq; Ecclesia de illis uisendis: ut eis aliquot fratres subinde adesse possint. Et apud egrotos ipsos (ubi fratres aliquot adsunt) habentur etiam preces, ipsomet egroto auscultante ac simul etiam precante.

Quòd si æger inopia ulla premitur: tum Diaconis iniungitur, ut eius inopie succurrant. monenturq; ut curam illius peculiarem habeant: efficiantq; ne unquam

quam sit solus : sed habeat , qui illi ad- 633
sint.

Quòd si quis à morbo suo reualefcit: id
quoq; ministris indicatur. habeturq; publi-
ca in coetu Ecclesiæ pro egroti reuale-
fcntia, gratiarum actio : adiuncta pre-
catiuncula, ne qui reualuit, dono hoc re-
ualefcntiæ aliquo modo abutatur. ipseq;
eger monetur, ut post restitutas à morbo
uires, ad coetum Ecclesiæ ipsemet ueniat:
& suam erga Deum pro restituta ualetu-
dine gratitudinẽ publicè attestetur. neq;
enim impunem esse apud Deum, omnem in-
gratitudinem omnino.

Ad eundem uerò modum & puerpe-
ræ, post completos dies purgationis ipsa-
rum, iubentur adesse in coetu Ecclesiæ: si-
ne ulla interim, aut Iudaicæ aut Papiſtia-
cæ purificationis superstitione. ibiq; agit
Minister publicè gratias Deo cū tota Ec-
clesia, pro puerperæ illius partu ac uale-
tudinis restitutione. Et precatur, ut puer-
pera beneficio Dei illo utatur ad gloriam
diuini sui nominis, et suam ipsius salutem.
fœtum autem sibi à Domino datum dili-
genter curet, ut filium Dei: eo quòd illum,

634 non tantum sibi ipsi, sed Deo potissimum,
& eius Ecclesie peperisset.

De ritu sepeliendi mortuos.

IN mortuorum sepultura non adhibemus fastum ullum theatricum: ullumue aut Ethnicum aut Papisticum apparatus: sed summam quampossimus simplicitatem, cum publica interim funeris honestate retinemus, ad Ecclesie edificationem.

Ac primum ad aedes fratris demortui conueniunt fratres aliqui, & unus aut alter e senioribus Ecclesie: qui funus ad templum deferant, unaque & matronae nonnullae, quae uiduae funus deducenti adsint. atque sub tempus publicae concionis, funus, in silentio, & cum omni modestia ac grauitate ad templum adferunt. allatum ad foueam sepulturae destinatum collocant. Repositoque ad foueam funere, Ecclesia tota sese ad concionem audiendam componit.

Postea orditur Minister suam concionem. & si sit ordinarius publicarum concionum dies, profequitur aliquandiu suam

suam concionem ordinariam ad semi ho- 636
ra spacium. Deinde uero orationem suam
de funere instituit. Si uero non sit dies de-
stinatus publicis concionibus, et sepultu-
ra tanto aliqui tempore differri commo-
de non queat: tum minister de solo funere
admonet Ecclesiam, in hanc fermè sen-
tentiam.

Admonitionis circa funus

Argumentum.

I. Monetur Ecclesia, funera, eorumq;
sepulturam in Ecclesia institutam esse, nō
tam propter mortuos ipsos, quàm potius
propter funerum in Ecclesia specta-
tores. Mortuis nanq; (quod ad illos
attinet) perinde esse, quocunq; modo,
aut loco, aut tempore, sepeliantur (nimi-
rum sepultura, salutem mortuorum,
neq; iuuare, neq; impedire potest) Sed
Ecclesie interest, ut funera piorum
suorum fratrum cum gratiarum a-
ctiōe, ritè ac decenter (propter spem
resurrectionis) sepeliantur. Atque
hic obiter traducitur error Papi-
sticus, de adiuuanda mortuorum

636 salute per funebres ipsorum nenas, oblationes, atq; apparatus. qui error cum sit in meritum mortis Christi contumeliosus, in eius Ecclesia, neq; ferri, neq; dissimulari debet.

2. Docetur Ecclesia, quomodo Mors, genus humanum, ad immortalitatem aliqui creatum, per parentum nostrorum peccatum inuaserit. Eam nimirum esse Maiestatis diuinae, tum sanctitatem, tum etiam dignitatem: ut nullum omnino peccatum impune ferat ullo modo, etiamsi nostra rationi leuissimū esse uideatur. quem admodū sanè unius pomi uetiti esus, leuis uideri potest. Id porro satis conspicuum esse in filio Dei: quem & carnem in se nostram (ut mori posset) assumere, & mortem demum ignominiosissimam (ad peccati nostri expiationem) oppetere oportebat. imò & in nobis omnibus conspicuum adhuc esse: quatenus adhuc propter illū ipsum uetiti pomi esum, morti nos omnes subiectos esse oportet. Proinde merito omnes cauere debere summa cura ac diligentia, ut sibi modis planè omnibus caueant, ab omni omnino quamlibet leuis peccati

cati occasione. Si enim Adæ imprudentia 637
illum excusare non potuit, quòminus cum
uniuersa sua posteritate sub mortem eter-
nam (quod in nobis est) condemnaretur:
etiãsi ipse in sua transgressione se ita
peccasse non omnino persuasum haberet:
Quantò maiore nos iam culpa tenemur,
dum nobis in ijs quæ cum Dei uolunta-
te pugnare certò nouimus (neglectis Dei
præceptis) indulgemus? Atq; hîc inducun-
tur loca scripturæ, quæ faciunt ad pecca-
torum indulgentiam accusandam, ac dete-
standam.

3. Docetur Ecclesia, Quòd etsi Mors
ita iam (ut est dictum) uniuersum genus
humanum propter peccatum peruaserit:
naturaq; nostra (ex nobis ipsis) aliud ni-
hil simus, quàm iræ ac mortis filij: Deum
tamen nostri misertum, quem admodũ nos
non equidem ad mortem, sed ad uitam e-
ternam initiò creauerat, ita nos etiam à
morte rursum ad uitam æternam (donato
nobis in carne nostra unigenito suo filio)
reuocare uoluisse. Hunc igitur Dei filiũ,
Patri suo coæternũ & coequalem, assum-
pta ex matre uirgine carne nostra, ho-

638 minem factum esse: per omnia nostri simi-
lem, excepto solo duntaxat peccato. atq;
ita demum uniuersi humani generis car-
nem, in suo corpore sanctificasse, & si in
nobis hæc illius sanctificatio conspicua nõ
sit adhuc. Sed quoniam carnis hæc nostræ
in Christi corpore sanctificatio, ad nos
(propter peccatum nostrum) non aliter
potuit pertinere: quàm si æternæ Patris
Dei iustitiæ pro nostra transgressione sa-
tisfieret. ipsummet eundem filiũ Dei, sa-
cro sanctum iam in se carnis nostræ cor-
pus in mortem peccato nostro constitutã
summa cum ignomina (ad peccati nostræ
expiationẽ) ultrò obtulisse: dependisseq;
per corporis sui innocētissimi in carne no-
stræ oblationem, quod eidem ipsi carni
in nobis (propter peccatum nostrum) de-
creto Dei fuerat constitutum. Sic ut nobis
amplius peccatum nostrum ad condemna-
tionem (propter Christi Domini mortem)
imputari haudquaquã possit. præterquam
si nos ipsi per contemptricem tanti istius
beneficij incredulitatem ab ea peccati no-
stri expiatione in Christo Domino exclu-
damus. Vult enim filius Dei si de apprehē-
di

di suum hoc beneficium: ut nostram erga 639
illum gratitudinem attestemus, & nos ab
impijs ipsius contemptorib. fidei nostræ testi-
monio separemus. non quòd salus nostræ à
fide nostræ pendeat: sed quòd Deus con-
temptricem illam beneficij Christi incre-
dulitatem æterna condènatione puniat.
Requiri igitur fidem in nobis: si beneficiũ
illud expiati per Christum Dominum pec-
cati nostri ad nos debeat pertinere. Sed
requiri non ut causam ullam, mediũque
salutis nostræ (causa enim salutis nostræ
unica est, nempe gratuita Dei misericor-
dia: mediũ item unicum etiam, nempe
Christi Domini in carne nostra meritum)
sed requiri ut gratitudinis nostræ quan-
dam attestationem: qua ab impijs tanti be-
nificij contemptoribus discernamur.

4. Docetur Ecclesia, quanam sit ea fi-
des, quam Deus in nobis requirit, ne à
Christi Domini beneficijs excluda-
mur. Tres esse illius notas, scripturis
sanctis proditas: Primam, ut certo uerbi
Diuini testimonio (iuxta unanimum to-
tius scripturæ consensum) nitatur, fides
ex auditu (inquit Paulus) auditus
per

640 per uerbum Dei. Alteram, ut sit firma ac
certa persuasio, non flexilis ad omnem uē
tum doctrinae cuiusuis, instar arundinis :
sed ut ei quod credimus toto corde nostro
(pro nostra infirmitate) assentiamur. sic
Christus Dominus fidem in Petro uacillā
tem reprehendit: firmam uerò in Ioanne
Baptista commendat: Matt. 14. 31. Sic et
alibi fidei firmitudinem cōmendari, hēsī
tationem uerò traduci uidemus. Matth.
21. Mar. 11. Rom. 4. Iacob. 1. Tertiam ue
rò fidei notam esse, ut non è rationis no
stræ iudicio nostrisq; affectibus nascatur,
sed spiritum sanctum autorem suū in cor
de nostro habeat : qui diuino afflatu suo
corda nostra excitet ad apprehendendas
uerbi diuini promissiones: ut nobis place
ant, nosq; pacificata nostra conscientia
in illis (fiducia Christi Domini) conque
scamus, etiamsi nondum ea qua in pro
missionibus diuinis habentur, in nobis hic
conspicere possimus. Ex fructibus uerò is
sis facile apparere, num spiritum sanctum
fidei nostræ autorem habeamus. Neq; en
nim est ociosus afflatus ipsius, sed pro
fert semper fructus suos: qui nobis in cor
de

de nostro testantur, nos habere intra nos 642
spiritum sanctum, fidei nostræ autorem.
Esse autem hoc proprium spiritui sancto,
ut carnis concupiscentijs, nō equidem in-
dulgeat, sed prorsus aduersetur. Tum
demum igitur spiritum sanctum nostræ fi-
dei autorem esse intelligemus: dum no-
stræ fidei, repugnantiam spiritus aduer-
sus carnem, in corde nostro adiunctā esse
sentimus. Et hanc si nullam omnino in cor-
de nostro sentiamus: frustra equidē nobis
ullo prorsus fidei nomine (quam Deus a-
lioqui in nobis requirit) blandiamur. Nā
eam ipsam quam ipsemet largitur, & nō
aliam ullam fidem requirit in nobis Deus,
si à Christi Domini beneficijs excludi noli-
mus. Cuius sensum si ullo modo in corde
nostro (ipsius beneficio) habeamus, atq; ad-
iunctam illi repugnantiam aduersus car-
nem nostram intra nos (pro nostra infir-
mitate) sentiamus; atq; hæc talis fides, non
sit dubia planè, & certò præterea uer-
bi diuini testimonio (ut dictum est) nita-
tur: tum equidem tam nos certos esse
debere, de sublata à nobis omni peccati no-
stri condemnatione, deq; abolito planè
mortis

64: mortis Regno in nobis, per Christi Domini propitiatoriã in morte eius oblationem: quã certum est, Deum esse Deum: qui in uerbi sui diuini promissionib. uerax fit et fidelis, neq; mentiri ullo modo possit.

5. Docetur Ecclesia, Quod etsi peccatũ nostrũ sit iam expiatũ morte Christi Dñi, regnumq; mortis sit in nobis iam prorsus abolitũ (quatenus quidẽ in nostra cũ Christo Domino communione fidei nostre testimonio permanemus) sub peccato tamẽ adhuc, & proinde sub morte etiam (quod in nobis est) dũ hic uiuimus hæreamus. nimirũ Christus Dominus nõ equidem peccatũ ipsum (cuius alioqui prorsus expers erat) sed solam peccati poenã pariter ac culpã (sine peccato interim ullo) in se trãstulit. Et proinde dum sub peccato hæreamus adhuc, quatenus eadẽ illi (q; in nobis est) subiecti sumus: hactenus nos morti etiã subiectos esse oportet, ad tempus usq; nostre restitutionis. Sed ad quem modum peccatũ in nobis hãrens, etsi nos cogat facere malũ quod nolumus, & nõ permittat facere bonũ quod uolumus, nõ est tamẽ dãnans nos amplius peccatũ propter Christum

Christū: ita & mors, etsi nos propter pcc 643

catum inuadat, non tamen in regno ample
us suo detinere nos potest propter Chri-
stū. Sed quemadmodū Christū Dominū
(posteaquā illū loco nostro inuassisset) de-
tinere in Regno suo nō potuit, rediuiuūq;
ferre coacta est in ipsius resurrectione:
ita & nos rediuiuos in nostra resurrecti-
one ferre cogetur, etiam si nunc morsum
illius euitare non possimus. Vnde fit etiā
ut mors hæc nostra, qua anima à corpore
separatur, non tā mors iam alioqui, quā
somnus quidam potius uocetur.

6. Monetur Ecclesia, de incerto mor-
tis tēpore, quod equidem Deus ita incer-
tum esse uoluit, ne si de illo certi essemus,
resipiscenciam nostram in extremum usq;
uitæ nostræ tempus differremus. cū ne
sic quidem sub temporis ea incertitudine
magna illius cura (nisi morbo graui ali-
quo adacti) tangamur: Quantō igitur
minus certi esse possumus de mortis hīc
nostræ tempore: tantō nos ad illam ma-
gis componere debere, perinde atq; si in-
foribus esset. Est enim dies Domini, sicut
sur. & ipsemet se ea hora quā omnium
minimè

644 minimè expectaretur, ad futurum esse prædixit.

Hæc ita in genere pro funebribus concionibus tractantur. Et si quid à demortuo fratre illo dum uiucret præclare actum est, in fidei suæ confessione, promouendæue religione, aut iuuanda aliqui Christi Ecclesia: aut si quid pro Christi nomine passus est: id totum commemoratur: ut dona Dei in illo prædicentur, & Ecclesia ad eius imitationem inuitetur. potissimum autè si quod peculiare specimen resipiscentiæ aut fidei suæ dedit ante mortem suam: ut per eam occasionem Ecclesia etiam ad resipiscentiam, & mundi huius momentanei contemptum excitetur.

Finita concione, deponitur funus in foueam & demum terra tegitur, et fouea expleatur. Interea uerò canitur Psalmus à tota Ecclesia 103. Benedic anima mea Domino. Quo absoluto, completaq; funeris sepultura, Minister Ecclesiã ad præcationem publicam inuitat: complectentem in se, pro euocato è uitæ huius miseria fratre demortuo, gratiarum actione, ad hunc modum.

Precatio

Precatio post absolutam fu- 645
neris sepulturam.

Agimus tibi gratias omni-
potēs & mitericors pater,
per Iesum Christum filium tuum
Dōminum ac liberatorem no-
strum, quōd nostrum hunc fra-
trem, N. aut sororem N. è mundi
huius miseria ad uitam ac gloriā
tuam æternam, in uera filij tui fi-
de & confessione euocasti. neq;
dubitamus quin et animam illius
iam transtuleris in Regnum tuæ
immortalis gloriæ, & corpus et-
iam ipsius excitaturus sis (suo tē-
pore) ad resurrectionem uitæ ac
gloriæ tuæ æternæ: etiamsi nunc
in terrā defossus quiescat. quo-
quidem nomine demortuo no-
stro huic fratri aut sorori, tua frē-
ti misericordia, ex animo gratula-
mur. teq; supplices precamur, ut
& nos omnes dum hic uiuimus
tua complecti paterna misericor-
dia, actionesq; nostras omnes, &
omnia nostra consilia per spiri-

P P

646 tum sanctum tuum gubernare di-
gneris: ut nostris oculis à rerum
mundi huius cura, ad te rerumq;
coelestium meditationem subla-
tis, te potissimum (Pater bene-
ficientissime) tuumq; in nobis o-
pus intueri semper, tibiq; per o-
mnem deinceps uitam nostram,
in sanctitate & iustitia seruire
(pro nostra infirmitate) possi-
mus. Utq; ita demum in fide accõ-
fessione filij tui ex hac uita exce-
dentes, iuxta beneplacitum san-
ctæ uoluntatis tuæ tecum unà
in æternum esse possimus. Et
quidem non nostro ullo (quia-
liud nihil in nobis ipsis quàm
misera peccati & mortis æter-
næ mancipia sumus) sed solo
dilecti filij tui merito : summi,
fidelissimique ac æterni Ponti-
ficis animarum nostrarum .
Qui tecum pariter & cum san-
cto spiritu in una atque eadem
diuinæ existentiae monade, est
unus, uerus, atq; æternus Deus,
lau

laudandus in secula. Amen. 647

Finita hac prece, dimittitur Ecclesia, cū solita benedictione, & pauperum diligenti commendatione: Diaconis ad portas templi stantibus, & Eleemosynas more solito colligentibus pro egenis.

Appendix ad lectorem.

HAbes candide lector non externos tantum Ecclesie nostrae ritus: sed omnem praeterca rationem gubernationis illius, in nostro ministerio, denique doctrinae adeo nostrae summam ferè omnem, pro eo ac ministerij nostrique aetio id postulare uidetur. Tractauimus aut id totum quanta potuimus fide & simplicitate: non aliò spectantes quam ut concessum nobis à Deo Opt. Max. instituenda nostrae Ecclesiae ineffabile beneficium, pijs omnibus palàm faceremus. Pientissimi item Regis exemplum, aeterna aliqui memoria dignum: studium praeterca ac pietatem illius in promouenda sane doctrina & cultus Diuini

648 puritate: Et singularem erga peregrinos
omnes propensionē (qui modo uera reli-
gionis amātes essent) Ecclesie Christi cō-
mēdaremus. Simulq; etiā ministerij nostri
fidem (sub tanto Dei beneficio) pijs ubiq;
omnibus approbaremus. Quod si cuiquā
fortē hic non probetur, aut doctrinæ ge-
nus, aut rituum forma, aut ratio alioqui i-
psa gubernandæ Ecclesie: eum rogamus,
ut charitatis & modestiæ Christianæ me-
mor esse uelit. hoc est, ut quæ illum quo-
quomodo offendunt, ea sine conuictis ac
præiudicijs, tragicisq; turbis (ex uerbo
Dei) reprehendat. Nos sanē nihil huma-
ni à nobis alienum esse putamus: nedum ut
nos & falli & labi posse non libenter et-
iam agnoscamus. Et promde ad cō non re-
cusamus moneri, deniq; & reprehendi, si
ue priuatim siue publicè, in lenitate et mo-
destia Christiana: ut nos etiā omnibus plu-
rimū debere profiteamur, qui nobis errā-
ta nostra, uerbi diuini testimonijs, cōnon-
strent: tamum abest ut pijs, modestis, &
Christianis reprehensionibus offenda-
mur. Caterum maledictis, ac conuictis,
deniq; & præiudicijs contendere, non a-
manus:

namus : Paulumq; Apostolum hic sequi 649
malumus, qui hunc morem, & à se, & ab
Ecclesia Dei alienum esse testatur. Atq;
audimus quidem nonnullos offendi, quòd
in instituenda nostra Ecclesia, non equi-
dem nobis sequendos esse existimaueri-
mus aliarum Ecclesiarum ritus atq; ob-
servationes : sed nouas propemodum o-
mnes, nobisq; peculiare ceremonias ob-
seruemus, ueluti cõtèptis alijs Ecclesijs,
quæ interim contemni à nobis (hac in par-
te) non debebant. At uerò huic istorum of-
fensionis, & in libello ipso (sicubi se occasio
offerebat) & in ipsa potissimum limina-
ri Epistola, abundè nobis respõdissè uide-
mur, ut nō sit opus multis id nūc repe-
re. nempe nec neq; contemptu ullo aliarū
Ecclesiarum (per quas nos alioqui in di-
uinorum cognitione profecisse ingenuè et
libenter agnoscimus) neq; item ullo no-
uandi quidquam studio egisse, quidquid
huius egimus: sed potius id conatos esse, ut
sublatis omnibus Amichristianis nouatio-
nibus (quoad eius fieri posset) ad priscam
illam primæuæ Ecclesiæ Apostolicæ puri-
tatem quàm proximè accederemus. per-

650 missa interim alijs Ecclesijs, sua (hæc
in parte) libertate, & sine præiudicijs ul-
lis. Ad hæc fidem ipsam concediti nobis
ministerij id postulasse: cū hæc potissimum
ratione cura nobis nostræ Ecclesiæ com-
mitteretur, ut in illius ministerio, non tam
equidem aliarū Ecclesiarum ritus ullos,
quàm uerbi diuini regulam potius atque
Apostolicā obseruationem sequeremur.
Deniq; cū & à Rege ipso, & à præcipu-
is ipsius Proceribus subinde moneremur,
ut permissa nobis tanta libertate in nostro
ministerio, rectè, & fideliter, non in ho-
minum gratiam ullam, sed ad Dei solius
gloriam (per cultus ipsius repurgationē)
uteremur: Et caueremus, ne quid in nobis
à nostris aduersarijs (quos equidem mul-
tos haberemus) accusari meritò posset.
Ne autem quisquam putet, uana, atq; à no-
bis conficta esse, quæ de permissæ nobis Ec-
clesiæ nostræ, nostriq; in illa ministerij ra-
tione, & Regia item pietate diximus:
Regium ipsum, institutæ nostræ Ecclesiæ,
nostriq; in illa ministerij, Diploma, adiun-
gendum hîc esse existimauimus. quod al-
lio qui satis testabitur, nos, neq; de diuini
in insti-

in instituenda nostra Ecclesia beneficij 651
 magnitudine, neq; de Regio ergaueram
 religionem, peregrinosq; homines stu-
 dio, neq; de nostri ministerij rationibus,
 secus quàm res se habet dixisse. Et digni
 alioqui esse iudicauimus, ut edito hoc Di-
 plomate, tantæ pietatis exemplum catho-
 lica Christi Ecclesie commendaretur: ac
 reliquos orbis Christiani Principes ex-
 citaret, ad Regis piensissimi imitatio-
 nem.

EXEMPLVM DIPLO-
 matis Regij.

EDWARDVS SE-
 xtus Dei gratia Angliæ,
 Franciæ et Hiberniæ Rex,
 fidei defensor, & in terra
 Ecclesiæ Anglicanæ & Hi-
 bernicæ supremum sub Christo caput. Om-
 nibus ad quos præsentis literæ perue-
 nerint, salutem. Cùm magnæ quedã &
 graues cõsiderationes nos ad præsens spe-
 cialiter impulerût, tũ etiã cogitantes illud
 quãto studio et charitate Christianos Prin-
 cipes in sacrosanctum Dei Euangeliũ &

652 religionem Apostolicam ab ipso Christo
inchoatam, institutam & traditam ani-
matis & propensos esse conueniat, sine
qua haud dubie politica & ciuile regimen
neq; consistere diu, neq; nomen suum tue-
ri potest, nisi principes caeteriq; prae-
potentes uiri, quos Deus ad Regnorum gu-
bernacula sedere uoluit, id imprimis ope-
ram dent, ut per totum reipublicae cor-
pus casta sinceraq; religio diffundatur,
& Ecclesia in uere Christianis & Apo-
stolicis opinionibus & ritibus instituta et
adulta per sanctos, ac carni & mūdo mor-
tuos ministros conseruetur, pro eo quod
Christiani Principis officium statuimus in-
ter alias grauissimas de regno suo bene
splendideq; administrando cogitationes
etiam religioni, & religionis causa cala-
mitate fractis & afflictis exulibus consu-
lere. Sciatis quod non solum praemissa cō-
templames, & Ecclesiam à Papatus ty-
rannide per nos uindicatam in pristina
libertate conseruare cupientes, uerum-
etiam exulum ac peregrinorum conditio-
nem miserantes, qui iam bonis temporibus
in Regno nostro Angliae commorati
sunt

sunt uoluntario exilio religionis & Eccle 653
sue causa mulctati, quia hospites & exte-
ros homines propter Christi Euangelium
ex patria sua profligatos et eiectos, & in
Regnum nostrum profugos praesidijs ad
uitam degendam necessarijs in Regno no-
stro egere non dignum esse, neq; Christia-
no homine, neq; principis magnificenti-
a dignum esse duximus, cuius liberalitas
nullo modo in tali rerum statu restricta
clausurae esse debet. Ac quonia multi Ger-
manae nationis homines ac alij peregrini
qui confluxerunt, & in dies singulos con-
fluunt in regnum nostrum Angliae ex Ger-
mania, & alijs remotioribus partibus, in
quibus Papatus dominatu Euangelij liber-
tas labefactari & premi coepta est, non ha-
bent certam sedem & locum in regno no-
stro, ubi conuentus suos celebrare ualeant,
ubi inter suae gentis et moderni idiomatis
homines religionis negotia & res Ecclesia-
sticas pro patrio ritu et more intelligenter
obire & tractare possint. Idcirco de gra-
tia nostra speciali, ac ex certa scientia et
mero motu nostris: Nec non de auisamē-
to Consilij nostri uolumus, concedimus et

654 ordinamus, quod de cetero sit et erit, unū
templū siue sacra aedes in ciuitate nostra
Londōn. quod uel quæ uocabitur templū
Dñi Iesu, ubi congregatio & conuentus
Germanorum et aliorum peregrinorū fie
ri & celebrari possit ea intētionē et pro
posito, ut à ministris Ecclesiæ Germanorū
aliorūq; peregrinorū sacrosancti Euāge
lij incorrupta interpretatio, sacramēto
rū iuxta uerbum Dei & Apostolicam ob
seruationē administratio fiat. Ac templū
illud siue sacra aedem illam de uno superin
tendente & quatuor uerbi ministris eri
gimus, creamus, ordinamus & fundamus
per præsentēs. Et quod idem superinten
dens & ministri in re & nomine sint &
erunt unū corpus corporatum et politicū
de se per nomen superintendentis et minis
trorum Ecclesiæ Germanorum, & aliorū
peregrinorū ex fundatione Regis Eduar
di Sexti in ciuitate Londōn. per præsen
tes incorporamus, ac corpus corporatū
& politicum, per idem nomen realiter et
ad plenū creamus, erigimus, ordinamus,
facimus et cōstituimus p præsentēs, et q
successionē habeant. Et ulterius de gra
tia nostra speciali, ac ex certa sciētia et
mero

mero motu nostris: nec nõ de diuifamento 655.
Confilij nostri dedimus & cõcedimus, ac
per præfentes damus & cõcedimus præ-
fato Superintendenti & ministris Eccle-
fiæ Germanorũ & aliorũ peregrinorum
in ciuitate London. totum illud templũ
fiue Ecclesiam nuper fratrum Augustinẽ
fium in ciuitate nostra London. ac totam
terram, fundum & solum Ecclesiæ præ-
dictæ, exceptis toto choro dictæ Ecclesiæ
terris, fundo & solo eiusdem. Haben-
dum & gaudendum dictum templũ siue
Ecclesiam ac cetera præmissa exceptis,
præexceptis, præfatis superintedenti et mi-
nistris & successoribus suis. Tenendũ
de nobis heredibus & successoribus no-
stris in puram & liberam elemosynam.
Damus ulterius de auifamento prædi-
cto, ac ex certa sciencia & mero motu no-
stris prædictis per præfentes cõcedimus,
præfatis Superintendenti & ministris et
successoribus suis plenam facultatem,
potestatem & autoritatem ampliandi &
maiorẽ faciendi numerũ ministrorũ & no-
minandi & appunctuandi de tempore in
tẽpus tales & huiusmodi subministros ad
seruien-

656 seruiendū in templo prædicto, quales præ-
fatis Superintendenti & ministris necessa-
rium uisum fuerit. Et quidem hæc omnia
iuxta beneplacitum Regiū. Volumus præ-
terea, quòd Ioannes à Lasco natione Pa-
lonus, homo propter integritatem & in-
nocentiam uitæ, ac morum, et singularem
eruditionem ualde celebris, sit primus &
modernus Superintēdens dictæ Ecclesiæ,
& quòd Gualterus Delœnus, Martinus
Flādrus, Franciscus Riuerius, Richardus
Gallus, sint quatuor primi et moderni mi-
nistri. Damus prætera & concedimus
præfatis Superintendenti & ministris et
successoribus suis facultatem, autoritatē
& licentiam post mortem uel uacationem
alicuius ministri prædictorum de tēpore
in tempus eligendi, nominandi & surro-
gandi aliam personam habilem & idoneū
in locū suum. Ita tamen quòd persona sic
nominatus & electus presentetur & si-
statur coram nobis heredibus uel succes-
soribus nostris, & per nos heredes uel
successores nostros instituatur in ministe-
rium prædictum. Damus etiam et conce-
dimus præfatis Superintēdeti, ministris et
suce

Successoribus suis facultatem, autoritatē & 57
& licentiam post mortem seu uacationē
Superintendentis de tempore in tempus
eligendi, nominandi & surrogandi alium
personam doctum & grauem in locum
suum. Ita tamen quod persona sic nomina-
tus & electus presentetur & sistatur co-
ram nobis heredibus uel successoribus no-
stris, & per nos heredes uel successores
nostros instituat in officium Superin-
tendentis prædictum. Mandamus &
firmiter iniungendum præcipimus iam
Maiori uicecomitibus & Aldermannis
Ciuicatis nostræ London. Episcopo Lon-
don. et successoribus suis cum omnibus a-
lijs Archiepiscopis, Episcopis, Iusticia-
rijs, Officiarijs & ministris nostris qui-
buscunq; quod permittant præfatis Su-
perintendenti & ministris & sua suos li-
berè & quietè frui, gaudere, uti, et exer-
cere ritus & ceremonias suas proprias
& disciplinam Ecclesiasticam propriam
& peculiarem, non obstante quod non
conueniant cum ritibus & ceremonijs in
Regno nostro usitatis absq; impetitione,
perturbatione, aut inquietatione eorum,
uel

658 uel eorū alicuius, aliquo statuto, actu, pro
clamatione, inuictione, restrictione seu usu
in contrariū inde ante hac habitis, factis,
editis seu promulgatis in contrariū nō ob
stantibus. Eo quod expressa mentio de
uero ualore annuo aut de certitudine
premissorum siue eorum alicuius, aut de
alijs donis siue cōcessionibus per nos pre
fatis Superintendenti, ministris & succes
soribus suis ante hæc tēpora factis in præ
sentibus minimè facta existit: aut aliquo
statuto, actu, ordinatione, prouisione, siue
restrictione inde in contrarium factis, edi
tis, ordinatis, seu prouisis. Aut aliqua alia
re, causa uel materia quacunq; in aliquo
non obstante. In cuius rei testimonium
has literas nostras fieri fecimus patentes.
Teste me ipso apud Leighes uicesimo
quarto die Iulij, Anno regni nostri quar
to. per breue de priuato sigillo, & de da
tis prædicta autoritate parliamenti.

P. South. Vuell.

VII. Harrys.

ERRA

1551 ?

1550

E R R A T A.

- Pa. 2. lin. 6. lege, consilio.
 Pa. 7. lin. 7. lege, hæc functio
 Pa. 45. lin. 22. electorum Ministrorum,
 Pa. 49. lin. 1. semitisne
 Pa. 55. lin. 19. expunge, Non
 Pa. 174. lin. 21. lege, peccati
 Pa. 181. lin. 19. lege, suum ipsius
 Pa. 197. lin. 14. lege, anima mortem gustasse.
 Pa. 205. lin. 21. lege, imperata
 Pa. 211. lin. 9. lege, per propitiatoriam sanguinis ipsius effusionem.
 Pa. 216. lin. 15. lege, redimi:
 Pa. 221. lin. 1. nihil neq; sumus, neq; esse
 Pa. 239. lin. 1. lege, sanè etsi tanta
 Pa. 274. lin. 6. lege, Et lex
 Pa. 280. lin. 18. lege, αὐτοκατακρίσις
 Pa. 323. lin. 7. lege, ipsi &
 Pa. 519. lin. ultima, expunge, Aliquid
 Pa. 624. lin. 13. lege, in nobis planè.

